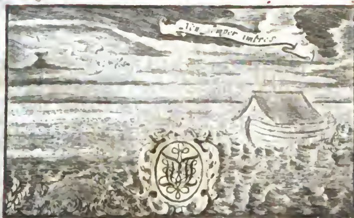
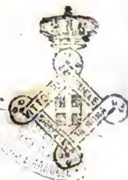
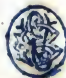
D. THOMÆ ITTIGII
DE
HÆRESIARCHIS
ævi Apoſtolici & Apoſtolico proximi, ſeu primi & ſecundi à Chriſto nato ſeculi
DISSERTATIO.

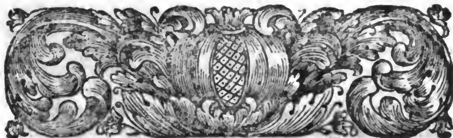

EDITIO SECUNDA.

LIPSIÆ,
Sumpt. Hæredum FRIDERICI LANCKISII,
Anno M DCC III.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ STUDIOSIS,

ac imprimis

AUDITORIBUS SUIS

Dissertationis hujus Autor

S. P. D.

Um his nundinis librarias officinas perlustrarem, incidebam forte in dissertationes ab HENRICO DODWELLO, Historices in Oxoniensi Academia Prælectore Cambdeniano, in Irenæum scriptas, quas prælo subjectas ex celeberrimi Cavei ad Excellentissimum nostrum Menckenium literis & ex aliis ipsius Dodwelli scriptis jam pridem cognoveram, sed oculis hactenus nondum usurpaveram. Eas fugitivis oculis percurrens haud pauca, quod augurari

facile potueram, ad historiam Hæresiarcharum ævi apostolici & apostolico proximi spectantia deprehendi. Nam in prima statim dissertatione, in qua de fide Irenæi & coævorum Patrum quoad media traditionis ordinariæ agitur, primos Christianorum hæreticos à Judæorum hæreticis oriundos sub Trajano demum nec ante penultimum Trajani annum seu A. C. 116. manifestam ab ecclesia discessionem professos asserit. Testem ejus rei appellat Hegesippum, qui ad ea usque tempora, quibus Simeon Cleopæ filius Episcopus Hierosolymitanus acerbissimis tormentis excruciatus & cruci tandem suffixus est, ecclesiam virginem mansisse, & tunc demum ab exortis hæresibus ejus integritatem vitiatam fuisse memoriæ prodidit. Hegesippo & alios testes adjungit, quos omni exceptione majores pronunciat, Celsum scilicet, quem, etsi infensissimus Christiani nominis hostis esset, primis tamen ecclesiæ nascentis incunabulis hæreses affingere ausum non fuisse animadvertit, & Clementem Alexandrinum, cujus locum de primo hæreticorum ortu ob menda, in quibus cubat, obscurissimum & vexatissimum breviter explicat. Horum testimoniis non obesse putat Paulum & Johannem, qui aliquoties ψευδώνυμον γνῶσιν perstringentes jam suo tempore ecclesiam ab hæreticis corruptam indicare videntur. Fatetur enim jam Apostolorum ævo Simonem & alios prava dogmata adinvenisse, quin & scholas proprias, clancularias scilicet, condidisse, at negat, quod secessum ab ecclesia, & sacra sibi propria palam professi fuerint. Atque hinc Apostolum Paulum in universalibus tantum terminis hæreticos sui temporis ferire dicit, cum ne explorata quidem satis eorum dogmata habuisse videatur. Addit Apostolum hære-

ticis illis non tam proprias synaxes institutas, quam desertas & neglectas orthodoxorum ἐπισυναγωγὰς exprobrare, cum juxta posterioris ad Thessalonicenses epistolæ caput 2. ejus ætate apostasia & discessio nondum contigerit, & homo peccati nondum revelatus fuerit. Confirmat suam sententiam ex eo, quod Paulus passim falsorum fratrum meminerit, ex quo colligit, hæreticos ævi apostolici adhuc fratres videri voluisse, quos etiam Christianorum ἀγάπαις interfuisse ex Judæ epistola observat, ut alia ejusmodi argumenta silentio prætermittam, quibus probare conatur, hæreticos apostolicæ ætatis in scholis quidem suis clandestinis serpentium instar φωλεύοντας ecclesiæ insidias struxisse, manifestam tamen inimicitiam & hostilem animum nondum declarasse. Primum autem manifestæ discessionis autorem facit Menandrum, è cujus schola postea Saturninus & Basilides prodierunt. Verum mirari quis possit, cur Menandro primum discessionis illius originem tribuat cum Hegesippus, quem primum omnium sententiæ suæ testem allegavit, non ad Menandrum, sed ad Thebutin primam ecclesiæ virginis corruptionem referat, etsi ne ipse quidem Hegesippus, prout ejus sententia ab Eusebio *lib. 3. c. 32. & lib. 4. c. 22.* relata fuit, satis sibi constare videatur. Priorem enim Eusebii locum si evolvamus, hanc Hegesippi sententiam fuisse deprehendimus, quod post Apostolorum obitum, & cum jam ætas illa hominum, qui ipsam divinam sapientiam auribus suis auscultare meruerant, effluxisset, tunc demum impii erroris conspiratio, quæ hactenus in obscuro recessu delituerat, in apertum proruperit. In altero vero loco Hegesippus

scribit, post Jacobi Hierosolymitani Episcopi mortem & Simeonis electionem, quæ juxta Dodwelli calculum A. C. 72. contigit, quo tempore nondum omnes Apostoli mundo emigraverant, Thebuthin quempiam ecclesiam vitiasse, quod alium sibi in episcopatu prælatum ægre ferret. Equidem Dodwellus existimat, citius Thebutim ab ecclesia secedere non potuisse, quam post mortem Simeonis A. C. 116. quia repulsa episcopatus, quam passus est, secessus causa fuerit, & sub Trajano non alius Hierosolymis episcopatus vacaverit, quam Simeonis. Verum Hegesippus in altero illo Eusebii loco clare innuit, post Jacobi mortem Thebutin ecclesiam corrupisse, quod inde magis confirmari potest, quia Hegesippus Thebuthin hunc Simoni Mago, Cleobio, Dositheo & aliis hæresiarchis, quorum ætas Trajani tempora non attigit, coævum facere videtur. Quamobrem in Hegesippo parum præsidii pro tuenda sua sententia Virum Clarissimum invenire puto. Si autem Clementis Alexandrini autoritatem sequi malit, dicendum ipsi erit, non sub Trajano sed sub Hadriano demum publicam illam hæreticorum discessionem factam esse. Celsum quantum attinet, nihil amplius ille dicit, quam quod Christiani, cum ob multitudinem per varia loca dispergerentur, in varias partes scissi fuerint. Atqui jam Apostolorum ævo Christianos per varia loca dispersos fuisse constat. Patet igitur, testes illos omni exceptione majores minime Dodwello suffragari. Fateor alicubi Irenæum Gnosticorum initia ad Menandrum referre. Neque tamen Menandri ætatem sub Trajano ponit, neque Menandri Magistrum Simonem aperte ab ecclesia discessisse negat. Ipsos Apostolos si audiamus, passim illi apertam hæreticorum discessionem notant. Sane Johannes

de

de hæreticis, *è nobis*, inquit, *egressi sunt, sed non erant ex nobis. Si enim ex nobis fuissent, nobiscum mansissent. 1. Joh. II, 19.* quæ verba vix aliter quam de aperta discessione intelligi possunt. Et tam aperta fuit nonnullorum discessio, ut peculiari nomine ab orthodoxis discernerentur, ut ex Apocalypsi Johannea de Nicolaitis constat. Neque sequitur: homo ille peccati, & filius perditionis, qui 2. Thess. II. describitur, nondum Pauli ætate revelatus fuit, E. Pauli tempore nullus hæreticus aperte ab ecclesia secessit. Falsa etiam est illa consequentia: hæretici quidam Apostolorum tempore fratres videri voluerunt. Ergo isto tempore aperta hæreticorum discessio nondum contigit. Omni enim tempore, etiam post apertas hæreticorum discessiones inventi sunt, qui pro fratribus haberi voluerunt. Neque ex eo, quod omnes hæreticorum veterum τερατολογίας Paulus specialiter non expresserit, colligi potest, quod dogmata sui temporis hæreticorum ignoraverit. Nulla igitur ratio cogere videtur, ut ante penultimum Trajani annum omnes hæreticorum scholas occultas & clandestinas fuisse dicamus. Interim id omnino certum est, post Apostolorum obitum longe majorem hæreticorum colluviem ecclesiæ agrum inundasse, quorum continuus & frequens ortus Polycarpo tristes voces expressit: *DEUS bone, in quæ tempora me reservasti!* Id enim Polycarpo moris fuisse, ut cum novam aliquam hæresin exortam cognovisset, obturatis auribus ejusmodi exclamatione uteretur, Irenæus, qui ex ipsius Polycarpi ore hæc verba sæpius audivit, in ea quam ad Florinum scripsit epistola, testatur. Isti autem hæresiarchæ, quorum dogmata Polycarpus tùm exhorruit, cum Irenæus adhuc puer in Asia ejus aspectu & sermonibus frueretur, fuerunt Saturninus, Basilides, Valentinus, & Cerdon, quos post-

ea

ea Marcion, Carpocrates, Epiphanes, Prodicus, Isidorus, Secundus, Ptolomæus, Colarbasus, Marcus, Heracleon & alii exceperunt, quorum ætatem & successiones in dissertatione tertia *de tempore nativitatis & mortis Irenæi*, & in dissertatione quarta *de Irenæi opere adversus hæreses* erudite Dodwellus expendit, qui etiam in dissertatione sexta *de aliis Irenæi scriptis* Florini & Blasti historiam fuse & accurate pertractavit. Utinam vero tantum otii Clarissimo Viro & virium suppetat, ut reliquas etiam in Irenæum dissertationes erudito orbi propediem communicare possit, in quibus arduo quidem sed utilissimo opere antiquissimas easdemque obscurissimas hæreses pro virili se explicaturum, ac, quo tempore veteres Hæresiarchæ orti fuerint, & quas monstrosissimorum dogmatum occasiones captaverint, diligenter inquisiturum pollicetur.

De mea hac dissertatione nihil insigne promittere Vobis, *Nobilissimi Juvenes, suavissimi Commilitones*, audeo. Eam tamen, qualiscunque est, singulari Vestro erga me affectu fretus Clarissimis Vestris Dignitatibus consecro, Deumque veneror, ut indefessam vestram in excolendis studiis industriam cum pietate & eximia morum elegantia conjunctam, quæ Ecclesiæ & Reipublicæ literariæ haud vulgare ornamentum spondet, in divini Sui Nominis Gloriam largissima benedictione dignetur. Scrib. Lips. d. 14. Maji. A. C. 1690.

Nobiliss. & Clariss. Vestr.
Dignit.

addictissimus

L. T. ITTIGIUS.

I. N. J.

Præfatio ad Lectorem,

De Scriptoribus antiquis, qui veterum hæresium historiam veterumque Hæreticorum catalogos ediderunt, Irenæo, Pseudo-Tertulliano, Philastrio, Pseudo-Hieronymo, Epiphanio, Augustino, Autore Prædestinati, quem alii Hyginum, alii Primasium, alii Arnobium juniorem, alii Vincentium esse voluerunt, Gennadio Massiliensi, Theodoreto, Leontio Byzantino, Isidoro Hispalensi, Anastasio, Sophronio, Thimotheo Presbytero, Damasceno, Paulino Aquilejensi seu potius Alcuino, Rabano Mauro, Euthymio Zigabeno, Joh. Zonara, Honorio Augustodunensi, Constantino Harmenopulo, Niceta Acominato, Matthæo Blastare, Guidone de Perpiniano &c.

I.

INter hæresiologias veterum non deperditas primo loco memoranda venit, quæ Autorem agnoscit IRENÆUM Lugdunensem in Gallia Episcopum curiosissimum il-

[adv. Valent. c 5. p. 291 edit. Rigalt.] lum, ut à Tertulliano appellatur, omnium doctrinarum exploratorem, cujus caput A. C. 1562. ab Hugonottis pilæ in morem pedibus per vicos & plateas protruſũ & cæteras reliquias [p. 305. 306.] peſſime tractatas Theophilus Raynaudus in indiculo Sanctorum Lugdunenſium invidioſe queritur. At nos haud minus dolemus [Pag. 2.] venerandas ingenii reliquias à Sanctiſsimo illo Præſule literis mandatas temporum injuria [Euſeb. lib 5. H. E. c. 10. 24 & 26 Hieron. catalog Scriptor. eccl. c. 35] maximum detrimentum ſubiiſſe. Nam ex ſcriptis ejus ab Euſebio & Hieronymo recenſitis nihil ferme amplius ſupereſt, quam libri V. [Euſeb. l. 5. H. E. c. 7. Phot. bibl. cod. 120.] adverſus hæreſes, ſeu, ut apud Euſebium & Photium Græca inſcriptio habet, ἐλέγχου καὶ ἀνατροπῆς τῆς ψευδωνύμου γνώσεως, quos ne Græce quidem amplius, ſi fragmenta ab Euſebio, Epiphanio, Damaſceno, aliisque ſervata excipiamus, ſed Latine tantum editos habemus. Imprimis autem huc ſpectat liber primus, in quo Valentini & Valentinianorum deliriis recenſitis poſtea altius exorſus Haereticorum hiſtoriam à Simone inde Mago ad ſua usqve tempora perducit. Et priora qvidem ejus libri capita Jacobus Billius & Fronto Ducæus ſcholiis ſuis illuſtrarunt, integrum verò Irenæum Nicolaus Gallaſius & Johannes Feuarden-

den-

dentius annotationibus ſuis clariorem reddiderunt, qui præter Eraſmum & Grynaeum inſigne hoc antiquitatis monumentum luce publica donarunt. Neqve dubitamus ab Henrici DODVVELLI diſſertationibus in Irenæum, quæ nunc in Anglia ſub prælo ſudant, & quoad primam partem abſolutæ ſunt, ad hiſtoriam veterum hæreticorum plurimum lucis acceſſurum eſſe.

II. Irenæo ſecundi à Chriſto nato ſeculi Scriptori proxime jungendus foret, qui exeunte ſecundo & ineunte tertio ſeculo in Carthaginenſi eccleſia floruit Q. Sept. Florens TERTULLIANUS, ſi apud eruditos certo conſtaret, poſtrema capita libri de præſcriptionibus adverſus Hæreticos, qvibus commemoratio 25. haereſium continetur, nō alium quam Tertullianum agnoſcere Autorem. Qvamvis enim nuperrime Dodvvellus paulo antea laudatus probare contendat, catalogum illum Hæreticorum vel ipſi Tertulliano vel coævo ſaltem Autori tribuendum eſſe; haud deſunt tamen rationes, quae vix permittunt, ut hanc libri de præſcriptionibus particulam pro genuino Tertulliani fœtu habeamus. Nam primum ea deeſt in vetuſtiſſimo Agobardi codice, ex

in diſſert. ſingul. de ſucceſſ. Pontif. p. 216

Pag. 3.

ex quo quamplurimis in locis Tertulliani opera Rigaltius emendavit. Desideratur etiam in veteri & probatæ fidei MSC. Anglicano, ut Pamelius notavit, & in aliis qvibusdam MSC. codicibus ab hoc Tertulliani tractatu avulsa legitur. Deinde dictio facilior & planior est, qvam ut Tertulliano congruat, cujus tanta est, Gisberto Voëtio judice, obscuritas, ut vulgares animas plane dejicere, nobiliores fatigare qveat. Præterea Autor illius hæresiologiæ, dum Marcionis historiam enarrat, virginem ab ipso stupratam memorat, quod Tertullianum, in prolixis, qvos adversus Marcionem scripsit, libris dissimulaturum fuisse, si qvalemcunqve istius flagitii notitiam habuisset, haud probabile videtur. Deniqve in ista Tertulliani appendice nonnulla occurrunt, qvæ ex Hieronymi adversus Luciferianos dialogo verbotenus hausta sunt. Qvocirca etiam Christianus Lupus, cum A. C. 1675. Tertulliani librum de præscriptionibus contra Hæreticos Bruxellis ederet, postrema illa capita omisit, quorum Autorem nec ipsum Tertullianum esse, nec Scriptorem Tertulliano coævum & supparem, prolixius probavit Autor Ano-

In not. ad Tertull. de præscr. num. 293.

Caus. desp. Pap. p. 467.

Anonymus dissertationis de vita & scriptis Tertulliani, qvem Petrum Allixium esse dicunt.

cap. 7 p. 63. & 64. & cap. 10. p. 81 82. & 83.

III. A Pseudo- Tertulliano pergimus ad PHILASTRVM vel PHILASTRIVM Brixiensis ecclesiæ Episcopum. Nam & is catalogum hæreticorum composuit, qvem Augustino ignotum non fuisse ex ejusdem epistola ad Qvodvultdeum libello de hæresibus præfixa & ex ipso libello manifestum est. Ætatem Philastrii Fuchtenius in præfatione editionis Helmstadiensis ad annum 430. perperam retulit, etsi ex ipso Philastrio errorem illum hauserit. Scribit enim à Christi adventu ad suam ætatem præterlapsos annos 430. Verum cum ne Ambrosius quidem annum 400. attigerit, qui Philastrii iam defuncti in Episcopatu successorem Gaudentium ordinavit, ut ex Gaudentii sermone constat, quem de ordinatione sua habuit; multo minus Philastrius ad annum 400. nedum 430. pertingere potuit. Quamobrem in Philastrii codicibus pro annis 430. reponendi 380. ut post Latinum Latinium Baronius, Miræus, Vossius & alii pridem monuerunt. Cæterum in exiguo Philastrii de hæresibus libello haud exiguus nævorum & lapsuum nu-

Pag. 4.

Cap. 110. edit. Helmst. al. 63. part. 3.

Monum. orthod. à Grynæo edit. T. II. p 1845.

In not. ad Martyrol. die 18. Jul.

Bibl eccl. T. I. p. 103. de Hist. Lat. lib. 2. c. 9.

Elench. trihæres. Serar. c. 1. p. 229. sqq.

merus occurrit,qui Scaligeri aliorumque cenſuram meruerunt.

IV Sub S. HIERONYMI nomine indiculum de hæreſibus Claudius Menardus Juliomagi Andium Proprætor Lutetiæ Pariſiorum A. C. 1617. in lucem publicam emiſit. Et parum abfuit, quin hunc indiculum in carioſis & putribus membranis poſt aliquot Iſidori capita repertum pro genuino Hieronymi fœtu agnoſceret. Legerat enim apud Auguſtinum in epilogo libelli de hæreſibus: *audivi ſcripſiſſe de hæreſibus S. Hieronymum, ſed ipſum ejus opuſculum nec in noſtra bibliotheca invenire potuimus, nec unde poſſit accipi ſcimus. Qvod ſi tu ſcieris, perveniat illud, & forſitan habebis aliqvod melius qvam hoc noſtrum, qvamvis nec ipſum licet hominem doctiſſimum omnes hæreſes arbitrer indagare potuiſſe.* Præterea ſtylum hujus indiculi Hieronymo non indignum Menardus judicabat, cum præſertim aliqua hujus indiculi tot pene verbis in Hieronymiano Scriptorum catalogo legerentur. Talia
Pag. 5. animo verſantem unica dubitandi ratio à pleno aſſenſu retrahebat, quam in præfatiuncula hujus indiculi ſequentibus verbis exponit: *hæſimus tamen aliquantulum, cum in Luciferianis habet hoc usqve apud quendam tamen, cujus nomen*

in

in eodem ejus opusculo non inveni, in hæreticis Luciferianos positos legi per hæc verba, quæ hic habes totidem syllabis, ut necesse fuerit ignoratũ Sanctissimo Viro Libri Hieronymiani titulum. Hæc ut intelligantur, pro vocula *usque* legendum videtur *Augustinus*. Cap. 81. Is enim in libro de hæresibus, ubi de Luciferianis agit, *apud quendam tamen,* inquit, *cujus nomen in eodem ejus opusculo non inveni, in hæreticis Luciferionos positos legi per hæc verba: Luciferiani, inquit, cũ teneant in omnibus catholicam veritatem, in hunc errorem stultissimum prolabuntur, ut animam dicant ex transfusione generari, eandemque dicunt & de carne & carnis esse substantiã.* Id ipsum autẽ, quod ex ignoto sibi Autore de Luciferianis Augustinus prodit, totidem verbis in Hieronymi indiculo legitur. Ex quo Menardus colligit, Autorem hujus indiculi Augustino incognitũ fuisse. Certe Hieronymi de hæresibus librum Augustino ad manus non fuisse, cum suum de hæresibus librum scriberet, ex ipsiusmet verbis paulo ante cognovimus. Sed nec alia desunt argumenta, quæ hunc Hieronymum esse Pseudonymum evincunt. Et Grotius quidem in epistola ad Epist. 91. Vossium ex Prædestinatorum mentione primum arguebat, non Hieronymo sed Scriptori cuipiam Gallo, qui post Augustinum vixerit,

hunc

hunc indiculum tribuendum esse. Cum vero à Vossio monitus agnovisset, particulam illam de praedestinatianis & sequentia nonnulla capita non Hieronymo sed Gennadio adscribi, Epist. 91. nihilominus etiam priora capita Hieronymi eruditionem non redolere in alia quadam ad Pag. 6. Vossium epistola statuebat. Nec alia mens Tom. I. de Script. eccl. p. 448. Labbeo, qui de hoc indiculo, *non videtur*, inqvit, *esse Hieronymi*. Itaque si hunc Hieronymi indiculum à Menardo vulgatum cæteris Hieronymi operibus adjungere voluissent, qui post A. C. 1617. Hieronymi opera conjunctim ediderunt, inter dubia & pseudepigrapha Hieronymi opera fuisset referendus. Nec magnis impensis opus hic fuisset, cum vel una plagula toti Hieronymi indiculo exprimendo sufficere potuisset. Sed nolo hic in causas inquirere, cur iste hæresium indiculus in editionibus operum Hieronymi etiam apud Parisienses, qvibus hoc opusculum ignotum esse non potuit, neglectus fuerit. Id modo doleo, tam corruptum & depravatum fuisse codicem, quo Menardus usus est, ut multis in locis sine emendatione intelligi non possit. Quæ res Johannem Baptistam Cotelerium permovit, ut, cum Damasceni de hæresibus librum notis illustraret,

hac

hac occasione passim plurima hujus indiculi loca emaculanda susciperet. Incipit hic indiculus ab hæresibus Judæorum, deinde pergit ad Simonem Magum, Menandrum, Saturninum, Basilidem Nicolaum, Ophitas, Marcionitas, Manichæos, Gnosticos, Valentinum, Cajanos, Sethitas, aliosqve primitivæ ecclesiæ hæreticos, quibus etiam sectæ quædam Philosophorum gentilium intermistæ apparent. Post Arianos, Photinianos & Eunomianos sequitur supplementum aliquod sub nomine Gennadii Massiliensis. Quæ vero seqvuntur de hæresibus post Gennadium exortis, ex Isidoro Hispalensi deprompta sunt. lib. 8, orig. c. 5.

V. Hieronymi σύγχρονος EPIPHANIUS Constantiæ seu Salaminae in Cypro Episcopus, quem Philastrio doctiorem Augustinus in sua ad Quod vultdeum epistola judicat adversus haereses 80. opus edidit, quod Panarium inscribit h. e. arcam seu capsulam & thecam medicam, cum ibi non solum haereticorum sententias exponat, verum etiam contra venenatos haereticorum morsus saluberrima remedia suppeditet, ut ipse Epiphanius in magni hujus operis compendio, quod ἀνακεφαλαίωσιν appellat, rationem istius nominis interpretatus est. Pag. 5.

Et hanc ſolam ἀνακεφαλαίωσιν Auguſtinus intelligat oportet, cum in praefatione libelli de haereſibus Epiphanii tractatum minus prolixum aſſerit, quod de ipſo Panario dicturus non fuiſſet, ſi ejus notitiam habuiſſet, ut notat Dionyſius Petavius, qui poſt Janum Cornarium omnia Epiphanii opera Latio donavit & notis ſuis additis Lutetiae publicavit, paucis abhinc annis Lipſiae recuſa, quamvis hac Petavii opera male Epiphanio conſultum fuiſſe Salmaſius, Croius, aliique judicaverint. Ipſum Epiphanium eiusque Panarium quod attinet, hiſtoriam haereſium utiliter inde diſci poſſe, ſed confutationes nonnunquam infirmiores & frigidiores eſſe Chemnitius noſter cenſuit, idque iampridem etiam Photius in bibliotheca ſua animadvertit.

Salmaſ. de tranſubſt. pag. 55. & 540. Croj. obſ. ad N T. c 19. & 20. Chemnit. orat. de lect. Patr. p. 12. Phot. bibl. cod. 122.

VI. Eadem, qua Hieronymus & Epiphanius aetate floruit AUGUSTINUS, cuius libellum de haereſibus Lambertus Danaeus non indignum cenſuit quem commentario ſuo illuſtraret. Quid Auguſtinum ad ſcribendum hunc libellum impulerit, ex praefatione & duabus ad Quod vultdeum Diaconum Carthaginenſem epiſtolis manifeſtum eſt, in quibus etiam inſtituti ſui difficultatem ulterius

ex-

exponit. Haereses, quas in hoc libello recenset, sunt in universum 88. quarum agmen Simoniani ducunt, Pelagiani claudunt. Monachi Benedictini Parisienses è congregatione S. Mauri, qui novam operum Augustini editionem adornarunt, novoque pariter ordine Augustini scripta digesserunt, hunc Augustini librum de haeresibus ad octavum tomum retulerunt, cum in caeteris editionibus sextum tomum auspicetur. Pag. 8.

VII. Eodem ferme ordine, quem Augustinus tenuit, primitivae ecclesiae haereses recenset antiqvus quidam sed incertus autor. Eum sub PRÆDESTINATI nomine primum Jacobus Sirmondus Parisiis A. C. 1643. lucem publica donavit. Paulo post idem Praedestinati opus iterum typis exprimi curavit & censuram suam adjunxit Johannes Awraeus, sub quo nomine alii Arnaldum alii Blondellum latere censuerunt, H. Grotius in epistola quadam ad Fratrem Gulielmum indicat. Part. 2. epistol. 699. Postea cum A. 1677. Lugdunensis Patrum bibliotheca prodiret, inter Patres tomi vigesimi septimi Autor ille Prædestinati, quamvis Semipelagiana hæresi infectus comparere non erubuit. Novissime A. C. 1686. in

Italia apud Patavinos Seraphinus Piccinardus Prædestinatum illum prolixis prolegomenis & appendicibus locupletatum in lucem publicam emisit. Totum Prædestinati opus tribus libris constat, qvorum primus 90. hæreses complectens hunc titulum præfixum habet: *Epitome ecdiceseos Hygini contra hæresiarchas, & categoriarum Epiphanii contra sectas, & expositionum Philastrii &c.* Ex hoc titulo natus error Hincmari Remensis, qui Autorem hujus anonymi tractatus Hyginum appellat, cum tamen Hyginum inter eos ab Autore referri manifestum sit, qui ante ipsum hæreticorum catalogos contexuerunt. Alii, quibus accedit Oudinus, Autorem hujus tractatus Primasium fecerunt Adrumetinum in Byzacena Africæ provincia Episcopum, quem Isidorus in catalogo virorum illustrium libros tres de hæresibus ad Fortunatum Episcopum edidisse retulit. Et confirmari quodammodo posset hæc sententia autoritate MSC. cujusdam codicis, qui, ut αὐτόπτης Mabillonius in itinere suo Germanico memorat, opus hoc expresse Primasio tribuit, quem codicem à Reginbaldo, monacho Benedictino ante annos 850. exaratum tradit Harduinus

Hincm. c. 1. oper. tract. de prædest. c. 1. p. 6.

Oud supplem. Script. eccl. p. 119.

Isidor. de Script. eccl. cap. 9.

Pag. 9.

Mabill. analect tom. 4 p. 83. 84.

in

in differt. de baptiſmo in nomine Chriſti p.73. Verum Primaſius, quantum ex Iſidoro novimus, tripartitum ſuum opus de hæreſibus hoc ordine digeſſit, ut in primo oſtenderit, quid hæreticum faciat, in ſecundo verò & tertio, quid hæreticum demonſtret. At Autor Prædeſtinati in Primo libro 90. hæreſes recenſet, in ſecundo exhibet librum ſub Auguſtini nomine confictum, quem poſtea in libro tertio refutat. Neque ulla hic Fortunati Epiſcopi mentio, cui Primaſius opus ſuum dedicaſſe dicitur, niſi quod in codice MSC. Augienſi criticus neſcio quis ſingulos libros Primaſii ad Fortunatum titulo prænotavit ut à Sirmondo in hiſtoria Præd. p. 27. obſervatum. Accedit quod in iſto codice Augienſi, quem Mabillonius vidit, nomen Primaſii dilutiori atramento aſcriptum deprehendatur. Quocirca Sirmondus de Autore Prædeſtinati nihil certi hactenus compertum in hiſtoria ſua Prædeſtinatiana aſſerit, & quamvis in præfatione Autori huic à ſe edito præmiſſa de Arnobio juniori, cujus in Pſalmos commentarii extant, ob ſtyli ſententiarumque affinitatem nonnihili auguretur, ipſe tamen divinationem hanc incertam eſſe profitetur, eam-

Sirmond. hiſtor. prædeſtin. c. 4.

que aliorum ſolertiæ & judicio ulterius inquirendam permittit. Piccinardus verò, cuius paulo ante mentionem fecimus, Arnobio hunc fœtum plane abjudicat, eumque Vincentio Presbytero Pſalmorum interpreti, quem Gennadius Maſſilienſis à Sacrarum Scripturarũ cognitione & lingua uſu loquendi polita commendat, vel Vincentio Victori, adverſus quem Auguſtinus libros de origine animæ compoſuit. Verum ut hanc conjecturam probet, multa ſupponit, de quibus haud immerito dubitari poſſit. Vix igitur aliquid certi de nomine Autoris proferri poterit. De ætate tamen Autoris ex eo nonnihil colligere licet, quod 88. hæreſibus ab Auguſtino enumeratis duas tantum addat, Neſtorianorum ſcilicet & Prædeſtinatorum. Hinc enim non levis naſcitur ſuſpicio, quod hic Autor, quiquis fuerit, paulo poſt Auguſtinum & Eutychis hæreſi nondum exorta ſcripſerit. Multa autem in hoc Autore de priſcis hæreticis leguntur, quæ Irenæo, Philaſtrio, Epiphanio, Auguſtino, aliisque primitivæ eccleſiæ Scriptoribus incognita fuerunt, ſive ea ex Hygino, Polycrate, Africano & Heſiodo hauſerit, ut videri vult, ſive

Picc. de oper. Præd. ſect. I. art. 3. §. 2. art. 2. §. 9.

Gennad. Maſſ. de Script. eccl. c. 80.

Pag. 10.

ipſe

ipse ad captandam novitatis gratiam ejusmodi gesta finxerit, qua de re liberum cuilibet judicium permitto. Interim suspectæ istæ narrationes Reformatis, & inter Pontificios Jansenianis, qvibus hoc opus ob prædestinatorum hæresin invisum est, haud incommodam occasionem præbuerunt, ut cum personato Awræo & Maugvino scriptum hoc omni fide & luce publica indignum censuerint. Contra Jesuitis & Remonstrantibus gratissimum hunc libellum fuisse, Sirmondi, Grotii, aliorumque judicia testantur.

Avvr censur. Prædestinat. cap. 2. Maugvin. vindic. Prædest. & grat. diff. 2. p. 500. seqq. Sirmond. hist. Prædest. c. 4. Grot. epist. part. 2. ep. 673.

VIII. Progredimur ad GENNADIUM Massiliensem, quem catalogum hæreticorum scribere voluisse & de omnibus hæresibus scripsisse probare nititur ex ipso Gennadio Maugvinus. Verum Sirmondus nihil amplius Gennadium de haeresibus scripsisse existimat, quam appendicem quatuor haeresium ad Augustini de haeresibus libellum, idque probat ex codice MSC. S. Victoris, in quo Augustini libro de haeresibus haec verba subnectuntur: *finit relatio S. Augustini Episcopi de hæresibus, hæc verò quæ seqvuntur à S. Gennadio Presbytero Massiliensi sunt posita.* Et deinde sequitur

Maugvin. l. c. p. 528. Sirmond. hist. Præd. c. 6. Pag. 11.

tur haeresis Nestoriana, Eutychiana, Praedestinatiana & Timotheana. Miratur verò Sirmondus, quo consilio casuve factum fuerit, quod in celeberrima Augustini operum editione Lovaniensi, cum ex codice Gemblacensi Gennadiana hæc appendix etsi tacito Autoris nomine proferretur, Prædestinatiana omissa, tantum tres reliquæ expressæ fuerint. Et Lovanienses quidem Maugvinus eo nomine excusat, quod in codicibus, quibus usi sunt, Prædestinatiana hæresis inter cæteras non comparuerit. At Benedictini qui in nova Augustini editione codicibus S. Victoris inter alios usi sunt, cur in variis lectionibus Praedestinatianam haeresin plane silentio prætergressi fuerint, ejus consilii rationem fortasse edent, cum in nono operum tomo ad eos Augustini libros accedent, qui illas de Praedestinatione & gratia controversias pertractant. Sane si Sirmondus adhuc in vivis superesset, vix temperaturus sibi esset, quin malæ fraudis eos argueret, quod cum tantam lectionum varietatem in Augustino suo annotaverint, insignis illius de Prædestinatianis particulæ nullam omnino mentionem fe-

nymi

cerint. Legi vero hoc Gennadii ſupplementum de quatuor haereſibus etiam in Hieronymi indiculo, quem Menardus edidit, jam ſupra monuimus.

IX. Sequitur Cyrenſis Epiſcopus THEODORETUS, cujus quinque libros hæreticarum fabularum nomine inſignitos Ardingelli Cardinalis ſtudio Græce primum editos & paulo poſt anno 1545. à Gentiano Herveto Latine Pag. 12. redditos ac tandem una cum cæteris Theodoreti operibus Latine quidem Coloniæ 1567. & 1573. & 1617. ac Pariſiis anno 1608. Græce autem & Latine 1642. Jacobi Sirmondi ſtudio Pariſiis impreſſos denuo habemus. Quo conſilio vel Sporacius domeſticorum comes opus hoc à Theodoreto efflagitaverit, vel Theodoretus in ſe ſuſceperit, Joh. Garnerius in diſſertat. de vita Theodoreti c. 12. ſic exponit: *abeunte (Chalcedone Theodoreto) unus de illuſtriſſimis judicibus & ſingulare Theodoreti præſidium mandatum dedit de explicanda hæreticarum fabularum, quotquot ab ortu eccleſiæ extiterunt, differentia, ſingulisque catholicorum dogmatum veritate opponenda. Id efflagitavit ſcilicet vir optimus, & in paucis catholicus, non tam, quod cuperet, ut ſcri-*

 bit

bit Theodoretus, scire, quæ utrinque extra viam rectam novatæ sint semitæ, quam ut Theodoreto daret occasionem atque etiam necessitatem fidei suæ tot argumentis probandæ, quot hæreses exponendo damnaret. Opus hoc non laboriosius quam artificiosius. Quantus enim labor ponendus fuit in evolvendis catholicis Scriptoribus, qui in illum usque diem catholicæ fidei causam contra hæreses defenderant! Sed quantæ artis erat, quamque callidæ, ut qui legeret, sensim sine sensu per se ipse invidia consensionis cum hæreticis oneraret Cyrillum, absolveret Nestorium. Idem argumentum Jesuita nimis suspicax eadem subtilitate tractavit in dissertat. de libris Theodoreti c. 6. p. 245. ubi inter alia: *volebat Sporatius Theodoretum, dum adversus omnes hæreses scriberet, opere ipso calumniam repellere, quam à multis patiebatur, quasi orthodoxam fidem non sincere sequeretur. Theodoretus verò, ut erat ægro animo adversus Cyrilliana capita callide & occulte hæreseon quas memoraret, expositione ostendere moliebatur, quibus è fontibus orta videretur hæresis de una natura, quam* Pag. 15. *in capitulis propter ambiguas quasdam & flexiloquas voces etiam post Cyrilli expositionem videre sibi videbatur.* Et ex eodem principio Garnerius

ca-

caput 11. lib. 4. de hæret. fab. quod de Neſtorio agit, ſuppoſititium eſſe cenſet p. 251. & ſqq. At caput illud de Neſtorio Theodoretum non minus quam cætera Autorem agnoſcere teſtantur Leontius de ſectis, Theodorus Abbas in argumento ſynodi Epheſinae & Photius in bibl. cod. 46. qui ex hoc ipſo capite, quam exoſus Theodoreto hoc tempore Neſtorius fuerit, demonſtrant. Eſto autem Neſtorianos etiam tum, cum haereticas fabulas ſcripſit, Theodoretum faventem habuiſſe, & caput illud, quod Neſtorianos caeteris haereticis adjungit, Theodoreto ſupponi, cum etiam in hiſtoria eccleſiaſtica certamina illa Neſtoriana Theodoretus non attigerit, ne vulnus jam prope ſopitum ac ſanatum refricaret, neve tumultus ac perturbationes eccleſiae, quarum ipſe maxima pars fuerat, commemorando, aut ſanctiſſimos Antitiſtes offendere, aut ſemetipſum reprehendere cogeretur, ut Valeſii verba mea faciam: perſuadere tamen mihi nondum potui, Theodoreto in univerſo opere haereticarum fabularum nihil aliud propoſitum fuiſſe, quam ut ſub aliorum haere-

ticorum nominibus Cyrillum & caeteros orthodoxos traduceret. Neque diffiteor majorem esse meam simplicitatem, quam ut tanta fraudum & versutiæ mysteria mentis acie penetrare possim, quanta etiam in ecclesiastica Theodoreti historia Garnerius vidisse sibi visus est.

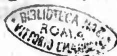
X. Ad sextum seculum pergenti occurrit extremis illius seculi temporibus LEONTIBUS Byzantinus, cujus excerpta de sectis haereticorum decem actionibus distincta & interprete Johanne Leunclavio una cum legatione Manuelis Comneni ad Armenos seu Theorianicum catholico disputatione Pag. 14. Basileæ 1578. edita ad Nestorianos & Eutychianos sectasque inde natas inprimis spectant, ex parte tamen etiam Manichaeorum, Sabellianorum, Samosatenianorum, Arianorum, Macedonianorum, Apollinaristarum & Origenistarum errores ibi recensitos & confutatos videas.

XI. Ineunte septimo seculo claruit ISIDORUS Leandri fratris in Hispalensi Episcopatu Successor, cujus opera superiori seculo Margarinus de la Bigne & nostro Jacobus

bus à Breul Monachus S. Germani à Pratis cum doctorum virorum in quosdam Isidori libros notis Lutetiae in lucem publicam emisit. Inter haec Isidori opera comparent libri Originum, quos etiam cum Martiano Capella Bonaventura Vulcanius edidit. In his autem Isidori Originibus libri octavi caput 3. de haeresibus in genere, caput 4. de haeresibus Judæorum & caput quintum de hæresibus Christianorum agit. Et hic hæreticorum catalogus ab Isidoro scriptus repetitur à Gratiano part. 2. decreti caus. 24. qv. 3.

XII. Isidoro Hispalensi jungimus ANASTASIUM Hodegi à Gretsero A. C. 1606. editi autorem. Quamvis enim plerique hunc Hodegum ab Anastasio Sinaita Antiocheno Episcopo, qui seculo 6. ad exitum vergente denatus est, scriptum asserant, haud spernenda tamen videntur argumenta, quibus Dallaeus & Albertinus Anastasium hodegi autorem & ab Anastasio Sinaita & ab altero Anastasio Sinaitæ successore ac itidem Episcopo Antiocheno distinguendum & utroque juniorem probant. Quod autem Anastasii hodegum hic memoramus, in causa est, quod

Dall. de scrip. Dionys. p. 187. 188.
Edm. Albert. de Euchar. lib. 3. p. 903. 904.

quartum hodegi illius caput in præfatione, & ſubjuncto indice hoc titulo ſignetur: ἐξήγησις καὶ ἐπιτομὴν περὶ τῶν αἱρέσεων τῆς ἀρχῆς ἕως Νεστορίου καὶ Σευήρου
Pag. 15. h. e. interprete Gretſero, *brevis expoſitio omnium qui hæreſes introduxerunt usque ad Neſtorium, & Severum*, quamvis fatendum ſit, in iſta hæreticorum recenſione pleroſque tantum nominetenus referri.

XIII. Idem fecit SOPHRONIUS Hieroſolymitanus eodem ſeculo Antiſtes. Is enim in epiſtola ſynodica, quæ in Act. XI. ſexti concilii generalis legitur, poſt prolixam fidei confeſſionem hæreticis anathema dicturus, longam hæreticorum ſeriem contexit, & nonnullorum hæreſes breviter exprimit, reliquos verò tantum nominetenus perſtringit.

XIV. Eodem ut videtur ſeculo TIMOTHEUS Presbyter Conſtantinopolitanus de differentia eorum, qui ab hæreticis accedunt ad Chriſtianam fidem, libellum ſcripſit, quos in tres ordines diſpeſcit. Primus eorum eſt, qui baptiſmo indigent, ſecundus eorum, qui non baptizantur ſed tantum unguntur, tertius illorum, qui neque baptizantur neque unguntur, ſed tantum errores ſuos execrantur. Libellum

lum illum seu potius libelli compendium vel indicem Margarinus de la Bigne Tomo VI. bibliothecæ Patrum edidit. Totus enim tractatus, qualis ibi extat, vix dimidiam paginam complet, & nomina tantum hæreticorum continet. Integriorem codicem eumque Græcum nactus Franc. Turrianus Latine reddidit, cujus Latinam versionem Possevinus in apparatu suo sacro edidit. Postea Græce quoque hanc Timothei hæresiologiam Johannes Meursius Lugduni Batavorum 1619. cum aliis quibusdam opusculis, quibus Variorum Divinorum nomen fecit, publicavit. Præterea Franciscus Combefisius in auctario novo bibliothecæ Patrum Græco-Latinæ novam libelli hujus editionem notis suis illustratam typis imprimi curavit, iterumque aliam cum nulla priorum editionum ex asse convenientem Cotelerius in monumentis ecclesiæ Græcæ publicavit, quin & huic aliam breviorem ex Niconis Pandecte subjecit. De utraque ipse Cotelerius in notis videri poterit, ubi etiam inter Balsamonis opera hunc Timothei libellum latine editum animadvertit.

Possevin. appar. Tom. II. p. 499.

Combefis. auct. nov. Tom. II p. 449.

Pag. 16.

Cotel. eccles. Græc. mon. Tom. 3. p. 377.

XV. In-

XV. Inter octavi seculi Scriptores non incelebre nomen est JOHANNIS DAMASCENI, qui hæreticorum sectas & errores peculiari libro ad sua usque tempora perduxit. Ac primum quidem 80. illas hæreses recenset, quas Epiphanius in suo Panario pertractavit, postea verò Nestorianos, Eutychianos aliosque hæreticos subjungit. Hunc Damasceni de hæresibus librum à Joachimo Perionio latine redditum inter reliqua ejus opera invenire licet. In recentioribus Damasceni editionibus partim latine tantum, partim græce & latine legitur. Quos defectus paucis abhinc annis supplevit Johannes Baptista Cotelerius, qui tomo primo monumentorum ecclesiæ Græcæ inter alia hunc Damasceni tractatum ex codice regio integrum græce edidit, nova latina versione exornavit, & eruditas notas insuper adjecit.

Cotel. eccles. Græc. mon. tom. 1. p. 278. sqq.

XVI. PAULINUM AQUILEJENSEM in sexto adversus Felicem Urgelitanum libro alias etiam primitivæ ecclesiæ hæreses enumerare aliunde didici, nempe ex Zimmerman. differt. de accept. th. 6. qui hos Paulini libros citat ex bibliothec. Patr. Tom. 4. part. 2. usus for-

forte una ex poſtremis Pariſienſibus Editionibus. Nam in prima & ſecunda Pariſienſi, ut & in Colonienſi & Lugdunenſi editione, non comparent. Cum verò inſpiciendi ſeptem illos libros, quos Paulinus contra Felicem ſui temporis haereticum elucubraſſe dicitur, copiam impetraſſem, ALCUINI ſcilicet opera adeptus, cui ſeptem contra Felicem libros ut genuino Autori reſtituit Andreas du Cheſne ſeu Quercetanus, qui A. C. 1617. Pariſiis Alcuini opera in lucem publicam emiſit, ad quorum calcem etiam veri Paulini adverſus Felicem opus tribus libris conſtans evulgavit, hæc inquam Alcuini opera adeptus, neque in ſeptem illis libris, qui hactenus ſub Paulini Aquilejenſis nomine prodierant, neque in tribus veri Paulini adverſus Felicem libris ejusmodi veterum hæreſiarcharum hiſtoriam deprehendere potui, qualem in ſexto adverſus Felicem libro reperiri ex B. Zimmermanni fide mihi perſuaſeram. Quamobrem ex indice Autorum hæreſiologicorum, quem in fronte hujus præfationis poſui, Paulini & Alcuini nomina expungenda ſunt. Pag. 17.

XVII. Ex nono ſeculo inter veteres Hæreſiologos numerandus eſt RABANUS MAURUS. Is enim non ſolum in libro de univerſo c. 9. Judæorum hæreſes recenſet, ſed etiam lib. 2. de inſtit. Cleric. c. 58. hæreticorum, qui & apud Judæos & apud Chriſtianos exorti ſunt, catalogum exhibet. Notandum tamen, hunc Rabani Mauri catalogum ab Iſidori Hiſpalenſis catalogo ſupra memorato tantum variis quibusdam lectionibus differre, etſi Rabanus Iſidorum, ex quo iſtum hæreticorum catalogum deſcripſit, haud nominaverit, ſufficere ratus, quod in præfatione librorum de inſtitutione Clericorum confeſſus fuerit, ſe nonnunquam in hoc opere aliorum verba quam ſua uſurpare maluiſſe.

Rab. Maur. tom. 1. Oper. p. 86. Tom VI. Oper. p. 32.

XVIII. Hos longo intervallo proximus ſequitur, qui ſeculo 12. floruit, EUTHYMIUS Zigabenus, ord. S. Baſilii Monachus, cujus panopliam dogmaticam adverſus hæreſes Alexii Comneni mandato digeſtam eiusdem Imperatoris filia Anna Comnena egregie commendat. Socias in hoc opere operas cum Euthymio junxiſſe Johannem cognomento

Ann. Comn. Alexiad. lib. 15. p. 490. Pag. 18.

mento Furnum Græcus quidam Autor tradit, quem falſi arguit Leo Allatius. Latine interpretatus eſt hanc Euthymii panopliam Franciſcus Zinus Veronenſis Lugduni & Venetiis excuſam, & poſtea Patrum quoque bibliothecis inſertam. Quamvis autem non tam hæreſium hiſtoria quam earundem refutatio hac panoplia quoad maximam eius partem contineatur, ex ipſa tamen confutatione, qualis hæreticorum ab Euthymio confutatorum error fuerit, haud difficulter cognoſcitur. Allat. de conſ. eccl. orient. & occid. lib. 2. c. 10.

XIX. Tulit idem ſeculum Johannem ZONARAM, qui præter alia ingenii ſui monumenta canonem acroſtichum reliquit Deiparæ Virgini Mariæ conſecratum, in quo præcipuos hæreticos eorumque errores breviter perſtringit. Extat hic canon Zonaræ Latine ex interpretatione Genebrardi Tom. 12. bibliothecæ Patrum Colonienſis, & tom. 23. edit. Lugdunenſis. Græcum textum adjecit & nonnulla à Genebrardo omiſſa ſupplevit Joh. Baptiſta Cotelerius, qui hunc Zonaræ canonem inter alia Græcæ eccleſiæ monumenta tomo 3. iterum vulgavit. Nec

minus ad hoc ſeculum referendi HONORIUS Auguſtodunenſis, cujus libellus de hæreſibus etiam ſeorſim Baſileæ, Helmſtadii & alibi excuſus in bibliothecis Patrum extat, & CONSTANTINUS HARMENOPULUS Nomophylax & Judex Theſſalonicenſis, cujus de ſectis libellum una cum Leontio ſupra memorato græce & latine Leunclavius edidit, ut alias editiones taceamus. Ad duodecimum autem ſeculum Harmenopulum retuli communiorem ſententiam ſecutus, etſi Seldenus ducentis amplius annis eum recentiorem faciat, ac vulgo exiſtimari ſolet. Cuius controverſiæ accuratius examen Clariſſimi cujusdam Viri, qui ſe in obſervationibus ad Scriptores eccleſiaſticos ea de re propediem acturum indicavit, induſtriæ relinquo.

de ſynedr. lib. 1. p. 393. 394.

Pag. 19.

XX. Proximo ſeculo, quod eſt decimum tertium, NICETAS Acominatus Choniates, magnus Logotheta & ſacro cubiculo Præfectus, Inſpector & Judex veli theſaurum orthodoxæ fidei conſcripſit, cujus maximam partem temporum injuria intercidiſſe, & quinque tantum libros ex reliquorum naufragio ſupereſſe docet Labbeus. Verum

rum Petrus Morellus, qui quinque illos libros Latine à se redditos A. 1579. & iterum 1592. notis & indice auctiores edidit, in præfationibus suis indicat, se 27. ejus thesauri libros habuisse, & queritur, quod ob tempestates à Possiaco conventu obortas integrum opus edere non potuerit. Et Cl. quoque Cave se 27. illius thesauri libros pulcherrime descriptos Græce in bibliotheca Bodlejana vidisse asserit. Cæterum è quinque libris, qui editi sunt, imprimis huc spectat liber quartus, qui quadraginta & quatuor hæreses ante-Arianas exponit, & liber quintus, quo Arianorum & Eunomianorum deliria confutantur.

de Script. eccl. Tom. 2. p. 109

histor. liter. p. 702.

XXI. Seculo decimo quarto currente MATTHÆUS BLASTARES Hieromonachus syntagma Alphabeticum rerum omnium, quae in sacris divinisque canonibus comprehenduntur, elaboravit, à Gulielmo Beveregio in Pandectis sacrorum canonum Oxonii 1672. editum, cujus caput secundum de haereticis agens haud paucas primitivæ ecclesiæ hæreses enarrat. Inter Latinos autem ejus seculi Scriptores occurrit GVIDO de PER-

PINIANO Ord. B. Mariæ in monte Carmelo Prior Generalis, deinde Majoricensis in insulis Balearibus, & demum Elvensis Episcopus & Inquisitor fidei generalis, cujus opus de hæresibus excusum est Parisiis 1528.
Pag. 10. nec non Coloniæ 1655. opera Johannis Geineri, una cum eiusdem Perpiniani concordia evangelica, ubi etiam Trithemii aliorumque de Guidone eiusque scriptis judicia videantur. Agit autem Guido in illo opere, primum de hæresi in genere, deinde de erroribus Judæorum, Græcorum, Jacobitarum, Georgianorum & Armenorum, postea de hæresibus ab Augustino & Isidoro commemoratis, ac tandem de sectis, quæ post Augustinum & Isidorum exortæ sunt.

XXII. Idem labor haud paucos superioris & nostri seculi Scriptores occupavit. Testantur id BERNHARDI LUXENBURGENSIS Prioris Dominicani & Professoris Theologiæ in Academia Coloniensi catalogus hæreticorum alphabeticus, GABRIELIS PRATEOLI elenchus omnium hæreticorum itidem alphabeticus, ALPHONSI à CASTRO libri adversus hæreses, in quibus

bus loci communes doctrinae sacrae juxta ordinem alphabetium digesti ita exponuntur, ut simul quoque haereses, quae doctrinae illi adversae sunt, recenseantur, THEODORI PETERI catalogus haereticorum, BONAVENTURÆ MALVASIÆ catalogus haereticorum, cuius eruditionem ex eo Labbeus æstimandam relinquit, quod catalogum suum *cathalogum* inscribat, DANIELIS CRAMERI arbor haereticae consanguinitatis, ut Pontanum, aliosque plures, qui vel integros libros, vel integras librorum partes & capita recensendis haeresibus destinarunt, silentio involvam. Etsi vero plures in evolvenda veterum haeresium historia occupati fuerint, opus tamen accuratum de haereticis praecipue antiquis adhuc desiderari Viri quidam doctissimi observant. Ac licet ipse tantae molis aggredi non ausim, nec à mea tenuitate eiusmodi opus aggredi non ausim, nec à mea tenuitate eiusmodi opus expectari possit, quod eruditorum desideriis satisfaciat, non ingrata tamen fortasse historiae ecclesiasticae Studiosis

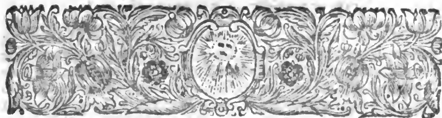
biblioth. bibl. p. 31.

fis erunt, quae ad illuſtrandam haereſiarcharum aevi apoſtolici & apoſtolico proximi hiſtoriam in hac qualicunque diſſertatiuncula collegi, cuius priorem partem haereſiarchis primi ſeculi, poſteriorem ſecundi à Chriſto nato ſeculi haereſiarchis deſtinavi. Deus cœptis his clementer annuat!

Te vero B. L. ut hoc quicquid eſt aequi bonique conſulas, amice rogo.

DIS-

DISSERTATIO.
DE
HÆRESIARCHIS
ævi Apoſtolici & Apoſtolico proximi.

SECTIO I.
DE
HÆRESIARCHIS
ævi Apoſtolici.

CAPUT I.
de
Doſitheo & Doſitheanis.

I.

Uamvis Apoſtolorum ævo hæreſes fuiſſe Firmilianus Cæſareæ in Cappadocia Epiſcopus, nec non Clemens Alexandrinus & alii negare videantur, contrarium tamen & ipſi Apoſtoli & alii Scriptores eccleſiaſtici teſtantur. Et Hippolytus quidem Irenæi Diſcipulus ſyntagma ſuum adverſus 32. hæreſes Photio teſte à DOSI- Firmil. epiſtola ad Cypr. quæ eſt inter Cyprianicas 75. Clem. Alex. lib. 7. Strom. p 549. Phot. bibl. cod. 121.

E THEA-

(*Pag.22.*) THEANIS auſpicatus eſt. Certe inter primos, qui falſa doctrina eccleſiam corruperunt, fuiſſe Doſitheum, Hegeſippus quoque apud Euſebium teſtis eſt. Neque diſſentit Origenes, qui Doſitheum hunc Samaritanum cum conterraneo & coætaneo ſuo Simone Mago aliquoties conjungit, eumque ſe pro Chriſto à Prophetis prædicto venditaſſe tradit. Idem Origenes in opere πεϱὶ ἀϱχῶν & in philocalia ſuperſtitioſam Doſithei circa ſabbathi cultum opinionem perſtringit, & in commentariis ad Johannem Doſitheanos Magiſtri ſui libros circumtuliſſe ejusque immortalitatem falſis rumoribus jactaſſe narrat.

Euſeb. lib. 4. H. E. cap. 22. Orig. tract. 27. in Matth. lib. 1. contr. Celſ. p. 44. & l. 6. pag. 282. edit. Spencer. Orig. Periarch. lib 4. c. 2. Philoc c 1. p. 36. edit. Tarin. Tom. II. Orig. Huet. p. 219 220. Orig. lib. 6. contra Celſ. p. 282. Phot. bibl. cod. 230. pag. 466. 467. edit. Gr. pag. 321, 322 edit. Lat.

II. Quamvis verò Doſitheani Origenis ævo tantum non plane extincti viderentur, ut ipſe in libris contra Celſum teſtatur, ubi vix triginta ſupereſſe ſcribit, Eulogii tamen Alexandrini ætate adhuc ſuperfuerunt, qui Moſaicum de excitando magno Propheta oraculum non in Jeſu Nazareno ſed in Doſitheo impletum ſomniarunt, ſiquidem Eulogius coacta frequentiſſima Synodo hanc Doſitheanorum factionem damnavit, ut ex Eulogii decreto conſtat, quod in bibliotheca ſua Photius excerpit. Et ex eodem Eulogii decreto patet, Doſitheum Prophetis & Judæ Jacobi Patriarchæ filio minus æquum fuiſſe, ſibi verò ipſi omnia vaticinia & divinitatem arrogaſſe, ſacros codices variis corruptelis adulteraſſe, eorumque loco alios libros portentis plenos conſarcinaſſe, reſurrectionem negaſſe, mundum incorruptibilem, animam corruptibilem ſomniaſſe & nullum aliud dæmonum genus quam idola ſeu ſimulacra agnoviſſe. Habita eſt illa ſub Eulogio Synodus anno ſeptimo Marciani, ut apud Photium & in Græca Höſchelii & in Latina Schotti editione legitur. Verum cum Eulogius non ſub Marciano ſed ſub Mauricii imperio floruerit, pro Martiani nomine Mauricii nomen ponendum eſſe non eſt quod dubitemus.

(*Pag.23.*) III. Cæterum ab hoc Doſitheo Apoſtolis coævo diſtinguendus videtur Doſitheus ab Epiphanio, Hieronymo, Autore appendicis ad Tertulliani librum de præſcriptionibus, Philaſtrio, Damaſceno & aliis inter hæreticos ante Chriſti ætatem exortos numeratus. De utroque Doſitheo differentes conferantur è recentioribus Serarius in trihæreſio & Minervali, Druſius in tractatu

Epiph. hæreſ. 13. Hier. dial. adv. Lucifer. cap 8. Tertull. de præſcript. c. 45 Philaſt. de hæreſ. c. 4.

ctatu de sectis Judaicis, Josephus Scaliger in elencho trihæresii Serariani, Lupus in scholiis ad Tertullianum, Stephanus Le Moyne in notis ad varia sacra; Casaubonus in exercitationibus Anti-Baronianis, Montacutius in apparatu ad origines ecclesiasticas, & Ligtfootus in horis Talmudicis, ubi refutat nugas Judæorum fabulantium, quod Dositheus ad novos Samariæ incolas, ne à leonibus discerperentur, in Lege divina informandos eo tempore missus fuerit, quo Rex Assyriæ Juxta 2. Reg. XIV. abductis Jsraëlitis Samariam novis gentibus incolendam dedit.

Damasc de hæref. c. 13. Serar. trihær. lib. 1. c. 19. in M nerv. lib. 4. c. 10. 11. 12. Drus. lib. 3. c. 4. 5. 6. Scal. elench. c. 15. Lupus p. 533. Lemoyne. p. 1099. Casaub. exerc. 1. ad appar. n. 8. Montac. in appar. 7. pag. 265. & 283. Ligtfootus disquis. chorogr. ad Joh. pag. 934.

CAPUT II.

de

Simone & Simonianis.

I.

Dositheum à discipulo suo SIMONE principatu dejectum, in constitutionibus Apostolicis narratur. Idem traditur in Clementis Romani recognitionibus, ubi refertur Dositheum triginta discipulos pro numero dierum mensis, & mulierem quandam nomine Lunam in consortio suo habuisse. Deinde verò uni ex triginta illis discipulis defuncto Simonem surrogatum Lunam illam deamare & Magistro suo derogare cœpisse, eamque ob causam aliquando virga fuisse correptum, cum verò virga per corpus Simonis tanquam per fumum transiisset, stupefactum Dositheum in terram cecidisse & ipsum adorasse. Et hunc Simonem plerique in fronte collocant, qui Apostolici seculi hæreses recensent.

Constit. Apostol. lib. 6. c. 8. Clem. Rom. (*Pag. 24.*) recogn. lib. 2. p. 31. & 32.

Act. VIII, 9. II. Hic ipse vero Simon apud Samaritanos se magnum aliquem esse jactavit, ut Lucas in Actis Apostolicis testatur. Nimirum se in Samaria ut Patrem descendisse, in Judæa ut Filium, & reliquis gentibus ut Spiritum S. apparuisse, impudentissimus impostor gloriatus est, ut Irenæus tradit, qui & hoc addit, quod Simon dixerit, se esse sublimissimam virtutem, hoc est eum, qui sit super omnia Pater, & sustinere se quocunque nomine vocari. Si Augustinum audiamus, dixit Simon, se in monte Sina Legem Mosis in Patris persona dedisse Judæis, tempore Tiberii in Filii persona putative apparuisse, postea se in linguis igneis Spiritum Sanctum in Apostolos venisse. Nec dictis modo, sed & scriptis se esse aliquem magnum mentitus est. Hieronymo enim teste in suis voluminibus hæc quoque proferre ausus est: *ego sum sermo Dei, ego speciosus, ego Paracletus, ego omnipotens, ego omnia Dei.* Atque hinc aliquis cum Petavio mirari possit, cur Epiphanius Simonem Magum ullam sibi appellationem indidisse neget, cum tamen ex Irenæo, Hieronymo aliisque constet, Simonem & seipsum multis magnis nominibus extulisse, & ab aliis tanto nominum apparatu efferri voluisse. Verum hæc non difficulter conciliari possunt. Nam nullum determinatum nomen sibi dedit, qui omnibus nominibus se parem censuit.

Irenæus lib. 1 adv. hær. c. 20.

Augustin. de hæres. c. 1.

Hier. Tom. 9. Oper. edit. Basil. p. 35.

Petav. in not. ad Epiph. p. 41

(Pag. 25.) Conf Cotol. not. ad Eccl. Græc. mon. tom. 1, p. 763.

III. Dum verò Simon apud Samaritanos tanto ingentem se clamore ferebat, omnium Samaritanorum oculos adeo in se convertit, ut juxta Lucam non solum tenuioris fortunæ & conditionis homines, sed etiam in maximis dignitatibus constituti ad ipsum intenderent dicentes: οὗτός ἐστιν ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ μεγάλη *hic est virtus DEI magna.* Imo, si Justino Martyri fides adhibenda, Samaritani pæne omnes Simonem Magum quasi primum Deum & supremum inter omnia Numen esse profitebantur. Causam verò, quæ Samaritanos permovit, ut tantum Simoni tribuerint, Lucas intactam non reliquit, cum Simonem magicis suis præstigiis, quas per tempus bene longum Samariæ exercuerat, Samaritanorum oculos & animos fascinasse scribit. De quibus Simonis præstigiis qui plura legere cupit, Nicephorum & Pseudo-

Act. VIII, 10. Justin Mart. apol. 2. p. 69.

Act. VIII, 9, 11.

Nicephorus lib. 2, hist. eccl. c. 27.

do-Clementem Romanum adeat, qui referunt, Simonem flammas illæsum transiisse, in aërem volasse, ex lapidibus panes fecisse, in varias species se transmutasse, occlusas fores verbo aperuisse, per montes & saxa transiisse, arbores & virgulta produxisse, aliaque hujusmodi viribus humanis majora perpetrasse. Addit Lucas, Simonem à Philippo conversum & baptizatum post baptismum ad vomitum rediisse, & potestatem Spiritus S. charismata conferendi, ne quid ad ostentationem & quæstum sibi deesset, ambivisse, eoque nomine Apostolis pecuniam obtulisse, sed ob id factum gravissimam Petri censuram incurrisse. Et post illud Simonis Petri cum Simone Mago colloquium de Simone Mago in sacro codice nihil amplius occurrit, nisi quod nonnulli, ut inferius videbimus, Paulum aliosque Apostolos in suis epistolis subinde ad Simonis Magi doctrinam & gesta respicere, contendunt.

Clemens recognit. lib. 2. Act. VIII, 13. 18. sqq. (Pag. 26.)

IV. Tertullianus verò in libro de anima refert, Simonem Magum eadem pecunia, qua Spiritum S. licitari ausus fuerat, ex loco publicæ libidinis scortum redemisse, eamque Simonis sociam Irenæus & Augustinus Selenen, seu ut Clemens in recognitionibus Latino vocabulo nomen illud exprimit, Lunam, Tertullianus verò & ante eum Justinus M. & post Tertullianum Epiphanius, Hieronymus & cæteri plerique Helenam appellant. Et hinc Simoniani Heleniani quoque dicti sunt, etsi Celsus apud Origenem incertus sit, num ab Heleno an ab Helena cognomentum illud adepti fuerint, quem in locum Spencerus in notis videatur. Hanc verò Helenam primam animi sui conceptionem seu intentionem Simon appellavit, eamque à se summo Patre scilicet egressam, & ad inferiora lapsam, cum Angelos mundi opifices creasset, ab iisdem detentam in varia muliebria corpora transmigrasse, & Trojani belli tempore illam ipsam Helenam fuisse, quæ Trojanis perniciem attulit, se verò ut ovem illam perditam quæreret eamque ab angelicis potestatibus liberaret, & per sui cognitionem universo humano generi salutem afferret, forma fallendis angelis idonea descendisse somniavit, ut Irenæus, Tertullianus & Epiphanius locis proxime citatis, & cum his Theodoretus & alii referunt, qui etiam Simonianos Magistrum suum in Jovis, Helenam verò in Minervæ figura adorasse tradunt.

Tertull. de anim. c. 34. Iren. lib. 1. cap. 20. Aug. de hæres. c. 1. Tertull. de anim. l. c. Justinus. apol. 2. p. 69. Epiph. hæres. 21. Hieron. in epist. ad Ctesiphont. adv. Pelag. Orig. lib. 5. contr. Cels. p. 272. Theodoret lib. 1. hæret. fabul. cap. 1.

V. Qui publicum illud prostibulum sibi adjunxit, alienæ quoque libidinis adjutor fuit. Cum enim Claudius Felix Judeæ Procurator Drusillam quandam à se visam adamare cœpisset, Simonis Magi ministerio usus est, qui Drusillæ, ut repudiao legitimo suo marito, Felici nuberet, persuasit, ut Josephus memorat, ubi tamen non dissimulandum, Simonem illum Magum, cujus Josephus meminit, eam ob rationem à Simone Mago ætatis Apostolicæ hæresiarcha diversum videri, quod hic Gitthas Samariæ oppidum patriam habuerit, ille verò juxta Josephum patria Cyprius fuerit, nisi cum Le Moynio dicamus, quod Simon Magus hæresiarcha perperam à nonnullis Γιττιεὺς seu Gitthæus dicatur, cum Κιττιεὺς potius seu Κιτταῖος à celebri Cypri oppido dici debuisset. Haud minus dubium est, quod à Baronio aliisque asseritur, impostorem nempe illum, qui, ut Josephus alibi narravit, Samaritanos in monte Garizin congregavit, à Pilati exercitu postea dispersos & fugatos, Simonem fuisse.

(Pag. 27.)

Antiquitat. Judaic. lib. 20. c. 5. p. 693.

Le Moyn. proleg. ad var. sacr. * 182. b.

Baron. tom. I. annal. ad A. C. 35.

Joseph. antiq. Jud. lib. 18 c. 5

VI. Verum à Josepho ad Scriptores ecclesiasticos redeamus, è quibus Justinus Martyr & hunc secuti Irenæus, Tertullianus aliique plures Simonem Magum à Romanis pro DEO habitum, & statua in amne Tiberi inter duos pontes erecta honoratum tradunt, quæ relatio extra omnem dubitationis aleam posita minime videtur. Etsi enim Spencerus dubio electori satisfactum iri putet, si Baronium & Hammondum adeat, diffiteri tamen non possum, magis mihi satisfacere eorum conjecturam, qui cum Heraldo, Vossio, Salmasio, Valesio, Spanhemio & aliis ex marmorea basi Romæ A. C. 1574. effossa colligunt, Semoni Sango Deo Fidio consecratam fuisse statuam, quam Justinus Martyr Romanæ linguæ non adeo peritus Simonis Magi nomine notatam & sibi & aliis persuasit. Nec me ab hac sententia dimovere potuit Petrus Halloixius, etsi pro tuenda & vindicanda Baronii sententia omnem moverit lapidem.

Justin. apol. 2. pag 69 & 91. Iren l. 1. c. 20. Tertull. apolog. c. 13.

Spenc. not. ad Orig p. 32. Baron. ad A. C. 44. Hamm. diss. 1. c. 9. de jur. Episcop.

Herald. ad Tertull. apol. c. 13. Voss. lib. 1. de Idol. c. 12. Salmas. not. ad Spart. Vales. not. ad Eusebium.

VII. Æque incerti sunt varii isti disputationum & miraculorum conflictus, quos Simonem Petrum inter & Simonem Magum cum alibi tum Romæ agitatos nonnulli referunt. Imo potius

Spanhem. de Petri in urb. Rom. profect. pag. 149.

Halloix. tom. 2. de vit. & doct. illustr. Orient. eccl. Script. p. 382.

tius meris nugis & fabulis plena sunt, quæ de istis utriusque Simonis congressibus tradidere Cedrenus, Nicephorus, Glycas & Marcellus, Marci Præfecti urbis Romæ filius, & individuus scilicet Petri comes, qui acta horum certaminum rogatu Christianorum fideliter literis consignasse perhibetur in fragmento, quod ex breviario quodam Flaviniacensi in bibliotheca sua Pontificia Ludovicus Jacobus à S. Carolo publicavit. Neque hic silentio prætermittendus, qui sub Clementis Romani nomine recognitionum libros edidit. Is enim varias Petri cum Simone Mago disputationes exhibet, cum prius etiam de vita Simonis Magi nonnulla retulisset, & inter alia commemorasset, quod Simon Magus *Stantis* nomen affectaverit, eo quod negaret, se aliquando posse dissolvi, & assereret carnem suam ita divinitatis suæ virtute esse compactam, ut in æternum durare posset. Et huc fortasse respexit Clemens Alexandrinus, cum de Simonianis ait: οἱ ἀμφὶ Σίμωνα, τῷ Ἑστῶτι, ὃν σέβουσιν, ἐξομοιοῦσθαι τὸν τρόπον βούλονται i.e. qui circum Simonem sunt, Stanti, quem colunt, moribus assimilari volunt.

(Pag. 28.) Cedren. comp. hist. p. 206. Nicephor. lib. 2. c. 27. Glyc. 1. annal. p. 235. Ludov. Jac. à S. Car. in biblioth. Pontif. p. 484. sqq.

VIII. Stantem verò illum turpissime cecidisse perhibent, qui magicum ejus volatum & præcipitem lapsum referunt, quod faciunt Autor constitutionum Apostolicarum, Arnobius, Cyrillus Hierosolymitanus, Ambrosius, Sulpitius Severus, Hegesippus aliique, è quibus Isidorus Hispalensis, *Simon Magus*, inquit, *cum altercationem proposuisset cum Petro & Paulo, dicens se quandam virtutem DEI esse magnam, medio die, dum ad Patrem volare promittit in cœlum, à dæmonibus, à quibus in aëre ferebatur, adjurante eos Petro per Deum, Paulo autem orante, dimissus crepuit.* Quam narrationem admodum suspectam reddunt magnus Autorum istorum in circumstantiis dissensus, & Justini, Irenæi, Tertulliani, atque Eusebii silentium. Et forte ad Simonem Magum translata, quæ Svetonius in Nerone c. 12. de novo quodam Icaro retulit, cum ait: *Icarus primo statim conatu juxta cubiculum ejus decidit, ipsumque cruore respersit.* Neque hunc Simonis casum probare possunt nummi ingenti

Const. Apost. lib. 6. c. 9. Arnob lib. 2. adv. Pagan. Cyrill. catech 6. Ambros. lib. 4. hexaëm. c. 8. Sulp. Sev. lib. 2. c. 41. Hegesipp. l. 3. de excid. urb. Hier. c. 2. (Pag. 29.) Isid. Hisp. chron. p. 268.

pretio

pretio Paulo IV. obtrusi, quorum una facies Neronis caput, altera Petri effigiem exhibet cum inscriptione: *Petrus Galilaeus*, quasi Nero Petri potestatem præ Simone Mago agnovisset, & hos nummos in perpetuam rei memoriam cudi fecisset, de quibus post Antonium Augustinum Daniel Larroquanus in diss. de legion. fulm. p. 613. videatur. Videant quoque, qui statuam Simoni ut DEO positam Justinique Martyris ætate divinis adhuc honoribus excultam æque ac publicam ejus ruinam asserunt, quomodo hæc inter se conciliare possint. Nihilo tamen minus Hugo Grotius in appendice ad interpretationem locorum quorundam Novi Testamenti utrumque asserit, quo loco ulterius confirmare nititur, quod jam in commentatione ad loca quædam Novi Testamenti asseruerat, nempe, Simonem Magum esse hominem illum ἄνομον quem Paulus mendacibus præstigiis multos seducturum, & Spiritu Oris Christi interficiendum pronunciat. Verum ad commentationem illam Grotianam responderunt sub nomine Hippolyti Frontonis Petrus Molinæus, & sub nomine Johannis Simplicii Samuel Maresius (non sub Simplicii Verini nomine, Salmasius, ut Matthæo Polo visum est) quibus cum Grotius appendicem suam opposuisset, in cujus titulo se viam sternere ad Christianam concordiam gloriatur, denuo Maresius exuto jam Simplicii nomine Grotio respondit, ejusque appendicem prolixo opere confutavit, cui nomen concordiæ discordis & Antichristi revelati præfixit.

p. 67, seqq. | p. 28. | 2. Thess. II, 8, sqq. | (Pag. 30.) Pol. præf. ad vol. IV. part. 2, Synops. bibl. crit.

IX. Consentit in plerisque cum Grotio Henricus Hammondus, nisi quod in loco illo Paulino 2. Thess. II. non modo v. 8. verum etiam antecedentes, quos de Cajo Caligula Grotius explicaverat, de Simone Mago interpretatus est. Utque hoc obtineat, I. per adventum Christi intelligit adventum Christi ad excidium Hierosolymitanum; & per nostri ad illum congregationem significari putat copiosiorem ad fidem Christi discipulorum aggregationem, & majorem cogendorum cœtuum ecclesiasticorum libertatem, quam post Judæorum cladem Christianis sub Tito & Vespasiano contigisse dicit. II. per apostasiam, quam Paulus, antequam dies Domini veniat, futuram asserit, innui censet vel

Hammond. diss. procem. 4. dissertationum de jure Episcop. c. 9. | 2. Thess. II, 1. | v. 3.

vel Apostolorum à Judæis ad gentiles discessum, vel insignem aliquam Christianorum ad Gnosticorum castra defectionem. III. igitur per ἄνθρωπον ἁμαρτίας καὶ υἱὸν ἀπωλείας per hominem peccati & filium perditionis post apostasiam illam revelandum Simonem Magum intelligit sectatorum suorum caterva stipatum, qui antea se pro Christi discipulo venditaverit, & inimicitias contra fidem prudenter dissimulaverit, postea vero divinos honores sibi usurpaverit. IV. τὸ κατέχον seu illud quod Simonem impedi- v. 6.
vit ac detinuit, quo minus se statim Christianorum hostem palam erumperet, impedimentum inquam illud Hammondus esse (Pag.31.)
dicit Mosaicæ legi [illegible] à Christianis tum temporis nondum abdicatam. Hoc enim obstaculo durante Gnosticos non in universum Christo abrenunciasse, aut se Judæis palam adjunxisse, sed tempus magis oportunum præstolatos secretos admodum & clandestinos adversus Christianam fidem cunicu-
los egisse, & hoc Apostolum indicare censet, cum μυστήριον τῆς ἀνο- v. 7.
μίας jam tum operatum esse dicit. Postea vero cum Apostoli ad gentes discessissent, & Christianos ad deserenda Judæorum castra & legales ceremonias insuper habendas animassent, tunc Gnosticorum sectam exuta Christiani nominis larva Christianos Judæis exosos reddidisse, & quamplurimos Christianos magicis prodigiis, item variarum libidinum carni blandientium illecebris, & promisso libertatis privilegio propulsandarumque persecutionum spe ad inquinatissimæ sectæ participationem allexisse
asserit. Atque hinc V. per τὸν ἄνομον revelatum iterum intelligit v. 8.
Simonem & Gnosticos, quos Deus justus vindex Spiritu oris h. e. potentia Verbi sui, tandemque adventu suo ad excidium Hierosolymitanum oppresserit, Petro primum Apostolo de Simone Mago solenniter triumphante, statimque Romanis aquilis ad Judæorum pariter ac Gnosticorum stragem convolantibus.

X. Ac in eo quidem Hammondi sententia Grotianæ praeferenda est, quod Grotius versum octavum ab antecedentibus violenter divellat & v. 3. & 4. per hominem peccati & ἀντικείμενον Cajum Caligulam, deinde vero v. 8. per ἄνομον sublato impedimento revelandum Simonem Magum intelligat, cum tamen
utrobique de eodem subjecto sermonem institui sole clarius ap- (Pag.32.)

 pareat

pareat. Nihilo tamen minus Hammondo æque ac Grotio obest, quod Simonis Magi impietas jam revelata fuit, antequam Paulus Christianam fidem amplecteretur, nedum secundam ad Thessalonicenses epistolam scriberet. Absurdum autem est, Paulum præterita prædixisse. Quam incerta vero sint quæ de statua Simoni ut DEO posita, deque præcipiti ejus per aërem volantis lapsu, aut quadrigis igneis Petri ore difflatis referuntur, jam supra vidimus, ut cætera argumenta taceamus, quæ Hammondi sententiam infringunt ab Henrico Moro jam pridem ad examen revocatam.

Mor. part. 2, Myster. iniqv. lib 2, cap. 19, sqq.

XI. Quamvis vero de Simonis Magi exitu certi nihil constet, tragico tamen & miserabili exitu dignus omnino fuit. Quanta enim fuerit hominis impietas, ex illis blasphemiis, quas suprà jam attigimus, satis elucescit. Nunc vero & alia Simonianæ impietatis capita persequemur, inter quæ haud postremum fuit, quod Deo peccati originem imputavit. Dicere quippe ausus est, si Vincentio Lirinensi credimus, quod *Deus omnium scelerum & flagitiorum causa sit, quippe qui manibus ipse suis hominum naturam talem creaverit, quæ proprio quodam motu & necessariæ voluntatis impulsu nihil aliud possit, nihil aliud velit nisi peccare, eo quod furiis omnium vitiorum exagitata & inflammata in omnia turpitudinum barathra inexhausta cupiditate rapiatur.* Et ad nefandum hoc Simonis Magi dogma respicere Jacobum, cum v. 13. cap. 1. epistolæ suæ Deum neminem ad malum tentare pronunciat, Benedicti Justiniani est sententia, qui etiam versu 17. ejusdem capitis, ubi Apostolus ab immutabili luminum Patre omnia bona derivat, alium Simonis Magi errorem perstringi suspicatur. Ait enim ipso ecclesiæ nascentis initio duos gravissimos errores exortos, & unum quidem autore Simone Mago Deum omnium scelerum atque malorum impulsorem affirmasse, alterum vero eodem Simone duce atque Magistro plura rerum principia constituisse & alia à bono alia à malo principio condita tradidisse. *Priorem errorem*, pergit Jesuita, *hactenus confutavit Apostolus, posteriorem vero refellere nunc aggre-*

Vincent. Lir. comm. c. 34.

Justin comm in epist. Jacob. (Pag. 33.)

aggreditur. Verum Jacobus v. 17. non tam novum aliquem errorem refellendum suscipit, quam refutationem versu 13. cœptam ulterius continuat, sive contra Simonianos sive contra alios hæreticos ostendens, Deum adeo malorum causam non esse, ut eum potius tanquam bonorum omnium Autorem venerari debeamus. Et non inelegans videtur Georgii Bulli explicatio. Dicit enim à Jacobo duplicem Pharisæorum errorem perstringi, cum illi & fato & astrorum influxui actiones humanas illigaverint, errorem de fato, qui saltem consequenter Deum Autorem peccati facit, à Jacobo v. 13. refutari, cum ait: *nemo cum tentatur dicat se à Deo tentari*, alterum vero errorem de astrorum vi v. 17. impugnari, ubi Jacobus docet omne bonum & perfectum donum non ab astris dependere sed à Patre luminum h. e. Creatore stellarum descendere, apud quem nulla *παραλλαγὴ ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα*; quales mutationes & vicissitudines in astris evenire solent. Hæc de sententia Jacobi. Interim Simonem Magum illo errore, qui duplicem Deum fingit, infectum fuisse dubitandum minime videtur. Certe Gregorius Nazianzenus Simonem inter eos hæreticos primo loco nominat, qui rerum omnium Autorem secuerunt, bellumque pro bono Deo adversus Creatorem & Opificem nefario ausu gesserunt. Et Irenæus Cerdonem Marcionis antecessorem dogma suum de duplici Deo à Simonianis accepisse asserit. Simon Magus autem hunc errorem à Magis & eorum Principe Zoroastre accepit, à quibus ea vesania etiam ad Pythagoram aliosque Græcos transiit, ut ex Laertio, Plutarcho, aliisque Autoribus à Thomasio nostro & Huetio observatum est.

Bull. harm. Apost. Jac. & Paul. diss. 2. c. 15.

Nazianz orat. in laud. Heron p. 547. (*Pag 34.*)

Iren. l. 1, c. 28.

Thom schediasm. hist §. 34. p. 22. Huet. not. ad Orig. p. 2.

XII. Malum illud principium iterum in alias malignas potestates distribuisse videtur Simon siquidem mundum à malignis hujusmodi potestatibus conditum nugatus est, à quibus & legem profectam & Prophetas inspiratos finxit, ut Epiphanius memoriæ prodidit, Theodoretus autem hoc Simonis commentum fuisse dicit, quod docuerit infinitam quandam potentiam, eique duplicem operationem assignaverit, unam *φαινομένην* quæ cerneretur,

Epiph. hær. 21 sect. 4.

Theod. lib. 1. hær. fab. c. 1.

alte-

alteram κεκρυμμένην seu quæ lateret. Ex ista vero tres συζυγίας primū productas statuit νοῦν καὶ ἐπίνοιαν, φωνὴν καὶ ἔννοιαν, λογισμὸν καὶ ἐνθύμησιν. Quod si Nazianzenum audiamus, octo æones à Simonianis cultos eamque ob causam octonarium numerum ab iis magno in pretio habitum cognoscemus. Quales autem illi æones fuerint, exponunt Nicetas & Elias Cretensis in scholiis ad Nazianzenum, quos tamen hic non minus ac ipsum Nazianzenum Autor anonymus, quem nunc Matthæum Larroquanum esse constat, in observationibus ad Ignatianas Pearsonii vindicias errasse judicavit.

Nazianz. orat. 44. p. 719. Nicet. in schol. ad orat 44. p. 720. Elias Cret. schol. ad orat. 6. p. 178. & ad orat. 11. pag. 330.

XIII. Etsi autem Simon se homines ab Angelorum servitute liberaturum promitteret, nihilominus tamen Angelos à suis coli & placari voluit, ut ex Tertulliano & Epiphanio manifestum est. Nolit quidem id Baronius, ne angelorum cultus ab hæreticis profectus videatur, cujus verba contrahens Spondanus, *mirati sumus*, ait, *ejusmodi errorem tribui Simoni Mago.* Verum Petavius & hunc secutus Natalis Alexander mirari hoc Baronium mirantur. Nec desunt, qui & Paulum Col. II, 18. & Patres concilii Laodiceni can. 35. Angelorum cultum prohibentes ad Simonianos respicere censeant. Et fortasse Simonem hoc erroris caput ab Essenis mutuatum, quorum Proselyti apud Josephum jurare inter alia tenebantur, se nomina Angelorum observaturos esse, Beveregius in notis ad prædictum canonem concilii Laodiceni suspicatur. Alii tamen à Paulo & Patribus Laodicenis Cerinthianos potius tangi opinantur, qua de re plura inferius dicemus, cum ad Cerinthum pervenerimus, hoc unum interim notantes, Simonianos angelolatriam suam non tam ab Essenis quam à Magis & è schola Platonica mutuatos. Nam & Plato Angelos seu dæmones eam ob causam coli oportere docet, quia medium locum inter Deum & homines obtineant & interpretis officio fungantur. Qualia à Simone Mago prolata fuisse tanto minus mirum est, quanto magis eum de religione Christiana cum Paganismo miscenda laborasse Hugo Grotius & alii eruditi viri jam pridem observarunt.

Tertull. de præscr. c. 37. Epiph. hær. 21 sect. 4. (*Pag. 35.*) Spond. A. C. LX, 7. Petav. in not. ad Epiphan. hær. 21. Nat. Alex sec. 1, c. 10, p. 51. Joseph. lib. 2. de bell. jud. c. 12. Bever. tom. II, Synod. p. 196. Plato Epinom p 702.

XIV. Car-

XIV. Carnis resurrectionem negasse Simonem Augustinus, Damascenus, Anastasius Bibliothecarius & alii testantur. Latebat enim Simonem, ut Dionysius Pseudo-Areopagita disserit, tametsi sapiens sibi videretur, eum, qui sanæ mentis sit, sensus ratione contra abstrusam omnium causam uti non oportere. Ex quo colligitur, Simonem Magum propterea carnis resurrectionem negasse, quod eam contra naturam esse diceret. Nam ex eo capite Dionysius contradictorios illos Simonis sermones refutat, quod quæ omnem sensum & cogitationem superant, per ea quæ humanis sensibus & rationi subjacent, everti ac destrui minime valeant, ut Dionysii mentem S. Maximus in suis ad Dionysium scholiis exponit. Thomasius vero hoc quoque Simonianæ hæreseos principio de duobus Diis, quorum unus animam alter corpus creaverit, non dissentaneum esse censet, cum animæ status in corpore tanquam mali Dei opificio semper miseriæ non beatitudinis esse videatur.

Auguſt. de hæref. cap. 1, Damasc. de hæref. c. 21. Anastas. hist. eccl. p. 16. *(Pag. 36.)* Dionys. de divin. nomin. c. 6. Maxim. schol. ad Dion. pag. 740. Thomasius schediasm. hist.

XV. De fide & bonis operibus quid docuerit Simon Magus, operæ pretium est cognoscere, ne quis Lutheranos in articulo de justificatione per solam fidem eadem cum Simonianis sentire cavilletur. Docuit ergo Simon Irenæo teste, eos qui in ipsum ipsiusque Helenam spem habeant liberos, quæ velint agere, homines enim secundum ipsius gratiam non secundum operationes justas salvari, nec esse naturaliter operationes justas sed ex accidenti, quemadmodum posuerint Angeli, qui per hujusmodi præcepta homines in servitutem deduxerint. Atque hinc non modo idololatriam indifferentem docuit, ut sublato mortis periculo, quod persecutionum tempore Christianis ab idolorum cultu alienis imminebat, plures sibi discipulos faceret, ut Origenes memoriæ prodidit, verum etiam promiscuum fœminarum usum omniumque scelerum & flagitiorum licentiam suis sectatoribus concessit, qua de re præter Irenæum, Eusebius, Augustinus, Georgius Syncellus, Damascenus, Nicetas & alii videantur, & è recentioribus Thomasius, qui inter alia notat, Simonianos hypothesi, quæ Deum malum bono exæquat, in se pestilentissima pestilentius abusos horrendis quibusque spurcitiis non

Iren. l. 1, c. 20. Orig. lib. 6. contr. Cels. Euseb. lib. 2. H.E. cap. 13. Aug. de hær. c. 1. Syncell. chronogr. p. 330. Damasc. de hæref. cap. 21. Nicet. thes. orthod. fid. lib. 4. cap. 1. Thom. schediasm hist. §. 38.

(Pag. 37.) modo liciti sed & justi opinionem conciliare studuisse, & hic quoque Simonianos Persarum Magorum vestigia pressisse, quorum incestas nuptias ex Theodoreto & Strabone notat. De nefaria hac Simonis doctrina testantur insuper spurcissima, quæ instituit, mysteria ab Epiphanio descripta, ad quæ etiam referendæ infantum cædes & cæsorum viscerationes, quas à Simone Mago cœpisse ex Clementis Romani tractatu de gestis Petri Wouvverinus observavit, addens perperam Simonem Christi verba intellexisse dicentis: *nisi ederitis carnem Filii hominis, & sanguinem ejus biberitis, non habetis vitam in vobis*, Joh. VI, 53.

Theod. lib. 9. græc. affect. Strab. lib. 15. Epiph. hæres. 21. sect. 4. Wouv. in not. ad Minut. Felic. p. 160.

XVI. Sunt qui Jacobum, cum cap. II, v. 14. sqq. fidem sine operibus salvare negat, ad Simonem Magum respicere, imo & totius hujus epistolæ non minus ac reliquarum, quæ catholicæ appellantur, scopum imprimis adversus Simonem Magum ejusque asseclas dirigi existiment. Cum enim ille in Judæa & Samaria errorem hunc disseminaverit, quod bona opera salvandis necessaria non sint, & sola fides sufficiat, Jacobum Hierosolymitanum Episcopum Samariæ vicinum pro pastorali sua vigilantia se rapaci huic lupo hac epistola opposuisse dicunt, ut ex Justiniani, Lorini, Cornelii, Estii aliorumque Pontificiorum commentariis patet. Verum Ursinus recte annotat Jacobi epistolam non tam contra Simonem quam contra Pseudo-Christianos scriptam esse, qui doctrina de justificatione sinistre accepta justitiæ opera contemnebant. Non enim Jacobus ubi de fide & operibus agit, fidem heterodoxam, qualis Simonis erat, sed tantum hypocriticam & bonis operibus vacuam impugnat.

Justinian. p. 84. Lorin. p. 4. Corn. à Lap. p. 5. Estius p. 1098. Ursin. analect. sacr. vol. 2. lib. 5. c. 7.

(Pag. 38.) XVII. Cæterum cum tam nefandorum dogmatum & mysteriorum Autor esset Simon, ea singularis scientiæ titulo ornare non erubuit, ut Epiphanius & Nicetas Choniates annotarunt. Unde & Paulum, cum Timotheum admonuit, ut τὰς βεβήλους κενοφωνίας καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδωνύμου γνώσεως fugeret, ad Simonianos aciem mentis intendisse Theodoretus arbitratur, etsi Theophylactus de Nicolaitis Pauli verba interpretari malit. Certe Simonianis

Epiph. hær. 21. c. 4. Nicet. lib. 4. thes. orthod. c. 1. 1. Tim. VI. 20. Theod. Tom. III. oper. p. 490. Theophylactus, pag. 795.

nonianis omnia illa optime conveniunt, quæ hic à Timotheo sane pejus & angue vitari Paulus cupit. Nam ab his falsi nominis scientiam initium accepisse Irenæus tradit. Et quamvis Antithesium nomine Apostolus in genere omnes illas theses, quas hæretici Apostolicæ doctrinæ opponebant, comprehendebat, specialius tamen istæ antitheses de oppositione boni & mali Dei, quam Simoniani fingebant, explicari possunt. Neque male in Simonianos quadrant profanæ illæ sive κενοφωνίαι sive καινοφωνίαι, à quibus ibi Timotheum Apostolus dehortatur. Multa enim & inania & nova vocabula Simonem excogitasse ex Epiphanio discimus. Quod & antiquioribus Magis in usu fuisse ex magicis oraculis ab Opsopœo editis manifestum est. Notasse autem Apostolum vocum novitates, quas tum temporis schola Simonis Magi parturiebat, inter alios Estius & Magalianus annotarunt. Videatur & Espencæus & iterum hic laudandus Thomasius.

Iren. l. 1, c. 20. Oracul. Mag. Zoroastr. p. 70. Est. in epist. Paul. p. 823. Magal tom. 1, oper hierarch. p. 764. Espenc. Paul. comment. epist. 1, ad Tim. p. 301, 302. Thom. (Pag. 39.) schediasm. §. 28, sqq.

XVIII. Præter Autores hactenus allegatos de Simone Mago, quem interpolator epistolæ Ignatianæ ad Trallianos antiqui serpentis primogenitum appellat, conferri possunt Autor appendicis ad Tertullianum de præscriptionibus, Pseudo-Hieronymus indiculo hæresium, Autor Prædestinati, Anastasius in hodego, Timotheus Presbyter, Isidorus Hispalensis, Beda in historia ecclesiastica gentis Anglorum, ubi de novo tonsuræ genere agitur, quod Simon Magus à Simonis Petri tonsura diversum excogitasse fertur, Photius in epistolis, qui Simonem & Carpocratem Christi & aliorum quorundam imagines circumtulisse scribit, ut plures alios taceamus. Tametsi autem Simon non ore modo sed & calamo deliria sua diffundere conatus fuerit, si Hieronymo & Autori constitutionum Apostolicarum credimus, scripta tamen ejus ætatem non tulerunt, nec ipsi Simoniani Origene teste diu floruerunt. Tantum interim Simonianæ hæreseos apud Christianos odium fuit, ut pessimis quibusque hæreticis Simonianorum nomen tribuere solerent, ut de Nestorianis ex Theodosii Edicto constat. Pontificiis Lutheranos Simonianæ hæreseos arguentibus satis responderunt Gerhardus, Bebelius & Siricius.

Tertull. de præscr. c. 46. Hieron. indicul. p. 6. Prædest. lib. 1, hæres. 1. Anast. hodeg. c. 4. Timoth. de recept. hæret. p. 385, seq. Isidor. lib. 8, Orig. c. 5. Bed. l. 5, c. 22. Phot. epist. 38. Hieron. in 24. Matth. Constit. Apost. l. b 6, c. 16.

Pro

Orig. lib. 1. contr. Cels. Gerh. Loc. de eccles. §. 207. 230. Bebel. antiqu. sec. 1. p. 94. Siticius in tr. de Simon. Mag. vanit. Vedel. exerc. 11. ad epist. Ignat. c. 13. Springl. de hodiern. hæret. part. 1, l. 2, c. 2, part. 2, lib. 1, c. 8, Launoj. tract. de eccl. Rom. tradit. circa Simoniam. obs. 3, 4, 5, obs. 11, p. 303.

(Pag. 40.)

Pro Reformatis contra Pontificios idem argumentum tractarunt Nicolaus Vedelius, Springlius, & alii. Unicum addimus, ab Honorio Augustodunensi eos quoque Simonianos appellari & inter Simonis asseclas referri, qui spiritualia emant. Plura testimonia veterum qui Simoniæ crimen pro hæresi habuerunt allegat Launojus. Causam vero, cur Simoniæ crimen hæreseos nomine notatum fuerit, exponunt Gofridus Vindocinensis & Nicolaus Clemangius, quorum verba ab eodem Launojo producta videas, quibus addi possunt Balsamon & Zonaras in scholiis ad canonem 29. Apostolicum.

CAPUT III.

de

Varisuo & Cleobio vel Cleobulo, Theodade, Thebute seu Theobuto, Gorthæo, Masbothæo, Entychitis, Canistis & Adrianistis.

I.

homil. 48.

CUm Dositheo & Simone, de quibus hactenus dictum est, Autor operis imperfecti in Matthæum VARISUUM quendam inter PseudoChristos numerat. Sed quis Varisuus ille fuerit, cujus quod alios Scriptores nulla quod sciam mentio occurrit, haud magis

nagis certum eſt, quam quis opus illud imperfectum in Matthæ-
ım elaboraverit. Nam qui opus illud à Johanne Hieroſolymi- In vindic. op.
ano ſcriptum eſſe probare contendit Waſtelius, magno conatu per. Johann.
nagnas nugas agere videtur. Neque felicius procedit Sandius, Hieroſol. a p.
jui opus hoc imperfectum Johannis Chryſoſtomi cygneam can- 211, ad 349.
ionem fuiſſe judicat, cui immortuus fuerit, unde & imperfectum Nucl. hiſt.
eliquerit. Quorſum enim Chryſoſtomus, qui jam 91. homiliis eccl. lib. 3,
ıniverſum Matthæi Evangelium illuſtraverat, novi in Matthæum p. 276.
commentarii ſcribendi laborem in ſe ſuſcepiſſet? Accedit quód
opus imperfectum non à Græco ſed à Latino Autore profectum
certis indiciis conſtet, & Poſſevinum memoria utique fefellerit,
cum opus hoc Græce & Latine non ſemel prodiiſſe aſſerit. Apparat. Tom.
Tantum enim abeſt ut unquam opus hoc Græce prodierit, ut ne I, p. 855,
ſcriptum quidem Græce unquam fuerit. Neque citra injuriam (Pag. 41.)
Sanctiſſimo Patri opus illud imperfectum tribuere poſſumus,
cum in genuinis ſuis & indubitatis ſcriptis ab Ariana hæreſi pro-
cul abſit, quam opus imperfectum paſſim redolet, etſi in Mahu-
iana & aliis quibusdam editionibus craſſiores blasphemiæ ſub-
atæ fuerint. Quod vero Sandius lectori ſuo perſuadere niti-
ur, vel Chryſoſtomum poſtremis vitæ ſuæ annis ad Arianus par-
es acceſſiſſe, vel cætera ſcripta, quæ ſub ejus nomine feruntur,
ium agnoſcere Autorem, ideoque ſolum opus imperfectum cum
piſtola quadam ad Cæſarium monachum & vita Palladii (quaſi
vero Chryſoſtomus Palladii vitam & non potius Palladius vitam
Chryſoſtomi ſcripſiſſet) Johanni Chryſoſtomo relinquendum
ſſe, ab omni ratione alienum eſt & alibi à nobis refutatum.
ied jam è diverticulo in viam redeamus.

II. De Variſuo quis fuerit, nihil conſtare diximus. Haud
que obſcura eſt memoria CLEOBII, quem cum Variſuo in-
ertus Autor imperfecti in Matthæum operis conjungit. Fuit
nim hic Cleobius juxta Theodoretum haud poſtremus inter Proœm. lib. 2,
os, per quos communis humani generis inimicus tritico Verbi de hæret. fa-
b Apoſtolis ſeminati hæreſium Zizania aſperſit. CLEOBU- bul.
LUM etiam dictum fuiſſe & cum Ebione & Cerintho Chriſtum
pro nudo homine habuiſſe Epiphanius teſtatur. Unde etiam

G inter-

interpolator epistolæ Ignatianæ ad Trallianos Cleobulo huic
Imag. sec. I. Theodotum, qui & ipse Divinam Christi naturam impugnavit,
præm ssaTom. associat, & utrumque tanquam πονηροῦ ἔγγονα seu Diaboli proge-
I. de vitis Scri niem fugere hortatur. Quem Ignatii locum allegans Petrus
(*Pag.42.*) Halloixius pro Cleobulo Theobulum Typographi fortasse vitio
ptor. Orien- appellat, additque neque Ignatium neque quenquam alium ejus
tal. p. XX. errores speciatim attigisse. Verum Contrarium non modo ex
adducto Epiphanii loco, verum etiam ex ea epistola apparet,
quæ apud Armenos ad Paulum Corinthiorum nomine scripta,
perhibetur. In ea enim epistola Paulo à Corinthiis significatur,
Simonem & Cleobium pestifera sua dogmata Corinthi dissemi-
nasse, & docuisse, Prophetas non esse legendos, Deum non esse
omnipotentem, non esse futuram corporis resurrectionem, cor-
pus non esse à Deo creatum, Jesum Christum ex corpore Ma-
riæ Virginis non esse natum, neque mundum à Deo sed ab An-
gelis conditum fuisse; ut in notis ad prædictam Ignatii episto-
p. 29. lam Usserius notavit, qui Armenicum epistolæ illius Corinthio-
rum apographum Smyrnæ descriptum una cum apocrypha Pauli
responsione tertiæ ad Corinthios titulum præ se ferente penes
Gilbertum Northum extitisse indicat. Mentionem præterea
lib. 4, hist. eccl. Cleobii faciunt Hegesippus apud Eusebium, & Autor Constitu-
c. 22. tionum Apostolicarum, quas Bovius quidem & Turrianus Lati-
ni earundem interpretes prolixis apologiis ut vere Apostolicas
defendunt, contra vero Natalis Alexander ab Apostolorum do-
sec. 1, histor. ctrina alienas, & Christianus Lupus Ordinis Eremitarum S. Au-
eccl, dissert. 18 gustini Theologus ab Ariano quodam in dogmatibus pariter &
in schol. ad ritibus impuro consarcinatas pronunciant, unde mirari possis,
can. 2, conci cum Bovius & Turrianus ne sociis quidem suis apostolicam il-
Trull. part. 1, larum constitutionum antiquitatem persuadere potuerint, in-
p. 867. ventum inter Reformatos, qui illorum sententiæ accederet, Ri-
apparat. ad chardum Montacutium, quem propterea, licet suppresso ipsius
orig. eccl, th. nomine, in dissertatione de epistolis Ignatii Jacobus Usserius ca-
53. p. 390. stigavit. Sed missa jam ista controversia audiamus, quid consti-
(*Pag.43.*) tutionum illarum Autor, quicunque fuerit, de Cleobio scriptum
p. XLVIII. reliquerit. Ait ergo Simonem & Cleobium venenatos libros
lib. 6, c. 16. composuisse, & sub Christi & Apostolorum nomine divulgasse, in

quibus

uibus creationem mundi, nuptias, providentiam, liberorum rocreationem, Legem & Prophetas calumniati fuerint, & barbaa quædam nomina Angelorum seu potius dæmonum, quorum afflatu ista scripserint, commenti fuerint. Alibi vero idem Autor iner Apostolos à diabolo emissos Simonem & Cleobium Dosithei, quem postea Magisterii principatu dejecerunt, discipulos primo oco nominat. lib. 6, c. 8.

III. Quæri hic posset, quisnam ille Theodotus, quem Cleobio ab interpolatore epistolæ Ignatianæ associatum diximus. Non difficulter autem crediderim, impostorem illum tempora Ignatii & Theodoti sive Coriarii patria Byzantini, sive Trapezitæ, de quibus inferius agendum erit, imperite confudisse. Interim Usserius observat in codice quodam legi *Theodotum*, quod nomen aliquid commune habere dicit cum THEODADE, quem Pauli familiarem fuisse Clemens Alexandrinus memoriæ prodidit, unde Usserius in eam propendere sententiam videtur, quod pro Theodoto in interpolata epistola ad Trallianos Theodades legi debeat. Verum cum Cleobius seu Cleobulus ejusque socius, quisquis ille fuerit, in ea epistola vocentur τοῦ πονηροῦ ἔγγονα τὰ γεννῶντα καρπὸν θανατοφόρον, οὗ ἐάν τις γεύσηται παραυτίκα ἀποθνήσκει οὐ τὸν πρόσκαιρον θάνατον ἀλλὰ τὸν αἰώνιον h. e. *Satanæ nepotes fructum mortiferum generantes, quem si quis degustaverit statim non temporali sed æterna morte morietur*, nescio an Theodadem, de cujus hæresi nihil certe constat, in eodem, quo Cleobulum, numero habere debeam. Quamvis enim Valentiniani hunc Theodadem Valentini sui Magistrum fuisse jactarent, quemadmodum Basilides Glauciam Petri interpretem Magistrum sibi adscribere ausus est, probari tamen vix poterit, impium hæresiarcham Valentinum hæreseos suæ capita à Theodade accepisse.

not. in epist. ad Trall. p. 28. lib. 7 Strom. p. 549. (Pag. 44.)

IV. Cæterum si ex nuda nominum cognatione conjecturis aliquid dare licet, libentius pro Theodoto THEOBUTUM substituerem. Theobutus autem à Ruffino Latino Eusebii interprete

lib. 4. H. E. c. 22. prete vocatur, qui ab ipso Eusebio Thebuthis, vel juxta alia exemplaria Thebulis appellatur. Refert autem Eusebius ex Hegesippo, quod Thebuthis ille, cum post Jacobi Hierosolymitani mortem episcopatus honorem adeptus non fuisset, sed Simeonem prælatum sibi vidisset, ex indignatione ecclesiam vitiare inter primos aggressus fuerit, & errores suos ex septem Judæorum sectis conflaverit. Ita enim Valesius locum illum Eusebii explicat, not. ad Euseb. p. 79. quem alii aliter interpretati sunt.

V. Ejusdem cum Theobuto furfuris juxta Hegesippum in citato Eusebii loco fuit GORTHÆUS, unde Gortheni, quos lib. 1. hæret. fab. c. 1. hæres. 12. Theodoretus Simonis Magi discipulis accenset, etsi Epiphanius Gorthenos inter Samaritanorum sectas retulerit, eosque cum Sebuæis seu Hebdomatitis, ut Scaliger in elencho trihæresii nomen illud explicat, in festorum causâ contendisse tradat. Damascen. de hæres. c. 10. & 11. p. 934. Epiphanium ut solet sequitur Damascenus, & Sebuæos illos, quos Ligtfootus in horis Talmudicis à quodam Sabia derivat, corrupte (*Pag. 45.*) Jebasæos vocat, ad quem locum Cotelerius observat, Gorthenos Tom. I. eccl. græc. monum. p. 759. ab aliis, Γορθεναίους, ab aliis Γορθηνούς, ab aliis aliter efferri.

VI. Gorthæo MASBOTHÆUM jungimus, unde elench. trihæres. c. 3. Masbothæi, quos tamen Scaliger potius à sabbatho nomen adeptos autumat, cum se sabbathismum à Christo didicisse professi fuerint, & Hegesippus quidem apud Eusebium lib. 4. c. 22. duplex Masbothæorum genus agnoscere videtur, unum quod inter septem Judæorum sectas numerat, alterum inde ortum. Isidor. l. 8. orig. c. 4. Prioris generis Masbothæos Isidorus Morbonæos & Hieronymus Hier. indic. hæres. Marbonæos vocat. Ad posterioris generis Masbothæos respicit Theodoretus. lib. 1. hæret. fab. c. 1. In græco constitutionum Apostolicarum textu lib. 6. c. 6. Βασμώθεοι vocantur, ubi dicitur eos providentiam sustulisse, omnia fortunæ tribuisse, & immortalitatem animæ negasse.

VII. Masbothæis vel Masbotheis præter Cleobianos, Dositheanos & Gorthenos Theodoretus lib. 1. hæret. fab. c. 1. Simonis Magi sectas enumerans Adrianistas etiam, Eutychetas & Canistas addit, quos omnes tamen, cum σμικράς τινας ἐναλλαγὰς τῆς δυσσεβοῦς αἱρέσεως

seu

eu parvas quasdam mutationes impiæ hæresis excogitassent, ion diu durasse, sed perpetuæ oblivioni traditos fuisse memorat. Et EUTYCHETARUM quidem nomine seu EUTICHI- STARUM, ut in Latina editione Coloniensi appellantur, non lios indicari puto, quam quos Clemens Alexandrinus ENTY- lib. 7. Strom. CHITAS appellat, fortasse à congressibus & colloquiis seu ἐν- p. 549. τυχίαις, in quibus nefanda sua mysteria celebrarunt. Nec alios ntelligere videtur Origenes apud Pamphilum in apologia pro Tom. 9. Oper. Origene, quæ inter Hieronymi & Origenis opera legitur, edit. Antv. etsi apud Hieronymum Ethniani & apud Origenem Eutychia- p. 138. ni appellentur. Apparet autem ex illis Origenis verbis à Pam- (*Pag. 46.*) philo allegatis, hæreticos illos alium Legis & Prophetarum, Tom. 1. oper. alium Evangelii Deum credidisse, & Patrem Domini nostri edit. Basil p. Esu Christi non esse eum, qui à Lege & Prophetis prædica- 858. us est, sed alium nescio quem ignotum omnibus atque omni- bus inauditum. Nec improbabilis Coterii conjectura, qui apud Theodoretum lib. 5. hæret. fabul. c. 9. in Græco-Latina Tom. 3. eccl. editione pro Entychitis perperam Euchitas legi suspicatur, quo græc monum. oco Theodoretus Euchitas, seu ut rectius legitur, Eutychitas p 640. docuisse tradit, quod propterea in corpora animæ mittantur, ut omnem in his incontinentiam & iniquitatem exercentes impietatis studio creatores mundi angelos colant. Quæ omnia ex Simonis Magi schola hausta esse ex iis liquet, quæ de Simone supra dicta sunt. Unde etiam Clemens Alexandrinus in loco allegato Entychitas ex Simonianis esse scribit.

IIX. CANISTAS à caninis & turpissimis moribus sic dictos Danæus in notis ad Augustini libellum de hæresibus suspicatur, quod persuadere mihi vix possum. Cynicos potius p. 41. Theodoretus Græce scribens eos appellaturus fuisset quam Κανιςάς. Crediderim ergo Theodoretum potius respexisse ad eos hæreticos, qui à Clemente Alexandrino Καϊανιςαὶ vocantur, de lib. 7. Strom. quibus plura inferius dicemus. p. 549.

IX. Restant igitur è discipulis Simonis Magi à Theodoreto recensitis ADRIANISTÆ, quod nomen ex depravato

lib. 4, c. 22. Eusebii codice natum videtur. Cum enim apud Eusebium Hegesippus inter primos ecclesiæ Hæresiarchas Menandrianistarum meminit, (Pag. 47.) in nonnullis Eusebii codicibus pro Μεναδριανιςῶν legitur: Αδριανιςῶν, ut Valesius in suis ad Eusebium annotationibus observat, unde Theodoretus Menandrianos ab Adrianistis diversos existimavit, quemadmodum & Adrianum à Menandro in secundi de hæreticis fabulis libri procemio distinguit.

CAPUT IV.

de Menandro.

I.

MEnandrianistarum seu Menandrianorum Dux MENANDER in vico quodam Samaritano, quem Justinus Martyr apol. 2, p. 69. Capparetajam, Theodoretus Chabrai vocat, lib. 1. hæret. fab c. 2, ortus Magistri sui Simonis impietatem Philastrio teste c. 30, de hæret. in omnibus imitatus est. Æque enim ac Simon se Dei virtutem esse dixit, ut Hieronymus in c. 8. dialogo adversus Luciferianos retulit. Imo si Autori appendi c 46. cis ad Tertullianum de præscriptionibus credimus, quicquid Simon se esse dixerat, hoc se quoque Menander esse dicebat. Non nihil tamen à Simone discrepasse Menandrum Damascenus tradit. de hæres. c. 22. Cum enim Simon se summam virtutem esse jactasset, Menander contra primam virtutem omnibus esse incognitam dicebat, Iren. lib. 1. c. 21. neque tantum sibi tribuere audebat, ut ex Irenæo & Theodoreto Theod. de hæret. fabul. lib. 1, c. 2. discimus. Quocirca Petavius in notis ad Epiphanium miratur, qua ratione Epiphanius dicere valeat, quod Menander se p. 49. Magistro suo majorem gloriatus fuerit. Veruntamen & Eusebius

bius Menandrum quem alterum diabolicæ operationis instrumentum vocat, τερατολογίαις suis Magistri sui impietatem superasse scribit. Idque eatenus verum est, quatenus Simon Magus temeraria jactantia immortalitatem sibi vindicavit, Menander autem eandem etiam discipulis suis promisit. Asserebat quippe se à prima virtute ad salutem humani generis missum, eamque neminem consequi posse nisi in nomine suo baptizatos, quibus non modo victoriam adversus Angelos, à quibus mundum conditum somniabat, verum etiam immunitatem à morte vanis persuasionibus spondebat, ut Justinus, Irenæus & alii testantur. hæresi 22. lib. 3. H. E. c. 26. (Pag. 48.) apol 2, p. 70. Iren. l. 1. c. 21.

II. Hoc Menandri delirium falsè pro merito exagitat Tertullianus, *publica*, ajens, *totius generis sententia mortem naturæ debitum pronunciamus. Hoc stipulata est Dei vox, hoc spopondit omne quod nascitur, ut jam hinc non Epicuri stupor suffundatur, negantis debitum illud ad nos pertinere, sed hæretici Magi Menandri Samaritani furor conspuatur, dicentis, mortem ad suos non modo non pertinere, verum nec pervenire. In hoc scilicet se à suprema & arcana potestate legatum, ut immortales & incorruptibiles, & statim resurrectionis compotes fiant, qui baptisma ejus induerint.* Subjungit deinde Tertullianus miranda nonnulla aquarum genera, quæ homines vel ebrios vel lymphaticos reddere dicuntur, & imprimis Stygiæ quoque paludis meminit, qua mortem dilui Poeta finxerit, etsi nihilominus Tethys filium suum hac palude lotum plangere coacta fuerit. Deinde quærit: *quid hoc Menandri balneum? magicum credo. Sed cur tam infrequens, tam occultum, quo paucissimi lavent? Suspectam enim faciam raritatem securissimi atque tutissimi Sacramenti.* Negat porro magiam tantum efficere posse, ut vitam ætate renovata vitis instar repastinet, aut mortem eximat. Paulo post exclamat: *ubi sunt illi, quos Menander ipse perfudit, quos in Stygem suum mersit? Apostoli perennes veniant, assistant, videat illos meus Thomas, audiat, contrectet & credat.* de anim. c. 50.

III. Ad-

(Pag. 49.) III. Adversus Menandrianos calamum strinxisse Justinum Irenæum & Origenem Theodoretus scribit. Ante hos Menandrianam hæresin impugnavit Linus Episcopus Romanus, si Autori Prædestinati credimus. Sic enim de Menandro ipsius verba habent: *secunda hæresis à Menandro Menandrianorum, qui mundum non à Deo sed ab Angelis factum esse testantur. Hos S. Linus Episcopus secundus Apostoli Petri, à consortio conversationis nostræ ejectos æterna damnatione multavit, docens rationabiliter secundum scripturas Veteris Testamenti, Deum, qui cum Mose locutus est, hunc esse omnium Creatorem, & nihil in creaturis omnibus esse, quod possit pro sui natura esse vituperabile: omnia enim quæ culpabilia judicantur, actu non conditione culpantur.* Conferantur præterea de Menandro Augustinus, Timotheus Presbyter, Haymo Halberstadiensis, Nicephorus, Honcrius, qui Menandrianos communia conjugia habuisse docet, & alii. Simonis sectatorem tantum & successorem non auditorem fuisse Menandrum, nec sub Vespasiano aut Domitiano, sed sub Trajano vixisse probare nititur Autor observationum ad Pearsonianas Ignatii vindicias Matthæus Larroquanus, sed argumenta ejus ni fallor infirmiora sunt, quam ut probare possint quod debent.

lib. 1, hæret. fab. c. 2, hæres. 2.

August. hæres. 2. Tim. pag. 386 edit. Coteler. Haym. hist. eccl. lib. 3, c. 16 Nicephor. lib. 3, c. 16. hist. eccl. Honorius hæres. 20, p. 261.

CA-

(Pag. 50.)

CAPUT V.

de

Cerintho & Cerinthianis, ubi & de Chiliaſtis ſeu Milliariis & Papianiſtis.

I.

MIſſis tantiſper Menandri diſcipulis Saturnino & Baſilide, quos ſecundæ ſectioni reſervamus, ad CERINTHUM pergimus, qui num etiam MERINTHUS appellatus fuerit, definire non audet Epiphanius, quamvis Cerinthianos quoque Merinthianos vocatos fuiſſe fateatur. Pari ratione Auguſtinus & Damaſcenus non determinant, idemne Merinthus cum Cerintho an alius fuerit, etſi Cerinthianos à Cerintho & Merinthianos à Merintho dictos aſſerant.

hæreſ. 28. ſect. 8. Auguſt. hæreſ. 8. Damaſcen. hær. 28.

II. Licet vero in ſacris literis Cerinthi nomen expreſſum non legatur, ejusdem tamen errores à Sanctis Evangeliſtis & Apoſtolis paſſim referri & confutari tradunt eccleſiaſtici Scriptores. Nam contra Cerinthum imprimis & Ebionitas Evangelium ſuum ſcripſiſſe Johannem ab Aſiæ Epiſcopis rogatum tradit Hieronymus in catalogo Scriptorum eccleſiaſticorum & in prolegomenis ad Matthæum, quod præter Irenæum confirmant Auguſtinus & Theophylactus in prolegomenis ad Johannem, cum ejus Evangelium adverſus hæreticos Chriſti divinitatem negantes conſignatum teſtantur. Inter eos enim, qui Apoſtolorum ævo Chriſti divinitatem negarunt, fuit &

catal. Script. c. 9. Iren. lib. 3. c. 11. p 184. edit. Gallaſ.

Cerinthus, qui Christum à Josepho & Maria natum justitia tantum & prudentia cæteros homines antecelluisse somniavit, ut ex Irenæo, Pseudo-Tertulliano, Theodoreto aliisque constat. Quocirca mirandum, quid Alogis in mentem venerit, quod Johannis scripta & in his etiam Evangelium Johannis Cerintho tribuere veriti haud fuerunt, quod plane esse ἄλογον Epiphanius ostendit.

(Pag. 51.) Iren. l. 1. c. 26. Tertull. app. ad lib. de præscript. c. 48. Theodor. lib. 2. hæret. fab. c. 3. hæres. LI. c. 4.

III. Eundem Hæresiarcham tumultu Hierosolymis excitato Apostolis congregandi concilii & peculiaris decreti, quod Act. XV. consignatum legitur, promulgandi necessitatem imposuisse Philastrius memorat, additque Epiphanius, Cerinthum quoque certaminum, quæ Act. XI. & XXI. contra Petrum & Paulum ex Judaismi zelo nata Lucas retulit, Autorem fuisse, ejusque asseclas a Paulo in posteriori ad Corinthios epistola Pseudapostolos & dolosos operarios vocari. Illud saltem certum est, Cerinthum à Pseudapostolorum doctrina alienum non fuisse. Nam ut Hieronymus in quadam ad Augustinum epistola testatur, legem evangelio miscuit, & juxta Pseudo-Hieronymum circumcisionem non intermittendam, sabbatha cum diebus festis Judaico ritu celebranda, aliasque Mosaicas ceremonias stricte observandas Christi exemplo probare annisus fuit. Eandem dubio procul ob causam Cerinthus Paulinas epistolas repudiavit, ut ex Epiphanio discimus. Contra Paulus, si Autori Prædestinati credimus, non solum in epistola ad Galatas Cerinthianorum errores refutavit, sed etiam Cerinthianos in Galatia æterno anathemate percussit.

de hæres. c. 36. hæres. 28. c. 2. epist. 89. indicul. hæres. c. 10. hæres. XXIIX. 6. hæres. 8.

IV. Porro cum Paulus in epistola ad Colossenses ab iis cavendum monet, qui ἐν ταπεινοφροσύνῃ καὶ θρησκείᾳ τῶν ἀγγέλων in ea quæ non viderunt gradum inferunt, ad Cerinthianos Apostolum spectasse Johannes Garnerius in auctario operum Theodoreti suspicatur. Cum enim Theodoretus in commentario ad epistolas Paulinas notasset, defensores legis Mosaicæ etiam Angelos colendos induxisse, dicentes universorum Deum nec cerni nec attingi nec comprehendi posse, & per

Colos. II, 18. (Pag. 52.) p. 490. p. 355.

& per Angelos divinam benevolentiam conciliari oportere, Garnerius hæc omnia ad Cerinthum applicat, qui Alexandriæ in Ægypto cum Judæis, gentilibus & Magis conversatus, postea in Asia ac imprimis in Phrygia & Pisidia hæresin ex Judaismo, idololatria & magia conflatam, disseminaverit, ac Angelos tanquam mundi conditores & Dei hominumque mediatores adorandos docuerit, & Angelorum nomine invocato prodigia quædam ostentaverit. Quam impietatem & ab Apostolo Paulo & à Patribus concilii Laodiceni can. 35. damnatam asserit. At ne Papæa quoque angelolatria à Paulo & Patribus Laodicenis in Cerinthianis reprehensa videatur, hoc discrimen statuit, quod Cerinthiani angelos tanquam mundi conditores, immediatos Dei hominumque mediatores, & magicarum artium patronos invocaverint, ecclesia vero scilicet Papæa eosdem colat ut administratorios sub Christo Spiritus, hominum custodes & sanctorum conservos. Addit postea oratoria illa S. Michaelis quæ in Phrygia & Pisidia ad suam usque ætatem perstitisse Theodoretus tradit, fuisse loca, ubi quondam Cerinthiani synaxes suas habuerint, quæ post hæresin extinctam in sanctiores usus fidelium pietas converterit. Tandem vero in confutando Baronio occupatus est, qui etsi fateatur, Apostolum de Cerintho & Cerinthianis loqui, & agnoscat Cerinthum Angelis nimium tribuisse, eamque ipsam ob causam Apostolum primo statim epistolæ suæ ad Colossenses capite angelos à Christo conditos eique subjectos docuisse, negat tamen, quod Cerinthus angelos adorandos dixerit, cum id nuspiam legatur. (Pag. 53.)

V. Nos Apostoli verba de Cerinthianis non incommode intelligi posse Garnerio concedimus. Cerinthus enim non solum angelicas revelationes jactavit, ut Gajus in disp. adversus Proclum apud Eusebium lib. 3. c. 28. autor est, verum etiam mundum ab angelica quadam potestate conditum finxit, ut Irenæus lib. 1. c. 25. & alii testantur, & legem ab angelis datam ipsumque Judæorum Deum angelum fuisse somniavit juxta Autorem append ad Tertullian. de præscript, c. 43. Cum vero de angelis Cerinthus tam honorifice senserit, improbabile

non eſt, quod adorandos docuerit angelos. Sive autem ad Cerinthum reſpexerit Apoſtolus allegato loco, ſive ad alios errones, inepta tamen eſt illa Garnerii diſtinctio, qua Papæam angelolatriam à Paulino interdicto eximere conatur. Nam Apoſtolus religioſum angelorum cultum, quocunque reſpectu fiat, ſimpliciter damnavit. Quod contra Pontificios Johannes Davenantius Sarisburienſis Epiſcopus prolixius demonſtrat in comm. ad epiſtol. Coloſſ. p. 238. & ſqq. contra quos & hoc notamus, quod Garnerius Theodoretum nuſpiam in operibus ſuis angelos invocandos tradere fateatur p. 491.

VI. Alius Cerinthi error fuit, quod Jeſum à Chriſto divellens docuit, poſt Jeſu baptiſmum deſcendiſſe in eum Chriſtum ab ea principalitate, quæ eſt ſuper omnia figura columbæ, & tum annunciaſſe incognitum Patrem & virtutes perfeciſſe, in fine autem avolaſſe iterum Chriſtum à Jeſu & Jeſum paſſum eſſe (*Pag. 54.*) & reſurrexiſſe, Chriſtum autem impaſſibilem perſeveraſſe exiſtentem ſpiritalem, ut ipſis Irenæi verbis ex lib. 1. c. 25. hoc Cerinthi commentum efferamus. Et ad hunc Cerinthi errorem reſpexiſſe Petrum, cum in priori epiſtola Chriſtum in carne paſſum ait, quaſi diceret, Chriſtum à Jeſu patiente non avolaſſe, ſententia eſt Chriſtiani Lupi in not. ad Tertull. de præſcript. p. 551. Cæterum hunc Cerinthi errorem Epiphanius quoque hæreſ. 28. c. 1. reperit, etſi poſtea c. 6. ſibi ipſi contradicere videatur, ubi Cerintho tribuit, quod docuerit, Chriſtum quidem paſſum & crucifixum, nondum autem à mortuis excitatum, ac tum demum, cum omnes mortui reſurgent, excitandum eſſe, quod ante Epiphanium Philaſtrius quoque c. 36. & poſt Epiphanium Auguſtinus de hæreſ. c. 8. Cerintho tribuerunt. Cum vero impia ſua dogmata ſacris evangeliis adverſari Cerinthus animadverteret, ſolum Matthæi evangelium cæteris rejectis, teſte Philaſtrio, recepit. Imo vero juxta Epiphanium c. 5. Matthæi quoque evangelium ex parte tantum approbavit. Repudiavit quoque Apoſtolorum acta &, quod jam ſuperius monuimus, Pauli ſcripta. Præterea & martyres blaſphemavit,

con-

contra vero Judam proditorem honore dignum censuit, quæ omnia Philastrius l. c. memoriæ mandavit.

VII. Nec illud silentio involvendum est, quod Cerinthus post resurrectionem Christi regnum per mille annos in terris continuandum, ejusque cives Hierosolymis degentes in omni carnalium voluptatum genere victuros teste Cajo apud Eusebium lib. 3. c. 28. somniavit. Quod dogma cum nonnulli in apocalypsi Johannea approbari ex pseudhermenia capitis 20. falso statuerent, ejus Autorem, ut apud Eusebium Dionysius Alexandrinus refert, Cerinthum esse censuerunt, cujus sectatores ob hunc ipsum 1000. annorum errorem ab Augustino CHILIASTÆ, & alibi MILLIARII, ab Isidoro Hispalensi *Milliastæ*, à Rabano Mauro *Milliasti*, à Gratiano *Millenarii* & à Philastrio *Chilionetitæ* dicti sunt. Quòd autem nonnulli Patres, in quibus & Irenæus, dum Cerinthi errores recensent, Chiliasmum omittunt, in promtu causa est, cum ipsi quoque millenario Christi regno addicti fuerint, secuti Papiam Hierapolitanum Episcopum, quem eo nomine in suum hæreticorum catalogum retulit Bernhardus Luzenburgicus, etsi eum, non obstante isto errore, martyrologio suo inseruit Baronius. Et forte etiam in Lege V. Cod. *de hæreticis* sub PAPIANISTARUM nomine Chiliastæ veniunt à Papia sic cognominati, quamvis prædictus Bernhardus Luzenburgicus Papianistas Manichæis annumerare maluerit. Neque tamen eadem plane Cerinthi, quæ Papiæ aliorumque Ecclesiæ Doctorum, fuisse sententia videtur, qua de re Calixtus, Gerhardus, Voëtius aliique Theologi videantur.

lib. 3. hist. eccl. cap. 25. (*Pag. 55.*)
Aug. de hæres. c. 8. & l. 20. d. C. D. c. 7.
Isid. Orig. lib. 8. c. 5.
Rab. de instit. Cler. l. 2. c. 58
Grat. part. 26, decr. caus. 24. p. 3.
Philast. de hæresibus c. 59.
Calixt. de supr. judicio p. 163.
Gerh. de consumm. sec. §. 67.
Voët. T. 2. sel. disp. p. 1256.

VIII. Epiphanius, ubi de Cerinthianis agit, se à majoribus traditum accepisse refert, nonnullos ex isto hæreticorum genere circa baptismum vivis excessisse, eorumque nomine alios baptismum suscepisse, ne, cum ad vitam revocati essent, neglecti baptismi pœnas luerent, & huc respexisse Apostolum dicentem: *si mortui non resurgunt, quid ergo pro iis baptizantur?* Verum hanc Apostoli mentem non fuisse, ex eo haud difficulter colligi potest,

1. Cor. XV, 29.

est, quod à turpissimorum hæreticorum ritu argumentum resurrectionis capere Apostolica gravitate minus dignum videatur. Et tantum abest, ut Epiphanius traditionem illam de Cerinthianorum baptismo pro certa venditet, ut potius Apostoli verba longe commodius de clinicis vicina morte baptizatis intelligi posse statuat. Quamobrem si inter Corinthios fuerunt, qui mortuorum vice baptizati sunt, quam opinionem Hugoni Grotio, Cameroni, Laurentio, Justello & è nostratibus Danhauero non displicere video, è fidelium potius numero eosdem fuisse statuendum erit, in qua sententia Scaligerum fuisse Rigaltius indicat *not. ad Tertull. p.* 100. Nec veterum testimoniis hanc conjecturam destitui Episcopus observat, etsi eandem non exiguis laborare difficultatibus agnoscat, eoque nomine in eorum potius sententiam inclinet, qui putant baptismum pro mortuis à Paulo Rom. VI, v. 3. explicari. Nec desunt, qui cum Beza Paulum ad ritum lavandi corpora defunctorum respicere existiment, quam sententiam nihil absurdi continere Balduinus judicat, si baptismi vocem pro vulgari lotione accipere velimus. Nonnullis tamen incommodis hanc quoque sententiam premi D. Sebast. Schmidius in disp. de baptismo super mortuis th. 29. ostendit, adeque th. 31. mavult Apostolum loqui de baptismo ceremoniali Veteris Testamenti super mortuis, qui propterea per Mosen à Deo institutus fuerit, ut populus Israeliticus resurrectionis commonefieret. Si autem baptismi vocem pro Sacramentali baptismo accipere malimus, non incommoda erit Lutheri nostri sententia, qui per baptismum super mortuis intelligit baptismum in cæmeteriis ad sepulchra mortuorum, quæ explicatio etiam Gerhardo Johanni Vossio arridet. Etsi enim in disp. 12. de baptismo verisimilius Apostoli verba de clinicorum baptismo, quam de vicario exponi censeat, alibi tamen se aliam interpretationem attulisse ait, cujus ipsum nondum pœnituerit. Nimirum in disp. 1. de resurr. carnis th. 18. p. 181. verba Apostoli de baptismo super cadavera mortuorum interpretatur, & hanc interpretationem ex eo confirmat, quod non Hieronymi tantum, vel Augustini ævo ad memoriam Martyrum in cœmeteriis Christiani convenirent, sed jam ætate eorum, qui Johannem Evangelistam audire

(*Pag. 56.*)

Grot. ad h. l.
Camer. myr. p. 229.
Laurent. in Paul. δυσν. p. 440.
Justel. not. ad Can 57. eccl. univ.
Danhauer. Christeid. 456.
Episc. in resp. ad quæst. 64. qu. 35.
ad 1. Cor. XV. part. 2, qu. 5.

(*Pag. 57.*)

dire potuerint, quod ex Smyrnensis ecclesiæ literis ab Eusebio recitatis probat. Quam opinionem prolixius confirmat & ab objectionibus nonnullis vindicat Dorschæus. Neque aspernanda videtur Johannis Harduini sententia, qui in quæstione triplici de baptismo hanc controversiam ventilavit. Ait enim, eo tempore, quo Paulus ad Corinthios scripsit, morbum quendam urbis hujus incolas invasisse, eoque grassante multos diem supremum obiisse, quod ex 1. Cor. XI. haud difficulter probari potest. Cum igitur magnus esset eâ tempestate mortuorum numerus, multos occasione istorum mortuorum & ingruentis lethi metu ad baptismum convolasse Harduinus scribit, & hos Paulum intelligere, cum ait, *quid facient, qui baptizantur propter mortuos,* id est, si nulla resurrectio mortuorum speranda, quid consequentur vestri catechumeni, qui occasione mortuorum, ut baptismo initientur, efflagitant? Quam explicationem prædictus Harduinus Societatis Jesu in Gallia Presbyter prolixius confirmat. Conferantur in illum Pauli locum præter Commentatores & Autores hactenus allegatos Gerhardus *Tom. IIX. LL. CC. de mort.* §. *68.* Tarnovius *exerc. bibl. lib.* 2. p. 645. Franzius *orac.* 80. Calixtus *de immortal. & resur. c.* 6. *th.* 7. Hildebrandus *de arte bene moriendi c. 4.* Bosius *exerc. de Clinic. c.* 2. *p.* 34. Chamier *Tom.* 3. *panstr. lib.* 26. *c.* 19. Scaliger *epist.* 236. 237. Heinsius *exercit. sacr. libr.* 7. *c.* 13. *p.* 406. ubi pro mortuis baptizari idem esse ac mortuorum nomina in baptismo adsciscere contendit, Marckius *exerc.* 25. & 26. Anna Maria Schurmannia *in epist. ad Lydium p.* 69. ubi probat, per mortuos ironicè intelligi electos, qui juxta erroneam adversariorum opinionem pro mortuis habendi erant, baptizari autem pro mortuis idem esse ac varios labores pro fidelibus subire.

Dorsch. myst miss. p. 311.

(*Pag.* 58.)

IX. Tantum autem fuit in Cerinthum Johannis odium, ut communi cum eo balneo uti detrectaverit, veritus ne balneum rueret, quod impius hæresiarcha ingressus fuisset, ut ex Polycarpi ore nonnulli audiverunt, à quibus id cognovit Irenæus, ut ipse testatur. Ex Irenæo autem Eusebius, Timotheus Presbyter & alii hauserunt. De suo addit Prateolus in elencho hæresium, quod Cerinthus post Johannis egressum collapsæ domus ruina statim

l. 3. c. 3.
Euseb. l. 3. c. 28. & l. 4. c. 14
Tim. p. 387.
l. 3. p. 458.

statim oppressus & extinctus fuerit. Prateolum & alii recentiores sequuntur. At apud Irenæum, Eusebium aliosque primitivæ ecclesiæ scriptores altum est hac de re silentium. Et quamvis Feuardentius in notis ad Irenæum ab Hieronymo in Dialogo adversus Luciferianos id assertum dicat, cuilibet tamen dialogum istum perlegenti patebit, quod memoria illum fefellerit, quâ lapsus etiam Epiphanius, cum Ebioni tribuit, quod Irenæus & Eusebius de Cerintho retulerunt, nisi forte cum Baronio Ebionem simul cum Cerintho lavisse suspicemur.

hæres. 30, sect. 14.

X. Ad multos autem annos vitam suam Cerinthus produxerit oportet, si adhuc Pii I. ætate, qui circa medium seculi secundi floruit, multos à fide avertit. Id enim Pius Justo Viennensi significat, in priori, quam ad ipsum scripsisse perhibetur, epistola, *Cerinthus*, inquiens, *primarches Satana multos avertit à fide.* (*Pag.59*) Verum barbara & hybrida vox *primarches* alium hujus epistolæ Autorem arguit, quod & de cæteris Pontificum Romanorum, à Clemente usque ad Siricium, epistolis judicandum est, quippe quas octo prioribus seculis ignotas Isidorus modo Peccatoris, modo Mercatoris cognomento insignitus ex variis centonibus crasso filo consutas, eodemque colore imbutas ex officina nescio qua produxit, quam imposturam Christianus Lupus piam vocat, eoque fine ab eo exercitam asserit, ut Romanæ sedis majestatem & jurisdictionem tum temporis admodum expressam quodammodo sublevaret.

In schol. ad canon. concil. part. 4. p. 362.

CA-

CAPUT VI.

de

Ebione & Ebionitis, ubi et de Homuncionitis et Anthropianis, item Patripassianis et Symmachianis.

I.

PRogredimur ad Cerinthi Successorem. Sic enim ab Hieronymo *dial. contra Lucifer.* & in append. ad Tertull. de præscript. vocatur EBION, quod nomen cum apud Hebræos egenum seu pauperem significet. Ebionitis optime convenit, non tam ob voluntariam paupertatem, qua teste Epiphan. gloriari solebant, quam ob mentis inopiam, cujus ipsos, allusione ad magistri nomen facta, ecclesiastici Scriptores frequenter arguunt. Equidem haud desunt, qui negent hæreticum quempiam ejus nominis ullo tempore fuisse. Quos inter præter Socinum & Ostorodum à Calovio *Tom. III. Syst. p. 244. & Tom. V. p. 340.* allegatos, Curcellæus *in diss. de voce Trin. adv. Maref. thes. ult. p. 881.* Jurieusius *in anal. fidei in excerpta in actis Erud. Gal. Mart. 1682. p. 146.* Richardus Simonius *in Critica N. T. Gallice nuper scripta c. 8.* & alii, provocantes ad Origenem, qui sub initium lib. 2. contra Celsum refert, eos à Judæis per contemtum Ebionæos seu pauperes dictos fuisse, qui Jesum pro Christo receperunt. Neque abnuerim, fortasse Judæos Christi fidem amplexos à cæteris Judæis hoc

cap. 8. cap. 41. hær. 30. c. 17. (Pag. 60.)

I Ebio-

consimiliter, ut monet Pearsonius; cum Ebionem in negata Christi divinitate Cerintho ὁμόψηφον fuisse ipse Irenæus *lib. 4. c.* n vindic. epist. Ignat. part. 2, p. 256
59. & lib. 5. c. 2. non obscure significet, quod alli Scriptores magno consensu confirmarunt, è quibus nominasse sufficiat interpolatorem epistolæ Ignatianæ ad Philadelphienses *p. 181. & 182.* Autorem Constitutionum Apostolic. qui Ebionæos Judæorum sectis annumerat *lib. 6. c. 6.* Tertullianum *de carn. Christi c. 14. de Præscript. adv. hær. c. 33.* Pamphilum *apol. pro Orig. Tom. I. Oper. Orig. p. 858.* Philastrium *de hæres. c. 37.* Augustinum *de hæres. c. 10.* Theodoretum *lib. 2. de hæret. fabul. c. 1.* Epiphanium *hæres. 30.* Autorem Prædestinati *lib. 1. c. 10.* Timotheum Presbyterum *p. 386.* Hilarium *lib. 2. de Trinit. p. 19. & lib. 7. p. 81. & 82.* ubi Photinum Ebionem esse dicit, quia nempe Photinus Ebionis hæresin instauravit, ut Hieronymus *in catal. Script. eccl. c. 107.* testatur, qui (*Pag. 62.*)
etiam errorem illum Ebionitarum *in comment. epistol. ad Gal. pag. 120. & 122.* & *in cap. 4. epistol ad Ephes. pag. 178.* notavit.

III. Ac etsi juxta Origenem duo Ebionitarum genera fuerint, quorum unum Jesum ex Virgine virtute Spiritus S. alterum vero ex Josephi & Mariæ concubitu more reliquorum hominum prognatum asseruit, utrumque tamen Christi divinitatem negasse Eusebius testatur. Ex quo virum quendam ingenii & doctrinæ fama illustrem, qui alterum Ebionitarum genus de Christi divinitate recte sensisse existimavit, corrigendum monet Huetius. Verum & ipse Huetius erravit, cum eodem loco existimat, illos Ebionitas, qui Christum ex Josepho & Maria natum statuerunt, à Nicephoro *majores* appellari. Quod falsum esse deprehendet græcum inspiciens textum. Sic enim ille habet: Ἐβιωναίους τούτους οἱ πρὸ ἡμῶν ὠνόμασαν. Aliud autem est hæreticos quosdam à majoribus Ebionæos appellatos fuisse, quod allegato loco Nicephorus indicat, & aliud, Ebionæos quosdam majores appellari. Quem errorem ex Latina versione male intellecta profectum notavit, tacito tamen Huetii nomine, Cotelerius.

lib. 5. contr. Cels. — lib. 3. hist. eccl. c. 27. — in not. ad Orig. p. 74. — lib. 3. c. 13. hist. eccl. — Tom. III. eccl. græc. mon. p. 765.

IV. Neque desunt, qui cum Victore Giselino Ebionitas ob hanc ipsam causam, quod Christum pro homine mero agno-

 scerent,

in not. ad Prudent apo theof. 467. ſcerent, HOMUNCIONITARUM nomine inſignitos credunt. Ac etſi Chamillardus, qui nuper in uſum Delphini Prudentium edidit, in prolegomenis ad Prudentii apotheoſin non ad Ebionem ſed ad Paulum Samoſatenum reſpicere illum titulum exiſtimet: nihil tamen obſtat, quo minus omnes hæreticos Chriſti (Pag. 63.) divinitatem impugnantes hoc cognomine ſignatos dicamus. in refutat. 12. anathematiſm. Neſtorii. T. II. p. 128. Certe etiam Marius Mercator, Romanam eccleſiam Photinum & participes hujus pravitatis Homuncionitas appellaſſe refert. Et Garnerius ſe apud Auguſtinum quoque legiſſe meminit, Homuncionitarum nomine appellatos hæreticos, qui non noverunt Chriſtum niſi hominem, quamvis alias juxta Autorem Prædeſtinati illi quoque Homuncionitæ dicti fuerint, qui imaginem Dei non animæ ſed corpori tantum impreſſam ſtatuerunt, de quibus hic non eſt dicendi locus. in not. ad h. l. p. 131. lib. 1. c. 76. Apud Vigilium autem Tapſitanum ſeu Pſeudo-Athanaſium pro Homuncionitæ voce, quæ in nonnullis codicibus legitur, Chiffletius ex codice Pontiniacenſi homuſianiſtæ vocabulum reponit, animadvertens eos Homouſianiſtas ab orthodoxis appellatos, qui Chriſtum unius tantum ſubſtantiæ, eumque etiam ut hominem Patri ὁμοούσιον ſtatuerunt. lib. 3. de Trin. in not. ad vigil. p. 142. in not. ad var. ſacra p. 244. ſqq. Qua de re etiam Le Moynius videatur. Iidem autem videntur Homuncionitæ, qui à Cypriano *in epiſtol. ad Jubajan.* & Lactantio *lib. 4. inſtit. cap. ult.* ANTHROPIANI dicuntur. Sane Iſæus ad illum Lactantii locum per Anthropianos Ebionem aliosque hujus generis hæreticos, qui Chriſtum pro mero homine habuerunt, intelligit, quamvis Sparckius de Anthropomorphitis potius illum Lactantii locum exponere maluerit.

V. Antequam vero ad alios Ebionitarum errores progrediamur, operæ pretium videtur, quid Pearſonio in vindiciis epiſtolarum Ignatii in mentem venerit, referre. Nimirum cum Ignatius in epiſtola ad Magneſianos Filium DEI λόγον ἀΐδιον οὐκ ἀπὸ σιγῆς προελθόντα h. e. *verbum æternum nec à ſilentio progreſſum* appellat, Dallæus *in tract. de ſcript. Ignatii c. 12*, ejusque (Pag. 64.) hyperaſpiſtes Larroquanus *in obſerv. ad Pearſon. vindic. p. 157. ſeqq.* his Ignatii verbis ad Valentinianos eorumque Sigen reſpici contendunt, & hoc ipſo argumento probant, epiſtolas, quæ Ignatii

Ignatii nomen ferunt, ab Ignatii ævo, quo Valentiniana hæresis nondum exorta fuerat, alienas esse. At Pearsonius Ignatium non Valentinianorum, sed Ebionitarum potius hæresin ferire arbitratur. (part. 2. vindic. cap. 4.) Nihil enim aliud Ignatium innuere voluisse censet, quam Filium Dei æternum, & à vulgaribus verbis, quæ è silentio prorumpunt, distinguendum esse, quæ conjectura tanto magis verisimilis videtur, cum & antecedentia verba, quibus Judaismum Ignatius oppugnat, contra Ebionitas directa videantur. Contra Bullus Ignatium neque ad Valentinianos respicere putat, neque ad Ebionæos, sed ad Judaizantes Gnosticos, quorum Princeps fuerit Cerinthus. (in defens. fid. Nicenæ, p. 287. seqq.) Et fateor esse nonnulla in Ignatii verbis, quæ Cerinthum propius quam Ebionem tangere videntur. Interim nec Ebionitæ hic videntur excludendi, siquidem & Christi divinitatem negarunt, & Judaismo addictissimi fuerunt.

VI. Judaismo enim perquam addictos fuisse hos hæreticos, eoque nomine circumcisionem & legis observantiam ad salutem necessariam duxisse referunt Irenæus *lib. 1. c. 26.* Tertullianus *de præscript. cap. 33.* & Autor appendicis *c. 48.* Rufinus *in symbol. T. 9. oper. Hieron. p. 83.* Origenes *in c. 17. Genes. p. 16.* Augustinus *de hæres. c. 10.* Hieronymus *epist. 89. c. 4. pag.* 317. ubi ait, Ebionem & Cerinthum legis ceremonias Christi evangelio miscuisse, & sic nova miscuisse, ut vetera non amitterent. Et *in comm. ad Es. c. 1.* ubi Ebionem simul arare bove & asino ait, & evangelium sic recipere, ut Judaicarum superstitionum ceremonias non relinquat. (Pag. 65.) Item *ad Ezech. c. 44. p.* 474. & *in cap. 5. epist. ad Gal. p. 146.* Nec mirum circumcisionis & rituum Judaicorum necessitatem docuisse, qui Christum tantum propter carnales Judæos in mundum venisse somniarunt, ut ex Origen. *lib. 4. de princip. p. 840.* & *Philocalia c. 1. p. 45.* constat. Quem Origenis locum adducens Lupus *in not. ad Tertullianum de præscript.* suspicatur, fortasse ad hunc ipsum errorem mentis suæ oculos intendisse Johannem, cum Christum propitiationem non pro nostris tantum sed pro totius mundi peccatis esse pronunciat, idque ipsum in epistola sua ad Romanos ample docuisse Paulum

lum, cum fortaſſe Romæ quoque ex Cerintho error ille natus fuerit. Ad Judaicas imo plus quam Judaicas Ebionitarum ſuperſtitiones pertinet, quod Irenæo teſte *lib. 1. c. 26.* Hieroſolymam adorarunt, item quod juxta Euſebium *lib. 3. c. 27.* & Theodoretum *lib. 2. hær. fab. c 1.* non minus ſabbatum cum Judæis quam dominicam cum Chriſtianis celebrarunt, quod juxta Damaſcenum continuo ſe aqua abluerunt, & ab omni carnis
hær. 30. eſu abſtinuerunt, quod de iisdem etiam Epiphanius teſtatus
hær. 30. c. 2. & 15. fuerat. Nec hic ſilentio prætermittendus chiliaſmus, cui Ebionem haud minus ac Cerinthum addictum fuiſſe teſtatur Hieronymus, qui in comm. ad Eſa. 66. pag. 228. *Judæi*, inquit, *& Judaici erroris hæredes Hebionitæ, qui pro humilitate ſenſus nomen pauperum ſusceperunt, omnesque mille annorum delicias præſtolantes equos & quadrigas ſic intelligunt ut ſcripta*
hær. 30 c. 16. *ſunt. &c.* Judaiſmum quoque olent panes azymi, quos Ebionitas cum aqua in myſteriis ſuis annuis uſurpaſſe Epiphanius autor eſt. Nec deſunt inter Scholaſticos veteres & recentiores, qui cenſeant poſt inſtitutionem S. Euchariſtiæ a Chriſto factam primum quidem & Latinam & Græcam eccleſiam exemplo Chriſti in Euchariſtia azymis uſam fuiſſe, poſtea vero,
(*Pag. 66.*) cum Ebionitarum hæreſis exorta fuiſſet, quod juxta Autorem Chronici Alexandrini anno Trajani 8. ſed rectius juxta Epiphanium poſt Hieroſolymitanæ urbis excidium factum eſt, ec-
hæreſ. 30. c. 2. cleſiam & Orientalem & Occidentalem in execrationem Ebionitarum, qui in myſteriis ſuis azymos adhibebant, rejectis azymis fermentatum panem in euchariſtia uſurpaſſe, donec extincta illa hæreſi Latina eccleſia ad priſtinum azymorum uſum redierit, Græcis fermenti uſum ea occaſione ſemel receptum retinentibus. Verum eam narrationem ſolida probatione deſtitui recte animadvertit Natalis Alexander ſec. 11. & 12 part. 3. diſſert. 10. p. 326.

VII. Judaiſmo ſuo adverſantem Paulum Ebionitæ variis
hæreſ. 30. c. 16 calumniis, quas apud Epiphanium legere eſt, impetebant, eum-
lib. 2. hæret. fab. c. 1. que ut Theodoretus refert Apoſtolum apoſtatam vocabant, ejuſque ſcripta repudiabant, ut Origenes *lib. 5. contra Celſum ſub finem*

teſtatur

teſtatur. Nec minus acta Apoſtolorum rejecerunt, eorumque
loco Petri circuitus alioſque libros ſub Jacobi aliorumque Apo-
ſtolorum nomine vulgatos uſurparunt, qua de re Epiphanius vi-
deri poterit. Ex Evangeliſtis imprimis Johannem averſari hæreſ. 30. ſ. 15
quippe qui ipſo Evangelii ſui exordio Ebionem impugnavit, ut 16. & 23.
præter alios teſtatur Marius Mercator *in appendice ad contradictio-* Tom. II. O-
nem 12. *anathematiſmi Neſtoriani*, ubi etiam tradit, Ebionem, quem per. p. 128.
Stoicum Philoſophum appellat, aſſeruiſſe, ſe in doctrina de Chri-
ſto Matthæi, Marci & Lucæ autoritatem ſecutum. Verba Ma-
rii Mercatoris Scriptoris Auguſtino coævi ita ſe habent:
totum impietatis Pauli (Samoſateni) *malum ab Ebione magis*
Stoico Philoſopho tractum eſt. Hic tempore adhuc Johannis A-
poſtoli juxta Aſiam extitit, & Chriſtum hominem communem ex (Pag. 67.)
Joſeph & Maria natum, & cum vitæ merito omne hominum ge-
nus præiviſſe, proque hoc in Dei Filium adoptatum anſus eſt
prædicare, aſſerens ſe Matthæi, Marci & Lucæ Evangeliſtarum
autoritatem ſecutum. Quæ Marii Mercatoris aſſertio quomodo
conciliari poſſit cum Autore Prædeſtinati, qui Lucam Ebionitas hæreſ. 10.
Antiochiæ inventos condemnaſſe ſcribit, & cum Irenæo, qui E- lib. 1. c. 26.
bionæos ſolum Matthæi Evangelium admiſiſſe tradit, Garnerius
in notis p. 130. *& in diſſertationibus p* 306. *&* 307. videatur. Quæ
conciliandi ratio, ſi cui forte non arriſerit, ei haud magnopere
repugnabo, ſi Marium Mercatorem erraſſe dicat. Præter Evan-
gelium Matthæi, idque juxta Hebræos, Pentateuchum Moſaicum
quoque Ebionitæ receperunt, ſed non integrum. Prophetas au-
tem plane reſpuerunt, ut Epiphanius *hæreſ. 30. ſect.* 15. autor eſt, qui
etiam varias de Chriſto blaſphemias Ebionæos evomuiſſe tradit,
aliaque erronea dogmata iis tribuit, quibus enumerandis immo-
rari nolumus, cum pleraque non tam Ebionis, quam Helceſai-
tarum fuiſſe videantur, qui ſe Ebionitis conjunxerunt.

VIII. Præter Autores antiquos hactenus allegatos Ebionis
quoque meminit Optatus Milevitanus, eique tribuit, quod ar-
gumentatus fuerit, Patrem paſſum eſſe non Filium. Id unde

Optatus

lib 4. de schism. Donat p. 91. Optatus hauserit nescio. Equidem jam apostolico ævo fuisse, qui confusis Tribus Unius Divinæ Essentiæ Personis Patrem passum esse dicerent, confirmari quodammodo posse videtur ex Ignatii ad Tarsenses & Philippenses epistolis, in quibus hunc PATRIPASSIANORUM errorem aparte refutat. Verum duas istas Ignatii epistolas pseudepigraphas esse satis constat. Nec probabile videtur, in hoc Patripassianorum errore versatum (Pag. 68) Ebionem, siquidem Jesum merum hominem & à Patris Persona plane alienum credidit. Quatenus tamen Ebion Christum à Jesu distinxit, & Christum eum esse dixit, qui Jesum Filium Dei appellavit, & in columbæ specie descendit, quorum alterum Patri, alterum Spiritui S. competit, eatenus confusione Personarum facta Patripassianis quodammodo prælusit.

IX. Unicum addo, antequam ab Ebionitis ad alios progrediar, nempe Ebionitarum sectæ se addixisse Symmachum, unum ex Græcis Veteris Testamenti Interpretibus, qui à plerisque ad initium tertii seculi, a Petavio autem non improbabiliter ad secundum seculum refertur. (in not. ad Epiphan. de ponder. & mens. c. 15.) Hic Symmachus, cum apud Samaritanos voti sui ambitiosi compos non fieret, ad Judæos, & postea à Judæis ad Ebionitas transiit, & ex Matthæi evangelio, quod idcirco commentariis suis illustravit, hæresin suam stabilire ausus est, & ista Symmachi in Matthæum commentaria una cum Græca veteris Testamenti versione per eundem adornata Origenes se a quadam fœmina, cui nomen Julianæ fuit, accepisse testatur, ut refert Nicephorus. (lib. 5. c. 12 hist. eccl.) Deprompsit autem hæc Nicephorus ex Eusebii lib. 6. c. 17. cujus verba Valesius in notis ita interpretatur, quasi Symmachus non in Matthæum commentarium scripsisset, sed potius contra Matthæi evangelium in scriptis illis disputasset. Cum vero Ebionitas Evangelium Matthæi non repudiasse & impugnasse, sed approbasse aliunde constet, ideo Valesius inter Matthæi evangelium genuinum & spurium distinguit, hoc ab Ebionitis usurpatum, illud impugnatum existimans. Eodem loco Valesius Ebionitas a Symmacho SYMMACHIANORUM cognomen adeptos statuit, idque ex prologo commentarii epistolæ ad Galatas Ambrosio adscripti, & Augustini lib. 1.

con-

(Pag. 69)

contra Cresconium c. 31. confirmat. Et hi Symmachiani diversi sunt ab iis Symmachianis, quos in suo catalogo Philastrius describit.

CAPUT VII.

de

Nazaræis et Hebraico Matthæi, quo usi sunt, Evangelio.

I.

CErinthianos inter & Ebionitas medio loco Epiphanius NAZARÆOS ponit, quo nomine illud Ebionitarum genus, quod Christum Spiritus S. virtute conceptum docuit, insignitos fuisse, sunt qui cum Grotio & Vossio statuunt. Verum Huetius aliter judicat, cum neutrum Ebionitarum genus Christi divinitatem agnoverit, quam tamen a Nazaræis agnitam fuisse ex Irenæo, qui inter hæreses Nazaræorum dogmata non recenset, & ex Philastrio colligit, idque Augustini & Damasceni testimoniis confirmat. Horum enim autoritas, quibus etiam Autor Prædestinati addi potuisset, Huetio potior est, quam Epiphanii & Theodoreti, cum præsertim Epiphanius n. 7. se nihil certi hac de re asseverare posse fateatur. In hoc igitur imprimis Nazaræorum error versatus fuit, quod Judaicæ legis observationem ut necessariam urgebant, ut præter Epiphanium n. 8. Augustinum in libello de hæres. c. 9. & alios Autores confirmat Hieronymus epist. 29. ubi eos in Christum credere affirmat, sed, quia & Judæi & Christiani esse velint, nec Judæos esse nec Christianos, item in commentar. ad Ezech. c. 16. ubi eos veteris legis obser-

hær. 29. proleg. ad Matth. de genealogia Christi c. 2. p. 18. not. ad Orig. p. 74. lib. 2. hæret. fab. c. 2.

(Pag.70.) observantiam Evangelicæ gratiæ aptantes novum vinum in utres veteres mittere pronunciat. Tanto autem Judæi, teste Epiphanio, Nazaræos odio prosecuti sunt, ut eos ter de die, nimirum hæres, 29. n. 9. mane, circa meridiem, & vesperi diris devoverint, quamvis Hieronymus ad cap. 12. Esaiæ in omnes Christianos sub Nazaræorum nomine ter singulis diebus maledicta a Judæis congesta asserat.

Critic. nov. test. c. 7. II. Simonis Nazaræorum originem refert ad Judæos, qui omnium primi Christianam fidem amplexi, & per contemptum a Judæis Nazareni cognominati sunt. A Nazaræis autem Ebionitas prodiisse asserit, quos in hoc a Nazaræis discrepasse ait, quod, cum Nazaræi integrum veteris Testamenti canonem cum Judæis retinuerint, Ebionitæ solum Pentateuchum usurpaverint, unde quodammodo colligi posse putat, Nazaræorum progenitores Judæos, Ebionitarum vero majores Samaritanos fuisse. Aliam Nazaræorum & Ebionitarum differentiam in eo constituit, quod Nazaræi Hebraicum Matthæi evangelium integrum servaverint, Ebionitæ autem illud corruperint, & adulteraverint. Atque hinc authenticum Matthæi evangelium apud Nazaræos quærendum statuit, neque dubitat, quin Matthæus Evangelium suum in gratiam Iudæorum Hierosolymis commorantium ea Hebraicæ linguæ dialecto, quæ tum temporis Hierosolymis usitata fuit, scripserit, quod postea ab aliis in gratiam gentilium ad christianam fidem transeuntium græcè conversum fuerit.

III. Nec sane nova est hæc de Hebraico Matthæi evangelio traditio. Papias enim Hierapolitanus Apostolicæ ætati proximus apud Eusebium *lib. 3. hist. eccl. c. 39.* Matthæum Hebraico sermone Divina oracula consignasse tradit, cui consentit Irenæus (Pag.71.) *libr. 3. adv. hæres. cap. 1.* Irenæi verba repetit Eusebius *lib. 5. c. 8.* & ipse quoque ad hanc sententiam accedit, cum *libr. 3. c. 24.* Matthæum, antequam a Iudæis ad alias gentes proficisceretur, Evangelium, quod viva hactenus voce prædicaverat, patrio sermone conscriptum popularibus suis reliquisse refert. Idem Eusebius *lib. 5. c. 10.* Pantænum Alexandrinum Gymnasiarcham, cum ad

ad Indos usque penetrasset, Hebraicum Matthæi evangelium olim a Bartholomæo ad has regiones delatum ibi regerisse tradit. Addit Ruffinus Eusebii interpres, evangelium illud ex India a Pantæno ad Alexandrinos allatum, quod Hieronymus quoque *in catalog. Scriptor. eccles. c.* 36. asserit. Idem Hieronymus *cap.* 3. *catalog.* Hebraicum Matthæi evangelium sua adhuc ætate in Cæsariensi Pamphili Martyris bibliotheca servatum, & alterius cujusdam exemplaris describendi copiam a Nazaræis Berrhoensibus sibi factam testatur. Nec descripsit modo Hieronymus Hebraicum illud Evangelium, verum etiam in Græcum & Latinum sermonem transtulit, ut ipse cap. 2. prædicti catalogi testatur, ubi & peculiarem de Jacobo historiam ex isto Nazaræorum evangelio recenset. Plures narratiunculas & sententias ex Hebraico Matthæi evangelio adducit Hieronymus catalogi sui cap. 16. ubi verba quædam ex Ignatii ad Smyrnenses epistola adducit, eaque ex Hebraico isto evangelio excerpta esse docet, item in commentariis ad cap. XI. Esaiæ, ad cap. VII. Micheæ, ad Matthæi XII. & XXVII. ad cap. V. epistolæ ad Ephesios & libro 3. adv. Pelagianos cap. 1. Ex eodem secundum Hebræos evangelio dictum aliquod allegat Clemens Alexandrinus l. 2. Strom. p. 278. & eodem Hebraico evangelio lectam fuisse historiam mulieris cujusdam multorum criminum accusatæ Papias autor est apud Eusebium lib. 3. c. 39. qui etiam lib. 4. c. 22. Hegesippum nonnulla ex isto Evangelio retulisse meminit. (*Pag.* 72.)

IV. Ex eodem Evangelio Origenes ad cap. 19. Matthæi historiam juvenis bona sua vendere & pauperibus dare nolentis aliter recenset, ac in græco Matthæi textu memoratur. Dicit enim juvenem cœpisse scalpere caput suum, & Dominum dixisset quomodo legem implevisti? ecce multi fratres tui amicti sunt stercore, & morientur præ fame, & domus tua plena est, & nihil inde egreditur. Notamus tamen, non tam ipsum Origenem, quam veterem Latinum Origenianorum in Matthæum commentariorum interpretem, qui in Latinis operum Origenis editionibus exhibetur, hæc ex Hebraico Matthæi evangelio retulisse. In græcis enim exemplaribus additamentum illud non

legitur, unde & a novo Origenis interprete Huetio omissum deprehenditur. Interim tamen ipsum quoque Origenem in ea sententia fuisse, quod Matthæus Evangelium suum Hebraice scripserit, ex libro 1. expositionum in Matthæum manifestum est, seu potius ex fragmento libri 1. quod Eusebius lib. 6. hist. eccl. c. 25. conservavit, indeque in Græcum suum Origenem transscripsit Huetius Tom. I. p. 203. Confirmant hanc de Hebraico Matthæi Evangelio sententiam Hippolytus Martyr in libello de 12. Apostolis *tom. 2. auctar. novi Bibliothecæ Patrum Græc. Lat. a Combefisio vulgati*, Athanasius in Synopsi S. Scripturæ, Epiphanius *hær. 29. n. 9. & 51. n. 5.* Chrysostomus *homil. 1. in Matth.* Augustinus *lib. 1. de consensu Evangel. c. 2.* Theophylactus in prooemio ad Matthæum, Beda in Martyrologio. *Tom. III. p. 451.* Martyrologium Romanum d. 21.
(*Pag. 73.*) Septembris, Autor Menologii, quod Basilii junioris Imperatoris Constantinopolitani jussu quondam conscriptum ex latina versione Petri Arcudii. Ferdinandus Ughellus Tom. VI. Italiæ sacræ edidit, d. 16. Novembris, quo Matthæi memoriam Græci recolunt, His addi possent Scriptor quidam Mahumedanus allegatus a Seldeno in notis ad Eutychii origines Alexandrinas p. 152. nec non Interpres Syrus & Arabs in clausulis ad Matthæi Evangelium adjectis, item Autor versionis Persicæ, qui Matthæi Evangelium in urbe Palæstinæ Hebraice dictum Antiochiæ Syriaco sermone conscriptum refert, & Scriptor, qui Evangelistarum vitas Arabice consignavit, cujus verba non recte interpretatum
fol. 10. Kirstenium monet Le Moynius in prolegomenis ad varia sacra.

V. Ulterius stabilitur hæc sententia de Hebraico Matthæi evangelio narratione Epiphanii, qui Josephum quendam He-
hæres. 30. n. 5. braicum Matthæi evangelium in Judæorum thesauris invenisse refert. Quamvis enim Latinus Epiphanii interpres Dionysius Petavius τὸ κατὰ Ματθαῖον ἑβραϊκὸν φυτὸν tantum de Hebraica
lib. 1. c. 15. Matthæi genealogia interpretetur, Johannes tamen Doujatius Antecessorum Parisiensium primicerius in prænotionibus juris canonici haud ita pridem vulgatis τὸ φυτὸν vertendum esse censet germen seu fœtum, & Hebraicum fœtum nihil aliud

esse

esse quam Hebraice scriptum Matthæi evangelium. Neque omittenda hic relatio de Hebraico Matthæi evangelio sub Zenonis imperio una cum Barnabæ relliquiis invento, quæ legitur in Sigeberti Gemblacensis chronico ad An. Christi 409. Nec aliam ob causam harmoniam evangelicam Tatiani a nonnullis, quorum Epiphanius meminit, Evangelium secundum Hebræos dictam Hugo Grotius in prolegomenis ad Matthæum suspicatur, quam quod non modo græcis codicibus, sed Hebraico etiam evangelio usus fuerit, quam sententiam etiam Gerhardo Johanni Vossio in dissertatione de genealogia Christi probatam video. Ad hæc omnia accedit, quod sub Matthæi nomine duplex evangelii Hebraice scripti editio superiori seculo lucem publicam adspexerit, una quidem a Sebastiano Munstero cum ejusdem versione & notis Basileæ A. 1537. primum edita, & Henrico IIX. Angliæ Regi dedicata, & postea a Johanne Quinquarboreo A. 1551. Parisiis recusa, qui Evangelium illud authenticum esse sibi persvadet, & tantum optat, ut Munsterus, qui mutilum & lacerum Judæis extorsit, ea, quæ restituit, aut de suo addidit, asterisco notasset: altera vero a Johanne Tilio ex Italia in Gallias delata, a Johanne Mercero latine reddita, & A. 1555. Parisiis vulgata.

hæres. 46. n. 1 (Pag. 74.)

cap. 2. p. 17.

VI. Verum neutrum ex duobus illis Hebraicis exemplaribus a Matthæo profectum, sed utrumque e latina interpretatione Hebraice conversum existimat Huetius in tractatu de claris Interpretibus, ubi versionem illam Judæis tribuit. Alii vero ne ab Hebræis quidem Hebraicam hanc Matthæi versionem promanasse censent. Et quamvis Ludovicus a Dieu Munsterianam & Tilianam editionem inter se conferens Tilianæ stylum tersiorem afferat, nonnulla tamen etiam in Tiliano Matthæi evangelio desiderat, ac inter alia animadvertit, Autorem hujus evangelii Matth. XVI, 17. 18. Romano Pontifici adulari, quod tamen exscriptori potius quam ipsi interpreti tribuendum suspicatur Casaubonus. Nec ipse Mercerus editionem suam pro genuino Matthæi opere venditare audet. Multo magis suspecta est Munsteriana editio ob crebriores solœcismos & bar-

p. 181.

p. 529. & 530.

exerc. 15. c. 11 (Pag. 75.)

Cilt. S. p. 87. l. 2. barbarismos a Pfeiffero & aliis notatos. Sane Autor ille quis-
p. 11. quis fuit in ipso statim limine impegit, ut Scherzerus in anti-
Tom I. Panstr. Bellarmino suo observat, nisi forte cum Chamiero hujusmodi
lib. 12. c. 1. errores ipsi Munstero tribuere velimus, qui manuscriptum, quod a Judæis lacerum accepit, dum redintegravit, ad exigua hæc non usque adeo attendit, quæ origine Hebræus diligentius observasset, quod Ludovici a Dieu est judicium. Quocirca
append. ad Matth. p. 501. Nicolaus V. qui, ut ex Johannis Eckii homilia de Matthæo Cornelius a Lapide retulit, Hebraicum Matthæi evangelium ad se allaturo quinque ducatorum millia promisit, pro Munsteriano vel Tiliano Matthæi evangelio tantam pecuniæ summam daturus vix fuisset.

VII. Fatebitur Simonius, non superesse amplius Hebraicum Matthæi evangelium, sed una cum Nazaræorum & Ebionitarum sectis extinctum esse dicet, interim contendet, omnino Matthæum suum evangelium Hebraice scripsisse, cum totius antiquitatis consensu id probari possit. Et fateor, Patrum autoritatem nostratium nonnullis tanti esse, ut evangelium a Matthæo Hebraice scriptum esse inficiari nolint, dummodo id maneat, Græcum, quo hodie gaudemus, textum, omni tempore authenticum habitum fuisse, fuisset licet non primitivus, sed per versionem Jacobi derivativus, ut Dannhauerus in Christeide sua loquitur. Unde & Glassius in hac controversia liberam
p. 110. cuilibet optionem relinquit sive affirmativam sive negativam eligendi, modo græco textui authentica sua relinquatur autori-
Phil. S. libr. 1. tas. Verum observandum, primum inter Patres, qui Hebrai-
tr. 4. sect. 2. c. 1. cum Matthæo evangelium tribuerunt, esse Papiam mediocri in-
p. 231. genio præditum, & incertis rumusculis nimis deditum, quibus
(Pag. 76.) coloribus ab Eusebio delineatur. Huic ergo Nazaræi & Ebio-
lib. 3. c. 39. nitæ, qui hoc evangelio uti consueverant, haud difficulter imponere potuerunt, ut ab ipso Matthæo scriptum crederet. Papiæ oscitantia Irenæum quoque & alios oscitare fecit. Neque tamen ab omnibus receptum, sed a quibusdam repudiatum fuisse Hebraicum Matthæi evangelium Eusebius lib. 3. cap. 25. innuit, quemadmodum & Hieronymus ad cap. 12. Matthæi evangelium

illud

illud tantum a quibusdam pro authentico habitum asserit, ubi ex isto evangelio hominem illum, cujus arida manus a Christo sanata est, cæmentarium fuisse, & his verbis Christi auxilium implorasse refert: cæmentarius eram, manibus victum quærens, rogo ut sanitatem restituas, ne turpiter cibos mendicare necesse mihi sit. Idem Hieronymus lib. 3. adversus Pelag. c. 1. evangelium illud a quibusdam non secundum Matthæum, sed secundum Apostolos dictum esse scribit, quo loco Hieronymus ex isto Evangelio hæc excerpit: *ecce mater Domini & fratres ejus dicebant ei: Johannes Baptista baptizat in remissionem peccatorum, eamus & baptizemur ab eo. Dixit autem iis: quid peccavi, ut vadam & baptizer ab eo, nisi forte hoc ipsum, quod dico, ignorantia est.* Item verba Christi ad Petrum: dico tibi septuagesies septies in die fratri tuo remittes. *Etenim in Prophetis quoque, postquam uncti sunt Spiritu Sancto, inventus est sermo peccati.* Et apud Theodoretum Evangelium Nazaræorum κατὰ Πέτρον nuncupatur, nisi forte librariorum vitio ibi evangelium secundum Petrum dicatur, quod secundum Hebræos dicendum fuisset. Non potest itaque Hebraicum Matthæi evangelium unanimi totius antiquitatis consensu probari, cum non solum nonnulli ex aliena relatione & admodum dubitanter Hebraicum evangelium Matthæo tribuerint, sed etiam nonnulli id plane ut apocryphum repudiaverint, aut de Autore incerti fuerint. Haud magis inter eos convenit, fueritne illud evangelium sermone pure Hebraico conscriptum, an Syro seu Chaldaico & literis tantum Hebraicis. Nec de interprete, qui in Græcam linguam hoc Evangelium transtulerit, certi aliquid afferunt. Hieronymus in catalog. Script. eccl. c. 3. nihil de interprete constare sibi fatetur, Athanasius in synopsi S. Scripturæ Jacobo versionem illam tribuit, Theophylactus in proœmio ad Matthæum Johanni, Anastasius Sinaita lib. 8. anagogicarum contemplationum in Hexaemeron Lucæ & Paulo. Nec defuerunt, qui Barnabæ interpretationem græcam evangelii illius Hebraici tribuerunt, si credimus Casaubono exercit. 15. in Baron. c. 12. p. 279. Quis autem inter veteres Barnabam Græcæ interpretationis Autorem

lib. 2. fabul. hæret.

(Pag. 77.)

torem

torem faciat, nescire me fateor. Novi quidem B. Waltherum in officina biblica Nicephorum lib. 12. c. 37. allegare. Verum nihil ibi de Hebraico Matthæi evangelio invenire potui. Dicit quidem Nicephorus lib. 16. c. 37. inventum Matthæi evangelium propria Barnabæ manu scriptum, sed Hebraicum illud fuisse & a Barnaba Græce redditum non dicit. Imo potius lib. 2, c. 46. Hebraicum Evangelium Matthæi inter adulterina scripta numerat. Marco græcam Matthæi interpretationem Eusebium & Hieronymum acceptam tulisse, etsi Gerhardus in exegesi Loc. de Scriptura §. 243. & in prolegomenis ad Matthæum asserat, valde tamen vereor, ne memoria hic ipsum fefellerit, cum nusquam in Eusebii vel Hieronymi scriptis tale quid legatur.

P. 77. (Pag. 78)

VIII. Clausulæ versioni Syriacæ & Arabicæ adjectæ parum probant, cum ne eas quidem subscriptiones, quæ originali textui subjectæ leguntur, authenticas & Divinæ autoritatis esse præter alios Leusdenius observarit. Sane subscriptiones epistolis Paulinis additas pseudepigraphas, quasdam etiam falsas esse, Beza in suis annotationibus demonstravit. Et ad Matthæum quidem in vulgatis græcis Novi Testamenti codicibus nulla subscriptio addita reperitur. At in codice MSC. vetustissimo, quem Beza Academiæ Cantabrigiensi donavit, & quem Colomesius in epistola ad Justellum Vossianæ ad Melam appendici subjuncta vel ab ipso Irenæo usurpatum, vel ex Irenæi exemplari descriptum suspicatur, clausula aliqua legitur, quæ hoc Evangelium octavo post Christi ascensionem anno scriptum affirmat, nulla Hebraici sermonis mentione facta.

Philol. Hebr. Græc. p. 138. p. 127.

IX. Historia evangelii Hebraici a Josepho quodam inventi nihil probat. Unde enim constat, exemplar illud non fuisse ex Græco Hebraice conversum, quemadmodum & Johannis Evangelium ibidem & eodem tempore repertum, ipso Epiphanio fatente Hebraice fuit redditum? Habemus hodie totum Novum Testamentum Hebraicum, neque tamen inde sequitur, quod primitus Hebraice scriptum fuerit. De evangelio, quod in Cæsariensi bibliotheca suo tempore servatum Hieronymus tradit, simile

ſimile eſt Ligtfooti judicium, ſtatuentis, quod a converſo quodam Judæo e Græcis fontibus in Hebraicum ſermonem translatum fuerit, ut docti inter Judæos ad illud legendum eo facilius permoverentur. Quæ de Hebraico Matthæi Evangelio apud Indos invento Euſebius retulit ex incerto rumore hauſta, (Pag. 79.)
indicat, cum ait: λέγεται. Evangelium autem cum Barnabæ reliquis inventum Hebraicum fuiſſe neſcio unde Sigebertus hauſerit. Theodorus Lector Sigeberto longe antiquior, qui primus lib. 2. hiſt. eccl.
inventionis illius, quod ſciam, meminit, ſimpliciter Evangelium p. 557.
Matthæi inventum aſſerit, de lingua nihil addit, quemadmodum nec Suidas in lexico, nec Joel in chronographia, Cedrenus in p. 1174 in voce θεῖα
compendio hiſtoriarum, & alii. Imo græcum non hebraicum fuiſſe illud evangelium perſuadet Alexandri Monachi relatio, Joel. p. 172.
apud Lipomannum & Surium in vitis Sanctorum d. XI. Junii Cedren p. 353. Tom. I.
narrantis, quod Evangelium cum Barnaba inventum in Imperatoris palatio repoſitum; & quotannis quinta Paſchæ feria in palatii oratorio Evangelica pericope ex eo libro recitata fuerit. Hebraicum autem Evangelium in Græci Imp. aula lectum fuiſſe veriſimile non eſt, ut taceam Græcos in ſynaxario non Matthæi ſed Marci Evangelium cum Barnaba inventum aſſerere apud Combefiſium in auctario noviſſimo bibliothecæ Patrum Græco-Latinorum Tom. I. p. 489. Nec obſtat ratio Stephani Le Moyne, qui in prolegomenis ad varia ſacra evangelium in Barnabæ pridem defuncti pectore inventum Hebraicum fuiſſe ex eo arguit, quod non modo Matthæos ad Judæos præcipue Evangelium ſuum ſcripſerit, ſed Barnabas quoque ſimiliter Judæorum imprimis ſaluti & converſioni vigilantiſſime incubuerit. Nam & alii Apoſtoli, qui de Judæorum converſione & ſalute ſoliciti fuerunt, non Hebraice ſed Græce ſcripſerunt. Incongruum enim Ligt- p. 188. & ſeq.
footo in horis ad Matthæum Talmudicis videtur, cum jam rejiciendus eſſet populus Judaicus, qui præ omnibus terrarum in- (Pag. 80.)
colis maxime Evangelium ſperneret & oppugnaret, linguam Judæorum ſive Hebraicam, quæ cum temporis vulgo ignota, non niſi a doctis intelligebatur, ſive Syriacam tanquam vernaculam, aut affinem Chaldaicam eo dignitatis evehere, ut lingua originalis Novi Teſtamenti foret, congruum vero potius, cum gentes

ad fidem vocandæ essent, ut Novum Testamentum lingua gentilitia & inter gentilitias nobilissima seu Græca tum temporis longe lateque notissima scriberetur. Quibus consideratis facile etiam responderi poterit Kirstenio, qui putat singulari Dei consilio Matthæum Hebraicæ scripsisse, ut populus Judaicus in ultima judicii die eo minus excusationis habere possit. Quid enim excusationis habebunt, quibus Evangelium & vernacula lingua annunciatum, & Græca ipsis pariter nota scriptum fuit?

X. Suspectum quoque reddunt Hebraicum Evangelium narratiunculæ, & sententiæ, quas Hieronymus & alii passim inde excerpunt, Matthæo Apostolo indignæ, & ab Evangelica historia alienæ. Tanta certe fuit Hebraici a Patribus toties laudati Evangelii a quatuor Novi Testamenti Evangeliis diversitas, ut quintum Evangelium haberi potuerit, indeque factum putat Grotius in prolegomenis ad Matthæum, quod Tatianus harmoniam suam evangelicam, non διὰ τεσσάρων sed διὰ πέντε appellaverit. Equidem Vossius in dissertatione de genealogia Christi (P. 15.) existimat, Hebraicum Matthæi Evangelium primitus nihil aliud habuisse, nisi quod nunc in Græco legimus, sed successu temporis a Nazaræis & Ebionitis mutilatum & interpolatum fuisse. Simonius, ut jam supra indicavimus, inter Hebraicum Nazaræorum & Ebionitarum Evangelium distinguit, cum Ebionitæ Evangelium hoc pessime corruperint, ac inter alias depravationes (Pag. 81.) Christi genealogiam abstulerint, quod ne Cerinthus quidem & Carpocrates ausi, qui potius ex ista genealogia Christum merum esse hominem probare voluerunt, Nazaræi autem Evangelium hoc integrum & incorruptum servaverint, unde & Epiphanius Evangelium Nazaræorum πληρέστατον appellet, nec causæ quicquam sit, ut cum Casaubono hanc Epiphanii lectionem addita particula negativa corrigere velimus. Equidem negare non audet Simonius, etiam Nazaræos nonnulla ad Matthæi textum addidisse, additiones tamen illas non esse aspernandas monet, cum ex antiqua traditione originem suam ducant, siquidem tum temporis id in more Christianis positum fuerit, ut ab Apostolorum discipulis sciscitarentur, quid a Magistris suis audivissent. Additiones

tiones igitur istas authenticæ Hebraici Evangelii autoritati nihil obesse putat, quin etiam nonnullis in locis Græcum textum Hebraico Nazaræorum Evangelio postponendum videri e. g Matth. XXIII, 36. ubi in Hebraico Evangelio Zacharias Jojade Filius Hieronymo teste, appellatur, quem Græci codices Barachiæ filium faciunt. Asserit præterea, Græcum quoque textum additiones suas passim, & in eam proclivis est sententiam, quod historia adulteræ Joh. VIII. quæ olim in plurimis codicibus desiderata, fuit, ex Hebraico Matthæi Evangelio nonnullis Johannei Evangelii exemplaribus inserta fuerit, cum Papias hanc historiam in Hebraico Matthæi evangelio lectam fuisse apud Eusebum testetur. Verum unde probabit, mulierem multorum criminum accusatam, cujus Papias meminit, eandem esse cum adultera, quam Johannes describit? Aut, si eadem sit, non potius Autorem Hebraici Evangelii e Johanne eam mutuatum esse? (Pag. 82.) Falsum vero est præterea, additiones Hebraici evangelii hujusmodi esse, ut repudiari non debeant. Refert Hieronymus in catalogo Scriptorum ecclesiasticorum c. 3. ex Hebraico Nazaræorum Evangelio hanc historiam: *Dominus* [e sepulchro resurgens] *cum dedisset sindonem servo Sacerdotis, ivit ad Jacobum, & apparuit ei. Iuraverat enim Iacobus, se non comesturum panem ab illa hora, qua biberat calicem Domini, donec videret eum resurgentem a mortuis* &c. Credere hæc Simonium vix credere. Evangelistæ dicunt, Christum resurgentem lintea in sepulchro reliquisse, non servo Sacerdotis dedisse. Nec probabile est tali jurejurando se Jacobum obstrinxisse, cum Evangelistæ nullam spem resurrectionis Dominicæ in discipulorum cordibus reliquam fuisse memorent. Adhæc Autor Evangelii Hebraici Christum inter primos Iacobo apparuisse insinuat, at Paulus 1. ad Cor. XV. apparitionem Iacobo factam inter postremas numerat. Quod si Christus paulo ante ascensionem Iacobo apparuit, quomodo inediam tamdiu ferre potuit? Unde narrationem illam de Iacobo ab Hesselio haud immerito pro falsa reputari Estius agnoscit. (Comment. ad 1. Cor. XV. 7.) Unicum adhuc Hebraici Evangelii fragmentum speciminis loco adducere placet ex Hieronimi in Micheæ cap. 7. commentariis. Ita au-

 tem

tem se habet: *modo me tulit mater mea Spiritus S. in uno capillorum meorum.* En hujusmodi fuerunt, quæ Nazaræi in suo Evangelio legerunt.

XI. Nolo urgere Providentiam Divinam non permissuram, servato incerti Interpretis textu originalem intercidere, & alia quædam argumenta, quæ contra Matthæi Evangelium Hebraicum afferri solent. Ex iis enim, quæ jam dicta sunt, abunde patere puto, si non falsum, saltem incertum esse, quod Matthæus Hebraice scripserit. Unde absonum plane est Baronii judicium, qui Græcum Matthæi textum ab Hebraico tanquam originali dependere pronunciat, quo nomine ipsum pro merito castigavit Casaubonus. Sic enim nulla erit Græci textus autoritas, cum originalis Hebraicus, a quo dependere dicitur, nusquam hodie compareat. Absona quoque sunt, quæ pro Hebraico Matthæi Evangelio Possevinus affert, cum ait, Matthæum non solum Judæis & Syris, sed orientalibus omnibus scripsisse, quorum vel ultimi Indi ea lingua ut docta & grammatica usi fuerint, & adhuc hodie utantur, missam Hebraice canentes, præterea Matthæum Æthiopibus quoque inservire voluisse, Æthiopes autem Syriace non novisse, minus Græce, cum interim in puerilibus gymnasiis discerent Hebraice, quod probat Exemplo Eunuchi ex Æthiopia, quem in curru suo Esaiam legisse ex Act. VIII. constet. Sed nolumus his confutandis immorari. Addimus tantum Baronio & Possevino Josephum Antonium Gonsalez de Salas, Equitem Hispanum, qui in mantissa ad tractatum de duplici terra viventium impudenter asserit, idubium esse, quod Matthæus Evangelium suum Hebraico sermone scripserit, in ipso profectionis procinctu velut festino ac properato opere, ita, ut pensi non haberet, quo ordine Domini gesta exprimeret, sed potius, quæ memoria suggereret, illico consignaret.

(Pag. 83.)

Exercit. 16. c. 115.

Tom. II. appar. sacr. p. 86.

sect. 3. p. 151.

CA-

CAPUT IIX. (Pag. 84.)

de

Hermogene, Phygello, Dema, Hymenæo, Phileto, Alexandro & Diotrephe.

I.

CUm Ebione & Cerintho, quibus ob communem Judaismum Nazaræos junximus, Epiphanius hæref. 51. quæ est Alogorum c. 6. inter hostes Divinitatis Christi præter Dleobium supra n. 6.
memoratum refert Claudium quendam, Demam, & Hermogenem. Eum autem dubio procul intelligit HERMOGENEM, quem cum PHYGELLO Paulus 2. Tim. I, 15. perfidiæ arguit, etsi de ipsorum hæresi Paulus ibi nihil referat, sed tantum se ab iis desertum conqueratur. Nihilo tamen minus etiam Tertullianus in libro adversus alium Hermogenem, ne apostolicum quidem Hermogenem in fidei regula perseverasse scribit, sub Apostolici Hermogenis nomine eum perstringens, qui Pauli ævo floruit. DEMAM quoque Epiphanius non alium intelligere videtur, quam qui Pauli quondam familiaris, ut ex epistola ad Philemonem v. 24. & Coloss. IV, 14. constat, postea tamen amore seculi dementatus optimum Doctorem pessime destituit, de qua perfidia Timotheum admonet 2. Tim. IV, 10. Quod autem Christum nudum hominem esse Demas docuerit, ante Epiphanium nemo asservit. Dorotheus eum Thessalonicam profectum scribit, ut idolorum Sacerdos fieret.

(Pag. 85.) II. In eadem posteriori ad Timotheum epistola cap. II. 17. HYMENÆI & PHILETI Apostolus meminit, docentium resurrectionem jam factam esse. Nimirum, ut Theodoretus eorum sententiam explicat, τὰς ἐκ παιδοποιίας διαδοχὰς seu continuas successiones, quæ per liberorum procreationem fiunt, resurrectionem appellabant. Alium modum resurrectionis ab Hymenæo & Phileto traditæ adducit Pelagius in commentario ad Epistolas Pauli, qui inter opera Hieronymi Tom. 8. Victorianæ editionis legitur, cum eos in liberatione Israelis ex captivitate Babylonica per aridorum ossium vivificationem Ezechielis c. 37. præfigurata resurrectionem jam factam somniasse scribit. Sedulius in commentario ad epistolas Pauli præter illam de liberorum procreatione sententiam duas alias adducit asserens, ex hæreticorum istorum sententia resurrectionem jam factam in iis, quorum corpora cum Christo resurrexerunt, aut per animarum in alia atque alia corpora transitum. Theophylactum, Hymenæi & Phileti sententiam de annua rerum renovatione interpretari Autor est Cornelius a Lapide, verum in Theophylacti ad hunc locum commentariis nihil tale legi, alii Interpretes jam pridem observarunt. Imprimis vero Hymenæus & Philetus ex eo nullam amplius resurrectionem expectandam statuisse videntur, quod in regeneratione per baptismum & pœnitentiam, quæ resurrectionis cujusdam instar est, jam facta fuerit, ut ab Augustino epistol. 119. & Pseudo-Anselmo in comment. ad h. l. sententia Hymenæi & Phileti explicatur. Fortasse autem Hymenæus & Philetus doctrinæ suæ peste etiam Corinthios afflarunt. Sane Corinthiorum (Pag. 86.) nonnulli, undecunque errorem illum hauserint, resurrectionem mortuorum in dubium vocarunt, quos Apostolus 1. Cor. XV. curandos suscipit.

Tom. III. Oper. p. 498.

p. 97.

III. Cum Hymenæo in fidei & bonæ conscientiæ naufragio 1. Tim. I, v. ult. ALEXANDER jungitur, qui juxta 2. Tim. IV, 14. pluribus malis Apostolum affecit. Cum enim illiberalem artem exerceret, ex sola adversus Paulum insania juxta Theodoretum gloriam captavit. Neque hic omittendus DIO-

TRE-

TREPHES, qui sua ambitione, maledicentia & insolentia S. Johanni haud exiguam molestiam creavit, ut ex tertia Johannis epistola v. 9. & 10. liquet, ad quem locum Beda notavit, quod hic Diotrephes hæresiarcha illius temporis superbus & insolens fuerit, qui nova docendo primatum sibi scientiæ usurpare maluerit, quam sanctæ ecclesiæ humiliter auscultare mandatis. Addit Bartholomæus Petri, qui Estianum in Apostolicas epistolas commentarium supplevit, credibile esse, quod Diotrephes quidam ex illis Judæis titulotenus Christianis fuerit, qui Christi fidem ita suscipiendam docebant, ut simul cerimonias Mosaicæ legis servandas statuerent, quorum Magistros Paulus Pseudapostolos appellare consuevit. Ceterum loco illo Johanneo adversus Episcoporum primatum utitur Blondellus in apologia pro sententia Hieronymi p. 13. cui & Waloni Messalino seu Salmasio quid responderit Hammondus videatur capite 13. dissertationis primæ seu præliminaris de juribus episcopatus.

Tom. V Oper. p. 1050.

CAPUT IX.

de Nicolao & Nicolaitis.

I.

ANnumerandi quoque Hæresiarchis ævi Apostolici NICOLAITE, quorum opera ipse Dominus se odisse profitetur, non obscure indicans, eos neque ab idolothytis, nec a fornicatione abhorruisse Apocal. II, 6. 14. 15. Et ad hæc duo capita Irenæus etiam ex hoc ipso Apocalypseos loco Nicolaitarum errores revocat. Alibi tamen Irenæus Nicolaitas præterea de Deo & Christo perperam sensisse testatur. Et Augustinus in libello de hæresibus Autor est, Nicolaitas non Deo, sed Potestatibus quibusdam, quas mirabili vanitate vel finxerint vel crediderint, creationem

l. b. 1. c. 27.
l. b. 3. c. 11.
c. 5.

tri-

(Pag. 87.)

tribuisse. Plura dogmatum Nicolaiticorum portenta barbaris vocibus involuta variisque visionibus & somniis innixa Philastrius *de hæresib. c. 33.* & Epiphanius *hæres. 25* recensent. Quæ in Hieronymi indiculo de Nicolaitis corrupte leguntur, emendavit
c. 3. p. 8. Cotelerius in monumentis ecclesiæ Græcæ *Tom. 1. p. 763. 764.* Præter hos videri etiam poterunt de Nicolaitis Autor constitutionum Apostolicarum *lib. 6. c. 8.* qui Nicolaitas, omni verecundia & pudore sublato, scortatos memorat, & Autor Prædestinati *hæres.* 4. qui cum nonnulla de Autore hujus hæreseos præmisisset, ista subjicit: *hos damnavit S. Iohannes Apostolus & Evangelista, & jussit, ut quicunque cum iis vel sermonem colloquii miscuissent, ex hoc ipso communione privarentur, docens rationabiliter, a mundi origine Deo castitatem placuisse, nunc autem in seipso*
(Pag. 88.) *Christum Dei Filium castitatis gloriam dedicasse; cum Virginem possidens matrem Virgo mansurus nullum discipulorum suorum commixtione etiam legitimi conjugii uti permisit,* quam postremam assertionem a S. Johannis & Apostolorum doctrina alienam esse quilibet agnoscit. Unde etiam haud obscure liquet, quid de Petri Damiani sententia statuendum, qui Nicolai hæresin in eo constituit, quod Clericos cujuslibet ordinis nuptialibus fœderandos conjugiis docuerit.

II. Nicolaum, a quo Nicolaitæ cognominantur, fuisse Proselytum illum Antiochenum, & unum e septem Diaconis primitivæ ecclesiæ, quorum in Actis Apostolicis mentio, inter Veteris con-
Act. VI, 5. venit. Utrum vero Nilcolaus ille vere hæreseos hujus Autor exstiterit, necne haud omnes consentiunt. Quidam enim Nicolaitarum hæresin damnant, sed ipsum Nicolaum hac doctrinæ peste imbutum fuisse negant, contra alii Nicolaum cum Nicolai-
cod. 232. fol. 477. edit. Hoschel. tis ejusdem furfuris fuisse censent. In priori classe Stephanus Gobarus apud Photium in bibliotheca nominat Theophorum Ignatium, Clementem Stromatea, Eusebium Pamphili & Theo-
p. 168. edit. Amstel. doretum Cyri Episcopum. Et Ignatius sane Φεύγετε, inquit in epistola ad Tarsenses, καὶ τοὺς ἀκαθάρτους Νικολαΐτας, τοὺς ψευδωνύμους, τοὺς φιληδόνους, τοὺς συκοφάντας, i. e. *fugite quoque immundissimos*

dissimos illos falsi nominis Nicolaitas, amatores libidinis, malos calumniatores, quibus verbis in vetere versione vulgari hæc subjiciuntur : *Non enim talis fuit Apostolorum minister Nicolaus.* Equidem vulgo legitur : *Nam talis fuit Apostolorum minister Nicolaus.* Verum Jacobus Usserius ex codicibus quibusdam manuscriptis genuinam lectionem restituit, cum altera lectio menti Scriptoris plane adversetur. Quomodo enim ψευδωνύμους Nicolaitas dicere potuisset, si Nicolaus ejusdem cum illis notæ fuisset? nisi forte cum Alcasare dicere velimus, propterea Nicolaitas à Scriptore illo Pseudonymos dici, quod, cum Nicolai nomen à victoria dictum sit, ipsi potius à malis suis cupiditatibus victi fuerint. Haud absimilis Ignatii locus extat in epistola ad Philadelphienses. Sic enim ibi scribit : ἐάν τις ταῦτα μὲν ὁμολογῇ, λέγῃ δὲ τὰς παρανόμους μίξεις ἀγαθόν τι εἶναι, καὶ τέλος εὐδαιμονίας ἡδονὴν τίθηται, οἷος ὁ ψευδώνυμος Νικολαΐτης, οὔτε φιλόθεος, οὔτε φιλόχριστος εἶναι δύναται, ἀλλὰ φθορεὺς τῆς οἰκείας σαρκός, καὶ διὰ τοῦτο τοῦ ἁγίου πνεύματος κενὸς καὶ τοῦ Χριστοῦ ἀλλότριος i. e. juxta veterem vulgatam versionem : *si quis hæc confessus fuerit, dicit autem quasdam iniquas mixtiones aliquid boni esse, & finem beatitudinis voluptatem ponit, qualis ille falso nomine Nicolaita, hic neque Dei amicus neque Christi amator esse potest, sed corruptor propriæ carnis, & propterea à Spiritu Sancto desertus est, & à Christo alienus.* Notamus autem verba, quæ ex Ignatii ad Trallianos & Philadelphienses epistolis excerpsimus, legi quidem in Ignatii epistolis, qualos à Jocobo Fabro, Jodoco Clichtoveo, Symphoriano Champerio, Valentino Pacæo, Gulielmo Morelio, Andrea Gesnero, Hieronymo Vairlenio, Johanne Jacobo Grynæo, Martiali Mæstræo, Nicolao Vedelio & aliis editæ, at in sincerioribus Ignatii editionibus, quales beneficio antiquæ cujusdam Latinæ versionis in Anglia repertæ, & codicis cujusdam Græci in bibliotheca Medicea Florentiæ servati Jacobus Usserius & Isaacus Vossius vulgarunt, verba ista de Pseudonymis Nicolaitis non

in not. ad epistol. Ignat. p. 28.

(Pag. 89.)

p. 182.

(Pag. 90.)

pag. 4.

comparent, quod haud mirandum, cum Ignatius in epistola ad Smyrnenses scribat, quod hæreticorum, quoad pœnitentiam agant, nominatim meminisse nolit. Itaque Gobarus apud Photium pro Ignatio interpolatorem Ignatii nominare debuisset.

III. Ignatio Gobarus jungit Clementem Alexandrinum. Is enim *lib.* 2. *Stromatum* hanc sententia Nicolai: δεῖ παραχρῆσθαι τῇ σαρκὶ *oportet carne uti*, ab iis, qui se Nicolaitas appellarunt, in alienum sensum detortam asserit, siquidem Nicolai sententia fuerit, corpus assiduis exercitationibus domandum esse, Nicolaitæ autem id ita interpretati fuerint, quasi quemlibet carne sua ad quamvis luxuriam abuti oporteret. Et *lib.* 3. *Stromatum* idem Clemens factum aliquod Nicolai pessime ab iis acceptum memorat, qui vagas suas libidines Nicolai nomine atque autoritate defendere non erubuerunt. Cum enim Nicolaus de Zelotypia accusatus, ut eam suspicionem à se declinaret, uxorem in medium adduxisset, Nicolaitæ id ita acceperunt, quasi promiscuos concubitus approbasset. Hæc ex Clemente repetunt Eusebius & Theodoretus, unde & Gobarus loco supra allegato Clementi Eusebium & Theodoretum adjungit. Quamvis autem facile crediderim, Nicolaum talem non fuisse, quales Nicolaitæ, unde & Autor Constitutionum Apostolicarum Nicolaitas Nicolai nomen usurpantes falsitatis arguit, attamen ne hoc quidem persuadere mihi possum, quod ex hujusmodi Nicolai facto Nicolaitæ occasionem promiscuos concubitus sectandi arripuerint. Improbabile enim mihi videtur, Virum illum sanctissimum magna prudentia & bona apud omnes existimatione ornatum in tantam Zelotypiæ suspicionem incurrisse, aut suspicionis illius a se amoliendæ causa uxorem suam in medium adduxisse.

[Marginal notes: p. 301. — p. 318. — Euseb. lib. 3. H. E. c. 29 Theodor. lib. 3. de hæret fab. c. 1. lib. 6. c. 8. — (Pag. 91.)]

IV. Multo minus iis fidem adhibendam censeo, qui Nicolaum haud melioris notæ quam ipsos Nicolaitas fuisse judicant, in qua classe Gobarus loco supra citato Hippolytum ponit

nit

nit & Epiphanium. Quibus addi poſſunt Autor appendicis ad Tertullianum de præſcriptionibus *c. 46.* Hilarius *can. 25. in Matthæum*, ubi Nicolaum falſum Prophetam appellat, Hieronymus, qui paſſim Nicolaum tanquam immunditiarum repertorem introducit, qui choros duxerit fœmineos, & obſcœnos auditique erubeſcendos concubitus ſomniaverit, *epiſtol. 1. ad Heliodorum c. 8. epiſtol. 48. ad Sabinianum c. 3. epiſtol. ad Cteſiphontem adverſus Pelagian. c. 2. dialogo adverſus Lucifer c. 8.* Philaſtrius *de hæreſibus c. 33.* Damaſcenus *hæreſ. 25.* Timotheus Presbyter *in libello de hæreticorum receptione p. 381.* Dorotheus in vitis 72. diſcipulorum, & alii. Et Epiphanius quidem Nicolaiticæ hæreſeos originem hanc fuiſſe tradit; quod Nicolaus aliquamdiu ad imitationem eorum, quos Deo addictos viderit, conjugis ſuæ admodum formoſæ uſu abſtinuerit, poſtea vero ab intemperantia & libidine victus votum continentiæ transgreſſus fuerit, & varias quidem ejus facti excuſationes finxerit, tandem vero eo usque inſaniæ proceſſerit, ut doceret, eum, qui non ſingulis diebus Venerem exerceret, æternæ vitæ participem fieri non poſſe. At hanc Epiphanii relationem ſuperſtitionis plenam eſſe Gomarus *in corollario ad ſecundum Apocalypſeos caput* recte judicavit. (*Pag. 92.*) part. 2. Oper. p. 512. Quis enim credet Apoſtolico ævo votum continentiæ usque adeo viguiſſe, ut uxorati etiam, qui juris ſui amplius non eſſent, ejusmodi voto ſe obſtrinxerint? Aut quis credet, Nicolaum ad uxoris conſuetudinem reverſum eccleſiæ reprehenſionem metuiſſe & varias excuſationes fingendi neceſſitatem habuiſſe? Putaverim ergo Nicolao injuriam ab iis fieri, qui ipſum turpiſſimæ hæreſeos Autorem faciunt. Videtur enim Irenæus, cum locum Apocalypticum de Nicolaitis legiſſet, nec alium Nicolaum noſſet, à quo ſic cognominati forent; in eam ſententiam deſcendiſſe, quod à Nicolao in Actis Apoſtolicis memorato ſic dicti fuerint, Irenæum poſtea & alii ſecuti, & ſubinde plura, ut ſolet, addita fuerunt.

V. Neque tamen cum Coccejo ſtatuerim, ſub Nicolaitarum nomine tanquam ſub ænigmate S. Johannem in Apocalypſi Papi-

stas obumbrasse, eosque à victoria populorum allusione ad derivationem nominis facta Nicolaitas vocasse, cum Nicolaus ratione originis sit νικῶν τὸν λαὸν vincens populum, quo etiam alterum Bileami nomen *Apoc. II, 14.* respicere putat. cum nomen Bileam ex בעל & עם compositum Principem populi notet. Quale mysterium etiam Hoffmannus in Nicolaitarum nomine quærit, qui tamen Romanos potius gentiles tot populis dominantes sub Nicolaitarum nomine latere arbitratur. Verisimilius mihi videtur, omnino hujusmodi hæreticos idolothytis & fornicationi
(Pag. 93) addictos in primitiva acclesia extitisse, qui Nicolaitæ audierint, sive à Nicolao quodam, cujus memoria nunc obscuro latet, ita cognominati fuerint, sive etiam à Chaldaica voce ניכ לה *comedamus*, quia nequissimi illi homunciones & sibi & aliis sic acclamaverint, cum libertatis Christianæ prætextu ad comedenda idolothyta discubuerunt, quæ Ligfooti conjectura est *in notis ad 1.*
Tom. II. Oper. p. 896. *Cor. VI. 12.* quo loco Nicolaitas à Paulo perstringi suspicatur. Plura de Nicolaitis apud Commentatores Apocalypseos videantur, quorum numerum nuperrime auxit Joannes Marckius. De iisdem agunt Ursinus *in analectis vol. II. lib. V. c. 5.* & Calixtus *in tract. de conjugio Clericorum pag. 194. & seqv.* ut alios taceamus. Nec desunt, qui Petrum posterioris epistolæ c. II, 10. sqq. & Judam in sua epistola v. 8. sqq. imprimis ad Nicolaitas respicere existimant, in quibus Baronius *ad A. C. 68. p. 609. & 610. edit. Roman.*
p. 89.

VI. Recentiorum quorundam Nicolaitarum meminit incertus Autor, cujus annales ex Petri Pithæi bibliotheca superiore seculo produerunt. Dicit enim ad A. C. DCCCLXXIV. *diebus quadragesima, cum negotiis secularium rerum dispositus orationi vocaret (Ludovicus Ludovici Pii Filius) vidit quadam nocte in somniis genitorem suum Hludovicum Imperatorem in angustiis constitutum, qui cum hoc modo Latino affatus est sermone: adjuro te per Dominum nostrum Jesum Christum, ut me eripias ab his tormentis, in quibus detineor, ut tandem aliquando vitam*

pos-

possim habere æternam. Hac ergo visione perterritus epistolas per cuncta regni sui monasteria destinavit, obnixe postulans, ut anima in tormentis posita suis apud Deum precibus intervenirent. Unde datur intelligi, quod quamvis memoratus Imperator multa laudabilia & Deo placita fecisset, plurima tamen legi Dei contraria in regno suo fieri permisit. Si enim, ut cætera omittam, hæresi Nicolaitarum firmiter & viriliter restitisset, & monita Gabrielis Archangeli, quæ Einhardus Abbas 12. capitulis comprehensa ei obtulit, legenda & facienda, observare curasset, forsitan talia non pateretur. Qualis illa Nicolaitarum hæresis fuerit, non exprimit annalium Autor. Alias notum est, quod sequiore ævo Nicolaitæ dicti fuerint Clerici, qui à conjugii usu non abstinuerunt, ut ex canone 19. Concilii Turonensis II. constat. Et in hac significatione etiam Petrus Damiani Nicolaitarum nomen in epistola ad Hildebrandum postea Romanum Pontificem usurpat, cujus verba apud Calixtum in tractatu de conjugio Clericorum legi poterunt. Verum Rupertus Tuitiensis in suo ad Apocalypsin commentario eos potius Nicolaitarum nomine dignos æstimat, qui conjugio abstinent & vagis libidinibus se pollunt.

(Pag. 94)

Concil. Gallic Tom. I. A. C. 567 p. 336. p. 567.

VII. Mirum est, quod de Nicolao tradit glossa marginalis corporis canonici. Cum enim caus. 2. q. 7. c. *non omnes Episcopi*, hæc verba ex Hieronymo allegantur: *attendis Petrum, sed & Iudam considera; Stephanum suspicis, sed Nicolaum respice*, in extremo margine notatur, quod iste Nicolaus fuerit Mahometus, quem colunt pagani, pro qua sententia Hugo allegatur. Ejus glossæ meminerunt etiam Dominicus & Carolus Macri Fratres in Hierolexico, ubi simul Benvenuti Imolensis ridiculam sententiam perstringunt, qui in commento ad Dantis Aligerii cantum 28. de inferno Mahometem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem fuisse asserit. Tolerabiliora sunt, quæ de Nicolaitis habet Ambrosius Ansbertus in commentario ad Apocalypsin. Cum enim

Vol. I. corp. gloss p. 691. edit. Lugd. 1555. p. 400 sub voce Nicolaitæ.

(Pag. 95.)

tom. 13. bibl. Patr. edit. Lugd. p. 431. enim de Nicolaitarum secta quædam ex Augustini de hæresibus libello protulisset, subjicit in genere omnes hæreticos Nicolaitarum nomine comprehendi. Nicolai enim nomen stultum populum denotare, & talem populum hæreticos esse dicit.

Et hæc quidem de Hæresiarchis ætatis apostolicæ dicta sufficiant.

FINIS

Sectionis primæ.

Monitum ad Lectorem.

In thesi 2. postremi hujus capitis Ignatii epistola ad Tarsenses allegatur, pro qua epistola ad Trallianos legi debet. Alia errata, si qua oculis occurrent, sub finem totius tractatus judicabo.

SECTIO

SECTIO II.

(Pag. 96.)

de

HÆRESIARCHIS

ævi Apostolico proximi.

CAPUT I.

de

Saturnino.

I.

Ost Apostolorum obitum longe major Hæreticorum colluvies ecclesiam inundavit, in quorum numero Saturninus & Basilides, quos Eusebius è Menandro tanquam bestiam bicipitem & bilinguem duarum inter se discrepantium hæresium exortos tradit. Et Basilidem quidem prius erupisse Baronius inde probat, quod Ignatius in epistolis suis Basilidis mentionem faciat, nullam Saturnini, cum tamen Basilides in Ægypto, & Saturninus Antiochenus in Syria docuerit, ideoque Ignatius Antiochenæ ecclesiæ Episcopus domesticum furem dubio procul indicaturus fuisset, si ipso adhuc superstite prorupisset. Quod argumentum satis bonum esset, si mentio Basilidis in epistola Ignatii ad Trallianos ab ipso Ignatio nec potius ab ejusdem interpolatore descendisset, & præterea

Hist. Eccl. lib. 4. c. 7.

vero

vero Ignatio propositum non fuisset Hæresiarcharum nomina silentio involvere, qua de re jam supra sect. 1. cap. 9. thes. 2. nonnonnihil dictum est. Quocirca vulgari ordine servato de Saturnino prius dicemus.

(Pag. 97.)

II. SATURNINUS igitur, quem Epiphanius & Theodoretus SATURNILUM appellant, patria Antiochenus in Syria maxime errores suos disseminans Patrem aliquem ignotum Angelorum conditorem statuit, eumque à Judæorum Deo distinxit, Christum non verum hominem fuisse, sed formam tantum humanam habuisse, eumque ad destruendum Judæorum DEUM venisse somniavit, septem Angelos mundum & hominem vermis instar humi prius repentem nec se erigere valentem, sed postea à scintilla vitæ cœlitus immissa erectum condidisse finxit, duo hominum genera, unum natura bonum alterum natura malum agnovit, resurrectionem carnis negavit, scintillam tamen divinitus homini immissam ad Superos regredi docuit, Prophetias partim ab Angelis mundi opificibus, partim â Satana profectas asseruit, à quo & nuptias & liberorum procreationem ortum suum trahere dixit, ab esu quoque animatorum abstinere jubens. Hos Saturnini errores referunt Irenæus *lib. 1. c. 22.* Tertullianus *de anima c.* 23. Autor appendicis ad librum de præscriptionibus *c. 46.* Philastrius *de hæresibus c. 31.* Epiphanius *hæres. 23.* Theodoretus *lib. 1. 3. hæret. fab.* Augustinus *de hæres. c. 3.* & Autor prædestinati *hæres. 5.* qui eos ab Apostolo Thoma anathematizatos fingit. Meminit quoque Saturnini, ut alios jam taceam, Gregorius Abul Pharajus in historia dynastiarum, etsi non Saturninum vocet, sed *Soterinum*, cui præter alia tribuit, quod docuerit, membra genitalia in viris & fœminis à diabolo facta, ideoque turpe ab hominibus haberi ea retegere.

(Pag. 98.)

III. Cum vero nuptiis & animatorum esui infensus fuerit Saturninus, hinc à Paulo 1. Tim. IV, 1. & sequentibus Saturnilianos notari Baronius suspicatur. Nec alia est Espencæi & Estii in commentariis ad h. l. sententia, aliorumque Pontificiorum, qui Satur-

Saturninianis Marcionitas, Manichæos, Encratitas aliosque primitivæ ecclesiæ hæreticos adjungunt, admodum soliciti, ne Romanæ quoque, qualis hodie est, ecclesiæ doctrinam oraculum illud Paulinum tangere videatur. Verum eos hac ratione Pauli censuram effugere non posse Hunnius, Balduinus, Gerhardus, Calovius & Johannes Crocius in suis ad h. l. commentariis notarunt, quibus addi poterit Chamier in Panstratia catholica *Tom. III, lib. 16. c. 7. & lib. 19. c. 5. th. 30. & sequ.* & plures alii.

CAPUT II.

de

Basilide ejusque Filio Isidoro.

I.

SAturnino in Syria errores suos disseminante BASILIDES
Ægyptum pestifera sua hæresi infecit. Hunc Basilidem inter
eos numerat Firmilianus in epistola ad Cyprianum, qui post A- Cypr. ep. 75.
postolorum ætatem adversus ecclesiam DEI sceleratis suis men- p. 220. ed. Ox.
daciis rebellarunt. Nec dissentit Clemens Alexandrinus, qui lib. 7. Strom.
paulo distinctius Basilidis ætatem exprimens sub Hadriano eum pag. 549.
res ecclesiæ turbasse tradit. Oportet tamen sub Hadriano jam
satis adultam Basilidis hæresin fuisse, siquidem Basilides, Hiero- (Pag. 99.)
nymo teste, sub Hadriano mortuus est, unde prima istius hære- Catal Scri-
seos initia ad ipsam Apostolicam ætatem referre non dubitat Ba- ptor. c. 21.
ronius, qui etiam Divum Apostolum Johannen in epistolis suis ad A.C. 120.
ad Basilidem respicere alibi notavit. Prolixius hoc argumen- ad A.C. 99.
tum tractavit Pearsonius statuens post Simonis mortem, quæ sub
Nerone contigit, sub Vespasiano floruisse Menandrum, ejusque part. 2. vindic.
discipulos Saturninum & Basilidem sub Domitiano hæresin suam ep. Ig. c. 7.
concepisse, sub Trajano prodidisse, sub Hadriano denique pecu-

liares sectas condidisse. Pro firmanda hac sententia præter locum Hieronymi supra jam adductum plura alia argumenta cumulat. Adducit enim Joellem Chronographum & Gregorium Abul Pharajum, qui sub Trajani rebus Basilidem collocant, & Epiphanium, qui in hæres. 31. Ebionem & Cerinthum exiguo spatio Basilidem antegressos refert, & Hieronymum, qui in dialogo adversus Luciferianos Basilidem iis hæresiarchis accenset, qui Apostolis adhuc in seculo superstitibus & Christi sanguine adhuc apud Judæam recenti, Christi corpus phantasma esse dixerunt, notat præterea ex Clementis Alexandrini libro 7. Stromatum, Basilidianos jactasse, quod Basilides Glauciam, qui S. Petri interpres fuisse dicitur, Magistrum habuerit, ut alia ejus argumenta taceamus. Contra vero Baronio Dallæus & Pearsonio Larroquanus varia opponunt, ut primum sub Hadriano Basilidis hæresin natam esse demonstrent, è quibus Larroquanus circa Hieronymi locum observat, quod Cotelerius in notis ad Constitutiones Apostolicas pag. 265. notaverit, in quinque codicibus MSC. verba Hieronymi non sic legi: *mortuus est Basilides, à quo Gnostici, in Alexandria temporibus Hadriani* sed: *moratus est Basilides &c.* quam lectionem Cotelerius eo nomine tuetur, quod chronico Eusebiano optime congruat, in quo ad A. C. 134. Hadriani 17. ita legitur: *Basilides Hæresiarcha in Alexandria commoratur, unde Gnostici*, nec aliter Hieronymus cum Clemente Alexandrino conciliari possit, qui Basilidem usque ad Antonini tempora pervenisse innuit. Quicquid vero de primis initiis hæreseos Basilidianæ statuatur, illud certum est, sub Hadriano Basilidem vixisse, & impiæ suæ doctrinæ scholas habuisse, quod præter Clementem Alexandrinum & Eusebium Theodoretus, Isidorus Hispalensis aliique plurimi Scriptores antiqui testantur.

Dall. de script. Dionys. & Ignat. lib. 2. c. 10. Larroqu. observ. in vind. Ign. p. 253. seqq.

(Pag. 100.)

II. Docuit autem Basilides ab ingenito Patre prognatam Mentem seu Νῦν, à Mente λόγον seu Verbum, à Verbo Φρόνησιν seu Prudentiam, ab hac Σοφίαν καὶ Δύναμιν, ab his Virtutes principes & Angelos primos, à primis Angelis cœlum supremum & alios

Angelos, ab his secundum cœlum iterumque alios Angelos, & sic deinceps, dones per continuas Angelorum propagines 365. cœli, quorum numerum nomen ἀβράξας seu ἀβράσαξ in se continet, formati fuerint, ut Irenæus *lib. 1. adv. hæres. c. 23.* testatur. Sub Abraxæ autem nomine Basilides juxta Autorem appendicis ad Tertullianum de præscriptionibus *c. 46.* summum illum DEUM coluit, à quo tanquam supremo principio cætera omnia deduxit. Quod confirmat Hieronymus in commentario ad *c. 3.* Amos, ubi ait, quod Basilides omnipotentem DEUM Abraxas appellaverit, qui secundum græcas literas & annui cursus numerum in Solis circulo contineatur, quem Ethnici sub eodem numero aliarum literarum Mithram appellarint. Ejusdem ortentosi nominis meminit quoque Hieronymus in catalogo Scriptorum c. 21. & in commentariis ad Abdiam & ad cap. 1. Nahum, nec non in epistola 29. ubi dicit Abraxas aliaque hujusmodi portenta potius quam nomina ad imperitorum & muliercularum animos concitandos excogitata barbaro simplices quosque terrere sono, ut plus mirentur, quod non intelligunt. (*Pag. 101.*)

III. Diximus in nomine Abrasax vel Abraxas numerum anni diebus æqualem contineri. Litera enim Α apud Græcos 1, Β 2, Ρ 100, Σ 200. & Ξ 60. denotat, unde si numeri literarum in voce Abraxas computentur

Α	1.
Β	2.
Ρ	100.
Α	1.
Ξ	60.
Α	1.
Σ	200.

summa omnium literarum erit 365. Notavimus etiam ex Hieronymo, Abraxam Basilidis eundem esse cum Mithra gentilium, & sub Mithræ nomine eundem numerum latere. Verum ut hic nu-

thes. 3. p. 12. numerus ex Mithræ nomine eliciatur, Johannes Macarius in disquisitione posthuma de gemmis Basilidianis, quæ inscribitur *Abraxas seu Apistopistus*, necessarium putat, ut servato Alphabethi ordine & litera ς. senarium vulgo notante transposita H pro septimo & Θ pro octavo numero accipiamus, hoc modo: (Pag. 102.)

M	40.
I	10.
Θ	8.
P	100.
H	7.
Σ	200.
	365.

At non opus erit, ut vulgarem numerandi apud Græcos ordinem turbemus, si Mithræ nomen paulo aliter exprimamus, nempe sic: ΜΕΙΘΡΑΣ

M	40.
E	5.
I	10.
Θ	9.
P	100.
A	1.
Σ	200.
	365.

Oedip. Tom. II. part. 1. class. 1. c. 6. quam computandi rationem sequitur Athanasius Kircherus & calculo suo approbat Johannes Chiffletius, qui & prædictam Macarii disquisitionem publici juris fecit, & alia ipse adjunxit, quæ inscribitur *Abraxas Proteus seu gemma Basilidiana multiformis portentosa varietas*, in qua centum & viginti gemmas Basili-

filidianas exhibet & commentario illustrat, in quarum dissertationum frontispicio etiam Baronii, Scaligeri, Salmasii, Gassendi aliorumque de Deo Basilidis judicia videas. (Pag. 103.)

IV. Et Godofredus quidem Vendelinus in epistola ad Chiffletium è Basilidianorum stercore aurum eruere conatus in literis nominis Abraxas, seu ut Salmasius in tractatu de annis climactericis & alii scribere malunt Abrasax mysterium Trinitatis & crucifixi Salvatoris meritum comprehendi suspicatur, quam Vendelini epistolam Chiffletius in tractatu de Abraxa Proteo p. 112. edidit. Ex ea, ut Vendelini mens eo magis pateat, hanc tabellam excerpere juvat:

Α	Αβ	אב	Pater
Β	Βεν	בן	Filius
Ρ	Ρυαχ	רוח	Spiritus
Α	Ἀκαδως	הקדש	Sanctus
Σ	Σωτηρία		Salvatio
Α	Ἀπὸ		â beneficio
Ξ	Ξύλου		ligni.

Simili ratione Vendelinus notissimum illud amuletum explicat, quod a Basilidis Abraxa ortum suum trahere post Baronium Seldenus in syntagmate de Diis Syris c. 2. minime dubitat. Conficitur autem illud amuletum, quod antiquus Medicus Q. Serenus Sammonicus collo appendi jubet, ex voce Abrasadabra sæpius repetita & ultimis elementis successive diminuta, ita ut in coni aut inversæ pyramidis figuram abeat, & in ultima linea sola initialis litera relinquatur, hoc modo:

(Pag.104.)

Abraſadabra
Abraſadabr
Abraſadab
Abraſada
Abraſad
Abraſa
Abraſ
Abra
Abr
Ab
A

Hoc inquam amuletum Vendelinus ita explicat, ut ſyllabis initialibus & finalibus Abra invocationem Trinitatis contineri dicat, medias autem literas *ſad* ſignificare σωτηρίαν ἀπὸ δόξης i. e. ſalutem a Gloria Trinitatis. Verum hoc acute quidem excogitatum ſed merum ingenii luſum eſſe recte judicat Chiffletius in commentario ad gemmas Abraxeas. (cap. 1. p. 65.) Sane neque myſterium Trinitatis neque veram Chriſti crucifixionem Baſilides agnovit ut inferius patebit.

V. Quam portentoſum eſt nomen Abraſax, tam monſtroſæ etiam ſunt imagines, quibus in gemmis ſuis Baſilidiani Abraxam ſuum exprimere ſolebant, neque dubium eſt, quin Baſilidiani hujusmodi gemmas monſtroſis figuris & nominibus ſignatas ad amuleta aliasque artes magicas uſurpaverint. Unde & Irenæus cum Baſilidianorum imaginibus incantationes aliaque parerga, ſeu ut rectius legitur, perierga conjungit. Neque mirum eſt, magnam in illis gemmis obſcuritatem deprehendi. (Pag.105.) Hoc enim ad arcana illa pertinebat, quæ ipſi non ab omnibus ſed vix ab uno inter mille capi poſſe dicebant.

(Phil. III, 18.) VI. Sunt qui exiſtiment per hoſtes crucis Chriſti, quos Paulus in epiſtola ad Philppenſes deplorat, Baſilidianos intelligi. Verum Baſilides, cum Paulus iſta ſcriberet, nondum ortus erat.

Fuit

Fuit tamen omnino Basilides quoque hostis crucis Christi, siquidem docuit Christum in phantasmate venisse, & sine vera carnis substantia fuisse, nec ipsum a Judæis vere passum, sed ejus loco Simonem Cyrenæum crucifixum, putantibus Judæis, hunc Simonem esse Jesum, qui interim assumta Simonis figura astiterit, & Judæos irriserit, & postea ad eum, a quo missus fuerat, ascenderit. Unde etiam Basilides quenquam in crucefixum credere noluit, & martyres non pro Christo sed pro Simone Cyrenæo occumbere statuit, eoque nomine martyrium damnavit, ut referunt Irenæus *lib. 1. c. 22.* Autor appendicis ad Tertullianum de præscriptionibus *cap. 46.* Theodoretus *lib. 1. de hæretic. fab. c. 4.* Epiphanius *hæres. 24. c. 3.* Simile de Christi crucifixione commentum, quod obiter notamus, a Mahomedanis fingi observat Alexander Morus in diatriba ad Esaiæ c. 53. ubi commentatores p. 33. & 34. Corani narrare scribit, Jesum dixisse sociis suis: cui vestrum placet indui mea imagine, occidi & crucifigi, & sic ingredi Paradisum? tum quendam respondisse: mihi placet, & hunc crucifixum fuisse, Jesu in cœlum interim sublato.

VII. Porro Basilides, ut cæteros ejus errores referamus, ultimi cœli Angelos inferiora hæc creasse, & terrarum orbem inter se distribuisse, & Principem Angelorum istorum Judæorum esse Deum dicebat, huic, dum cæteras gentes Judæis subjicere satageret, reliquos obstitisse, & suas quemque gentes adversus Judæos impulisse, Patrem vero ingenitum primogenitam suam (*Pag. 106.*) Mentem, quæ Christus appellatur, misisse perhibebat, ut credentes ab Angelorum potestate liberaret. Legem Judæorum Deo, prophetias reliquis Angelis tribuebat, & ipse sibi alios Prophetas excogitabat, soli animæ salutem promissam esse negata carnis resurrectione somniabat, idolothytis vesci & persecutionis tempore fidem negare minime verebatur, & sectatoribus suis promiscuum universæ libidinis usum indulgebat, ut Irenæus, & Pseudo-Tertullianus, qui tamen in nonnullis ab Irenæo dissentit, Theodoretus, Epiphanius & alii testantur. Discipulis suis Pythago- lib. 4. hist. eccl. c. 7. ræorum more quinquenne silentium indicebat, ut apud Eusebium legitur. Dicere, Irenæo teste, solebat: tu omnes cognosce,

te

hæreſ.25.c.5. te autem nemo cognoſcat. Alios enim homines porcos & canes eſſe dicebat, myſteriorum ſuorum margaritis indignos, ut ab Epiphanio traditum deprehendimus. De affectibus quid Baſilidis ſectatores docuerint, exponit Clemens Alexandrinus lib. 2. Strom. p. 299. Eodem Clemente teſte Baſilides animas in alia vita peccaſſe, in hac ſupplicium pati docuit, & involuntaria tantum peccata & quæ per ignorantiam fiunt dimitti, & fidem homini naturalem eſſe, ut legitur lib. 4. Strom. p. 369. & 390. & lib. 5. p. 398. Conferantur præterea de Baſilide idem Clemens libro 1. Stromat. p. 249. ubi refert, Baſilidis ſectatores diem qua Chriſtus baptizatus eſt ita celebrare, ut totam præcedentem noctem in lectionibus tranſigant. & libr. 2. p. 274. ubi enarrat, quomodo Baſilidiani dictum illud: *initium ſapientiæ timor Domini*, explicaverint, item in excerptis Theodotianis, p. 567. & 569. ubi exponit, quid de columba in Chriſtum deſcendente garriverint, & quomodo vindictam Dei in tertiam & quartam generationem (*Pag.107.*) interpretati fuerint. Clementi addi poſſunt Origenes tract. 28. in Matthæum, ubi inter alia *μετεμψυχώσεως* dogma Baſilidi tribuit, & lib. 5. comm. in epiſtol. ad Romanos p. 621. ubi de eodem Baſilidis dogmate agitur, item in comm. ad c. XI. epiſtolæ ad Romanos p. 699. ubi alium de anima errorem Baſilidi aſcribit, ut alia Origenis de Baſilide loca taceamus; item Auguſtinus lib. 2. contra adverſarium legis & Prophetarum c. 12. Autor Prædeſtinati hæreſ. 3. ubi ait, eccleſiam hos hæreticos ut energumenos computaſſe & damnaſſe non altercando ſed projiciendo, Damaſcenus de hæreſibus c. 24. & alii.

VIII. Scripſit Baſilides libros 24. commentariorum in Evangelium, quod ex Euſebio aliiſque conſtat. Num vero in Evangelicam Novi Teſtamenti hiſtoriam commentarium illum ſcripſerit, an in ſuum ipſius Evangelium, cujus Origenes homilia 1. in Lucam & Ambroſius in proœmio ad Lucam meminerunt, non ſatis liquere notat Guilielmus Cave in hiſtoria literaria Scriptorum eccleſiaſticorum ſeculi Gnoſtici p. 30. ibidem notat fragmenta Baſilidiana illius operis apud Epiphanium hæreſ. 24. &

Cle-

Clementem Alexandrinum lib. 4. stromat. extare, & Origenem in Olympiodori ad Jobum catena odarum quoque Basilidis meminisse. Commentarios illos Basilidis refutavit Agrippa Castor, ab Eusebio *lib. 4. c. 7. hist. eccl.* & Hieronymo *in catalogo Scriptorum ecclesiasticorum c. 21.* commendatus. Basilidianos, Nicolaitas, aliosque hæreticos ad Epiphanii postulatum ex Cypriorum insula per Theodosii Imperatoris edictum ejectos memorat Polybius *in vita Epiphanii c. 59.* Parallelismum inter Basilidem & Pontificios ostendit Vedelius *exercit. 1. ad epistol. Ignatii cap. 14.* & Bebelius *in antiquit. eccl sec. 1. p. 100.* Mysteria numerorum in voce Abraxas Basilidianos forte ab Ægyptiis & Græcis didicisse notant Macri in Hierolex. p. 3. cum illi quoque in nomine Nili numerum anni dierum contineri affirmaverint hoc modo (*Pag. 108.*)

N	50.
E	5.
I	10.
Λ	30.
O	70.
Σ	200.
	365.

IX. Pessimi Patris haud melior filius ISIDORUS Patris sui nugas additamentis quibusdam confirmavit, ut Theodoretus memorat. Ex ejus libro de anima adnata adducit nonnulla Clemens Alexandrinus lib. 2. Strom. p. 229. & ex ejusdem ethicis lib. 3. p. 310. & ex ejusdem expositionibus Prophetæ Parchor lib. 6. p. 462. Meminit hujus Isidori etiam Epiphanius hæres. 32. quæ est Secundianorum, sect. 4. (lib. 1. hæret. fab. cap. 4.)

CAPUT III.

de

Carpocrate, Marcellina, & Epiphane.

I.

SAturnino & Basilidi Eusebius lib. 4. cap. 7. hist. eccl. jungit CARPOCRATEM, per cujus sectam Diabolum hoc primum effecisse scribit, ut qui ex fidelibus ab his decepti essent
(Pag. 109.) ad miserabile exitium abducerentur, deinde vero gentibus quoque a fide Christiana alienis amplam obtrectandi Evangelii materiam subministrasse, dum impia opinio passim spargeretur, quasi Christiani ne fando incestu pollui & execrandis dapibus vesci solerent, quæ infamia a Carpocratianis primum orta ad totius Christiani nominis opprobrium diffusa fuerit. Addit tamen Eusebius has Dæmonis artes non in diuturnum tempus ei processisse, cum aliis super alias sectis orientibus priores diffluerent, ecclesia autem catholica semper sui similis gravitate sua & vitæ sanctitate calumnias istas refutaret.

II. Quæ de calumniis Christianæ religionis à Carpocratiana secta natis diximus, confirmari quodammodo possunt ex epistola Hadriani Imperatoris ad Servianum, quam ex Phlegonte transcriptam in Saturnini vita exhibet Vopiscus. Nam quæ de Christianorum Alexandriæ commorantium levitate & vanitate disserit Imperator, de Carpocratianis & Basilidianis in-
ad A.C. 132. telligenda esse Baronius observat. Sic autem Hadrianus in illa epistola ad Servianum scribit: *Ægyptum quam mihi laudabas,*

Ser-

Serviane chariſſime, totam didici levem, pendulam, & ad omnia famæ momenta volitantem. Illi qui Serapim colunt Chriſtiani ſunt, & devoti ſunt Serapi, qui ſe Chriſti Epiſcopos dicunt. Nemo illic Archiſynagogus Judæorum, nemo Samarites, nemo Chriſtianorum Presbyter non mathematicus, non aruſpex, &c.

III. Sane quæ de matheſi & aruſpicina Imperator dicit,in Baſilidianos & Carpocratianos haud male quadrant. Baſilidianos enim variis ſuperſtitionibus & περιεργίαις addictos fuiſſe (*Pag. 110.*) jam ſupra cap. 2. th. 5. obſervatum eſt. Nec in hoc artium genere inferiores Baſilidianis fuere Carpocratiani. Hi enim ut Euſebius l. c. refert, magicas Simonis præſtigias non clam ut ille, ſed palam ac publice tradendas cenſuerunt, & philtris arte magica curioſe elaboratis, paredris quoque & oneiropompis ſeu ſomniorum immiſſoribus ſpiritibus aliisque hujusmodi maleficis rebus gloriati ſunt. Addit Euſebius, Carpocratianos docuiſſe, quicunque ad perfectionem myſteriorum, quæ apud ipſos agebantur, pervenire vellent, eos turpiſſima quæque perpetrare oportere, cum mundi Principes alia ratione effugere non poſſint, quam ſi ſuum cuique debitum per obſcœniſſimas libidines perſolvant. Depromſit hæc Euſebius ex Irenæo, qui lib. 1. c. 24. addit Carpocratianos pro firmanda ſua ſententia abuti ſolitos verbis Chriſti: *cum fueris cum adverſario tuo in via, da operam ut libereris ab eo, ne forte te det judici, & judex te miniſtro, & miniſter te mittas in carcerem. Amen dico tibi, non exibis inde, donec ſolvas noviſſimum quadrantem.* Matth. V. 21.

IV. Docuit præterea Carpocrates, qui etiam *Carpocras* à nonnullis appellatur, mundum ab angelis conditum, Chriſtum è Joſephi ſemine prognatum juſtitia ſolum aliis hominibus prævalere, bona & mala hominum opinione diſcerni, reſurrectionem ſperandam non eſſe, animas vero, donec omnia vitiorum genera compleverint, in alia corpora migrare. Imagines quoque

Christi nec minus Pythagoræ, Platonis & aliorum Philosophorum gentilium venerati sunt, & non bonorum modo sed uxorum quoque communionem approbarunt & in omne libidinis (Pag. 111.) genus præcipites ruerunt. Videantur de Carpocrate ejusque sectatoribus & eorundem doctrina & vita præter Eusebium & Irenæum Tertullianus *de anima c. 23.* ubi Carpocratis discipulos animas suas non modo Apostolis sed & ipsi Christo æquasse imo prætulisse memorat, Autor appendicis ad Tertullianum de præscript. c. 48. Clemens Alexandrinus *lib. 3. Stromat. p. 312. & sequ.* Philastrius *de hæresibus c. 35.* ubi inter alia Carpocratem statuisse ait, quod anima Christi carne in terris dimissa in cœlum suscepta fuerit, Epiphanius *hæres. 27.* Augustinus *de hæresibus c. 7.* Autor Prædestinati *hæres. 7.* ubi Carpocratianos apud Cyprum a Beato Barnaba damnatos asserit, Theodoretus *lib. 1. de hæret. fabul. c. 5.* Timotheus Presbyter *de differentiis hæreticorum p. 388. &c.*

V. Et hos Carpocratianos fortasse quoque Celsus in animo habuit, cum Christianis Harpocratianos objecit apud Origenem p. 272. lib. 5. adv. Celsum, ad quem locum Spencerus in notis videatur. p. 77. Unicum adhuc de Carpocratianis notare placet, nempe quod discipulorum auriculas cauterio quodam signare consueverint, ut Irenæus, & Epiphanius testantur, item Nicetas *in thesauro orthodoxæ fidei lib. 4. cap. 3.* cujus verba ex Petri Morelli interpretatione hic appono: *insuper & sigillum cauterio vel novacula vel subula cartilagini auris eorum imprimebant, quos deceperant, ut hoc indicio esset, suam ab illis hæresin comprobari.* Et hinc forte nata illa gentilium opinio de Christianis, quasi occultis notis & insignibus sese noscerent, quam opinionem Minutius Felix in p. 22. (Pag. 112.) Octavio suo sic refutat: *nos non notaculo corporis, ut putatis, sed innocentia ac modestiæ signo facile dignoscimus.*

VI. Carpocratis sectæ addicta fuit MARCELLINA, unde Marcelliniani, quorum Origenes loco paulo antea allegato meminit. Eam sub Aniceti Pontificatu Romam venisse refert Irenæus *lib. 1. c. 24.* Ejusdem Epiphanius *hæres. 27.* & reliqui, qui

Carpocratis hæresin recensent, meminerunt, è quibus Augustinus eam imagines coluisse adorando eas & incensum iis ponendo tradit, unde Pontificiorum cum Carpocratianis & Marcellinianis consensum notant Hunnius *in apostasia ecclesiæ Romanæ c. 6. p. 1316.* Gerhardus *in loco de ecclesia* §. 230. & alii.

VII. Carpocratis filius & paternæ impietatis hæres & amplificator EPIPHANES post mortem, Sanæ, quæ Cephalenæ urbs est, divinis honoribus affectus est, ut Clemens Alexandrinus memoriæ prodidit, ubi etiam scriptorum ejus meminit, & ex libro de justitia nonnulla excerpit. Videatur quoque de Epiphane Epiphanius *hæres. 32. sect. 3.* Theodoretus *lib. 1. hæret. fabul. c. 5.* Chemnitius *part. 2. loc. p. 394.* lib. 3. Strom. p. 312.

CAPUT IV.

de

Prodico & Adamianis, nec non Cainianis seu Cajanis, & Quintillianis.

I.

EPiphanem excepit PRODICUS, cujus asseclas libertate sua abusos pro lubitu vivere tradit Clemens Alexandrinus. lib. 3. Strom. Eosdem de arcanis Zoroastris libris, eorumque possessione gloriatos idem Clemens alibi memorat. p. 319. Et ab hoc Prodico juxta Theodoretum *lib. 1. c. 6.* exorti sunt ADAMIANI, unde mirum videri possit, quod, cum Clemens Alexandrinus Prodici as- (*Pag. 113.*) lib. 3. Strom. p. 223.

ſeclas precum uſum aſpernatos ſcribat, Adamiani tamen a precum uſu non alieni fuerint, ut Auguſtinus & alii teſtantur.

II. Dicti ſunt Adamiani, quod in conventibus ſuis Adami nondum lapſi nuditatem imitati fuerint, & in culpam aliquam lapſos eccleſia ſua ejecerint, ſicut Adamus paradiſo ejectus eſt, nuptias quoque improbarint prætendentes, quod Adamus non ante, quam è Paradiſo ejectus fuiſſet, cum Eva congreſſus fuerit, cum interim promiſcuas libidines abſque ullo Adami innocentis exemplo ſibi permitterent, Adamo etiam multis aliis in rebus admodum diſſimiles. De iſtis hæreticis videatur Epiphanius, qui cum talpis eos comparat, *hæreſ. 51.* Auguſtinus & Autor Prædeſtinati *hæreſ. 31.* è quibus Autor Prædeſtinati Adamianos à S. Presbytero Polycarpo detectos & eliminatos narrat. De iisdem agunt Supplementum hæreſium, quod Helmſtadienſi Philaſtrii editioni ſubjunctum eſt, *c. 49.* Iſidorus Hiſpalenſis *lib. 8. Orig. c. 5.* Damaſcenus *de hæreſ. c. 51.* Pſeudo-Hieronymus *in indiculo hæreſium c. 14.* ubi eos duas ſubſtantias aſſeruiſſe ſcribit, ea nimirum ratione, qua & alii veteres hæreſiarchæ duo ſumma principia ſtatuerunt.

III. Antequam à priſcis illis Adamianis abeamus, recentiores quosdam ſubjungere placet. (*Pag. 114.*) Reſuſcitavit enim turpiſſimam hanc ſectam ſeculo 15. in Bohemia Picardus quidam, qui cum ex Gallia Belgica in Bohemiam veniſſet, præſtigiis quibusdam fidem ſibi conciliavit & cum aſſeclis ſuis inſulam quandam occupavit. Dixit autem ſe Filium Dei eſſe & Adam vocari. Cætera apud Æneam Sylvium *in hiſtor. Bohem. c. 41.* & Dubravium *in hiſtor. Bohem. lib. 26. p. 250.* videantur. Aliud Adamianorum genus inter Anabaptiſtas ſeculo 16. exortum eſt, de quibus Oſiander *part. 1. centur. 16. p. 110.* conſulatur, cui addi poteſt Natalis Alexander *part. 1. ſecul. 15. & 16. p. 406.* ubi de Adamianis ab Adamo quodam paſtore exortis ex Lindano agit.

IV. Ab Adamianis progredimur ad CAINIANOS ſeu CAIANOS, qui etiam CAINI & CAIANISTÆ paſſim audiunt

diunt, non quidem eam ob causam, quod Cainum odio prosecuti fuerint, ut Honorius Augustodunensis perperam opinatur, de hæres. 30. sed potius, quia Cainum magnis honoribus dignum censuerunt, quam nominis rationem tradit Clemens Alexandrinus. Nec lib. 7. strom. 549. Cainum modo, sed & Core & Sodomitas & pessimos quosque lib. 1. adv. hæres. c. 35. cognatos suos esse dixerunt, ut Irenæus testatur.

V. Imprimis vero & Judam proditorem magni fecerunt, eique pro Christi traditione gratias agendas censuerunt, cujus traditionis causas non uno modo explicarunt. Alii enim dixerunt, Judam, cum vidisset Dæmonem passionem Christi impedire velle, ad procurandam hominum salutem Christum tradidisse, alii autem eam ob causam traditionem Christi à Juda factam commendarunt, quod veritatem à Christo subverti viderit, ut refert (Pag. 115.) Autor Appendicis ad Tertullianum de præscript. qua in re Cajanos præivit Cerinthus. Ab hoc enim Judam honoratum tradit Philastrius c. 36. de hæres. qui etiam c. 34. peculiarem eorum hæresin constituit, qui Judam honorarunt. Post Cajanistas autem magno Judam affectu prosecutus dicitur Michael Balbus Imperator, quippe qui Judæ apotheosi decreta eum beatis accensuisse perhibetur à Theophilo Raynaudo *in Judâ proditore* p. 689. ubi hæreticis istis adnumerat etiam Calvinistas Occitanos ad S. Ægidium, quos dirutis Christi & Apostolorum imaginibus solam Judæ effigiem illæsam reliquisse ex Florimundo Remundo tradit. Verum Calvinistas illos longe alias ejus rei causas habuisse dubium non est. Cæterum Cajanis in articulo de Judæ salute haud dissimilis fuit Anabaptista quidam, cujus mentio apud Hornbeckium *in summ. controv. p. 390.* & Græculi quidam, de quibus Leo Allatius *in tract. de libris eccles. Græcor. p. 324.*

VI. Usi sunt Cajani apocrypho quodam Evangelio, quod Judæ nomine inscriptum fuit, ut præter Irenæum l. c. Epiphanius in hæres. 38. testatur. Usurparunt præterea & alios quosdam libros impiis eorum dogmatibus refertos, & in his Pauli anabaticum, ut ab Epiphanio vocatur, seu anabatianum, ut a Glyca in annalibus appellatur, quod opus idem esse cum fictitia Pauli a- p. 120.

poca-

pocalypsi, cujus apud Augustinum *tract. 98. in Johann.* & Theophylactum *in comm. ad 2. Cor. XII.* mentio occurrit, existimat Lupus *in not. ad Tertullian. de præscript. p. 342.*

(*Pag 116.*) VII. Inter Cajanorum errores & illud fuit, quod statuerunt esse aliqua peccata, quæ Christus sanguine suo purgare non possit, & tam profundas cicatrices primorum scelorum corporibus ac animis inhærere, ut medicina illius attenuari nequeant. Hoc dogma enim Cajanam hæresin appellat Hieronymus, nisi forte Hieronymus magis ad verba Caini de peccatorum suorum remissione desperantis quam ad hæresin Cajanam respicit, ut Marianus Victorius in notis ad illam Hieronymi epistolam suspicatur.

epist. 83, ad Ocean.

VIII. Tertullianus, ut hoc etiam addamus, in libro de præscript. c. 33. Cajanos Nicolaitis idolothyta comedentibus & stupra perpetrantibus accenset. Ac de stupris quidem & turpissima Cajanorum vita abunde etiam Irenæus, Epiphanius & alii testantur, asserentes Cajanos cum Carpocratianis in omni scelerum genere perfectionem suam statuisse. Quod autem Cajani ab idolothytis non abstinuerint, exinde quodammodo colligi potest, quod de martyrio abjecte senserint. Per Gnosticos enim martyrium improbantes, adversus quos Tertullianus suumScorpiacum direxit, imprimis Cajanos intelligi notat Hieronymus in tractatu adversus Vigilantium c. 3. Conferantur præterea de Cajanis Philastrius, qui perperam Cajanos inter hæreticos ante Christi adventum exortos retulit, *de hæres. c. 3.* Augustinus, qui inter alia hos hæreticos legem & legis Autorem blasphemare, & carnis resurrectionem negare asserit *in libr. de hæres. c. 18.* Autor Prædestinati, qui Cajanos in concilio quodam Antiocheno damnatos his verbis refert: *hos* (Cajanos) *ortos esse Mesopotamiani ecclesiarum Syriæ sacerdotes ad cæteros suos Coepiscopos conscripserunt.*
(Pag. 117.) *Quos triginta & duo Episcopi apud Antiochiam residentes cum ejusdem urbis Episcopo Theodoro in præsenti confutatos damnarunt, dicentes iis, quod Sanctus Spiritus locutus est per*

Pro-

Prophetam: væ his qui dicunt de bono malum & de malo bonum. Es. v, 16.
Quod concilium a Stephano Baluzio, cum in nova conciliorum collectione ex Autore Prædestinati aliqua concilia colligeret, omissum miror. Agunt etiam de Cajanis Hieronymus in indiculo hæresium c. 8. ubi Cajanos etiam à Juda, quem omnibus Apostolis doctiorem dixerunt, *Judæos* seu *Judaitas* appellat, & Theodoretus lib. 1. de hæret. fabul. c. 15. ubi inter alia de Cajanis refert, quod quotiescunque turpe aliquod flagitium commiserunt, Angeli alicujus nomen invocaverint, & docuerint, esse pro variis impudicitiæ formis pari numero Angelos, qui illis operibus colantur.

IX. Cajanæ hæresi addictam fuisse QUINTILLAM, quæ baptismum destruxit, testis est Tertullianus, qui peculiari tractatu de baptismo Quintillam illam refutavit. Ex quo corrigendus est error Epiphanii & aliorum hunc sequentium, qui Quintillianos ad Montanistas referunt, cum tamen Montanistæ baptismum non destruxerint, & ex ipsa Epiphanii lectione satis constet, nihil certi ipsum de Quintillianorum origine habuisse. Tribuit autem Epiphanius Quintillianis, quod visiones & oracula jactitaverint & mulieribus officia sacra permiserint. Agit de iisdem Augustinus hæres. 27. qui eos eadem de infantis sanguine facere scribit, quod in præcedenti capite de Cataphrygibus seu Montanistis dixerat. Dixerat autem eos de infantis anniculi sanguine, quem ex toto corpore minutis punctionum vulneribus extorquebant, quasi eucharistiam suam conficere miscentes cum farinæ, & panem inde facientes; & puerum quidem, si mortuus fuisset, pro martyre, si superstes mansisset, pro magno sacerdote habuisse, cujus nefandi Sacramenti Epiphanius quoque in hæres. 49. nec non Zonaras & Balsamon in notis ad canonem. Concilii Constantinopolitani meminerunt. Verane ista fama fuerit, an falsa, aliis dijudicandum relinquo Interim sequiori quoque ævo fuisse perhibentur, qui à talibus mysteriis minimè abhorruerunt. De Fratricellis enim & asseclis Hermanni Pongilupi, cujus corpus, etsi à multis pro Sancto habitus cultusque fuisset, (*Pag.* 118)

ſet, vigeſimo poſt mortem anno Bonifacii VIII. juſſu exhumatum & combuſtum eſt, refertur, quod fœtum ex nocturnis conventiculis conceptum tamdiu per manus in orbem ſtantium jactaverint, donec ſpiritum redderet, ille verò, in cujus manibus infans expiraſſet, Pontifex eorum Maximus creatus fuerit. Cremaſſe etiam dicuntur unum ex infantibus ſic procreatis, & poſtea cineribus in cadum conjectis & vino ſuper infuſo novitios conſecraſſe. Conferantur Autor ſupplementi, quod Helmſtadienſi Philaſtrii editioni ſubjunctum eſt c. 68. Prateolus in elencho hæreſium alphabetico ſub titulo: *fratricelli.* Spondanus in continuatione Baronii ad A. C. 1297. Sect. 8. & 9.

CAP. IV.

de

Abelitis, Sethianis et Ophitis.

I.

A Cainianis vel Cajanis progredimur ad ABELONIOS vel ABELLITAS ſeu ABELOITAS cum uxoribus (*Pag.119.*) quidem viventes & tamen continentiam profeſſos, quos Auguſtinus in epilogo libelli de hæreſibus ſuæ regionis hæreticos appellat & Hieronymo ignotos arbitratur, quale autem illorum inſtitutum fuerit explicat idem libello de hæreſibus c.87. ubi etiam ſuo tempore omnes ad ſaniorem mentem perveniſſe refert. Hos Abelitas Danæus in not. ad Auguſt. paulò ante Auguſtini ætatem exortos conjicit; At Autor Prædeſtinati itidem hæreſi 87. etſi ſuo tempore jam extinctos aſſerat, priores tamen eſſe pæne omnibus hæreticis affirmat. Le Moynius notis ad Varia Sacra p. 1103. à Doſi-

Dositheanis, de quibus in hæresibus Sec. I. dictum, Abeloitarum originem derivat. Nobis cum planè incertum sit, quo tempore & quo autore Abelitæ exorti sint, eos ad eadem cum Adamianis, Cainianis & Sethianis tempora referre placuit. Conf. præterea de Abelitis Bochart. in Geogr. Sacr. l. 2. c. 16. p. 851. & Prateolus in Elencho hæresium l. 1.

II. SETHIANI, qui & SETHITÆ & SETHOITÆ dicti sunt, Sethum, qui itidem ut Cain & Abel Adami filius fuit, ipsum Christum esse dixerunt, ut refert Epiph. hær. 39. apud quem & plures Sethianorum fabulæ legi poterunt. Conferantur præterea Tertullianus de præscript. c. 47. Philastrius de hæresibus c. 3. August. de hæresibus c. 19. Autor Prædestinati eod. cap. ubi Sethianos à Perigene Argus civitatis episcopo confutatos & partim conversos, partim anathematis gladio percussos memorat. Hieron. Indic. hæres. c. 9. & 17. Damasc. hæres. c. 39. Rabanus Maurus de Institutione Clericorum. l. 2. c. 58.

III. Sethianos etiam OPHIANOS vel OPHITAS dici ait Theodoretus hæret. fab. c. 14. verùm à Sethianis diversi sunt Ophitæ à serpente sic dicti, sive quia ipsam σοφίαν serpentem factam dixerunt, juxta Irenæum l. 1. c. 34. Sive quia serpentem tanquam scientiæ boni & mali autorem tanti fecerunt, ut ipsi Christo prætulerint, juxta Tertull. de præscript. c. 47. sive quia serpentem Paradisiacum Christum fuisse arbitrati sunt, & serpentem aliquem in spelunca nutriverunt, & venerati sunt à quo per magicas incantationes evocato & super altare egresso oblationes suas sanctificari crediderunt, ut refert Augustinus de hæres. c. 17. Conf. præterea de Ophitis Orig. l. VI. contra Celsum, p. 291. & 294. Ubi inter alia sectæ hujus autorem Euphratem quempiam fuisse memorat & Ophianos Christianos esse negat, cum neminem in suum sodalitium adsciscant, nisi prius Jesum execratus fuerit, it. l. VII. contra Celsum p. 358. Philastrius c. 1. de hæres. Epiph. hær. 37. Autor Prædestinati hær. 17. ubi eos à Bithyniæ Sacerdotibus, Theocrito inprimis & Evandro impu- (Pag. 110.)

P 2 gnatos

gnatos ac debellatos narrat, Hieron. Indic. hær. c. 3. apud quem *Offitæ* dicuntur, Damasc. de hæref. c. 37. & Cotelerius in notis ad h. l. ubi apud Sophronium in Synódica, quæ in actione XI. Concilii fexti Generalis legitur, librariorum vitio pro Ophianis *Sophianos* legi animadvertit.

(*Pag. 121.*)

CAP. V.

de

Valentino.

I.

INter hærefiarchas ævi Apoftolico proximi haud infimum locum tenuit VALENTINUS, quem ipfum quoqueApoftolicum feculum attigiffe, & Johanne Apoftolo adhuc vivente hærefin fuam diffeminaffe, Victorinus & Autpertus in fuis ad Apocalypfin Commentariis tradiderunt, quorum autoritate Cotelerius in notis ad epiftolam Ignatii Magnefiis infcriptam probat, Ignatio Valentini errores perfpectos & cognitos effe potuiffe. Multa quoque pro antiquitate hujus fectæ adducit Pearfonius P. II. Vindic. Ignatii c. 7. Contra diu poft Ignatii obitum Valentinianam hærefin emerfiffe ftatuunt Dallæus de fcriptis Ignatii c. 12. & Larroquanus in obferv. ad Ignatianas Pearfonii vindicias p. 226. Illud certum eft, jam eo tempore, quo Juftinus Martyr Dialogum cum Tryphone fcripfit, Valentinianorum hærefin cognitam fuiffe, cum hic Dialogus eorum expreffam mentionem faciat p. 253. Librum autem hunc Juftini Jofephus Scaliger in Animadv. ad Chronicon Eufebii p. 219. fub Hadriano fcriptum ex eo colligit, quod ftatim fub initium hujus Dialogi Tryphon fe τὸν νῦν γινόμενον πόλεμον h. e. bellum Judaicum fub Ha-

Hadriano gestum effugisse dicat. Verum in Justino non legitur γινόμενον sed γενόμενον, particula autem νῦν non semper de re præsenti aut admodum recenti usurpatur, ut notavit Valesius ad l. IV. Euseb. c. 8. Accedit, quod Justinus in Dialogo v. 349. ad Apologiam Antonino oblatam respicere videtur, unde probabilius statuitur, Dialogum Justini cum Tryphone sub Antonino Pio elaboratum fuisse, ad cujus imperium etiam Theodoretus l. 1. hæret. fabul. c. 7. & Tertull. c. 30. de præscript. Valentini ætatem posuerunt. Et Eusebius quidem in Chronico editionis Scaligerianæ p. 168. anno Antonini tertio seu anno Christi 141. Valentinum Romam venisse, & anno Antonini VIto, seu anno 144. pro hæretico agnitum asserit, quamvis in græco Eusebii textu jam anno tertio Antonini, seu anno 141. Valentinus, ut propriæ hæreseos conditor Romæ agnitus dicatur. Nec ab his scriptoribus dissentit Irenæus, qui lib. 3. c. 4. Valentinum sub Hygino Romanæ urbis episcopo Romam venisse, sub Pio increvisse & usque ad Anicetum tempus suum prorogasse scribit. Hyginus enim juxta Euseb. in Chronic. anno Antonini Pii secundo seu anno Christi 140. Romanæ ecclesiæ episcopatum suscepit, etsi ab Eusebii calculo multum recedant ab una parte, qui cum Labbæo in regia epitome Hist. Eccles. & profanæ & Calvisio in Chronologia Hyginum anno demum 152. vel cum Baronio in annal. anno 154. Hyginum Romanam cathedram occupasse scribunt, ab altera parte Pearsonius & Dodwellus, è quibus hic Hyginum ab anno Christi 123. ad annum usque 127. ille vero ab anno Christi 122. ad 126. Romanæ Ecclesiæ præfuisse statuit in dissert. de successione Romanor. Pontific. quorum rationes si sequamur, jam sub Hadriano Valentinum Romam venisse dicendum erit, cui sententiæ quodammodo favet, quod Clemens Alexandr. l. 7. Stromat. p. 549. Valentinum iis hæresiarchis adjungit, qui circa Hadriani tempora hæreses excogitarunt, & usque ad Antonini tempora pervenerunt.

(Pag. 122.)

(Pag. 123.)

II. Natales Valentinus obscuros habuit. Epiphanius tamen Patria Phrebonitem fuisse accepit hæres. 31. Sect. II. Præ-

ceptorem ejus fuisse Theudadem Pauli familiarem gloriari ejus asseclæ solebant, teste Clem. Alex. l. VII. Stromat. l. c. Occasionem ab orthodoxa Ecclesia deficiendi præbuit repulsa Episcopatûs, ut refert Tertull. lib. adv. Valent. c. 4. qui etiam Valentinum sub Eleutheri Pontificatu semel iterumque ecclesiâ ejectum memorat lib. de præscript. c. 30. Errores autem suos etiam per scripta disseminavit, quorum nonnulla fragmenta apud Clementem Alexandrinum extant, nempe ex epistola quadam Valentini l. 2. Stromat. p. 275. & 299. ex epist. ad Agathopodem l. 3. Stromat. p. 329. ex Homilia quadam Valentini lib. IV. Stromat. p. 371. & ex Homilia de amicis l. VI. Strom. p. 461. quibus addi possunt, quæ ex libro quodam Valentinianorum producit Epiph. hæres. 31. Sect. V. & VI.

III. Valentinum sacras Scripturas non quidem manu, sed tamen Scripturæ sensum falsa expositione intervertisse asserit Tertull. de præscript. c. 38. Ex Scripturis autem veritatem hauriri non posse statuebant, ab his, qui traditiones nescirent, ut testatur Irenæus l. 3. c. 2. Unde fallitur Nat. Alex. cum diss. 16. Sec. II. Valentinianos neglectis traditionibus ad solam Scripturam provocasse putat, eorumque vestigia Lutheranos cum aliis hæreticis premere arbitratur. Aliis præterea libris Apocryphis utebantur Valentiniani, quorsum spectant Psalmi Valentini, quorum apud Tertullianum lib. de carne Christi cap. (Pag. 124.) 17. mentio injicitur, ut alia ejus generis commenta taceamus.

IV. Fabulosæ triginta Æonum generationes, quas Valentinus finxit, originem debent partim poëtarum gentilium fabulis & inprimis Hesiodo, cujus Theogonias Alexandriæ didicit, ut refert Epiph. hæres. 31. Sect. 2. partim Philosophiæ Platonicæ, à qua Valentini Æones derivat Tertullianus lib. de præscript. c. 7. partim aliis Gnosticis, ut ex Irenæo aliisque scriptoribus probat Pearsonius p. II. Vindic. Ignatii, partim abusui Scripturæ, & doxologiæ ecclesiasticæ, in qua Deo εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων gloria dicitur. Ut notavit Iren. lib. 1. cap. 1. ubi

etiam

etiam nomina illorum Æonum variæque combinationes videantur.

V. Deum ut corporeum humanisque membris habituque constantem Valentiniani describebant si fides Rufino in invectiva prima adversus Hieron. T. IX. Oper. Hier. p. 164. Duo item principia ponebant juxta Originem l. 4. περὶ ἀρχῶν c. 7. & Hieronymum in procemio epistolæ ad Philippenses T. 6. Oper. p. 211. & ad c. 3. ep. ad Ephes. p. 173. Christum vero corpus cœleste habuisse, quod per Mariæ uterum velut aqua per canalem nihil de ejus substantia assumens transmeaverit, Valentinus docuit, ut memorat Tertullianus lib. de præscript. c. 49. Nonnulli tamen ex Valentinianis Christum ex Josepho & Maria natum statuisse videntur, ut ex Pamphili Apologia pro Origene notat Huetius in notis ad Origen. pag. 120. Plura Valentinianorum de Christo somnia apud Irenæum & Epiphanium videantur.

VI. Hominum triplex genus statuerunt Valentiniani Pneumaticum, Psychicum & Hylicum seu Choicum. Pneumatico seu spirituali homini tribuerunt animam naturâ bonam, eumque tam perfectum esse censuerunt, ut omnes judicare & à nemine judicari possit, omniaque scelera & flagitia impunè perpetrare, cum mundis omnia munda; non æquè tantum licere homini Psychico seu animali opinati sunt, sed ei bona opera necessaria esse, cum hoc genus hominum imperfectum sit. Hylico, id est, materiali animam naturâ malam tribuerunt. Primi igitur generis homines peccare & perire non posse, ultimi generis ad exitium conditos, medii pro diversa vitæ ratione vel salvari vel exitium promereri posse statuerunt. Exemplum hominis terreni in Caino, Psychici in Abele, Pneumatici in Setho proposuerunt, qua de re Irenæus l. 1. c. 1. & Tertullianus contra Valentinianos c. 29. videantur. Inductos in hunc errorem Valentinianos pseudherminiâ dictorum quorundam Scripturæ suspicatur Huetius in notis ad Originem p. 7. ubi & Stoicos à Cicerone in libro de Fato refutatos Valentinianis quodammodo prælusisse monet. (Pag. 12.)

VII. Re-

VII. Resurrectionem hujus carnis negasse Valentinum autor est Tertullianus c. 49. de Præscript. & Hieronymus ep. 61. quæ est adversus errores Joh. Hierosolymitani c. 8. Dicebant enim ejus asseclæ jam factam esse resurrectionem, ut notat Tertullianus c. 33. de præscript. Juxta Epip. hæres. 31. Sect. 7. non hoc corpus resurgere Valentiniani dixerunt, sed aliud ex eo ortum seu spirituale, neque tamen omnium, sed eorum tantum, quos spirituales vocant & animales, si justè honesteque vivant. Materiales autem funditus perire nec ulla sui parte servari censuerunt, ut alia ipsorum deliria taceamus, de quibus præter autores (Pag. 126) jam citatos videri poterunt Clemens Alexandr. *in Eclogis ex Theodoto*, Philastrius *de hæres. c. 38.* Theodor. *l. 1. de hæret. fabul. c.* 7. August. *de hæres. c.* 11. Autor Prædestinati *eodem capite*, Hieronymus *in Indiculo hæresium c.* 7. quem locum aliter distinxit & emendavit Cotelerius *in notis ad Eccles. Græc. monum. T. I. p. 766.* Cyrillus Hierosol. *Cateches. VI.* Damasc. *de hæres. c.* 31. Timotheus Presbyter *de receptione hæretic. p. 380.* Honorius *de hæres. c. 26.* Petreus *in Catalogo hæretic. p. 221.* Cramerus *in hæreseol. Class. III. c. IV.* Chemnit. P. I. *LL. Th. p. 73. 167. 288. &c.* Comparationem inter Valentinianos & Pontificios instituit Scultetus *P. I. Medull. Patr. p. 113.*

VIII. Contra celebrem hunc hæresiarcham ejusque doctrinam fortiter pugnarunt haud pauci Ecclesiæ Doctores, in quibus Polycarpus, qui cum sub Aniceto Romam venisset, multos Valentini & Marcionis hæresi infectos ad orthodoxam Ecclesiam reduxit, teste Irenæo l. 3. c. 3. quem locum respexit Eusebius in Chron. ad annum Christi 154. & integrum exscripsit l. 4. c. 14. H. E. Idem planè de Hegesippo quoque Eusebium tradere scribunt Magdeburgenses Cent. II. p. 91. quos plures alii sequuntur, etsi Eusebius de Hegesippo id nusquam scripserit. Instructissimis verò Voluminibus Valentinianam hæresin & prodidisse & contudisse Justinum Martyrem, Miltiadem, Irenæum & Proculum testis est Tertullianus, qui & ipse his annumerandus, *lib. contra Valentinian. c. 5.* Theophilum quoque Antiochenum & plures alios Valentinianorum adversariis annumerat Baronius ad ann. Christi 145. p. 103. Verum Theodoretus, quem pro se allegat,

gat, non Valentini ſed Marcionis hæreſin ab his impugnatam ſcribit. *l. 1. hæret. fabul. c. 25.* Neque ſequentium ſeculorum Doctores contra Valentinianos militare ceſſarunt, è quibus Origenes Valentinianos in ſcriptis ſuis frequenter inſectatur, quod etiam fieri videas in Dialogo de recta in Deum fide, qui ſub Origenis nomine proſtat. *Sect. IV. p. 85. & ſqq.* (Pag. 117.)

CAPUT VI.

de

Valentini aſſeclis & diſcipulis, Ptolomæo, Secundo, Heracleone, Marco, Colarbaſo, Baſſo, Florino, Blaſto, Berone & aliis.

I.

INter aſſeclas Valentini, qui tamen nonnulla in Magiſtri ſui figmentis immutarunt, fuit PTOLOMÆUS, cujus epiſtola ad Floram gregis ſui mulierculam apud Epiphanium legitur, præter quem de Ptolomæo videantur etiam Tertullianus *adv. Valentinum c. 4.* Philaſtrius *de hæreſ. c. 39.* Auguſtinus *de hæreſ. c. 13,* Autor Prædeſtinati *eodem capite,* Damaſcenus *de hæreſ. c. 33.* Nicetas Choniates *lib. 4. theſ. orthod. c. 5. p. 263.* Meminit quoque Ptolomæi Irenæus *in præfatione librorum adv. hæreſes,* item *lib. 1. c. 1.* & *lib. 2. c. 4. & 40.* hæreſ. 33. ſect. 7.

II. Ex eadem Valentini schola prodiit SECUNDUS, cujus errores recensent Irenæus *lib. 1. c. 5.* Tertullianus *adv. Valentinum c. 38.* Autor appendicis ad Tertullianum de præscriptionibus *c. 49.* Philastrius *de hæres. c.* 40. Epiphanius & Damascenus *hæres. 32.* Augustinus & Autor Prædestinati *hæres. 12.* Theodoretus *lib. 1. de hæretic. fabulis c. 8.* (*Pag.* 128.)

III. HERACLEON itidem Valentini asseçla qualem Æonum generationem finxerit, legitur apud Philastrium *de hæres. c. 41.* & Autorem appendicis ad Tertullianum de præscript. *c. 49.* De confessione qualis Heracleonis sententia fuerit, exponit Clemens Alexandrinus. Meminit quoque Heracleonis Clemens Alexandrinus in eclogis propheticis, & quid de baptismo ignis tradiderit, recenset. De baptismo docuit Heracleon, baptizatum sive justum sive peccatorem loco sancti computandum, nihilque baptizatis obesse peccata, cum sicut ignis natura gelu non recipit, sed nives potius dissolvit, ita quoque semel baptizatus peccatorum reatum in se non recipiat, quantacunque peccata operibus ejus permixta fuerint, ut docet Autor Prædestinati, qui etiam, quid à Siculis Episcopis, & Alexandro Romanæ Urbis Episcopo & Presbytero Sabiano contra Heracleonem gestum fuerit, commemorat, quam relationem tamen dubiæ veritatis esse notat Pearson *in dissertatione de successionibus Romanorum Pontificum p. 230.* Scripsit Heracleon commentarium in Johannis Evangelium, eumque passim insectatur & refutat Origenes in suis ad Johannem commentariis, è quibus varii Heracleonis errores excerpi possunt e. g. quod docuerit Heracleon Christum habere corpus imperfectum, cum agnus Dei appellètur, quod statuerit, eos qui Deum in spiritu & veritate adorant, ejusdem esse cum Deo substantiæ, ut alia taceamus. Quomodo oleum vel unguentum capitibus morientium adsperserint, & unctioni superstitiosas invocationes addiderint Heracleonitæ, videatur apud Epiphanium & Augustinum. Epiphanius hoc etiam addit, quod statuerint in homine præter corpus & animam tertium quid, quod post mortem altius quam ipsas animas volare censuerunt.

Marginalia: lib. 4. Strom. p. 369. — hæres. 16. — (*Pag.* 129.) hæres. 6. sect. 2. de hæres. c. 16.

IV. MAR-

IV. MARCUS ejusdem Valentinianæ scholæ discipulus & MARCITARUM seu MARCOSIORUM Autor præstigiis suis vinum eucharisticum in sanguinem permutare visus est, ut refert Irenæus *lib. 1. c. 9.* Monstrosa ejus dogmata referuntur ab eodem *c. 10. 11. 12. & seqq.* De baptismo in nomine ignoti Patris omnium, in veritate matris omnium, & in nomine descendentis JEsu ad unitionem & redemtionem, & communionem virtutum, deque aliis ritibus, quibus sectæ hujus homines initiati sunt, legitur *c. 18.* Græcum Irenæi textum exhibet Epiphanius, qui nonum & sequentia Irenæi capita integra describit. hæres. 34. De versibus senariis contra Marcum, quos ex incerto quodam Autore producit Irenæus *sub finem cap. 12.* & ex Irenæo Epiphanius repetit, videatur Scaliger *in animadversionibus ad chronic. Eusebii p. 218.* Petavius *in notis ad Epiphanium p. 73.* Le Moyne *in notis ad varia sacra p. 648.* De ipso vero Marco ejusque hæresi consuli etiam poterunt Autor appendicis ad Tertullianum *de præscriptionibus c. 50.* Eusebius *lib. 4. hist. eccl. c. 11.* Philastrius *de hæresibus c. 42.* Augustinus *de hæresibus c. 14.* Theodoretus *lib. 1. hæret. fab. c. 9.* Autor Prædestinati *hæres. 14.* qui Marci antagonistam facit Clementem Romanum, quod temporum ratio vix admittit observante Pearsonio *in diss. de succ. Pontif. Rom. p. 238.* Marcus ille Marcosiorum Autor distinguendus est à Marco, quem de Priscillianis loquens Sulpitius Severus primum eam hæresin in Hispanias intulisse scribit. (*Pag. 130.*) Lib. 2. histor. sacr. c. 60. Utrumque confundere videtur Hieronymus, cum *in comment. ad Ies. 44.* scribit, Marcum primum in Gallias ac deinde in Hispanias navigasse, & per hanc occasionem Hispaniarum & Lusitaniæ mulierculas deceptas fuisse, de quibus diligentissime scribat Irenæus. Qua de re idem Hieronymus etiam in epistola 29. agit his verbis: *refert Irenæus vir apostolicorum temporum & Papiæ auditoris Evangelistæ Johannis discipulus, Episcopus ecclesiæ Lugdunensis, quod Marcus quidam de Basilidis Gnostici stirpe descendens primum ad Gallias venerit, & eas partes, per quas Rhodanus & Garumna fluunt, sua doctrina maculaverit, maximeque nobiles fœminas, quædam in occulto my-*

steria repromittens, hoc errore seduxerit magicis artibus, & secreta corporum voluptate amorem sui concilians, inde Pyraneum transiens Hispanias occuparit, & hoc studii habuerit, ut divitum domos, & in ipsis fœminas maxime appeteret &c. Verum hallucinari hic Hieronymum & plura dicere quam Irenæum, post Hermantium *in notis ad vitam Gallicam Ambrosii* observavit Antonius Pagi *in Critica historico-chronologica, A. C.* 381. *Sect. XII.* quam in Baronii annales superiori anno Lutetiæ vulgavit.

V. Marco COLARBASUM jungit Irenæus *in titulo cap.* 8. *lib.* 1. & Autor appendicis ad Tertullianum de præscript. *c.* 50. Hinc nati Colarbasiani, quorum somnia recensent Epiphanius *hæres.* 30. Augustinus *de hæres. c.* 15. Theodoretus *lib.* 1. *c.* 12. Damascenus *de hæres. c.* 35. Nicetas, qui pro Colarbaso Colobarsum vocat, *lib.* 4. *thesauri orthodoxi c.* 8. Præter alia somnia Christum in carnis substantia venisse inficiati sunt, resurrectionem (Pag. 131.) negarunt, & in numeris & literarum elementis varia mysteria quæsiverunt. Autor Prædestinati eos à Theodoro Pergameni in Synodo septem Episcoporum anathematizatos tradit.

de hæres. c. 43. VI. Philastrius autem Marco Valentiniano C. Bassum subjungit, unde præter Colarbasum etiam BASSUM inter seculi hujus hæreticos referunt Pappus *in epitom. hist. eccl. p.* 222. & Prateolus *in elencho hæresium p.* 433. de Basso & *p.* 466. de Colarbaso agens. Verum cum Philastrius in suo catalogo Colarbasi non meminerit, & reliqui veteres, qui de Colarbaso agunt, Bassum in recensendis hæreticis omittant, & præterea Philastrius Basso suo eadem tribuat, quæ alii Scriptores Colarbaso tribuerunt, non improbabilis est Stephani Baluzii conjectura, qui in Philastrio pro C. Basso Colarbasi nomen scribendum esse monet. Et recte quoque Bassum Philastrii à Colarbaso haud diversum esse animadvertit Ricciolus, cum Heracleonem *Bassi seu Colarbasi discipulum* appellat.

(Collect. nov. concil. p. 6. — part. 3. chron. ref. p. 119.)

VII. Ad Valentinianos ab orthodoxa ecclesia defecisse FLORINUM & BLASTUM Romanos Presbyteros Au-

tor

tor est Theodoretus *lib.* 1. *de haeret. fab. c.* 23. Et FLORINO quidem Polycarpi quondam auditori, cum in Valentini errorem abreptus fuisset, librum suum de octonario opposuit Irenæus teste Eusebio *lib.* 5. *c.* 20. ubi etiam meminit tractatus de monarchia seu epistolæ ad Florinum scriptæ, in qua Irenæus asseruit, DEUM non esse malorum Autorem. Unde colligit Valesius, Florinum duplicem Deum unum boni alterum mali autorem statuisse. Conferantur quoque de Florino Augustinus *de haeresibus c.* 66. & Autor Prædestinati *eodem capite*, ubi Florini dogma ita recensetur, quasi statuerit DEUM animas quasdam immutabiliter bonas, quasdam immutabiliter malas creavisse, quem errorem à Theodoro quodam exemplo Judæ proditoris & meretricis conversæ refutatum fuisse apud eundem Autorem legitur. Vocatur autem hujus sectæ Autor ab Autore Prædestinati Florianus, quemadmodum & apud Isidorum Florinianos, vel Florianos à Floriano derivari scribit Danæus *in notis ad Augustin. de haeres.* Verum in editionibus Isidori, quibus utor, Basileensi 1577. & Coloniensi 1617. non Floriani sed Florini nomen deprehendo. Et sic etiam legitur apud Rabanum Maurum, qui Isidorum in recensendis hæreticis κατὰ πόδα sequitur, *lib.* 2. *de instit. Cleric. c.* 58. Philastrius autem Florianos eosdem facit cum Carpocratianis, quem hic sequitur Forbesius *lib.* 1. *instruct. c.* 37. *ib.* 1. & 4. Cæterum Florinum, cum novam hæresin contra fidei veritatem inveheret, Presbyterii gradu dejectum memorat Eusebius *lib.* 5. *c.* 15. (*Pag.* 132.) de hæres. c. 57.

VIII. Ad BLASTUM, quem cum Florino ad Valentinianos defecisse diximus, epistolam de Schismate scripsit Irenæus, ut refert Eusebius *lib.* 5. *c.* 20. qui etiam Blasti una cum Florino meminit, *lib.* 5. *c.* 15. eumque ut Floriani πτώματος socium introducit, quod πτῶμα vel cum Ruffino de errore, vel cum Nicephoro *lib.* 4. *c.* 20. *hist. eccl.* de exauctoratione explicari posse Valesius notavit. Et Tertullianus quidem seu potius Autor appendicis ad Tertullianum de præscript *c.* 53. Blastum arguit, quod Judaismum latenter introducere conatus fuerit, & Pascha eodem cum Judæis tempore necessario celebrandum docuerit.

(*Pag.133.*) tom. 2. lib. 2. c. 20. IX. Ad Valentini hæresin lapsus quoque BARDESANES, qui à Freculpho in chronico librariorum vitio *Tardesanes* appellatur, & quamvis postea resipuerit, errores tamen suos non penitus exuit, ut testatur Eusebius *lib. 4. c. 30.* & Hieronymus *in catalogo C. 33.* Conferantur etiam Epiphanius *hæres. 56.* Augustinus & Autor Prædestinati *hæres. 35.* & Theodoretus *lib. 1. de hæret. fab. c. 23.* ubi & Bardesanis & Filii ejus Harmonii errores ab Ephraimo Syro refutatos tradit, qua de re prolixius agit Nicephorus *lib. 9. c. 16.* qui tamen Bardesanem Syrum ejusque filium Harmonium Ephraimo Syro coætaneos facere videtur. Apud Ori-
p. 70. & 71. genem *in dialogo de recta in Deum fide sect. 3.* Marinus quidam Bardesianista se aliosque Bardesianistas in tribus cum catholicis non convenire dicit, nempe 1. quod Diabolum à Deo creatum negent, 2. quod Filium Dei carnem humanam assumpsisse inficientur, & 3. quod asserant corpus hoc non resurgere.

X. BERONEM quoque Valentini hæresi irretitum fuisse, antequam ea deserta ad pejora dogmata se cum aliis converteret, testatur *in sermone de theologia & incarnatione contra Beronem & Helicem hæreticos* Hippolytus Portuensis Episcopus, quem Apostolis notum & familiarem fuisse non sine hyperbole pro-
c. CIX. p. 293. nunciat Cyrillus Scythopolitanus in vita Euthymii, quam Latine antea tantum extantem Cotelerius in monumentis ecclesiæ Græcæ tom. 2. & nuperrime Monachi Benedictini è congrega-
p. 82. tione S. Mauri in analectis suis Græcis Tom. 1. ediderunt. Non diffiteor tamen verisimiliorem mihi eorum sententiam videri, qui fragmenta ista ex Hippolyti sermone contra Beronem & He-
(*Pag.134.*) licem, qualia Latine apud Canisium Tom. V. lect. antiquarum ex interpretatione Francisci Turriani, Græce vero & Latine in Anastasii Bibliothecarii collectaneis à Jacobo Sirmondo editis habentur, non esse Hippolyti Portuensis sed Scriptoris longe junioris, etsi haud nesciam Georgium Bullum in defensione fi-
p. 160. dei Nicenæ contra Sandium & Autorem Irenici irenicorum hunc Hippolyti fœtum tanquam genuinum defendere.

XI.

XI. ALEXANDRI hæretici Valentiniani meminit Tertullianus de carne Christi c. 16. & 17. ubi eum Syllogismis suis Valentini Psalmos interserere scribit, & fortasse hic Alexander idem est cum veteri illo hæretico, quem Commentarium in epist. ad Gal. edidisse Hieronymus epist. 89. & in proœmio Commentarii in epist. ad Gal. testatur. Meminit quoque Tertullianus inter Valentini asseclas *Theotimi* cujusdam & *Aximici c. 4.* adversus Valentinianos, verum hi non minus obscuri sunt, quàm *Cossianus* & quidam alii à Theodoreto lib. 1. c. 8. memorati.

CAPUT VII.

de

Cerdone & Marcione.

I.

VAlentini σύγχρονος fuit CERDON, cui Sophronius in epistola Synodica Sacerdonem quendam adjungit; verùm Cotelerio probabile videtur, scriptum primitus fuisse non Κέρδων, Σακέρδων, sed Κέρδων ἀκέρδων, allusione factâ ad nomen κέρδος, quod lucrum significat, quasi Cerdon hæresi suâ nihil lucratus fuerit, quales allusiones veteribus non infrequentes fuisse Cotelerius pluribus exemplis demonstravit. Præcipua autem Cerdonis dogmata hæc fuerunt; quòd duo Principia sibi contraria statuit, legem & Prophetas tanquam mali Dei ministros repudiavit, Christo corpus non verum, sed phantasticum tribuit & resurrectionem negavit. Conf. Irenæus *l. 1. c. 28. & l. 3. c. 4.* ubi ipsum modò latenter docuisse, modò pœnitentiam simulasse memorat. Tertullianus *de præscript. c. 51.* Philastrius *de hæres. c. 44.* Epiph. *hær. 41.* Augustin. *hær. 21.* Aut. Prædest. *hær. 23.* Theodor. *l. 1. hæret. fab. c. 24.*

T. III. Monum Eccles. græc. p. 617.

(*Pag. 135.*) l. c. & not. ad Constit. Apost.

II. Cer-

II. Cerdonis discipulus fuit MARCION, Ponticus Nauclerus à Tertulliano appellatus. Ponticus quidem à Patria, Nauclerus autem, quo nomine etiam à Rhodone apud Eusebium *l. 5. c.* 13. salutatur, sive quod verè nauta fuerit, ut Georgius Ambianensis in Tertulliano redivivo statuit, sive per jocum, quæ Rhenani est sententia. Idem Tertullianus, ut Marcionis ætatem indicet, Antoninianum hæreticum vocat, sub Pio impium. Sanè etiam Gregorius Abulpharajus in historia Dynastiarum p. 77. & plures alii ad Antonini Pii Imperium Marcionis tempora referunt. Quamvis Clemens Alexandrinus ad Hadriani tempora initia hujus hæreseos referre videatur & Philastrius Marcionem à Johanne Evangelista ex Ephesina civitate fugatum scribat. Plura de ætate Marcionis vid. ap. Pearsonium *in Vindic. Ignatii P. II. p. 79. & in Dissertatione II. de successiun. Romanorum Pontificum c. 8.* Dodwellum *in additam. ad hoc caput pag.* 245. Larroqu. *in observ. ad Ignat.* Pearson. *Vindic. p.* 246. Nat. Alex. *Diss. II. Sect. I. Art. I.*

c. 30. de Præscript. — l. 1. adv. Marcion. c. 19. — l. 7. Stromat. — l. de hær. c. 45.

(Pag. 136.) III. Monachi institutum primùm præ se tulisse Marcionem refert Epiph. *hær. 42. c. 1.* Verùm cum Monastica vita hac ætate nondum in usu fuerit & inter primos Monasticæ vitæ in Ponto autores Basilius fuerit, ut ipse in literis ad Eustathium testatur, non immeritò de Epiphanii fide hic dubitandum censet Lupus. Idem Epiphanius Marcionem ob stuprum Virgini illatum à Patre suo, qui sacerdotali munere functus est, ecclesiæ communione ejectum narrat, cujus rei etiam antiquus ille sed incertus autor meminit, qui ad Tertulliani librum de præscriptionibus historiam veterum quarundam hæresium adjecit & vulgò sub ipsius Tertulliani nomine allegari solet, *cap. 51.* etsi ipse Tertullianus in prolixis, quos contra Marcionem scripsit libris ejus rei nuspiam meminerit. Addit verò Epiphanius, Marcionem à Patre ecclesiâ ejectum Romam fugisse, sed nec ibi in communionem receptum fuisse.

in not. ad Tertull. de præscript. p. 485.

IV. Ex eo, quòd Marcion excommunicatus Romam fugit, Pontificii quidam arguunt Marcionis ætate notissimum fuisse,

se, quod Pontifices Romani potestatem habeant ab aliis excommunicatos absolvendi, quæ pro contraria sententia ex ipsa Marcionis historia objecit Joh. Launojus in duabus epist. part. 1. quarum una Antonio Fauro, altera Ludovico Cusino inscripta est, eludere conatur Schelstr. *in Antiqu. Illustr. P. II. diss. 1. p. 148.* Neque minus Christianus Lupus scribit, Marcionem non sine fundamento à Romana Ecclesia absolutionem sperasse, cum supremam solvendi & ligandi potestatem illic vigere cum omni Ponto & toto mundo crediderit. Idem Lupus in Privileg. S Petri c. 18. Marcionem ab Ecclesia ejectum Romam appellasse scribit. *p. 162.* Verùm Marcionem à Patre ecclesiâ expulsum Romanum Pontificem appellasse negat. Nat. Alex. *Diss. II. Sec. II. art. III.* & ex hoc constare ait, quæ Bellarmino fides adhibenda sit, quòd inter exempla eorum, qui Romanam Ecclesiam & Pontificem ante Sardicense Concilium appellaverunt, Marcionis appellationem primo loco recenseat l. 2. de Romano Pontif. c. 21. Vid. etiam Chamier in Panstrat. Cathol. contra Bellarm. T. II. l. 13. c. 9. Th. 2. 3. & 4. P. V. Concil. p. 216. (Pag. 137.)

V. Antequam Romam veniret Marcion, in Syria docuit, ut Epiphanius Autor est, & Philastrius quoque scribit Marcionem tum demum hæresin suam Romæ seminasse, cum jam in Asia à Johanne, cujus discipulos fortasse Philastrius intelligit, & à Presbyteris devictus & ex civitate Ephesi fugatus esset. Atque hinc Petavius in animadversionibus ad hæresin 46. Epiphanii colligit, Marcionis hæresin non demum Antonino imperante, sed sub Hadriano cœpisse, ita quidem ut sub Hadriano primum eruperit, postea vero sub Antonino longe lateque propagata celebre sibi nomen pepererit. Quam sententiam Antonius quoque Pagi in sua Critica ad annales Baronii sequitur, cum etiam in aliis hæresibus earum tempora utplurimum distinguenda & sæpe diversa initia illis assignanda sint. hæres. 42. hæres. 45. p. 83. A. C. 144 n. III. p. 44.

VI. Obviam sibi Romæ facto Marcioni & dicenti: *cognosce nos Polycarpe:* Sanctissimus Martyr respondit: *cognosco primogenitum Satanæ.* Et hic Polycarpi cum Marcione congressus sub

Aniceti Pontificatu contigit, de quo Irenæus *lib.3.c.3.* Eusebius *lib.4.c.14.* Hieronymus *in catalogo Scriptorum c.17.* Svidas *sub voce Polycarpi*, Nicephorus *lib.3.c.30.* Autor Chronici Alexandrini (Pag.138) *p.602.* & alii videantur. E quibus nonnulli verba Marcionis ad Polycarpum: ἐπιγίνωσκε ἡμᾶς, per interrogationem legunt: p. 68. ἐπιγινώσκεις ἡμᾶς; *cognoscis nos*? Observat autem Valesius in notis ad Eusebium, ἐπιγινώσκειν hic idem esse ac salutare, quo sensu & Paulus in priori ad Corinthios epistola sub finem dixerit: ἐπιγινώσκετε αὐτοὺς i.e. *salutate illos*. Adducit quoque ritum veterem Diaconorum, qui ad sacram mensam accedentibus acclamare solebant: ἐπιγινώσκετε ἀλλήλους, ne quis scilicet profanus ad sacram mensam accederet. Tota itaque congressus illius inter Marcionem & Polycarpum ratio hæc fuit: Marcion, ut Petri Not. ad vit. Polycarp. p. 378. Halloixii verbis utamur, aliquot comitatus discipulis Romam obambulans veniebat, hinc contra Polycarpus cum suis sed humilis ac modestus, nulliusque nisi hæresiarcharum, & eorum, qui contemnerent vias Domini, contemptor. Iste ergo ut natu minor Polycarpum senio fessum & maximæ autoritatis virum, sive ejus sanctitatis conscius & reverens, sive accipiendæ à tanto viro resalutationis cupidus eum prior salutavit, Polycarpus autem honorare hæresiarcham dedignatus præterivit irresalutatum, tum ille despectum sese sentiens, *cognosce nos*, inquit, *Polycarpe*: hic autem, cum suis relinquere vellet exemplum fugiendarum ejusmodi pestium, *cognosco te*, inquit, *Primogenitum Satanæ*, sicque pertransivit. Nam si Marcionis aliquem tunc respectum habuisset, aut cum eo colloquium vel breve miscuisset, tum iste fortasse sub umbra illius cum tanto viro congressus (nimirum quasi eadem ipse cum Polycarpo sentiret) plures decepisset. Jam vero evulgata de Marcione rigida Polycarpi sententia multi ab eodem Marcione decepti resipuerunt. Hactenus Halloixius.

(Pag.139.) VI. Tantum verò fidei catholicæ calorem in Marcione primitus fuisse narrat Tertullianus *lib.4. adv. Marcionem cap.4.* ut & pecuniam suam ecclesiæ inferret, quæ postea, cum in hæresin defecisset, una cum ipso projecta fuit. Et hanc Marcionis

cionis ab ecclesia segregationem sub Eleutheri Pontificatu factam idem Tertullianus *in lib. de praescriptionibus adv. haereticos cap. 30.* asserit, ubi etiam Marcionem, dum suae cum ecclesia reconciliationi jam intentus esset, morte praeventum commemorat. Quae autem de muliere Romam à Marcione eum in finem praemissa, ut decipiendos animos sibi praepararet, apud Hieronymum *in epist. ad Ctesiphont.* memorantur, fortasse non ad Marcionem, sed ad Carpocratem spectant ejusque Marcellinam, quam Hieronymus, cum ista scriberet, memoriae quodam lapsu pro Marcionis socia habere potuit.

VII. Marcionem hunc Ponticum cum Pontico mure comparat Tertullianus, quia Evangelia corrosit. Solum enim Lucae Evangelium idque mutilatum & interpolatum recepit, testantibus Irenaeo *lib. 1. cap. 29.* & Origene *in Philocalia cap. 5.* Quae abstulerit ex Evangelio Lucae, aut in eodem depravaverit, enarrat Epiphanius *haeres. 42. sect. II.* Quod autem Tertullianus *lib. 4. adv. Marcion. c. 7.* ait, abrasa à Marcione ex Evangelio verba Christi: *veni, non ut legem & Prophetas dissolverem, sed potius ut implerem*; item illa verba Christi: *non sum missus, nisi ad perditas oves Israëlis*, ex eo Richardus Simonius colligit, ipsum quoque Tertullianum non habuisse exactum aliquod exemplar Lucae, cum uterque ille locus non apud Lucam, sed apud Matthaeum legatur, cujus Evangelium Marcion plane non recepit. Et quantum ad priorem Matthaei locum attinet, qui ex Matthaei V, 17. depromtus est, addere potuisset Simonius Isidorum Pelusiotam, qui asserit, Marcionitas non solum genealogiam, quae ab Abrahamo & Davide ad Christum delabitur, resecuisse, sed etiam verba illa Christi: *non veni ad destruendum legem & Prophetas*, hoc modo corrupisse: τί δοκεῖτε, ὅτι ἦλθον πληρῶσαι τὸν νόμον καὶ τοὺς προφήτας; ἦλθον καταλῦσαι ἀλλ' οὐ πληρῶσαι, *quid putatis, quod venerim, ut legem & Prophetas adimplerem? veni ut dissolverem, non ut implerem.*

lib. 1 adv. Marc cap. 1.

histor. critic. N.T. c. 12. p. 128.

(Pag. 140.)

lib. 1. epist. 371

VIII. Paulinas epistolas nec omnes nec integras Marcion

rece-

recepit, ut testantur Irenæus *l. 1. c. 29.* & Epiphanius *hæres. 42. p. 317. & sequentibus*, ubi varias Paulinarum epistolarum corruptelas à Marcione ejusque asseclis factas enumerat. Et epistolæ quidem ad Philemonem suam brevitatem profuisse, ut falsarias Marcionis manus evaderet, scribit Tertullianus, etsi contra Epiphanius, cum epistolas Paulinas à Marcione turpiter depravatas probat, se ex epistola ad Philemonem nihil adduxisse scribat, διὰ τὸ ὁλοσχερῶς αὐτὴν διεστράφθαι παῤ αὐτῷ κεῖσθαι, h. e. quod apud illum plane depravata legatur. Ex epistolis Paulinis, quas plane respuit Marcion, fuit epistola ad Titum, ut Hieronymus *in præfatione sui ad hanc epistolam commentarii* testatur. Huic utramque ad Timotheum adjungit Lupus *in notis ad Tertullianum de præscript. p. 327.* & ad Clementem Alexandrinum provocat. Verum Clemens Alexandrinus, etsi *lib. 2. Strom. p. 280.* utramque ad Timotheum epistolam ab hæreticis rejectam asserat, à Marcionitis tamen id factum esse non expresse scripsit. Interim ex Tertulliani *lib. 5. adv. Marcionem c. 20*, constat, Marcionem epistolas ad Timotheum & Titum recusasse. Erravit ergo Philastrius, cum *in libro de hæres. c. 45.* solas Pauli ad Timotheum & Titum epistolas à Marcione receptas asserit. Quod si Cerdon Marcionis Magister Acta quoque Apostolorum & Apocalypsin repudiavit, ut Autor Appendicis ad Tertullianum de præscript. *c. 51.* memoriæ prodidit, haud improbabiliter statuetur, etiam Marcionem parum autoritatis illis tribuisse. Nec melius habuit epistolam ad Hebræos, & epistolas quæ catholicæ vocantur, ut colligi potest ex Epiphanii hæresi 42. c. 9. idque de epistola ad Hebræos eo minus mirandum, cum in ea epistola haud pauca veteris testamenti loca allegentur, quod integrum Marcion aversatus est, siquidem Christum adventu suo legem & Prophetas ceu mali Dei opera solvisse statuit, ut referunt Irenæus *lib. 1. c. 29.* Epiphanius *hæres. 42. sect. 4.* Theodoretus *lib. 1. cap. 24.*

lib. 5. adv. Marcion. c. 21.

(Pag. 141.)

IX. DUOS enim Deos Marcion fingebat, unum malum à lege & Prophetis annunciatum, cui etiam mundi creationem tribuit, alterum bonum. Quam sententiam perstringens Tertullianus duos illos Deos duas naufragii Marcionitici symplegadas

das appellat, & ob hunc ipsum errorem Marcionitæ à Prudentio in præfatione hamartigeniæ DUITÆ appellantur, cum ita canit:

> Marcion arvi forma corruptissimi
> Docet *Duitas* discrepare à Spiritu,
> Contaminatæ dona carnis offerens,

& paulo post:

> Hic se caduco dedicans mysterio
> Summam profanus dividit substantiam,
> Malum bonumque ceu duorum separans
> Regnum Deorum, sceptra committit duo,
> Deum esse credens, quem fatetur pessimum. (*Pag.142.*)

Quem errorem postea in ipso opere de hamartigenia prolixius refutat. Ad illam autem Duitarum vocem Stephanus Chamillard, qui in usum Delphini Prudentii opera nuper edidit, ista commentatur: *Poëta ut novam & horrendam haresin adducat* P.394. *in contemptum, insolens fingit verbum, proprium tamen & significans. Atque ut Tritheita dicuntur, qui tres Deos esse docent, ita & Duita, qui duos Deos agnoscunt.* Quæ saniora sunt quam quæ Dn. du Cange in glossario mediæ & infimæ latinitatis ad istum Prudentii locum notavit: DUITAS, *duplicitas, utitur Prudentius in hamartigenia*, Tom.I p.204. Quasi non Duitarum sed Duitatis vocabulum Prudentius usurpasset.

X. Inter veteres, qui errorem istum Marcionis tangunt, p.70. occurrit Justinus. Is enim in apologia, quæ vulgo secunda dicitur, scribit, quod Marcion Ponticus sectatores suos doceat ἄλλον τινὰ νομίζειν μείζονα τοῦ Δημιουργοῦ Θεόν, *alium quendam opifice majorem Deum opinari.* Et iterum in eadem apologia scribit, quod Marcion præter Creatorem universum Deum alium nescio p. 92. quem adnunciet. Audiamus & Cyprianum in epistola ad Pompejum de Marcione ita disserentem: [Cerdonem] *Marcion se-* epist 74. in Pamel. & Oxon. edit.

cujus additis ad crimen augmentis, impudentius cæteris & abruptius in Deum Patrem creatorem blasphemare instituit, & hæreticum furorem sacrilegis armis contra ecclesiam rebellantem scelleratius & gravius armavit. Prolixius agunt de hoc Marcionis errore Irenæus *lib.* 1. *c.* 29. Tertullianus *lib.* 1. *contra Marcion c.* 2. quibus jungendi præter alios Hieronymus *in epistol.* 151. *ad Algasiam qv.* 7. Philastrius *c.* 45. *de hæres.* & antiquus Autor, cui libros 5. (*Pag* 143.) contra Marcionem carminicè scriptos debemus, sive is Tertullianus sive alius quis fuerit, libro 5. de Marcione ita canens:

Prædicat hic duos esse Patres, divisaque regna,
Esse mali causam Dominum, qui condidit orbem,
Quique figuravit carnem spiramine vivam,
Quique dedit legem & vatum qui voce locutus.
Hunc negat esse bonum, justum tamen esse fatetur,
Crudelem, durum, belli cui sæva voluptas,
Judicio horrendum precibus mansuescere nullis.
Esse alium suadet, nulli qui cognitus unquam,
Qui non est usquam, falsum sine nomine Numen,
Constituens nihil & nulla præcepta locutus,
Hunc ait esse bonum, nullum qui judicat, æque
Sed spargit vitam cunctis, non invidet ulli.

XI. Equidem apud Origenem *in dialogo de recta in Deum fide sect.* 1. *p.* 3. Megethius Marcionita tria principia statuit, nempe Deum Patrem Christi, qui sit bonus & præsit Christianis, & alium Conditorem, qui præsit Judæis, & ab his diversum, qui sit malus, & præsit ethnicis. Cui sententiæ favent Epiphanius, qui *hæres.* 42. *sect.* 3. Marcionem ad duo Cerdonis principia tertium p. 178. adjecisse scribit, Cyrillus Hierosolymitanus *catech.* 16. qui Marcio- Tom. I. p 412. edit, Commel. nem primum tres Deos asseruisse scribit, Athanasius, qui *in decretis Synodi Nicenæ contra Arianos* per Marcionis doctrinam in tres principatus divinam Monarchiam divisam esse pronunciat, Dama-

mascenus *hæres.* 42. Abul Pharajus *in historia Dynastiarum p.* 77. qui Marcionis dogma ita exprimit, quod docuerit tres esse Deos, Æquum, Bonum, & Malum, & ex his Æquum in Malo seu materia opera sua exercuisse, atque ex eo mundum condidisse, Bonum vero, cum vidisset mundum in Mali partem trahi, Filium suum misisse, ut homines ad cultum sui Patris invitaret &c. Quibus & Balsamon *in scholiis ad Canonem* 95. *Concilii* 6. *in Trullo habiti* accedit. Verum, si Rhodonem audiamus, ipse quidem Marcion duo principia docuit, ex Marcionitis autem aliqui unum, aliqui duo, aliqui tria principia statuerunt, quorum Princeps fuit Syneros, ut ex Rhodone notavit Eusebius *lib.* 5. *c.* 13. Unde etiam Epiphanium corrigunt Augustinus & Autor Prædestinati *hær.* 22. Quod si Theodoretum *lib.* 1. *de hær. fab. c.* 24. audiamus, quatuor ingenitas substantias Marcion asseruit, & adeo quidem creaturas tanquam mali Dei opera Marcionitæ aversati sunt, ut nonagenarium senem se novisse Theodoretus dicat, qui sputi excrementis faciem lavabat, ne aqua uti cogeretur, atque idem ille senex se cibo, potu aliisque creaturis ex necessitate uti dixit, cum aliter vivere non possit, hoc ipso confessus, se bonis Creatoris frui, eumque Deum, quem à Creatore Marcionitæ distingvunt, nihil habere, quo homines vitam suam sustentare possint. (*Pag.* 144.)

XII. Marcionem non minus ac Valentinum triginta æones coluisse, ob eamque causam numerum tricenarium magni fecisse, testis est Nazianzenus *in orat.* 44 *in festum Pentecostes*, & Nicetas *in h. l. p.* 719. & 720. nec non Elias Cretensis *in notis ad* 6. *orationem de Spiritu sancto p.* 178. Et quamvis Larroquanis *in observationibus ad Ignatianas Pearsonii vindicias p.* 196. & *seqv.* tam Scholiastas Nazianzeni quam ipsum Gregorium aliquid humani passos asserat, aliter tamen videtur Georgio Bullo *in defensione fidei Nicenæ sect.* 3. *c.* 1. *p.* 300. & *seqv.* Cæterum quod Nazianzenus *in orat.* 1. *adv. Arianos p.* 330. fugere jubet Marcionis Deum ex elementis & numeris conflatum, id Marco potius Valentiniano quam Marcioni competere videtur, cui ejusmodi Deum ex numeris & elementis conflatum tribuunt. Irenæus *lib.* 1 *c.* 10. *seqv.* & Autor append. ad Tertullianum de præscript. *c.* 50. Quamobrem in prædicto (*Pag.* 145.)

dicto Nazianzeni loco pro Marcione Marci forte nomen reponendum est.

XIII. De Christo Marcion docuit, quod neque vere natus, neque vere passus fuerit, cum umbram potius & phantasma humani corporis quam verum corpus habuerit, ut testantur Theodoretus *lib. 1. c. 24.* Philastrius *c. 45.* & ante hos Tertullianus *lib. 3. adv. Marcionem c. 8.* cujus verba audire juvat: *desinat nunc hæreticus à Judæo, aspis, quod ajunt, à vipera mutuari venenum, evomat jam hinc proprii ingenii virus, phantasma vindicans Christum. Nisi quod & ista sententia alios habebit Autores præcoquos & abortivos quodammodo Marcionitas, quos Apostolus Johannes Antichristos pronunciavit, negantes Christum in carne venisse, & tamen non ut alterius Dei jus constituerent, quia & de isto notati fuissent, sed quoniam incredibile præsumpserant Deum carnem, quo magis Antichristus Marcion sibi eam rapuit præsumptionem, aptior scilicet ad renuendam corporalem substantiam Christi, qui ipsum DEUM ejus nec Autorem carnis induxerat, nec resuscitatorem, optimum videlicet & in isto diversissimum à mendaciis & fallaciis Creatoris. Et ideo Christus ejus, ne mentiretur, ne falleret, & hoc modo Creatoris forsan deputaretur, non erat quod videbatur, & quod non erat mentiebatur, caro nec caro,* (Pag. 146.) *homo nec homo: proinde Deus Christus nec Deus. Cur enim non etiam Dei phantasma portaverit? &c.* In quibus verbis indicat, cur veram carnem Christo Marcion tribuere noluerit, nempe quia carnem mali DEI opus & Christum Boni DEI Filium asserebat. Innuit vero etiam Tertullianus non primum fuisse Marcionem, qui Christi corpus phantasma fuisse diceret, sed jam Johannis ætate fuisse, qui Christum in carne fuisse negarent. Quam periculosus autem error ille sit, in sequentibus ostendit, ubi inter alia: *eversum est totum Dei opus, totum Christiani nominis pondus &c.* Quod autem Gennadius *de dogma-*

dogmatibus eccles. c. 2. & Vigilius *sub initium libri 3. adv. Eutychen* Marcioni tribuunt, quasi docuerit Christum corpus suum è cœlo in uterum Mariæ attulisse, id Valentino potius competit. Dicebant autem Marcionitæ, ut & hoc addamus, eam ipsam ob causam Christum Matrem suam negasse, ne ex ipsius substantia natus videretur, ut indicat Hieronymus in cap. 12. Matthæi. Atque hinc facile colligere licet, quales hæreticos innuat Ambrosius, cum in exposit. Evangel. Lucæ lib. 6. ad verba Christi: *mater & fratres mei hi sunt, qui verbum DEI audiunt & faciunt*: ista notat: *ergo hic non, ut hæretici quidam tendiculas aucupantur, mater negatur, quæ de cruce etiam agnoscitur, sed necessitudini corporali præscriptorum cœlestium forma præfertur.* Tom. I. Operum Ambr. edit. Paris. 1686 p. 1392.

XIV. Qui duplicem Deum finxerat Marcion, duplicem quoque Christum statuit. Sic enim Optatus Milevitanus: *Marcion, qui ex Episcopo apostata factus, inducebat duos Deos & duos Christos.* lib. 4. adv. Parm. p. 91. Eundem errorem tangit Justinus Martyr *in apol. 2. p. 92.* & imprimis Tertullianus, qui Marcionis de duplici Christo sententiam apertius exponit, cum ait: *constituit Marcion alium esse Christum, qui Tiberianis temporibus à Deo quondam ignoto revelatus sit in salutem omnium gentium: alium, qui à Deo creatore in restitutionem Judaici status sit destinatus quandoque venturus &c.* (Pag. 147.) lib. 4. adv. Marc. c. 6.

XV. Conjugium & liberorum procreationem impugnasse Marcionem, contra vero continentiam & virginitatem prædicasse; produnt Clemens Alexandrinus *Stromat. lib. 3. p. 314. 315. 318.* & Tertullianus *lib. 1. contra Marcionem c. 29. 30.* ubi inter alia Marcionem cum Pharaone comparat, quum Pharao animas ademerit, Marcion non dederit, ille de vita abstulerit, hic non admiserit in vitam, ille editos interfecerit, hic edendos. Porro quod Cainum, Sodomitas, Ægyptios impiosque gentiles à Domino ad inferos descendente salvatos, Abelem vero, Eno-

 chum

chum, Noam & alios justos in inferno relictos Marcion pronunciaverit, autor est Irenæus *libr. 1. adv. haeres. c. 29.* quem sequuntur Epiphanius *haeres. 42. Sect. 4.* Theodoretus *lib. 1. c. 24. haeretic. fabul.*

XVI. Iidem Autores testantur, quod Marcion carnis resurrectionem negaverit. Quem errorem Tertullianus *libr. 1. adv. Marcionem* salutis dimidiationem appellat, cum animæ tantum salutem tribuerit. Unde & Hieronymus, ut ipse in epist. 61. c. 14. memorat, aliquando nonneminem de Marcionis Schola audivit dicentem: *væ illi, qui in hac carne & in his ossibus resurrexerit.* Sic enim verba Hieronymi leguntur *in edit. Basil. tom. 3. fol. 81. & Antverp. tom. 2. p. 222.* Videtur tamen ibi potius legendum: *Væ illi, qui in hac carne non resurrexerit.* Solebant enim
(*Pag.* 148.) sæpe veteres hæretici orthodoxos decipere, quasi & ipsi carnis resurrectionem crederent, væ, inquientes, qui in hac carne non resurrexerit, ut observavit Tertullianus in libro de resurrect. c. 19.

XVII. Quomodo Marcionitæ vivos sub lecto occultatos pro mortuis baptizaverint, referunt Chrysostomus & Theophylactus *ad 1. Cor. 15.* & Constantinus Harmenopulus *in lib. de sectis cap. 12.* Hunc vivorum pro mortuis baptismum apud Marcionitas viguisse verisimile non videtur Benedicto Justiniano *in commentario ad epistolas Paulinas*, cum Irenæus aliique veteres Scriptores, qui Marcionis ætatem propius attigerunt, ejus rei non meminerint, & præterea Marcionitæ resurrectionem negaverint, unde satis constet, verba Pauli ad eos minime pertinere. Et facile quidem largior, Apostolum ad Marcionitas eo loco nullum respectum habuisse, cum eo tempore ne nomen quidem Marcionis cuiquam cognitum fuerit, quæri tamen potest, an nullus veterum ante Chrysostomum baptismum vivorum pro mortuis Marcionitis tribuerit? Chamier *in panstratia catholica tom. 3. lib. 26. c. 19. n. 2.* dicit etiam Tertullianum in libro de resurrectione carnis *c. 48.* baptismum pro mortuis Marcionitis tribuisse. Verum etsi ibi baptismi pro mortuis Tertullianus

memi-

meminerit, de Marcione tamen tacet. Rectius, judice Sebastiano Schmidio, Præceptore quondam meo fidelissimo, allegare potuisset libri 4. contra Marcionem c. 11. ubi de Deo Marcionis dicit, quod neminem tinxerit nisi cælibem aut spadonem, & quod baptismum morti vel repudio servet. E quibus verbis colligi potest, quod Marcion neminem conjugatum baptizaverit, nisi matrimonium vel per mortem vel per repudium solutum fuisset. (*Pag.149.*) Utri vero conjugum vinculo matrimonii per mortem soluto baptismum contulerit, num mortuo, quod probabilius venerando Schmidio videtur, an superstiti, incertum est. Mihi posterius magis verisimile videtur, quod ex locis parallelis quodammodo demonstrari potest. Sic enim Tertullianus lib. 1. adv. Marcion. cap. 29. *non tingitur apud illum caro nisi virgo, nisi vidua, nisi calebs, nisi divortio baptismum mercata.*

XVIII. Cur vero Marcion baptismum bis terve iterandum apud suos docuerit, exponit Epiphanius *haeres. 42. Sect. 3.* & ex eo Vossius *diss. 17. de baptismo thes. 18.* Neque tamen orthodoxi illorum baptismum, si vel centies iterassent, pro primo & valido habebant, unde Theodoretus scribit, quod decem millia Marcionitarum ad fidem adduxerit & baptizaverit. (epist. 145.) Ex quo Natalis Alexander colligit, Marcionitas baptismum non eo quo Christus instituit modo peregisse. (Sec. 2. part. I. p. 10.) Sane Augustinus Marcionis baptismum se pro integro Sacramento habiturum pronunciat, si Evangelicis verbis in nomine Patris, Filii & Spiritus Sancti conferretur. (lib. 3. de bapt. contra Donatist. c. 15.) Quodsi Marcion baptismum alio, quam Christus instituit, modo administravit, probandum non est quod Stephanus Episcopus Romanus Marcionis baptismum ratum habuit, quo nomine ipsi succenset Cyprianus conquerens Stephani obstinationem in tantum prorupisse, ut etiam de Marcionis baptismo & aliorum blasphemantium Deum Patrem filios Dei nasci contenderet. (epist. 74. ad Pompej.) Cum enim Cyprianus nullam omnino hæresin, sed neque aliquod schisma salutaris baptismi sanctificationem habere sibi persuasisset, longe gravius ferebat, etiam Marcionis baptismum ab Episcopo Romano pro legitimo haberi. (*Pag.150.*)

Origenian. lib. 2. p. 92.

XIX. Marcionem cum Magistro suo Cerdone inter eos refert Huetius, qui post Pythagoreos, Platonicos & Stoicos animam divinæ auræ particulam & ex ipsa Dei substantia expressam statuerunt. Et Stephanus Le Moyne Marcionitas multa alia figmenta hoc novo delirio cumulasse tradit, quod statuerint, animas rationales esse ἀποῤῥοίας & emanationes ab ipsa substantia Divina, ejusdem cum DEO naturæ illique cöessentiales, quæ post hominis interitum ad principium suum & fontem reverterentur, & in oceano essentiæ Divinæ iterum cum ea confunderentur. Et hunc errorem refutatum dicit ab Origene in commentario ad cap. 37. Jobi, ubi aliquid Deo ὁμοούσιον dari inficiatur. Reprehendit ibidem Genebrardum, qui pro ὁμοούσιον legi cupit ὁμοιούσιον, quasi Origenes non negasset, dari aliquid Deo cöessentiale, sed tantum animas hominum DEO prorsus similes esse admittere noluerit, quod verisimile Le Moynio non videtur, cum Marcionitæ non tantum animas divinæ naturæ similes dixerint, sed ejusdem plane essentiæ & substantiæ, siquidem putaverint, animas esse quasi scintillas, radios & partes solis æterni, quæ ad corpora animanda, fovenda & conservanda adhibeantur, & ex toto ad tempus separentur, & tandem post corporis languores, exhaustas vires & ruinam ad essentiam divinam tanquam centrum suum revertantur. Hæc ex Le Moynio de isto Marcionitarum errore describere volui. Ipsum enim Origenis in Jobum commentarium, in quo illud Marcionitarum delirium refutasse dicitur, ad manus non habeo, cum Merlinus & Erasmus, cujus editione utor, tantum priorem Origenis in Jobum tractatum tribus libris distinctum inter Origenis opera vulgaverint, cui postea Gilbertus Genebrardus, cum denuo Origenis opera ederet, sub finem tomi primi alterum istum Origenis in Jobum commentarium adjecit, à Joachimo Perionio Latine redditum. Interim hoc saltem notare juvat, à pluribus eruditis hunc Origenis commentarium pro spurio haberi, idque Huetius ex eo ipso loco probat, in quo Autor ille nihil DEO ὁμοούσιον dari dicit. Exinde enim colligit, Autorem hujus commentarii fuisse aliquem Arianum, cum juxta Epiphanium non tam bituminis nidorem serpens fugiat, quam

In variis sacris tom. 2. p. 251.

(Pag. 151.)

quam Ariani vocem *ὁμοούσιος*. Nec defuerunt qui Maximinum Arianorum Episcopum ab Augustino repressum illorum commentariorum autorem facerent, ut Labbeus observavit, qui tamen recte addit: *quis Afrum crediderit Grace scripsisse?* Tom. 1. de Scr pt. eccl. p. 144.

XX. Animarum è corporibus in alia corpora transitum statuisse Marcionitas, Autor est Epiphanius *hæres.* 42. *sect.* 4. qui etiam id inter Marcionitarum errores refert, quod baptismum mulieribus permiserint, quod sabbatho jejunaverint, & mysteria sua coram catechumenis celebraverint. Quæ facile illis condonari possent, si tantum in casu necessitatis mulieribus baptismum indulsissent, & jejunia non ex odio Creatoris suscepissent. Quantum autem astris tribuerint, hæc Tertulliani verba indicant: lib. 1. contr. Marcion c. 18. (Pag. 152.) *processerit, age, jam in notitiam* (de ignoto Marcionis Deo loquitur) *quando voluit, quando potuit, quando hora fatalis advenit. Fortasse enim anabibazon ei obstabit, aut aliqua malefica, aut Saturnus quadratus, aut Mars trigonus. Nam & Mathematici plurimum Marcionitæ, nec hoc erubescentes de ipsis etiam stellis vivere Creatoris.* Videtur vero & Clemens Alexandrinus ad Marcionitas respicere, cum libro 4. Stromatum hæreticos quosdam notet, qui in martyrium præcipites ruebant. p. 511. Cum enim eos id fecisse notat ex odio Creatoris, haud absurde Baronius colligit, Marcionitas hic perstringi. ad A. C. CCV. Tanto enim in Creatorem odio flagrabant, ut corpus quoque & alia ab eo creata detestarentur, iisque tanquam à malo principio venientibus carere posse optarent. Quantum vero Marcionitarum adversus Creatorem odium fuerit, ex eo quoque apparet, quod serpentem Creatore meliorem dicere haud veriti fuerint, cum Creator de arbore cognitionis edere vetuerit, serpens autem ad comedendos illius arboris fructus hortatus fuerit. Refert hoc Theodoretus, & addit, nonnullos eorum serpentem hoc nomine venerari, & semetipsum apud illos serpentem æneum invenisse in arcula quadam cum execrandis eorum mysteriis reconditum.

XXI. Hos aliosque errores Marcion non voce solum sed & scriptis propagavit. Scripsit enim aliquod volumen, quod *Antithesium* titulo signavit. Cujus operis mentionem Tertullianus in libris contra Marcionem passim facit. Unicum tantum locum adducere placet, qui sub initium libri 4. adversus Marcionem extat. Ibi enim Tertullianus, cum se omnem paraturam impii atque sacrilegi Marcionis ad ipsum ejus Evangelium provocare dixisset, hæc subjicit: (Pag. 153) *& ut fidem instrueret, dotem quandam commentatus est illi, opus ex contrarietatum oppositionibus Antitheses cognominatum, & ad separationem Legis & Evangelii coactum &c.* Per Marcionis autem Evangelium non aliud Tertullianus intelligit, quam Evangelium Lucæ, quod Marcion fœde corrumpendo & interpolando suum fecit, etsi nullum illi adscripserit Autorem, *quasi non licuerit illi titulum quoque affingere, cui nefas non fuit ipsum corpus evertere*, ut Tertulliani verba nostra faciamus. Syntagmati huic evangelico aliud quoque (lib. 1. contr. Marcion. c. 2.) Marcion addidit ex epistolis Paulinis corruptis & interpolatis consarçinatum, quod Apostolicum dictum fuisse Epiphanius observat. Conferantur quæ supra de S. Scripturis à Marcione depravatis observata sunt, (thes. 7. & 8.) & quæ de scriptis Marcionis notavit Pamelius in notis ad lib. 1. contr. Marcion. c. 1. ubi etiam de Marcionis epistola & literis, quarum apud Tertullianum mentio.

XXII. Ad scriptum, quod Apostolicum Marcion insignivit, respicit dubio procul Hieronymus, cum in commentario epistolæ ad Galatas ad verba: (Gal. I. 1.) *& per Deum Patrem, qui suscitavit eum à mortuis*, ita commentatur: *sciendum quoque in Marcionis apostolo non esse scriptum:* & per Deum Patrem, *volentis exponere, Christum non à Deo Patre sed per semetipsum suscitatum.* (p. 81.) Quæ Hieronymi verba Sandius in nucleo historiæ ecclesiasticæ eum in finem allegat, ut orthodoxis docentibus, quod Christus semetipsum à mortuis excitaverit, à Marcionitarum consensu invidiam faciat. Verum non id in Marcione reprehendit Hieronymus, quod Christum à semetipso suscitatum dixerit, sed quod

quod à Patre resuscitatum negaverit, ejusque rei gratia textum apostolicum corruperit. Et qualem Christi resuscitationem Marcion crediderit, ex eo colligere licet, quod Christum vere passum & vere mortuum negaverit, ut supra vidimus. (Pag. 154.)

XXIII. Hæresiarchæ huic deterrimo ejusque discipulis haud pauci ecclesiæ Doctores se opposuerunt, in quorum numero Polycarpus, de quo jam supra dictum est, neque hic tacendi Justinus Martyr, quem adversus Marcionem scripsisse ex Eusebio *lib. 4. c. 18. Histor. eccles.* & Hieronymo *de Scriptor. eccles. c. 23.* cognoscere licet, Irenæus, qui in libris adversus hæreses imprimis vero libro 3 & 4. Marcionitarum hæresin strenue impugnat, & Tertullianus in libris 5. adversus Marcionem, & in poëmate contra Marcionem totidem libris constante, de quo tamen, num Tertullianum Autorem habeat, dubitari possit. Fuit quoque inter Marcionis Adversarios, Theophilus Antiochenus, cujus librum contra Marcionem intercidisse constat, quem tamen Dannhauerus, si Caveo credere velimus, crasso satis errore adhuc extare scripsit. Nollem Clarissimo Viro duriora illa in B. Dannhauerum verba excidisse, qualibus etiam Bebelium impetit, cum eum de Quadrati scriptis agentem clausis oculis spissum Magdeburgensium errorem absorpsisse arguit. Verum Dannhauerus Theophili adversus Marcionis librum usque hodiè extare nusquam asseruit, sed verba tantum Hieronymi, cujus ætate liber ille extabat, allegavit, & ipsum locum Hieronymi indicavit. En ejus verba: *Theophilus Antiochenus librum contra Marcionem composuit, qui usque hodiè extat. Feruntur ejus ad Autolycum tria volumina, & contra hæresin Hermogenis liber unus, ita Hieronymus in Catalogo.* Erravit igitur hic ipse Caveus, dum crassum satis errorem Dannhauero impegit. De Bebelio alius erit dicendi locus. Caveat sibi interim Celeberrimus Caveus, ne ipse, quod B. Bebelio exprobravit, spissos aliorum errores clausis oculis absorbeat. Sanè in Cerintho ex Hieronymi fide refert, Cerinthum subita balnei ruinâ oppressum, & in margine allegat Hieronymi dia-

Histor. literar. p. 43.

histor. liter. p. 32.

(Pag. 155.)

p. 23.

dialogum adversus Luciferianos. Scio etiam Feuardentium in not. ad Irenæum libr. 3. c. 3. Hieronymum ejusque adversus Luciferianos dialogum ejus rei testem allegare. Verum qui Hieronymi dialogum adv. Luciferianos apertis oculis legerit, nihil de illa balnei ruinâ ibi deprehendet. Sed jam è diverticulo, quo nos amor in Venerand Præceptores compulit, in viam ad Marcionis & Marcionitarum adversarios redeamus, quos inter etiam numerandi Rhodan apud Eusebium l. 5. c. 13. Philippus Gortynensis, Modestus, Bardesanes, Clemens Alexandrinus, Hippolytus, Origenes, ut Sabbatium Gallicanæ cujusdam ecclesiæ Episcopum, qui à Secunda Christiana quadam virgine rogatus, Gennadio teste, librum de fide composuit, in quo non solum Eunomium & Aëtium, sed Marcionem quoque & Valentinum refutavit, Theodoretum, qui ut ipse scribit, octo vicos Marcionitarum hæresi infectos cum vicinis locis ad veritatem perduxit, & decem millia Marcionitarum ad orthodoxam fidem perducta baptizavit, Epiphanium, qui & in panario Marcionitarum hæresin refellit, & jam antequam panarium suum adversus hæreses scriberet, peculiarem adversus Marcionitas disputationem elaboraverat, quæ nunc ipsi panario inserta legitur, Eusebium Emisenum, quem inter Marcionitarum antagonistas Theodoretus numerat, Chrysostomum, cujus zelum adversus Marcionitas Theodoretus *lib. 5. histor. eccl. C. 31.* & Georgius *in vita Chrysostomi apud Photium in bibliotheca cod. 96.* commendant, Prudentium, qui in hamartigenia Marcionitarum de duplici Deo sententiam refutat, & alios taceamus. Nec Imperatores Christiani officio suo defuerunt, siquidem Constantinus M. severioribus decretis Marcionitas æque ac Valentinianos aliosque hæreticos coërcuit, ut testantur Eusebius *lib. 3. de vita Const. M. c. 64. 65.* Cassiodorus *in tripartit. lib. 3. c. 11. &c.*

de Scriptor. eccl c. 25.

epistol. 81. & 145.

hæret fabul. lib. 1 c 24.

(Pag. 156.)

CA-

CAPUT VIII.

de

Lucano, Apelle, & aliis quibusdam Marcionis discipulis.

I.

INter Marcionis discipulos fuit LUCANUS, quem sub nomine λύκου seu lupi Pontici à Rhodone apud Eusebium *libr. 5. c. 13. histor. eccles.* intelligi existimat Baronius. Verum Marcioni potius id cognomentum à Rhodone attributum fuisse, tom. 2. annal. A. C. 146. præcedentium verborum contextus indicat. Lucanus vero ille inter alia neque carnem neque animam sed tertium quid resurrecturum statuit, ut Tertullianus *in libro de resurrect. c. 2.* testatur. Conferantur præterea de Lucano Autor appendicis ad Tertullianum de præscript. *c. 51.* Philastrius *de hæres. cap. 46.* Origenes *lib. 7. contr. Celsum.* Non Lucanum sed Lucianum appellat Epiphanius *hæres. 43.* & Damascenus *in eadem hæresi.* Quæ vero ex Irenæi libro 3. c. 3. & Hilarii libro 6. de Trinitate de hoc Luciano refert Prateolus *in elencho hæresium p. 584.* vereor (*Pag.* 157.) ne in prædictis Autoribus frustra quærantur. Et tamen ea repetit Ludovicus de la Cerda in notis ad Tertullianum, Tom. 1. p. 128. ubi & plausibilem eorum sibi sententiam videri asserit, qui Lucianum à Lucano distinguunt. Verum eos à veritatis via longe aberrare notat Cotelerius in notis ad Damascenum de hæresibus. p. 772.

II. Nec incelebre fuit inter Marcionis discipulos APELLIS nomen, unde Apelliani, qui etiam Apellitæ, Apellejani

& Appelletiani, ut alias nominis hujus formationes taceam. vocari solent. Hic Apelles Lucani sub communi Magistro Marcione condiscipulus novam sectam instituit, cum ob stuprum commissum Marcionis schola ejectus fuisset. Hinc Tertullianus *in libro de præscript. c. 30.* de Apelle, *si & Apellis*, inquit, *stemma retractandum est, tam non vetus & ipse, quam Marcion institutor & præformator ejus. Sed lapsus in fœminam desertor continentiæ Marcionensis ab oculis sanctissimi Magistri Alexand-secessit.* Addit quod Apelles postea jam non amplius Marcionites in aliam fœminam impegerit, nempe in Philumenam virginem seu potius immane prostibulum, cujus energemate circumventus, quas ab ea didicit phaneroses scripsit. Cujus Philumenæ Tertullianus etiam jam antea his verbis meminerat: *providerat* c. 6. *jam tunc Spiritus S. futurum in virgine quadam Philumena angelum seductionis, transfigurantem se in Angelum lucis, cujus signis & præstigiis Apelles inductus novam hæresin induxit.* Qui autem appendicem hæresium huic Tertulliani libro attexuit, Apellem dicit privatas suas & extraordinarias lectiones habuisse, quas appellaverit phaneroses Philumenæ puellæ cujusdam, quam tanquam Prophetissam secutus fuerit. Unde (Pag. 158.) Augustinus memoria lapsus est, cum Philumenam hanc ejus- de hæres, c. 23. que revelationes non Apelli sed Severo tribuit, nisi forte librariorum vitio relatio illa de Philumena, quæ ad caput 23. proprie spectabat, ad caput proxime sequens, quod de Severo agit, rejecta fuerit. Dicit autem Augustinus Severum Philumenam divinitus ad prænuncianda futura inspiratam credidisse, ad quam somnia atque æstus animi sui referens divinationibus ejus seu præsagiis secreto moneri solitus fuerit, eodem phantasmate eidem Philumenæ pueri habitu se demonstrante, qui puer apparens se aliquando Christum aliquando Paulum asseruit. Addit eam quoque miracula nonnulla operari solitam, inter quæ illud præcipuum, quod in vitream ampullam angustissimi oris grandem panem immiserit, eumque extremis digitulis levare solita fuerit.

III. Præ-

III. Præter phaneroſes Philumenæ habuit Apelles libros ſuos quos ſyllogismorum inſcripſit, in quibus probare conatus eſt, non vera ſed falſa eſſe, quæ Moſes de Deo ſcripſit. ut teſtatur Autor appendicis ad Tertullianum de præſcript. c. 51. Specimen objectionum, quas Apelles contra Moſis hiſtoriam formavit, exhibet Ambroſius in libro de Paradiſo, ubi nonnulla ex 38. Apellis tomo allegantur, unde colligere licet, quantæ molis opus hoc Apellis volumen fuerit. Inter alias objectiones Apellitarum ab Ambroſio memoratas hæ occurrunt; quomodo lignum vitæ plus ad vitam operari potuerit, quam inſufflatio Dei? Si hominem Deus non perfectum creavit, & quisque perfectionem ſuam virtute acquirere poteſt, num homo plus acquirere ſibi potuit, quam Deus illi contulit? quomodo morte Deus hominem terrere potuit, cum homo adhuc mortem neſciret, neque eam guſtaſſet? Non ſolum vero Moſis ſcripta & legem Apelles, ſed Prophetas etiam repudiavit, ut Autor appendicis ad Tertullianum de præſcript. teſtatur. Unde & Origenes *lib. 5. contra Celſum* Apellem Judæorum literas pro fabulis habuiſſe notat. De falſo autem Apellis evangelio Hieronymus in prooemio commentarii in Matthæum videatur, & de adulteratione librorum Sacræ Scripturæ, quam Apelles cum aliis hæreticis communem habuit, Ruffinus, ſeu potius Origenes, cujus verba Ruffinus allegavit.

c. 5. & ſeqq. (Pag. 159.) c. 51. in libr. de adulteratione librorum Origen. tom. 1. Operum Origen. p. 881.

IV. Marcionis blaſphemiæ in multis conſentiens Apelles juxta Firmilianum in epiſtola ad Cyprianum Cyprianicis epiſtolis inſerta multa alia nova & graviora fidei & veritati inimica addidit. Docuit autem rationem fidei non ad examen vocari oportere, ſed unumquemque ut credit permanere debere, cum omnes in Chriſtum ſperantes ſalventur, dummodo bonis operibus vacent, ut ex ipſo Apellis ore audivit Rhodon, qui & illud addit, quod unicum tantum principium agnoverit, etiamſi nullam aſſertionis ſuæ rationem dare voluerit, imo & nullam ſe dare poſſe juraverit. In quo colloquio & illud Apelles aſſeruit, prophetias eo quod nihil omnino veri dicant, ſe ipſas refellere, cum ἀσύμφωνοι ſint & falſæ & ſibimet ipſis con-

trariæ. Rhodon autem ille Apellis antagonista à Pseudonymo Hieronymo in indiculo hæresium corrupte Corodon dicitur.
c. 18. Sic enim ibi de Apelle legitur : *à Corodone Asiani generis homine reprehensus est.*

Tom. 1. Oper. Orig. p. 858. V. Sententiam Apellis de Deo Origenes apud Pamphilum in apologia pro Origene his verbis exprimit: *Sed & Apelles licet non omnibus modis Dei esse deneget legem & Prophetas, ta-* (Pag. 160) *men & ipse hæreticus designatur, quoniam Deum, qui hunc mundum condidit, ad gloriam alterius ingeniti & boni Dei eum construxisse pronunciat, illum autem ingenitum Deum in consummatione seculi misisse Jesum Christum ad emendationem mundi ro-* de hæres. c. 23. *gatum ab eo Deo qui eum fecerat.* Juxta Augustinum Apelles quidem duos Deos introduxit, unum bonum, alterum malum, neque tamen duo principia sed unicum agnovit, Deum nempe bonum, à quo alterum nempe malum factum esse statuit, qui cum malignus esset, in sua malignitate mundum fecisse inventus fue- hæres. 22. rit. Similia habet Autor Prædestinati, & Zonaras, qui in canone apud Cotel. tom. 3. Græc. eccles. monument. p. 470. acrosticho Mariam sic alloquitur: *μίαν ἀρχὴν κηρύττει μὲν ὁ Ἀπελλῆς, ὦ παντάνασσα, ἵνα τε Θεὸν ὁμολογεῖ ἀνώτατον, τὸν ἕνα δὲ ἕτερον πεποιηκέναι αὖθις φησὶν, ὃν ὡς πονηρὸν δημιουργὸν γεγεννῆσθαι τοῦ κόσμου δογματίζει, πονηρὸς ὢν ἐκεῖνος, ἀχάριστον τέκτισμα πυρὸς ἄξιον μόνον* i.e. *unicum principium prædicat quidem Apelles, ô Regina omnium, unumque supremum Deum, at rursus ait, illum unum alterum creasse, quem & pravum mundi opificem fuisse constituit, cum ipse pravus sit, ingrataque creatura solo igne digna.* Theodoretus autem *lib. 1. hæret. fabul. c. 25.* scribit quod Apelles τοῖς ἀγεννήτοις Marcionis κύριον seu igneum adjecerit. Et ignei illius Dei Tertullianus quoque meminit, cum in libro de præ- c. 34. scriptionibus ait: *facilius de Filio quam de Patre hæsitabatur, donec Marcion præter Creatorem alium Deum solius bonitatis induceret: Apelles creatorem Angelum nescio quem gloriosum superioris*

periorio

perioris Dei, faceret Deum legis & Israëlis, illum igneum affirmans.

VI. De Christo docuit Apelles, quod ejus corpus in descensu è cœlis ex ætherea & elementari materia compactum in ascensione ad sua principia redierit, ut notarunt Autor appendicis ad Tertullianum de præscript. *c. 51.* Philastrius *de hæres. c. 47.* Epiphanius *hæres 44.* Augustinus *de hæres. c. 23.* Autor Prædestinati *hæres. 22.* & alii. Audiamus Tertullianum: *quidam discentes Pontici illius supra Magistrum sapere compulsi concedunt Christo carnis veritatem, sine præjudicio tamen renuenda nativitatis. Habuerit, inquiunt, carnem, dum omnino non natam. Pervenimus igitur de calcaria, quod dici solet, in carbonariam, à Marcione ad Apellem, qui posteaquam à disciplina Marcionis in mulierem carne lapsus, dehinc in virginem Philumenam spiritu eversus est, solidum Christi corpus, sed sine nativitate suscepit ab ea prædicare.* Idem Tertullianus alibi scribit, quod Philumena Apelli persuaserit, cæterisque desertoribus Marcionis, Christum quidem circumtulisse carnem, nullius tamen nativitatis, utpote de elementis eam mutuatam. (*Pag. 161.*) de carne Christi c 6. lib. 3. adv. Marc. c. 11.

VII. Quod carnis resurrectionem Apelles negaverit, & solis animabus salutem tribuerit, indicat Autor appendicis ad Tertullianum de præscript. *c. 51.* & Origenes apud Hieronymum in epistola 61. ad Pammachium de erroribus Johannis Hierosolymitani dicit, hæreticos, & in his Apellem penitus & carnis & corporis resurrectionem negare & salutem tribuere animæ, & orthodoxos reprehendere, quod frustra dicant, se ad exemplum Domini resurrecturos, cum ipse quoque Dominus in phantasmate resurrexerit. De anima autem quid statuerit Apelles, exponit Tertullianus in libro de anima. *Apelles, inquit, sollicitatas refert animas terrenis escis de supercœlestibus sedibus ab igneo Angelo* c. 8. c. 23.

(Pag.162.) c. 36. *Deo Israëlis & nostro, qui exinde illis peccatricem circumfinxerint carnem.* Et iterum: *Apelles non Pictor sed hæreticus ante corpora constituens animas viriles ac muliebres, sicut à Philumena didicit, utique carnem ut posteriorem ab anima facit accipere sexum.* Et hæc quidem de Apelle & Apellitis dixisse sufficiat, quos Origenes sua ætate tanto fervore impugnavit, ut eorum causa periodeutes fieret, & per singulas quasque urbes Orientis eundo prædicaret, ut refert Autor Prædestinati c. 22.

VIII. Aliorum quorundam Marcionis discipulorum meminêre Rhodon apud Eusebium *lib. 5. c. 13.* & Theodoretus *lib. 1. hæret. fab. c. 25.* Nam apud Eusebium occurrunt SYNEROS, POTITUS & BASILICUS; apud Theodoretum PREPON, PITHON & BLASTUS. THEODOTION quoque unus ex antiquis Veteris Testamenti Interpretibus Græcis, antequam ad Judæos transiret, Marcionita fuit, ut refert Athanasius Tom. 1. edit. Commelin. p. 115. in Synopsi S. Scripturæ, ut alios Marcionis asseclas taceamus.

CA-

CAPUT IX.

de

Gnosticis seu Gnoitis, Borboritis, Barbeliotis, Coddianis, Corpiano, Scorpiano, Phibionitis, &c.

I.

SUb Aniceti pontificatu, quo tempore Polycarpum cum Marcione Romæ congressum supra diximus, GNOSTICOS ex (*Pag.*163) Carpocratis & Marcellinæ disciplina exortos esse tradit Epiphanius. hæres. 27. sect. 6. Alii vero eorundem originem altius arcessunt. Cum enim Paulus Timotheum antitheses τῆς ψευδωνύμου γνώσεως aversari jubet, 1. Tim. VI, 20. non desunt, qui jam Pauli tempore Gnosticorum hæresin cognitam fuisse putent, quod dubitanter facit Chrysostomus, homil. 18. in 1. ep. ad Timoth. Tom. III. Oper. p 490. cum ad h. l. fortasse jam tunc non nullos singularis cujusdam scientiæ opinione turgidos Gnosticorum nomen sibi arrogasse scribit. Apertius Theodoretus ad illum Pauli locum observat, Simonis discipulos id Gnosticorum nomen sibi tribuisse. Irenæus autem etsi Simonianos Gnosticorum nomen usurpasse non lib. 1. c. 10. expresse dicat, à Simonianis tamen falsi nominis scientiam initia sua accepisse scribit, & c. 33. à Simonianis multitudinem Gnosticorum exsurrexisse & velut è terra fungos prodiisse scribit. Ac Epiphanius Simonem Magum turpissima sua mysteria pro perfectissima cognitione venditasse memorat. hæres. 20. sect. 4.

II. Si-

II. Simonis diſcipulus fuit Menander, à quo initia ſua traxiſſe Gnoſticos Irenæus his verbis indicat: *reliqui, qui vocantur Gnoſtici, à Menandro Simonis diſcipulo, quemadmodum oſtendimus, ſumentes initia unusquisque eorum cujus participatus eſt ſententiæ ejus & Pater & antiſtes apparuit.* E Menandri ſchola prodierunt Saturninus & Baſilides, quorum uterque inter Gnoſticorum majores referri ſolet. De Baſilide id teſtatur Hieronymus *in catalogo Scriptorum eccleſiaſticorum c. 21. & in epiſtol. ad Cteſiphontem adv. Pelag. c. 2.* de Saturnino vel Saturnilo pariter & Baſilide Irenæus *lib. 2. c. 56.* & Epiphanius *hæreſ. 27. ſect. 1.* Nicolaum quoque Gnoſticorum parentem faciunt Philaſtrius *hæreſ. 33.* & pluresalii, è quibus Theophylactus ad 1. Tim. VI, 21. ita commentatur: οἶμαι ταῦτα λέγειν τὸν ἀπόστολον περὶ τῶν τότε λεγομένων Γνωστικῶν τῶν πάσης ἀκαθαρσίας πεπληρωμένων, διὸ καὶ βεβήλους ὠνόμασε κενοφωνίας. Τούτων δὲ τῆς αἱρέσεως προστάτης Νικόλαος, *opinor hæc Apoſtolum dicere de iis, qui tum nominabantur Gnoſtici, qui omni impuritate repleti erant, ideoque profanas nominavit vocum inanitates. Horum autem hæreſi præfuit Nicolaus.*

lib. 1. c. 24. III. Quæ vero de Gnoſticis ſub Aniceti pontificatu ex Carpocratis & Marcellinæ ſchola exortis, ſupra ex Epiphanio diximus, jam ante Epiphanium Irenæus aſſeruit. Et Euſebius quoque ex Irenæo Carpocratem ſectæ, quæ Gnoſticorum dicitur, conditorem fuiſſe memorat. Unde etiam Hieronymus Gnoitam Carpocratem appellat in dialogo adv. Lucif. c. 8. At Clemens Alexandrinus non tam ab ipſo Carpocrate, quam Prodico, quem Carpocratis filio & paternæ impietatis hæredi & amplificatori Epiphani ſucceſſiſſe ſupra diximus, Gnoſticorum originem derivat. Sic enim verba ejus habent: ταῦτα καὶ οἱ ἀπὸ Προδίκου, ψευδωνύμως Γνωστικοὺς σφᾶς αὐτοὺς ἀναγορεύοντες, δογματίζουσιν, υἱοὺς μὲν φύσει τοῦ πρώτου θεοῦ λέγοντες αὐτούς, καταχρώμενοι δὲ τῇ εὐγενείᾳ καὶ τῇ ἐλευθερίᾳ, ζῶσιν ὡς βούλονται, βούλονται δὲ φιληδόνως &c *talia autem ſtatuunt Prodici quoque aſſeclæ, qui ſe ipſos falſo nomine vocant Gnoſticos, ſeipſos quidem dicentes natura filios primi Dei, nobilitate autem & libertate*

lib. 3. c. 4.
(Pag. 164.)
lib. 4. c. 7.
lib. 3. Strom. p. 319. 320.

tate abutentes vivunt ut volunt, volunt autem libidinose &c. Et speciosum illud Gnosticorum cognomentum etiam Valentiniani sibi adsciverunt, ut Epiphanius testatur. Quod in specie de Marco inter Valentini discipulos haud incelebri Hieronymus asserit, cum Gnosticorum meminit, qui *per Marcum Ægyptium Galliarum primum circa Rhodanum, deinde Hispaniarum nobiles fœminas deceperunt, miscentes fabulis voluptatem, & imperitiæ suæ nomen scientiæ vendicantes,* quam hæresin ab Irenæo diligentissime scriptam & h. l. & in epistol. 29. Hieronymus affirmat. Ad quæ Hieronymi loca jam supra *sect. 2. cap. 6. thes. 4. p. 130.* notavimus, quod Marcum Priscillianum, qui Irenæo cognitus non fuit, cum Marco Valentiniano seu Basilidiano confuderit. Corriget autem benevolus lector erratum ibi à Typographo commissum, cum pro 44. Isaiæ capite c. 64. poni debeat. Ad eandem Gnosticorum colluviem spectare Ptolomæanos tradit Epiphanius. De Cajanis idem esto judicium, quos in Scorpiaco adversus Gnosticos à Tertulliano refutari Hieronymus memoriæ prodidit. Nec Marcion hic excludendus, quem aliis Gnosticis annumerat Irenæus. Colarbasum quoque & Secundum inter alios Gnosticos retulit Epiphanius.

(*Pag. 165.*) hæres. 31. sect. 1. lib. 17. commentar. ad Es. c. 64. hæres. 33. adv. Vigilant. c. 3. l. 4. cap. 14. hæres. 31. sect. 1.

IV. Quamvis autem Gnosticorum nomen generaliter acceptum Simonianis, Menandrianis, Nicolaitis, Saturnilianis, Basilidianis, Carpocratianis, Valentinianis, Marcosiis, Ptolomæanis, Cajanis, Marcionitis, Colarbasianis, Secundianis, omnibusque aliis hæresiarchis tribui possit, qui erroribus suis singularis scientiæ titulum obvelarunt, ideoque Pseudo-Tertullianus in appendice ad librum de præscriptionibus adversus hæreticos Gnosticorum hæresin omittat, peculiari tamen alicui sectæ & à prædictis hæresibus distinctæ id nominis assignant Epiphanius, Augustinus, Pseudo-Hieronymus, Autor Prædestinati & alii, qui sub speciali Gnosticorum nomine eos intelligere videntur, qui etsi errores à Simone Mago, Menandro, Nicolao, Saturnino, Basilide, Carpocrate, Prodico, aliisque hæresiarchis disseminatas amplecterentur, dissimulatis tamen progenitorum suorum nominibus ab

(*Pag. 166.*)

eximia ſcilicet rerum divinarum intelligentia Gnoſtici audire maluerunt.

V. Prolixe de Gnoſticis agit Henricus Hammondus in diſſertatione proœmiali de juribus Epiſcopatus, plurimaque Novi Teſtamenti loca ad Gnoſticos ſpectare arbitratur. Cum enim Chriſtus Matth. 24. perſecutiones excidium Hieroſolymitanum præceſſuras & pſeudo-prophetas iſto tempore emerſuros diſcipulis prædicit, dilucide & ſignanter in hoc oraculo integram pæne Gnoſticorum hiſtoriam delineari ſuſpicatur, quos primum clam, poſtea verò aperte cum Judæis ad exſcindendos Chriſtianos conſpiraſſe, & clades quas potuerunt maximas Chriſtiano nomini intentaſſe ſcribit. Qua ratione Paulinum de Antichriſto oraculum 2. Theſſ. II. ad Simonem Magum & Gnoſticos applicaverit, ſupra ſect. 1. cap. 2. theſ. 9. vidimus. Eosdem à Johanne ſub Antichriſti & Antichriſtorum nomine 1. Joh. II, 18. 19. & ſeqv. & 1. Joh. IV. 1. & ſeqv. deſignari putat. De iisdem interpretatur epiſtolam Judæ & caput 2. poſterioris epiſtolæ Petrinæ. Eorundem myſteria intelligi per τὰ βάθη τοῦ Σατανᾶ Apoc. II, 24. nec aliis magis quam Gnoſticis competere prædicata Apocal. XXI, 8. cumulata exiſtimat. Eosdem perſtringi cenſet à Paulo 1. Tim. VI, 3. & ſeqv. & 20. ſeqv. 2. Tim. III, 1. ſeqv. Roman. XVI, 17. 18.
(Pag. 167.) Hebr. XII, 15. & ſeqv. Philipp. III, 18. 19. De libidinibus & nefandis impuritatibus Gnoſticorum agere ſtatuit dicta Rom. I, 29. XIII, 13. 1. Cor. V, 10. 11. VI, 9. 2. Cor. XII, 20. Gal. V, 19. Eph. IV, 19. V, 3. 1. Theſſ. IV. 6. 1. Pet. IV, 3. &c. Ad eosdem hæreticos ſpectare conjicit diſputationem Paulinam de idolothytis 1. Cor. VIII. cum Gnoſtici, quoties à gentilibus periculum impenderet, idolothyta comedere haud veriti fuerint, contra verò ſi à Judæis periculum immineret, circumciſionem neceſſariam docuerint, ut perſecutionis tempeſtatem evitarent, quorſum verba Pauli refert ex Gal. VI, 12. 13. Eosdem paſſim Pſeudo-prophetas, Pſeudo-apoſtolos, & Pſeudodidaſcalos appellari obſervat. Eosdem tangi notat, quoties Apoſtolus Paulus γνῶσιν inter & ἀγάπην comparationem inſtituit. De ipſorum odio adverſus Chriſtianos & perſecutionibus inde excitatis interpretatur dicta 1. Joh. II. 9.

II. 9. 1. Pet. IV. 17. & alia. Cum autem Jacobus V. 7. Paulus Hebr. X. 25. & Petrus 1. Petr. IV. 7. judicis adventum & rerum omnium finem appropinquare dicunt, nihil aliud intelligi putat quam excidium Hierosolymitanum, quod Judæis pariter & Gnosticis horrendam cladem attulerit. Et hoc argumento Paulum etiam uti voluisse suspicatur, cum ad Romanos scripsit cap. XIII. 11. σωτηρίαν ipsorum propinquiorem esse, quam cum suscepta fide Christo nomina dedissent. Per σωτηρίαν enim illam intelligit evasionem & incolumitatem veris Christi confessoribus eo die obventuram, qui Judæis & Gnosticis perditionem allaturus erat.

VI. Verum tantum abest, ut Gnostici per excidium Hierosolymitanum eadem cum Judæis strage excisi fuerint, ut nunquam Gnosticorum colluvies majores progressus habuerit, quam Hierosolyma jam pridem eversa. (Pag. 168.) Et quamvis Apostolos in scriptis suis nonnunquam ad Simonianos aliosque ævi apostolici Hæresiarchas respectum habuisse inficiari nolim, plurima tamen Novi Testamenti loca Hammondum violenter admodum ad Gnosticos traxisse, nemini ut reor, obscurum esse potest. Eoque nomine Hammondus Usserio aliisque doctis ludibrium debuit, qui illo accedente se vereri significabant, ne iis frequenti & importuna Gnosticorum memoria aures obtunderet, ut refert Le Moyne in notis ad varia sacra.

VII. Peculiarem epistolam de origine Gnosticorum ad Latinum Latinium scripsit Consalvus Poncius de Leon, quæ extat inter epistolas Latinii tom. 1. part. 2. p. 344. (p. 598.) In ea post recensitas veterum sententias miratur Eusebium & cæteros Scriptores sectæ hujus originem non ab Irenæo petiisse, qui libro 3. c. 3. (pro 3. legendum 4.) Gnosticorum originem expresse à Menandro derivavit. *Quis autem Scriptor*, inquit, *ex iis, quos nobis non invidit vetustas, fide dignior Irenao? qui certe parum abfuit ab eo seculo, doctrina præstantissimus fuit, & in hoc argumento ex professo versatus.* Etsi verò Irenæus lib. 1.

cap. 24. Carpocratem Gnosticorum parentem facere videatur, locum tamen illum Poncius sic interpretatur, quod Carpocratiani Gnosticorum nomen sibi adsciverint, quod & ab aliis hæreticis factum observat, etsi illud nomen jam ante Carpocratem exortum fuerit. Eadem ratione Clementis etiam Alexandrini locum de Gnosticis à Prodico exortis interpretatur. Ego haud magnopere quidem sententiæ illi repugnabo. Putaverim tamen Carpocratis & Prodici imprimis sectatores primos fuisse, (*Pag.169.*) qui Gnosticorum nomen sibi arrogaverint, postea tamen etiam ipsorum antecessores, à quibus deliria sua hauserant, hoc nomine à Scriptoribus ecclesiasticis insignitos fuisse. Sane nec in scriptis Apostolicis nec apud Scriptores Irenæo antiquiores Gnosticorum appellatio occurrit. Quando igitur Irenæus Simonem Magum ψευδωνύμου γνώσεως parentem constituit, aut Gnosticos à Menandro Simonis discipulo initia traxisse scribit, aut Saturninianos & Basilidianos Gnosticorum catervæ annumerat; nihil aliud innuere videtur, quam quod Simon, Menander, eorumque discipuli & successores dogmata præformaverint, quorum γνῶσις postea apud quosdam è Carpocratis & Prodici schola prodeuntes turgidum illud Gnosticorum nomen peperit.

VIII. De tota Gnosticorum theologia doctissime disserere Johannem Crojum in specimine conjecturarum ad loca quædam historr. liter. Origenis notat Cave. Prodiit autem illud Croji specimen, ut ex p. 42. Colomesii Gallia orientali didici, A. C. 1632. cujus inspiciendi & p. 184. perlegendi copiam hactenus nondum habui. Quantum autem p. 91. ex Petavii appendice ad notas Synesianas editionis secundæ 1633. cognovi, primo ejus capite, quod trientem & amplius totius libri occupare dicit, de nominibus dæmonum agit, unde & à Petavio, qui in prædicta appendice strictura quasdam in istud Croji specimen edidit, Nomenclator Dæmonum sæpius appellatur. Reliqua autem istius speciminis pars illustrandis Æonum Valentinianorum vocabulis impenditur.

p. 310. edit. Rigalt. p. 325. IX. Gnosticorum hæreticorum semina in Platonis scriptis relucere observavit Tertullianus *in libr. de anima. c. 18.* quem etiam

etiam postea *c 23.* omnium hæreticorum condimentarium appellat. Consalvus Poncius de Leon in epistola ad Latinum Latinium jam supra allegata ad Stoicos Gnosticæ doctrinæ originem referre mavult. *Non inscite*, inquit, *Tertullianus Philosophos appellavit hæreticorum Patriarchas, Gnosticos itaque inter Stoicos forsan connumerabimus. Nam Zeno opiniones à philosophia sustulit; sicut scientiam Socrates, ut ex nostris referunt Lactantius & Augustinus.* Sed jam qualia Gnosticorum deliria fuerint, videamus, si prius de variis ipsorum cognominibus aliquid dixerimus. (*Pag.170.*)

X. Dicti igitur sunt BORBORITÆ seu BORBORIANI ἀπὸ τῦ βορβόρυ seu à luto impuritatum, cui se totos immerserunt. Testantur id Epiphanius *hær. 26. Sect. 3.* & Augustinus *hæres. 6.* cujus hæc sunt verba: *nonnulli eos etiam Borboritas vocant quasi cœnosos, propter nimiam turpitudinem, quam in suis mysteriis exercere dicuntur.* Philastrius autem, qui c. 33. Gnosticos à Nicolaitis derivat, & c. 99. Gnosticos cum Manichæis conjungit, iisque hunc errorem tribuit, quod serpentes & aves & alias pecudes perinde ac homines rationales statuerint, peculiari capite, quod est 73. de Borborianis agit, eosque sic describit, quod in cœnum euntes faciem suam cœno oblinant, & membra deforment, & eâdem re velut culpandam Dei creaturam demonstrent. Si Scholiasten Βασιλικῶν Tom. II. p 581. audiamus, Borboritæ sunt μέρος τῶν Μανιχαίων seu pars Manichæorum, qui Nicolaitis successerunt. Manichæorum partem Borboritas dixit, quia in illa constitutione, ad quam commentatur, Manichæis Borboritæ adjunguntur. Theodoretus autem cum *libr. 1. de hæret. fab. c. 6.* Prodici sectatores Gnosticos dictos fuisse ex Clemente Alexandrino retulisset, postea peculiari capite, quod est 13. de Borborianis agit, quos & BARBELIOTAS à cœlesti quadam virtute, quam Barbeloth vocarunt, appellatos fuisse scribit. Hoc vero Barbelioterum nomen etiam ad Gnosticos spectare indicat Epiphanius, cum Gnosticos à nonnullis Barbelitas dictos affirmat. (*Pag.171.*)

U 3 XI. Ibi-

XI. Ibidem animadvertit Gnosticos dictos etiam fuisse CODDIANOS, cum Codda apud Syros idem sit ac paropsis aut catinus. Rationem appellationis hanc esse dicit, quod nemo communi cum illis cibo uti possit, sed separatim illis cibus apponi soleat; Aliter videtur Le Moynio, qui Coddianos sic dictos putat à חד solus, quia soli & quasi monachi viverent, & aliorum consortium fugerent. Verum nescio an talis solitudo Gnosticis competat, qualem monachorum regulæ exigunt. Cæterum cum Gnosticos martyrii contemptores fuisse constet, & Optatus Milevitanus lib. 4. de Schismate Donatistarum hæretici CORPIANI meminerit, negantis debere esse martyria, lectoribus dijudicandum relinquit Merricus Casaubonus in notis ad illum locum, an forte Optatus singularem pro plurali
p. 331. posuerit, & pro Corpianis substituendi Coddiani vel Copriani à κόπρος vel κοπρία, qua ratione hoc nomen cum Borboritis conveniret, quo Cyprianum ab æmulis contemptim appellatum, & una nominis litera mutata pro Cypriano Coprianum
institur. lib. 5. c. 1. appellatum tradit Lactantius. Addit Casaubonus, Balduinum indicasse, quod in codice quodam Optati MSC. Scorpiani pro Corpiani legatur. Quæ lectio forte ex Tertulliano nata est, qui librum suum adversus Gnosticos martyria aspernantes Scorpiacum inscripsit. Imo Pamelius in notis ad illum titulum non
(Pag. 172.) dubitat, Tertullianum, cum tractatum suum adversus Gnosticos Scorpiacum inscripsit, ad hæreticum quendam, cui nomen SCORPIANI fuit, allusisse, cujus venenatis morsibus Scorpiacum suum velut antidotum suum opposuerit.

hæres. 26. sect. 3. XII. Dicti præterea sunt isti hæretici PHIBIONITÆ, ut apud Epiphanium loco allegato legitur. Apud Theodoretum in prædicto capite, quod de Barbeliotis & Borborianis agit, PHEMIONITÆ vocantur, quod nomen ex Valentini patria natum Cotelerius in notis ad Damascenum de hæresibus su-
Tom. 1. eccl. Græc. monum. p. 764. spicatur. Valentinus enim juxta Epiphanium hæres. 31. sect. 2. patria Phrebonites fuit, & hinc fortasse Gnosticos primum Phrebonitas ac postea Phibionitas dictos, vel Phemionitas conjicit. Fuerunt quoque juxta Epiphanium, qui Gnosticos STRATIO-

TIOTICOS & ZACCHÆOS appellarent. SOCRATITARUM nomen addit Damascenus *de haeres. c. 26.* NAASINORUM Theodoretus *lib. 1. c. 13. haeret. fabul.*

XIII. Usi sunt Gnostici ab Epiphanio descripti libris veteris & novi Testamenti, imo potius iisdem ad dogmata sua firmanda perversissime abusi sunt. Habuerunt vero praeterea & libros quosdam Apocryphos variis nugis & fabulis refertos. Talis liber fuit, quem Noriam appellarunt, sic dictum à Noria Noæ conjuge, de qua fabulati sunt, quod cum se diluvio extinguendam intelligeret, aliquoties arcæ insederit, eamque incenderit, & hoc facto sæpius iterato in causa fuerit, quod arcæ structura in plures annos prorogata fuerit. Habuerunt præterea Prophetam quendam nomine Barcabbam, & poëma, quod perfectionis evangelium inscripserunt, & Evangelium Evæ, interrogationes Mariæ, libros sub Sethi nomine compositos, revelationes Adami, librum de progenie Mariæ, evangelium Philippo suppositum, aliaque ejus generis scripta. (*Pag. 173.*) Perversæ autem à Gnosticis Scripturæ unicum tantum specimen adducere placet, depromptum ex verbis Christi de Johanne Baptista: *quid exiistis in desertum videre? arundinem à vento quassatam?* Matth. XI, 7. quæ Gnostici sic interpretati sunt, quasi Johannes modò à Spiritu S. perflatus fuerit, & tunc de Christo sermonem instituerit, modò à Spiritu ἄρχοντος, ut Epiphanius loquitur, & tunc Judaicum cultum prædicaverit.

XIV. Deum duplicem bonum & malum Gnostici finxerunt, ut tradit Augustinus *de haeres. c. 6.* Atque hinc Christianus Lupus *in scholiis ad Tertullianum de præscriptionibus c. 13.* putat, ecclesias Africanas, Rhodanenses & Orientales ad verba primi articuli in symbolo Apostolico: *credo in Deum*, particulam *Unum* addidisse, ut Gnosticorum de duplici Deo fabula eliderctur. P. 267. & seqq. De Orientalibus id probat ex Ruffino, qui in expositione symboli omnes Orientis ecclesias ita symbolum recitare dicit: *credo in unum Deum.* In operib. Cypriani. p. 508. edit. Rigalt. De Africanis ecclesiis, quod idem fecerint, ex non-

nullis

nullis Tertulliani locis probat. De Lugdunensi & aliis Rhodanensibus ecclesiis idem ex Irenæo constare asserit, qui aliquoties fidei in unum Deum meminit. Addit Lupus, Rhodanensem ecclesiam admodum per Gnosticos corruptam fuisse, atque hinc necessarium fuisse, ut in ipso symbolo ad verba: *credo in Deum*, adversus Gnosticos duplicis Dei assertores particula *Unum* adderetur, cujus additamenti autorem vel ipsum Irenæum vel antecessorem ejus Pothinum fuisse suspicatur, illud etiam observans, quod additamentum illud apud Rhodanenses & alias vicinas
(*Pag.* 174.) ecclesias per aliquot secula servatum fuerit, cum adhuc in Vaurensi synodo anno seculi 14. sexagesimo octavo habita symboli Apostolici articulus primus his verbis recitatus fuerit: *credo in unum Deum* &c. Neque tamen Irenæum vel ejus antecessorem in Lugdunensi Episcopatu Pothinum omnium primum illius additamenti autorem esse censet, sed Clementem Romanum, qui cum Gnosticorum factio Corinthiorum ecclesiam fœde lacerasset, adversus Gnosticos duplicis divinitatis fabulatores fidem in
lib. 3. c. 3. unum Deum apud hanc ecclesiam reparaverit. Id se ex his Irenæi verbis probare posse putat: *sub hoc Clemente dissensione non modica inter eos qui Corinthi essent fratres facta, scripsit quæ est Romæ ecclesia potentissimas literas Corinthiis, ad pacem eos congregans, & reparans fidem eorum, & annuncians, quam in recenti ab Apostolis receperant traditionem annunciantem unum Deum omnipotentem, factorem cœli & terræ, plasmatorem hominis &c.* Verum si hæc verba Irenæi de certa quadam symboli formula loquuntur, ut existimat Lupus, cur à Clemente Romano & non ab ipsis Apostolis vocem: *Unum* ad symbolum additam arbitratur, cum tamen Irenæus traditionem annunciantem Unum Deum ab Apostolis acceptam affirmet? Nimirum, quia symbolum Apostolicum, quale hodie Romana ecclesia usurpat, verbotenus ab Apostolis conditum statuit. In illo autem symbolo vocula *Unum* non comparet. Hinc ergo voculam illam ab ipsis Apostolis profectam dicere noluit.

XV.

XV. Si Lupum quæras, num & illa verba primi articuli: *creatorem cœli & terræ* adversus Gnosticos, non ab uno summo Deo, sed ab alio principio mundum conditum blasphemantes, à quibusdam ecclesiis addita, an ab ipsis Apostolis profecta fuerint? in varias se partes vertit, & in utramque partem disputat. Ac primum quidem argumenta quædam adducit, quibus potenter suaderi asserit, verba illa in Romano symbolo olim non fuisse, ideoque nec ab Apostolis profecta. Postea tamen verba illa esse apostolica & semper in symbolo fuisse fortissime suadere Irenæum profitetur, cum diserte is affirmet, quod S. Clemens apud Corinthios reparaverit traditionem Apostolicam annunciantem *unum Deum omnipotentem factorem cœli & terræ.* Verum si ex his Irenæi verbis fortissime probari potest, quod verba *factorem cœli & terræ* ipsos Apostolos autores habeant, cur ex iisdem non etiam fortissime probetur, quod vocula, *Unum* Apostolos ipsos autores habeat? Nimirum verba *factorem cœli & terræ* leguntur in symbolo hodierno, quod ab ipsis Apostolis verbotenus conceptum probare nititur, vocula *unum* non item. Hinc ergo ex eodem argumento diversam argumentandi rationem init. Neque tamen in fortissimo isto, ut putat, argumento firmiter consistit & acquiescit, sed cum plura alia pro firmanda illa sententia adduxisset, rem sibi istam usque nunc incertam esse profitetur. Et mirum est, quantum se Lupus torqueat, ut contra Vossium & alios symbolum Apostolicum, quale hodie extat, ab ipsis Apostolis compositum esse probet. Videt enim esse in hoc symbolo quædam verba, quæ antiquitus in symbolo Romanæ ecclesiæ non fuerunt. Atque hinc refutat Henricum Vicum Oosthovii Toparcham, qui in opusculo de Christi ad inferos descensu Ruffinum mendacii arguerat, quod dixisset, sua ætate neque Romanum neque Orientale symbolum particulam illam de descensu Christi ad inferos habuisse. Agnoscit etiam in symbolo Aquilejensi, Africano, quin & in Romano veteri ecclesiam non cognominari catholicam, neque dissimulat à Pamelio, cum Ruffinianam symboli expositionem inter Cypriani opera ederet, epitheton illud nimis liberaliter adjectum fuisse, & quamvis pro antiquita-

(Pag. 175.) (Pag. 176.)

X te

te illius vocis multa congerat, postremo tamen sic concludit: *ignoramus tituli originem, proinde illa vox omnino videtur esse ab ipsis Apostolis, possint & symbolo inseruisse, est res incerta, interim insertio ista est antiquissima.* Has igitur aliasque plures symboli additiones dum Lupus agnoscit, & tamen hodiernum Romanæ ecclesiæ symbolum totidem verbis ab Apostolis conditum asserit, ut hæc inter se conciliet, inter symbolum traditum & scriptum distinguit, & simul tamen symbolum ex iis fuisse probat, quæ scripto mandari arcani disciplina non admiserit. Deinde inter verba symboli & sententias distinguit, & non verba sed sensus ab Apostolico charismate profectos pronunciat, & sic tandem re ipsa cum Vossio consentit, quem tanto conatu se refutasse videri voluit. Neque enim Vossius negaverit, doctrinam symbolo Apostolico contentam Apostolos præcones habuisse, sed tantum symbolum, quod Apostolicum dicitur, hoc ipso verborum ordine concinnatum ab Apostolis non fuisse asseruit. Laudo igitur can-
Tom. 1. p. 25. dorem Ellies du Pin Parisiensis Theologi, qui in nova bibliotheca Scriptorum ecclesiasticorum communi Pontificiorum sententiâ relictâ, symbolum Apostolicum his ipsis verbis & hoc ipso quo nunc gaudet ordine ab Apostolis scriptum esse negat.

XVI. Christum per Mariam ostensum Gnostici asseruerunt, sed de Maria natum negarunt, neque vere sed specietenus
(Pag. 177.) tantum carnem suscepisse dixerunt, ut legitur apud Epiphanium *hær. 26. sect. 10.* Unde & Hippolytus Martyr in oratione de
Tom. IV. Oper. p. 88. distributione talentorum apud Theodoretum in dialog. 2. qui ἀσύγχυτος inscribitur, de Gnosticis scribit, quod docuerint, Christum πεφαντασιωκέναι τὰς ὄψεις τῶν θεωμένων ὡς ἄνθρωπον ὀ φορέσαντα ἄνθρωπον, ἀλλὰ δόκησίν τινα φασματώδη μᾶλλον γεγονέναι i. e. *fallaci specie spectantium oculis illusisse, velut hominem, cum hominem non gestaverit, sed inane potius spectrum fuerit.* Præterea Gnostici variis Principibus vel Angelis terribilia nomina imposuerunt, deque Deo & rerum natura multa fabulosa & à sanitate veritatis aliena contexuerunt, ut refert Augustinus *hæres. 6.* Quales illæ fabulæ fuerint, exponunt Irenæus *lib. 1. c. 33. & 34.*

& 34. Epiphanius *hæref. 26.* Theodoretus *lib. 1. de hæret. fabul. c. 13.* Pseudonymus Hieronymus *in indicul. hæref. c. 6. p. 11. & 12.* Animæ substantiam Gnostici juxta Augustinum Dei dicunt esse naturam earumque adventum in hæc corpora cum aliis aëriis animalibus, ut vulgo in Augustini codicibus legitur, seu potius cum aliis aëreis animabus fieri putarunt, qua de re etiam Hieronymus *in indiculo hæresium p. 11.* & Epiphanius *hæref. 26. sect. 9.* videatur, qui etiam Gnosticos carnis resurrectionem negasse observat.

XVII. Martyria à Gnosticis improbata fuisse testis est Tertullianus, qui integrum librum Scorpiaci titulo insignitum Gnosticis opposuit. Fuit hoc ipsius Simonis Magi principium, qui, ut Origenes memoriæ prodidit, hanc ipsam ob causam idololatriam indifferentem docuit, ut sublato mortis periculo plures sibi discipulos faceret. Vestigiis Simonis institerunt Menandriani, apud quos nec pro Deo ipso mori lex fuit, ut refert Tertullianus, siquidem aliis Christianis mortem per martyrium flagitantibus Menander suis discipulis immortalitatem promittere audebat. Basilidianos quoque martyria improbasse Autor append. ad Tertull. de præscript. *c. 46.* & alii tradiderunt. De Valentinianis, quorum inolescentes doctrinæ juxta Tertullianum in sylvas Gnosticorum excreverunt, idem constat. Martyrii enim necessitatem eluserunt, ut *cap. 30. adv. Valent.* Tertullianus testatur. Neque Prodici asseclæ hic prætermittendi. Nam hos etiam à Tertulliano in libro adversus Gnosticos perstringi, hæc ultimi capitis verba indicant: *quod si jam tunc Prodicus aut Valentinus adsisteret suggerens, non in terris esse confitendum apud homines &c.* Hos igitur omnes in hoc tractatu Tertullianus refutat. De Cajanis, qui à Tertulliano in libro adversus Gnosticos confutati fuerunt, Hieronymus *adv. Vigil. c. 3.* testatur. Quod vero Tertullianus imprimis ad hæreticum quendam nomine Scorpianum respexerit, cujus opinionis mentionem jam supra feci, persuadere mihi vix possum. Alias enim rationes indicat, cur Scorpiacum hunc librum inscripserit, nempe quia Gnostici illi, contra quos agit, scorpiis simillimi fuerunt, contra quorum

lib. 6. contr. Celsum.

(Pag. 177)

lib. de anim. c. 50.

lib. contr. Valentin. in fine cap. ult.

rum venena librum suum tanquam salutare antidotum bibi cupit.

XVIII. Ut jejunia Gnostici improbaverint, omnique honestate proculcata fœdissimis libidinibus indulserint, Epiphanius
hæref. 26 sect. prolixe memorat, qui etiam nefanda ipsorum mysteria recenset,
4. & seqv. in quibus loco panis & vini semine virili & sanguine menstruo usi sunt, & abortivos fœtus in cibum pararunt. Equidem antiquiores Epiphanio Patres, qui Gnosticorum deliria refutarunt,
(Pag. 179) nullam nefariorum istorum sacrorum mentionem injecerunt, neque illi, qui in apologiis suis calumniam Thyestearum epularum ab infidelibus objectam à Christianis repulerunt, in Gnosticos illius criminis culpam conjecisse deprehenduntur. At-
p. 76. que hinc Heraldus in notis ad Minutium Felicem Epiphanii fidem hic solicitat. At cum Epiphanius & Gnosticorum libros legerit, & ipse in juvenili ætate à Gnosticorum mulieribus in criminis societatem invitatus sectæ illius mores & instituta probe exploraverit, ut ipse profitetur, dubitari vix potest, quin saltem Epiphanii ætate talia à Gnosticis perpetrata fuerint.

XIX. Scripsit adversus Gnosticos tractatum Plotinus, inter cujus opera tractatus ille enneadis 2. librum 9. constituit. Quales autem Gnostici illi fuerint, exponit Porphyrius in vita Plotini, ubi recenset, fuisse tum inter Christianos quosdam ex antiqua philosophia egressos hæreticos Adelphii & Acylini sectatores, qui Alexandri Libyci, Philocomi aliorumque hujusmodi plurima scripta habuerint, & revelationes Zoroastris & aliorum palam ostentaverint, multosque deceperint, quibus suum contra Gnosticos tractatum Plotinus opposuerit, eum imprimis in finem, ut Platonem ab eorundem incusationibus vindicaret. Plura de istis Gnosticis eorumque erroribus à Plotino refutatis disserit Marsilius Ficinus in suo ad illum Plotini librum commentario p. 191. & seqv.

XX. Ex ecclesiæ Patribus præter Irenæum, Tertullianum & Epiphanium Gnosticis se opposuit Clemens Alexandrinus, qui

qui Gnosticorum nomen turpissimis hæreticis tanquam injustis possessoribus eripere conatus in alterum extremum declinavit, & incautis loquendi formulis religionem ab obscœnarum libidinum profundo in contraria juga propriæ sanctitatis & enthusiasmi deduxit, Stoicorum ἀπάθειαν in ecclesiam inducens, per quam Christianos in hac vita ad talem perfectionem pervenire posse statuit, ut angelis æquales evadant. Et perfectiores illi Christiani à Clemente Alexandrino Gnosticorum nomine digni reputantur, qua de re Thomasius *in schediasm. historic. th. 43. & seqq.* videatur. (*Pag. 180.*)

XXI. Barnabæ epistolam totam ad Gnosticos spectare asserit Hammondus *in dissertat. proœmial. de jur. episcop.* nec commode explicari posse putat, nisi Gnosticorum charactere probe observato. Cum enim Gnostici Scripturæ juxta mysticos & allegoricos sensus explicandæ facultatem sibi arrogantes, multa veteris testamenti mysteria ad deliria sua & obscœna sacra perverse applicarent, hinc Barnabam impulsum censet, ut ipse quoque quam plurima veteris Instrumenti loca mystice exposita Gnosticorum doctrinis opponeret, & ex dictis illis primo Christum vere natum & passum probaret, quod Gnostici negabant, secundo circumcisionem & ritus Judaicos abolitos concluderet, quos Gnostici judaizantes observandos contendebant, tertio denique ἀκαθαρσίαν omnigenam, quæ à Gnosticis exercebatur, fugiendam svaderet. Confirmat hanc sententiam ex eo, quod γνώσεως voce Barnabas utatur, ejusque duplex genus proponat, unum lucis, alterum tenebrarum. Verum Autor hujus epistolæ γνῶσιν non distinguit in bonam & malam, sed in theoreticam & practicam. Prior enim epistolæ pars theoretica est, in qua varia Scripturæ dicta exponuntur, & adversus Judæos adhibentur; altera practica, quam Barnabas his verbis auspicatur; μεταβῶμεν δὲ καὶ ἐπὶ ἑτέραν γνῶσιν. Practicam autem istam γνῶσιν dum inchoat, duas hominum vias distinguit, unam lucis, alteram tenebrarum. Atque hæc omnia probe intelligi possunt, si vel maxime ad Gnosticorum characterem minime attendamus. p. 6. 9. 13. 21. (*Pag. 181.*)

XXII. Parum sane de Gnosticis in explicanda hac epistola suboluit viris celeberrimis, qui Barnabæ epistolam luce publica donarunt. Primus qui Barnabæ epistolam editioni paravit, fuit Jacobus Usserius. Verum cum opus adhuc prælo subesset. A. C. 1643. gravi incendio, quod Oxoniæ tum exortum est, una cum ipso typographeo exemplar istud consumptum fuit. Evasit tamen incendium nescio quo casu editoris de Barnabæ epistola præmonitio, seu potius pars illius præmonitionis, in qua Barnabæ epistolam in duas partes dispesci observat, de Gnosticis nihil addit. Post Jacobum Usserium Hugo Menardus Monachus congregationis S. Mauri Barnabæ epistolam tenebris eruendam & notis illustrandam existimavit. Et quamvis luce hujus vitæ privaretur, antequam hoc opus in lucem prodiret, inventus tamen est Lucas d'Achery ejusdem congregationis socius, qui Parisiis 1645. Menardi lucubrationes publicaret. Hic Achery in præfatione ad lectorem monet, scopum Barnabæ fuisse, ut legem judaicam, sabbatha, jejunia, aliasque cerimonias Leviticas per Christianæ religionis pro-

p. 79. mulgationem penitus desiisse ostenderet. Ipse Menardus in notis ad epistolam Barnabæ hanc epistolam oppositam esse dicit Judæis quibusdam ad Christi fidem conversis, sed adhuc Galatizantibus h. e. legem Mosaicam cum evangelio retinendam pu-

(Pag. 182.) tantibus, eaque occasione etiam de Christi adventu & passione nonnulla proferri, sub finem autem epistolæ Christianos de vita recte instituenda admoneri. Singulorum deinde capitum argumenta recenset, nulla plane Gnosticorum ratione habita. Anno 1646. Isaacus Vossius cum Ignatii epistolis Barnabæ quoque epistolam Amstelodami edidit, & notis illustravit, neque tamen in notis illis quicquam deprehenditur quod ad explicandum Barnabam ex Gnosticorum historia petatur. Anno 1655. Joachimus Johannes Maderus Helmstadii novam hujus epistolæ editionem procuravit de Gnosticis nihil monens. A. C. 1672. Johannes Baptista Cotelerius operibus Patrum, qui apostolica ætate floruerunt, Barnabæ quoque epistolam inseruit, qui hanc epistolam ad Hebræos Christianos antiquatæ legis nimis tenaces missam asserit. A. 1685. Oxonienses Barnabæ epi-

epistolam una cum Hermæ Pastore ediderunt. In ejus editionis præfatione inque notis textui subjectis, denique in annotationibus Eduardi Bernhardi, quæ ad calcem subjectæ sunt, nihil de Gnosticis reperire licet. Solus Stephanus Le Moyne, qui eodem Anno 1685. inter varia, quæ vocat, sacra, Lugduni Batavorum edita Barnabæ epistolæ locum dedit, in notis p. 606. cum nonnulla Hammondi de Gnosticis verba protulisset, addit, quod ea nonnullis hujus epistolæ locis lucem fœnerari possint. Mihi videtur vix alia ratione dici posse, quod Barnabas, quisquis ille fuerit, in hac epistola contra Gnosticos egerit, nisi Gnosticorum sub nomine intelligamus Hebræos Christianos Mosaicis ceremoniis adhuc nimium addictos. Et si generalius accepto vocabulo Gnostici vocentur qui ψευδώνυμον aliquam γνῶσιν habuerunt, inter Gnosticorum antagonistas alii quoque Scriptores veteres referendi sunt, Ignatius scilicet, Polycarpus, Clemens Romanus & alii, qui contra varios hæreticos modo Christi veram humanitatem, modo ejusdem Divinitatem, modo mortuorum resurrectionem & alios fidei articulos defenderunt. Et hac ratione etiam admitti potest, quod Autor Prædestinati Gnosticos à Paulo castigatos asserit, aut quod alii, inter quos Morellus in notis ad Nicetæ thesaurum orthodoxum, à Petro & Juda Gnosticos vivis coloribus expressos asserunt. Id inquam admitti potest, quatenus universa hæreticorum, qui in ipso nascentis ecclesiæ exordio prodierunt, colluvies hoc nomine designatur.

(Pag. 183.)

hæres. 6.

CA.

(Pag. 184.)

CAPUT X.

de

Docetis ſeu Docitis, Phantaſiodocetis ſeu Phantaſiaſtis, Anthropomorphis, Scythiano, Marciano & Marcianitis, Julio Caſſiano, & Hæmatitis.

I.

DOCETÆ ſeu DOCITÆ juxta Gentianum Hervetum Clementis Alexandrini interpretem, ſi Halloixio *in not. ad c. 1. de vita Serap. tom. 2. illuſtr. Oriental. eccl. Script. p. 862.* fides adhibenda, dicti ſunt, quod falſam viſionem ſeu phantaſiam pro vera habuerint. Fateor tamen, me in Baſileenſi Clementis editione, quæ ex Herveti latina interpretatione cum ejusdem ſcholiis 1556. prodiit, nihil tale inveniſſe, ſed potius Docetas docuiſſe, quod Chriſtus corpus phantaſticum aſſumſerit, ut in notis marginalibus prædictæ editionis ad libr. 3. Strom. p. 217. legitur, quæ poſterior ſententia dubio procul verior eſt. Et nomen quidem Docetarum ante Serapionem apud Euſebium *lib. 6. c. 12. hiſtor. eccl.* & Clementem Alexandrinum *lib. 7. Stromat.* nemo uſurpavit, unde currente ſeculo ſecundo natum videtur. Ipſe autem Docetarum error, qui nomini huic originem dedit, ad

ad Apostolicam ætatem referendus est. Unde etiam Hieronymus affirmat, Apostolis adhuc in seculo superstitibus, & Christi sanguine adhuc recenti, fuisse qui phantasma Christi corpus assererent. (Pag. 185.)

II. Nec dubitat Petavius, in ejus generis hæreticos Johannem invehi, cum omnem Spiritum, qui non confitetur Jesum Christum in carne venisse, non ex Deo sed Antichristum esse affirmat. (Tom. IV. dogm. theol. lib. 1. de incarnat. c. 4.) (1. Joh. IV. 3.) Equidem haud desunt, qui verba Johannis à Nestorianis corrupta suspicentur. Cum enim olim legeretur: *omnis Spiritus, qui Christum solvit, ex Deo non est*, Nestorianos his verbis causæ suæ jugulum peti videntes Johanneum textum adulterasse tradunt. Firmatur hæc conjectura testimonio Bedæ in annot. ad h. l. & Socratis lib. 7. c. 32. ubi ait Nestorium ignorasse in antiquis exemplaribus scriptum esse: *omnis Spiritus qui solvit Jesum, non est ex Deo*, quæ sententia ex vetustis exemplaribus sublata fuerit ab iis, qui divinam naturam ab humana separandam statuerunt. Favent huic sententiæ præter vulgatum interpretem Irenæus lib. 3. c. 18. & alii Patres ab Estio *in comm. ad h. l. p. 1285.* & Morino *lib. 1. exerc. bibl. exerc. 2. c. 1. p. 36.* allegati. Quæ causa est cur è nostratibus B. Hunnius latino textui hic magis quam Græcis fontibus favere videatur, quem secutus B. Rappoltus *in comm. ad h. l. p. 423.* lectionem illam: *omnis Spiritus qui solvit Jesum*, ἐμφατικώτερον esse dicit. Verum D. Seb. Schmidius ad h. l. p. 409. fontes Græcos hic etiam ut ubique Latinæ versioni præferendos statuit. Confirmat Græcam lectionem hodiernam: πᾶν πνεῦμα ὃ μὴ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα &c. interpres Syrus & Arabs, ex Patribus Latinis Cyprianus lib. 2. contra Judæos, & è Græcis ipse Johannis discipulus Polycarpus in sua ad Philippenses epistola, è quibus patet, verba illa: Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα à Nestorianis Polycarpo & Cypriano longe junioribus profecta non fuisse. (Pag. 186.) Accedit, quod ipsa antithesis Johanni perquam familiaris hoc requirere videatur, ut Episcopus in commentar. ad h. l. aliique interpretes notarunt. Socratis testimonium tanti non est, ut in ejus gratiam à fide Græ-

corum

corum codicum discedamus. Unde autem altera illa lectio: πᾶν πνεῦμα ὃ λύει τὸν Ἰησοῦν *omnis Spiritus qui Jesum solvit* promanaverit, difficile dictu est. Stephanus Le Moyne non alienus
not. ad var. sacr. p. 405. videtur ab ea sententia, quod Patres secundi seculi, ut Gnosticos Jesum à Christo divellentes fortius stringerent, Johanneum textum interpolasse, postea tamen addit se existimare, interpolationem illam casu potius quam pravo consilio factam, & ex ἐληλυθότα factum λελυθότα, quas conjecturas ulteriori Criticorum disquisitioni ventilandas relinquimus.

III. Quos Johannes in sua epistola gravissimis verbis perstrinxerat hæreticos, etiam discipuli Johannis intactos non reliquerunt. Sic enim Polycarpus in epistol. ad Philippenses: πᾶς ὃς ἂν μὴ ὁμολογῇ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθέναι, ἀντίχριστός ἐστιν, *omnis qui non confessus fuerit Christum in carne venisse, antichristus est.* Scio nonnullis videri, quod hæc epistola Polycarpo supposita fuerit, aliis, quod saltem non pura & sincera ad manus nostras pervenerit, & Virum quendam Doctissimum opinari, quod idem impostor, qui Ignatianas epistolas interpolavit, Polycarpianam quoque interpolaverit, adeoque Polycarpi epistola ejusdem generis sit cum Ignatianis, quales ante Vossianam & Usserianam editionem prodierunt. Verum neque Polycarpo epi-
(Pag. 187.) stolam hac suppositam putem, nec ab eodem impostore interpolatam, qui Ignatianis epistolis adulterinas manus intulit. Nam illum Ignatii interpolatorem maleferiatum hæreticum fuisse Usserius probavit. At in Polycarpi epistola nullum manifestum errorem deprehendi, illi etiam agnoscunt, qui spuriam esse censent. Præterea interpolator Ignatii episcopali potestati nimium tribuit. At in hac epistola Episcopi à Presbyteris non distinguuntur, unde etiam nonnulli è Presbyterianis, qui ne sinceriores quidem Ignatii epistolas, nedum interpolatas recipiunt, Polycarpi epistolam ut genuinam amplectuntur, ut ex Blondelli apologia pro sententia Hieronymi constat. Denique Ignatianas epistolas à maleferiato quodam hæretico interpolatas fuisse ex diversis Ignatianarum epistolarum exemplaribus ad oculum demon-

monstrari potest. At in epistolæ Polycarpianæ exemplaribus tanta variatio non occurrit. Quamvis itaque asserere nolim, omni ex parte genuinam ad nos Polycarpi epistolam venisse, malim tamen eam cum sincerioribus Ignatii epistolis quam cum interpolatis comparare. Quantum autem ad verba, quæ ex Polycarpi epistola adduximus, attinet, ea à Polycarpi manu profecta & ex ipsa Johannis epistola deprompta mimime dubito.

IV. Ante Polycarpum Ignatius contra eosdem hæreticos calamum strinxit in epistola ad Smyrnæos scribens, eos Christum abnegare & vicissim à Christo abnegari, qui Christum vere passum negent. Inter alia dicit, ἀληθῶς ἔπαθεν, ὡς καὶ ἀληθῶς ἀνέστησεν ἑαυτὸν, οὐχ' ὥσπερ ἄπιστοί τινες λέγουσιν, τὸ δοκεῖν αὐτὸν πεπονθέναι &c. *vere passus est, ut & vere resuscitavit seipsum, non, quemadmodum infideles quidam dicunt, secundum videri ipsum passum esse.* (Pag. 188.) Dicit deinde Ignatius, se Christum etiam post resurrectionem in carne nosse & credere. Quamvis enim Ignatii verba: ἐγὼ καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐν σαρκὶ αὐτὸν οἶδα, Hieronymus *in catalog. Scriptor. eccles.* & Latinus Ignatii interpres vetus ab Usserio vulgatus ita interpretati fuerint, quasi Ignatius Christum post resurrectionem viderit, nihil amplius tamen Ignatius dixit, quam quod Christum post resurrectionem in carne noverit, qua de re apud Vossium *in not. ad epistol. Ignatii p. 257.* Pearsonium *in vindic. epistol. Ignatii part. 2. c. 10. p. 120.* & Halloixium *in not. ad vitam Ignatii p. 385.* plura videantur. Dicit etiam in illa epistola Ignatius, quod is, qui Christum σαρκοφόρον esse non confitetur, νεκροφόρος sit.

V. Notatu dignum & illud in hac Ignatii epistola, quod istos hæreticos propterea ab Eucharistia recessisse dicit, quia confiteri noluerint, Eucharistiam esse carnem Domini nostri Jesu Christi pro peccatis nostris passam. Verba ejus sic habent; εὐχαριστίας καὶ προσευχῆς ἀπέχονται, διὰ τὸ μὴ ὁμολογεῖν τὴν εὐχαριστίαν σάρκα εἶναι τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὴν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν ἡμῶν παθοῦσαν, *ab eucharistia & oratione recedunt propter non confiteri eucharistiam carnem esse salvatoris nostri Jesu Christi pro peccatis nostris*

passim. Quem Ignatii locum etiam Theodoretus in dialogo 3. allegat. Et quamvis Chemnitius in examine Concilii Trident. *part. 1. de tradit. p.* 86. locum illum à Theodoreto ex Ignatii epistolis allegatum sua ætate nec in Græcis nec in Latinis codicibus extitisse animadvertat, reperta tamen sunt in codice Florentino, quem Vossius evulgavit, & in latina versione veteri quam Usserius in Anglia invenit. (*Pag.* 189) Cum enim Usserius locum illum Ignatii à tribus Angelis Guilielmo Wodefordo *contra trialogum Wicleffi articul. 1.* Roberto Lincolmiensi *in Commentar. ad Dionysii ecclesiastic. hierarch. cap. 3.* & Johanne Tissingtono *in confession. contra Wicleffum* allegatum meminisset, circumspicere cœpit, num forte adhuc in Anglia ejusmodi Ignatii exemplaria reperiri possent, in quibus verba ista Ignatii non desiderentur. Nec spes ipsum fefellit, qua de re ipse Usserius in prolegom. ad epistol. Ignatii legi poterit. (c. 3. p. XV.) Et Dallæus quidem ex eo ipso Ignatii loco Ignatianarum epistolarum fidem impugnavit, cum alii Scriptores veteres Docetas ab eucharistia abstinuisse non memoraverint. Responsum Dallæo à Cotelerio *in notis ad epistolas Ignatii*, & Pearsonio *in vindiciis epistolarum Ignatii part. 2. c. 11.* Nonnulla tamen adversus utrumque pro Dallæo vindicando regessit Larroquanus *in observationibus ad Ignatii vindicias pag. 283.* quæ nunc excutere non lubet.

VI. Ejus igitur generis hæreticos, qui Christum non verum corpus sed phantasma tantum corporis habuisse dixerunt, Clemens Alexandrinus & Serapion Docetas appellarunt, quo nomine etiam à Theodoreto in lib. 5. de hæret. fabul. seu in epitom. decretorum divinorum c. 12. appellantur. Quorum errorem Methodius in convivio virginum ita describit, quod docuerint, (p. 197. edit. Rom.) Christum δοκήσει πεφυκέναι seu opinione tantum natum esse. A Theophylacto ad cap. 4. Joh. PHANTASIODOCETÆ appellantur, (p. 605. edit. Paris.) ubi dicit Christum noluisse sæpius per medium suorum hostium transire, ne Valentinianis aliisque (*Pag.* 190.) Phantasiodocitis phantastici corporis somniandi occasionem daret. A nonnullis etiam PHANTASIASTÆ dici solent, quamvis

vis alias illud nomen his imprimis attributum fuerit, qui etsi Christum verum corpus habuisse non negarent, Phantastiastæ tamen, item Aphthartodocetæ & Incorrupticolæ propterea dicti sunt, quod famem, sitim & alias hujus modi naturales corporis affectiones non vere sed apparenter tantum in Christo fuisse existimarent, de quibus Liberatus *in breviario c. 19.* Nicephorus *lib. 18. c. 45.* & alii videantur.

VII. Eosdem hæreticos Steph. Le Moyne putat ab Ignatio in epistola ad Smyrnæos ANTHROPOMORPHOS appellari, quod Christi corpus speciem tantum humanam referre docerent. Verum ideo potius Anthropomorphos istos hæreticos Ignatius appellavit, quod ipsi humana specie induti bestiis potius annumerandi essent, unde eos θηρία ἀνθρωπόμορφα seu bestias antropomorphas appellat. Quod imitatus Pseudo-Ignatius in epistola ad Tarsenses se à Syria usque Romam cum bestiis pugnare dicit, non quidem irrationalibus, sed anthropomorphis, quo nomine milites designat, à quibus Ignatius Romam ductus est. Alias, ut notum est, Anthropomorphitæ dicti sunt, qui Deo corporea membra tribuerunt, de quibus hic non est dicendi locus. not. ad var. sacr. p. 409.

VIII. Si quæras quales illi Docetæ vel Anthropomorphi fuerint, quos Polycarpus & Ignatius refutant, respondet Le Moynius, fuisse in illorum numero Scythianum ejusque sequaces, qui Christum in carne & vero corpore venisse sub initium secundi seculi negaverint. Fuit autem Scythianus non ipse quidem Manes, ut Theodoreto *lib. 1. de hæret. fabul. c. 26.* & Suidæ *in lexico sub voce Manes tom. 2. p. 89.* visum, sed Manetis antecessor, ex cujus libris post Terebinthi & vetulæ, à qua adoptatus fuerat, mortem hæreditate ad se devolutis deliria sua hausit insanus ille Manes. Plura de Scythiano legere cupiens Epiphanium adire poterit, qui refert, eum origine Saracenum, in Arabia educatum, Græca lingua & literarum studiis imbutum postea ex mercatura magnas opes sibi comparasse, tandem absurdis quibusdam dogmatibus inveniendis & propagandis operam de- in not. ad var. sacr. p. 406. & 418. (*Pag. 191.*) hæres. 66. sect. 1, 2. 3.

dedisse, ejusque rei gratia quatuor libros composuisse, quorum primum mysteriorum, alterum Capitum, tertium evangelii, quartum thesaurorum inscripsisse, & inter alia docuisse, quod duplex sit rerum omnium principium, cum album & nigrum, humidum & siccum, cœlum & terra, nox & dies, corpus & anima, bonum & malum, justum & injustum ex uno Deo proficisci non potuerint. Addit Epiphanius tragicum Scythiani exitum. Cum enim Hierosolymam profectus fuisset, suisque disputationibus ibi nihil profecisset, ad magicas artes se convertit, & domo quadam conscensa præceps inde decidit. De eodem Scythiano Cyrillus Hierosolymitanus *catech. 6.* & Socrates *lib. 1. c. 22.* videri poterunt, è quibus Socrates libros illos quatuor non à Scythiano sed à Terebintho scriptos memorat, quia forte Terebinthus Scythiani libros expolivit, & novis erroribus locupletavit.

IX. Quamvis autem non improbabile videatur, Scythianum docuisse, quod Christus non in carne & vero corpore sed in phantasmate venerit, cum etiam Manes postea errorem illum (*Pag.* 192.) amplexus fuerit, persuadere mihi tamen non possum, quod Scythianus Ignatio vel Polycarpo cognitus fuerit, multo minus, quod Apostolorum ætate Hierosolymam venerit, ut ab Epiphanio assertum fuit. Id enim ratio temporum plane non admittit. Neque necesse est, ut Scythianum ab Ignatio & Polycarpo refutatum dicamus. Nam etiam Simonis Magi discipuli errorem illum amplexi sunt, quos postea Saturniniani, Basilidiani, Valentiniani, Cerdoniani, Marcionitæ & alii secuti.

X. Atque his Docetis, de quibus jam in superioribus capitibus actum est, annumerandi etiam MARCIANITÆ, sic dicti à MARCIANO quodam, quem in Docetarum hæresi fuisse, & ex apocrypho quodam Petri evangelio errorem suum hausisse tradit Serapion in libro de evangelio Petri apud Eusebium lib. 6. c. 12. Et hi Marcianitæ, qui labente seculo secundo sub Commodi imperio Rhossensem ecclesiam turbarunt, non confundendi sunt cum alio quodam Marcianitarum genere, quod à Mar-

Marciano Trapezita Justiniani & Justini junioris ævo exortum refert Timotheus Presbyter *in libr. de receptione hæreticorum p. 400.* & à Gregorio M. *libr. 5. epistol. 15. 16. 17.* tanquam obscura, à Theophylacto autem Simocatta *lib. 8. de vita Mauritii c. 9.* tanquam ridicula & stolida hæresis traducitur.

XI. Addimus Docetis JULIUM CASSIANUM, quem τὸν τῆς δοκήσεως ἐξάρχον seu Docetarum hæreseos Principem appellat Clemens Alexandrinus *lib. 3. Strom.* qui etiam eum Valentini discipulum fuisse & in libro quem de continentia scripsit, eandem cum Tatiano fovisse sententiam affirmat. Quamvis autem Clemens Alexandrinus hunc Cassianum τὸν τῆς δοκήσεως ἐξάρχον faciat, non cogitandum tamen est, quod omnium primus eum errorem excogitaverit, siquidem jam ante Valentinum ejusdem Præceptorem isti errori hæreticos quosdam addictos fuisse jam supra cognovimus. Quamobrem statuendum videtur, Cassianum instauratorem potius quam primum illius hæreseos autorem fuisse. (Pag. 193.)

XII. Docitis à Clemente Alexandrino junguntur HÆMATITÆ, quorum alii veteres Scriptores non meminerunt. Et quamvis ἀπὸ τοῦ αἵματος seu sanguine istos hæreticos cognominari constet, incertum tamen est, cur eo nomine notati fuerint. Erunt fortasse, qui existiment, Hæmatitarum nomine designatos Nicolaitas, Basilidianos, Cajanos aliosque hæreticos ab idolothytorum usu minus alienos. Sane Spencerus in dissert ad Act. XV, 20. quæ subjuncta est libro 2. de legibus Hebræorum, istos hæreticos etiam sanguinis esu potuve se polluisse censet, etiamsi hoc aperte de illis scriptum non legatur, cum etiam sanguis & suffocatum tanquam res dæmoni sacratæ sub generali idolothytorum nomine comprehensa videantur. Cogitari etiam possit, num forte hoc nomine illi hæretici notentur, qui in mysteriis suis humano sanguine usi sunt, qualia mysteria Simoni Mago Clemens in gestis Petri, Cataphrygibus Augustinus, Gnosticis & Quintillianis Epiphanius tribuit. (lib. 7. Strom. p. 549.) (pag 500.)

CA-

(Pag. 194).

CAP. XI.

de

Melitoniis & Melitanis.

I.

A*Lia* (hæreſis) *dicit, corpus hominis, non animam eſſe imaginem DEI.* Sic Auguſtinus in libello de hæreſibus *c. 76.* Quorum ſit illa hæreſis, exprimitur in indice qui huic libello præfixus & præfationi ſubjunctus eſt. Ibi enim MELITONII vocantur. Nolit Danæus in notis ad hoc Auguſtini caput hæreticos illos ab illo Melitone ſic dictos, qui Sardium eccleſiæ præfuit, & inter præcipuos qui ſeculo poſt Apoſtolicum proximo vixerunt eccleſiæ Doctores numerari ſolet. Et ſane inter hæreſiarchas Virum pietate & doctrina illuſtrem nemo temere numeret. Hunc enim Melitonem tanti fecit Polycrates Epheſi Epiſcopus, ut eum appellet τὸν εὐνοῦχον τὸν ἐν ἁγίῳ Πνεύματι πάντα πολιτευσάμενον h. e. *Eunuchum qui Spiritu S. afflatus omnia geſſit,* ut videre licet ex Polycratis ad Victorem epiſtola apud Euſebium,
lib. 5. c. 24. quam Latine reddit Hieronymus in catalogo Scriptorum eccle-
c. 46. ſiaſticorum, ubi Polycratis de Melitone verba ſic interpretatur: *quid neceſſe eſt, recordari Melitonis in S. Spiritu eunuchi, qui ſemper Domino ſerviens poſitus eſt in Sardis & expectat in adven-
c. 24. tu ejus reſurrectionem?* Idem Hieronymus in prædicto catalogo cum Melitonis ſcripta recenſuiſſet, hæc ſubnectit: *hujus elegans & declamatorium ingenium laudans Tertullianus in ſe-
(Pag. 195.) ptem libris, quos ſcripſit adverſus eccleſiam pro Montano, dicit eum à pleriſque noſtrorum Prophetam putari.* Hunc igitur Melito-

litonem, qui à plerisque orthodoxis ecclesiæ Doctoribus pro Propheta habitus fuit, inter hæreticos referre durum videatur.

II. Nihilominus tamen Melitonem cum hæreticis illis, qui DEI imaginem in corpore non in anima quærendam docuerunt, aliquid commune habuisse, & DEO aliquid corporei tribuisse ex eo colligi potest, quod librum scripserit περὶ θεοῦ ἐνσωμάτου. Equidem Sixtus Senensis in bibliotheca sua sancta asserit, Melitonem scripsisse in illud Gen. 1. *faciamus hominem*, de Deo incorporeo librum unum. Verum memoria eum fefellit. Nam apud Eusebium *lib. 4. c. 26.* & Hieronymum *in catal. c. 24.* liber ille Melitonis expresse περὶ θεοῦ ἐνσωμάτου inscribitur, non ἀσωμάτου. Et Ruffinus quidem Eusebii interpres Melitonem de Deo corpore induto in libro illo egisse tradit, Christophorsonus de Deo incarnato, itidemque novissimus Eusebii interpres Valesius de incarnatione DEI, quas interpretationes & alii sequuntur. Verum Colomesius observat, rectius Valesium in secundis ad Eusebium curis *p. 73.* & Cotelerium in notis ad Scriptores Apostolicos *p. 427.* vertere περὶ ἐνσωμάτου θεοῦ de Deo corporali vel corporeo, cum in isto scripto Melito contenderit, Deum corporalem esse, idque ex variis scripturæ locis comprobaverit. Sane Gennadius Massiliensis *in tractatu de dogmatibus ecclesiasticis* Melitonem aliquid corporeum in Deo agnovisse tradit, & Origenes apud Theodoretum *in quæst. 20. ad Genes.* cum quæstionem movisset, utrum imago Dei in corpore an in anima consistat, prius asseri à Melitone subnectit, eumque dicit συγγράμματα & scripta reliquisse, quibus probare annisus fuerit, ἐνσώματον εἶναι τὸν θεόν, cujusque & aliorum cum ipso sentientium hæc fuisse argumenta refert, quod oculi, aures, nares, brachia, aliaque membra Deo tribuantur, & quod Patribus V. T. in humana forma apparuisse memoretur. Atque hinc omnino colligi potest, Melitonem Sardensem Deum corporeum credidisse, etsi id neget Ludovicus Ferrandus in notis ad Psalmum V, à prædicto Colomesio allegatis,

l. 4. p. 173.

in paralipom. ad Cave chartophyl. edit. quart. p. 256.

cap. 4.

(Pag. 196.)

III. Neque mirum Melitoni aliquid humani contigisse, cum vel in celeberrimis ecclesiæ luminibus nonnunquam aliqua doctrinæ deliquia deprehendere liceat. Frustra enim Gilbertus Genebrardus in Magdeburgenses debacchatur, quod in Patribus secundi seculi inclinationem quandam doctrinæ, nævos & incommodas opiniones annotaverint, cum subinde nævos quosdam in Patribus etiam Pontificii Doctores observent, quorum confessiones Gerhardus *T. 1. conf. cathol. p. 565.* Rivetus *in tract. de Patrum autoritat. c. 9.* & alii collegerunt. Scilicet id Genebrardo imprimis propositum erat, ut Centuriatorum impietatem, mendacia & imposturas coargueret, quem scopum & in ipso partis secundæ titulo & in epistola dedicatoria ad Claudium Burgesium indicat. Verum qui tanto tumultu ac boatu aciem suam adversus Centuriatores Magdeburgenses directam jactavit, promissis suis adeo non respondit, ut montes magno conatu parturientes ridiculum tandem murem peperisse haud immerito censeat Montacutius.

in chronograph. part. 2. p. 517.

in præfat. ad apparat. orig. eccles. thes. 56.

IV. Cum vero Melito Deum corporeum esse putaverit, fieri potuit, ut postea hæretici, qui imaginem DEI corpori potius quam animæ impressam docuerunt, & forte ad Melitonis autoritatem provocarunt, Melitonii dicti fuerint, quamvis ab Autore prædestinati non Melitonii sed Homuncionitæ appellentur, ut jam supra *Sect. 1. c. 6. thes. 4.* notavimus. Certius de Melitonis sententia constare posset, si scriptum illud Melitonis *περὶ θεοῦ ἐνσωμάτου* adhuc superesset. Verum neque illud Melitonis scriptum, neque cætera ejus monumenta ad nostram ætatem pervenerunt. Exigua tantum ex ejus operibus fragmenta apud Eusebium servantur. Alia quædam ex chronico Alexandrino & catenis græcis Petrus Halloixius *de Scriptor. eccl. orient. tom. 2. p. 834.* collegit. Quibus addi posset fragmentum, quod ex quodam Jacobi Fabri Stapulensis tractatu excerptum Colomesius in paralipomenis quartæ editionis *p. 356.* exhibuit. Eum tamen Melitonis librum, qui Clavis Scripturæ dicitur, MSC. extare asserit Labbeus *in dissert. de Scriptor. eccles. p. 87.* & *in bibliotheca nova p. 21.* Interim Melito-

(Pag. 197.)

litonem erroribus obnoxium fuisse non diffitebuntur, qui per Angelum ecclesiæ Sardianæ, ad quem S. Johannes scripsit, Melitonem intelligunt, quam sententiam præter alios Antiochus Brondus in suis ad Apocalypsin disputationibus propugnat, etsi ego isti sententiæ adstipulari nolim. Apocal. III. 1.

V. Cæterum cum Melitonem tanti fecerit Tertullianus, ut eum juxta Hieronymum Prophetæ instar habuerit, hunc ipsum de Deo corporeo errorem ex Melitone haurire potuit. Neque tamen ob hanc sententiam hæreticis adnumerandum Tertullianum putat Augustinus, cum forte per corpus Dei naturam vel substantiam intellexerit, nec aliud innuere voluerit, quam quod Deus non sit nihil aut inanitas. Idem Augustinus alibi observat, Tertullianum statuere omne corporale esse passibile, neque verisimile videri, adeo ipsum desipuisse, ut Deum quoque passibilem crederet. (Pag. 198.) hæres. 86. de genes. ad liter. lib. 10. c. 25

VI. A Melitone vero dicti etiam videntur MELITANI, quibus Gennadius Massiliensis in ecclesiasticis dogmatibus chiliasmum tribuit. Cum enim Melito in Apocalypsin Johanneam, qua imprimis Chiliastæ ad propugnandam suam sententiam abuti solebant, commentarium scripserit, quod ex Eusebio & Hieronymo constat, non improbabile videtur, ipsum cum aliis quibusdam hujus seculi Patribus chiliasmum asseruisse. Neque mirum eos qui errorem de piorum post resurrectionem in terra regno per mille annos continuando tenuerunt, à Melitone Melitanos dictos, cum eosdem etiam Papianistas à Papia Hierapolitano Episcopo dictos jam supra monuerimus. Et ob hunc ipsum errorem factum est, quod Papias, etsi inter præcipuos seculi apostolici & apostolico proximi seculi (in utriusque enim confinio floruit) Doctores referri soleat, in veteri Romano martyrologio ut & in Græcorum menæo & menologio nullum locum invenerit. Alia ratio est novi martyrologii Romani. In hoc enim Papiæ memoria d. 22. Februarii celebratur, neque sanctitati ejus Baronius obstare c. 55. Sect. 1. c. 5. thes. 7.

 putat,

putat, quod chiliasmi opinionem foverit, cum hæc controversia tum temporis ab ecclesia nondum definita fuerit. Alia mens fuit Bernhardo Luzenburgico, qui in hæreticorum catalogo Papiam hæreticis accensere minime dubitavit *lib. 1. sub voce Chiliastæ & lib. 3. sub voce Papias* secutus Helinandum, qui in chronico suo Papiam Hierapolitanum Episcopum hæreticorum, qui Chiliastæ vel Millenarii dicuntur, Autorem facit. Verum non tam hæreticæ pravitati quam simplicitati tribuendum est, quod Papias errori illi addictus fuit. Fuit enim juxta Eusebium mediocri præditus ingenio. Et quamvis Eusebius *lib. 3 c. 36. histor. eccl.* contrarium asserere videatur, cum ibi Papiam virum imprimis disertum & scripturæ peritum appellat, notavit tamen Valesius, illud Papiæ elogium nec in MSC. codicibus legi, nec à Ruffino in versione Eusebii exprimi. Quare non dubitat, quin ista verba ab imperito aliquo Scholiaste præter Eusebii mentem adjecta fuerint. Intempestivus ergo Halloixii zelus est, cum in notis ad vitam Papiæ ea, quæ à Casaubono in exercitationibus Anti-Baronianis contra Papiæ autoritatem congesserat, tanquam meras calumnias & mendacia perstringit.

(Pag. 199.)

lib. 3. c. 39.

CA-

CAPUT XII.

de

Tatianis, Encratitis, Hydroparastatis, Aquariis, Accaophoris, Saccophoris, Severianis, Apotactitis, Apostolicis.

I.

MElitonis σύγχρονος fuit TATIANUS Syrus Justini Martyris discipulus è gentilismi tenebris ad lumen orthodoxæ fidei conversus, sed post Justini Martyris obitum in hæresin prolapsus, quem infinita volumina composuisse Hieronymus in catalogo Scriptorum ecclesiasticorum tradit. Ex his nihil amplius superest quam oratio ad Græcos ab Eusebio commendata, quæ Tiguri 1546. cum Antonii & Maximi locis communibus, & 1636. cum Justini Martyris operibus Parisiis prodiit, & Harmonia evangelica, quam una cum Ammonii Alexandrini harmonia latine monumenta orthodoxographa & bibliothecæ Patrum exhibent. Ubi tamen Victorem Capuanum, cujus præfatio utrique harmoniæ præfixa legitur, Tatiani harmoniam cum Ammonii Alexandrini harmonia permutasse, eamque, quæ Ammonii titulo gaudet, Tatiano tribuendam esse, Baronius ad A. C. 174. & alii pridem animadverterunt. Quamvis non desint, qui neutram ex duabus istis harmoniis Tatiano competere affirment, quos inter Henricus

(Pag. 200.) c. 29. lib. 4. c. 29. hist. eccl.

Valesius in notis ad Eusebium, & hunc secutus Pagi in critica ad annales Baronii ad A. C. 172. quorum sententia eo magis firmari posset, si certo constaret, Tatianum harmoniam suam evangelicam non solum ex quatuor quæ nunc habemus evangeliis, sed etiam ex evangelio secundum Hebræos concinnasse. Nullum enim evangelii illius secundum Hebræos vestigium in ea harmonia apparet, quam Baronius & alii Tatiano vindicant. Verum
hæres. 46. etsi Epiphanius evangelicam Tatiani harmoniam à nonnullis evangelium secundum Hebræos dictam fuisse asserat, & Victor Capuanus in præfatione ad Tatiani harmoniam referat, quod Tatianus suam harmoniam διὰ πέντε inscripserit, ex qua inscri-
(Pag. 201.) ptione Hugo Grotius *sub initium suarum annotationum in Matthæum* & Gerhardus Johannes Vossius *in dissertat. de gener. Christi p. 17.* colligunt, quod Tatianus in harmonia sua evangelica etiam Hebraico Matthæi evangelio usus fuerit, quod multa in græco textu non extantia continuit, ideoque diversum quodammodo videri potuit: nondum tamen mihi persuadere possum, quod Tatiani harmonia ex quinque evangeliis conflata fuerit. Eusebius enim ex quatuor evangeliis compositam illam Tatiani harmoniam fuisse asserit, ideoque διὰ τεσσάρων dictam. Quod autem Victor Capuanus eam διὰ πέντε dictam fuisse scribit, librariorum vel typographorum vitium existimo, & legendum διὰ πάντων, qua inscriptione indicatur, Tatianum ex omnibus quatuor evangeliis harmoniam suam evangelicam contexuisse. Neque verum esse puto, quod Tatiani harmonia evangelica evangelium secundum Hebræos à nonnullis dicta fuerit, quin potius Epiphanium Tatiani harmoniam cum evangelio Nazaræorum confudisse existimo. Cæterum Valesii argumenta, quibus Tatiani harmoniam hodie non superesse probat, non sunt omnia satis valida. Objicit hodiernum Tatiani diatessaron nihil aliud esse quam paraphrasin quatuor evangeliorum, seu potius epitomen eleganter conscriptam, cum verum Tatiani opus ipsis Evangelistarum verbis compositum fuerit. Verum unde probabitur, ipsa Evan-
lib. 4. c. 29. gelistarum verba Tatianum retinuisse? Imo cum Tatianus, Eusebio teste, ausus fuerit dicta Apostoli Pauli elegantioribus verbis

bis exprimere, & phrases ejus corrigere, quid mirum, si in harmonia evangelica non ipsa Evangelistarum verba secutus fuerit? Objicit ulterius tres annos prædicationis Christi in edito Tatiani opere distingui, cum veteres unum tantum prædicationis annum Christo tribuerint. Verum ut omnes veteres unum tantum annum prædicationi Christi tribuisse statuamus, nulla necessitas compellit, imo ex Irenæo contrarium demonstrari potest. Objicit denique, quod cum Tatianum in sua evangeliorum concordia ea omnia resecuisse constet, quæ ad Davidicam Christi genealogiam spectant, in hodierna Tatiani harmonia Christus filius Davidis haud semel appelletur. Et hoc maxime argumento moveor, ut harmoniam, quæ hodie Tatiano tribuitur, ab homine quodam catholico scriptam existimem. Etsi enim in hac harmonia Christi genealogia à Matthæo & Luca recensita non compareat, unde Tatianum ejus Autorem esse Baronius credidit, compendii tamen potius causa quam ex prava hypothesi factum id videtur. Haud immerito igitur dubitari potest, num harmonia evangelica, quam sub Ammonii Alexandrini nomine Victor Capuanus edidit, Tatianum Autorem habeat. In ea autem harmonia, quam Tatiano Victor Capuanus adscripsit, & ipsa Christi genealogia, & reliqua loca, in quibus ejus ex Davidis stirpe nativitas asseritur, deprehenduntur, quæ cum Theodoretus in Tatiani opere resecta fuisse scribat, multominus hæc consonantia evangelica Tatiano tribui poterit, nisi dicamus, post Tatiani mortem ab aliis hæreticis ea expuncta fuisse, & in talia exemplaria Theodoretum incidisse, ad Victorem autem Capuanum integrum aliquod exemplar pervenisse, à qua sententia B. Chemnitium non alienum deprehendo, qui alteram harmoniam Ammonio Alexandrino in monumentis orthodoxographis ascriptam forte Theophilum Antiochenum Autorem habere suspicatur. At Theodoretus refert, ipsum Tatianum, cum diatessaron suum seu unum ex quatuor evangelium componeret, genealogias Christi & reliqua omnia, quæ Dominum Christum ex semine Davidis natum ostendunt, amputasse, eoque evangelio usos non modo qui sectæ ejus addicti fuerunt, sed eos etiam, qui aposto-

(Pag. 202.)

lib. 1. hæret. fab. c. 20.

prolegom. in harmor. evangel. c. 2.

(Pag. 203.)

postolica dogmata secuti, compositionis fraude non animadversa illud evangelium compendii instar usurpasse, se vero ducentos hujusmodi libros nactum omnes in unum congestos seposuisse & pro his quatuor Evangelistarum evangelia introduxisse.

II. Tatiani hujus, dum Romæ adhuc orthodoxus versabatur, discipulus fuit Rhodon insignis ille Marcionitarum antagonista. Ipse enim in libro quodam, quem Callistioni nuncupavit, refert, se Romæ à Tatiano eruditum, & elaboratum fuisse à Tatiano librum quæstionum, quarum solutiones
lib. 5. histor. eccl. c. 13. ipse Rhodon peculiari opere se editurum profitetur, ut ex Rhodone narrat Eusebius. Cum autem Tatianus post Justini Mar-
hæres. 46. sect. 1. tyris obitum relicta Roma Orientem peteret, in absurdas opiniones incidit, ut Epiphanius testatur, qui id duodecimo circiter Antonini Pii anno contigisse putat. Verum Epiphanius in designandis Tatianæ hæreseos initiis erravit, quemadmodum etiam Justini Martyris obitum ad Hadriani tempora perperam retulit, cum apologiæ Justini earumque inscriptio aliud ostendat, ut alia argumenta taceamus, quæ satis evincunt, Justinum martyrii palmam non sub Hadriano obtinuisse, quod post Epiphanium Pamelius *in notis ad Tertull. de præscript. c. 52. p.*
(Pag. 204.) *331.* asseruit, sed vel sub Antonino Pio, quam opinionem defendunt Valesius *in notis ad Eusebium p. 77.* & Pearsonius in vita Justini, ad quam *in dissertatione 2. de success. Rom. Pontif. pag. 254.* provocat, vel sub Marco Aurelio, quæ communior est sententia propugnata nuperrime ab Antonio Pagi *in critic. Ba-*
hæres. 48. *ron. ad A. C. 163.* Lapsus quoque Philastrius, qui Tatianum post Decii persecutionem vixisse tradit. Quem errorem La-
p. 43. tinus Latinius in bibliotheca sacra his verbis notat: *non sit Eusebius in historia & chronico. Nam M. Antonino Vero regnante cognitum Tatianum scripsit, hoc est, annis fere 80. ante Decium.*

III. Quod

III. Quod Epiphanius Tatianum non ante in absurdas opiniones incidisse scribit, quam Roma discessisset, Baronio perquam gratum accidit. Hinc enim Romanæ sanctitatis commendandæ occasionem captat, & Tatianum, quamdiu Romæ fuit, fortasse multos oculos in se inspicientes, ipsiusque Romanæ ecclesiæ, quam Apostoli instituissent, sincerissimam puritatem veritum fuisse, nec quicquam, dum ibi esset, catholicæ fidei adversum docuisse. At non veritus fuerat sincerissimam Romanæ ecclesiæ puritatem primogenitus Satanæ Marcion, quem Romæ sibi obvium Polycarpus habuit, non Cerdo Magister Marcionis, non Valentinus, &, ut alios taceam, non ipse Simon Magus, è cujus amara radice cæteri hæresiarchæ pullularunt. Quamobrem non est, ut in sincerissima illa, quam vocat, Romanæ ecclesiæ puritate tantum sibi Baronius blandiatur. A. C. 174. p. 178.

IV. Recte autem B. Chemnitius Tatiani exemplo magna ingenia monet, ut discant μὴ ὑπερφρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν. Occasio enim, quæ Tatianum, ut novam sectam conderet, impulit, alia non fuit, quam quod, Justino fatis suis defuncto, præsumptione Magisterii elatus & inflatus orthodoxæ fidei simplicitatem contemneret, ut Irenæus indicat, qui ipsum in Valentini, Saturnini & Marcionis deliria incidisse testatur. Et Valentini quidem è schola Tatianum egressum etiam Clemens Alexandrinus asserit. Æones enim quosdam invisibiles perinde ac Valentinus commentus est. Quod apud Irenæum seu potius antiquum Irenæi interpretem in editione Erasmi & Gallasii corrupte legitur hoc modo: *Tatianus post Justini martyrium absistens ab ecclesia & præsumptione Magisterii elatus & inflatus quasi præ cæteris esse proprium characterem doctrinæ constituta, non quosdam invisibiles, similiter atque hi, qui à Valentino sunt, velut fabulam enarrans.* Quæ ex Eusebio corrigi possunt. Hic enim Irenæi verba de Tatiano in historiam suam ecclesiasticam transcripsit, quæ ita se habent: μετὰ τὴν Ἰουστίνου μαρτυρίαν ἀποστὰς (Pag. 205.) prolegom. ad harmon. evang. c. 2. Rom. XII. 3. lib. 1. c. 31. lib. 3. Strom. p. 339. edit. Erasm p. 50. edit. Gallas. p. 84. lib 4. hist. eccl. c. 29.

τῆς ἐκκλησίας, οἰήματι διδασκάλου ἐπαρθεὶς καὶ τυφωθεὶς, ὡς διαφέρων τῶν λοιπῶν ἴδιον χαρακτῆρα διδασκαλείου συνεστήσατο, αἰῶνάς τινας ἀοράτους ὁμοίως τοῖς ἀπὸ Οὐαλεντίνου μυθολογήσας, quæ Valesius ita vertit: *post Iustini martyrium ab ecclesia se abrumpens, Doctoris arrogantia elatus ac tumidus, tanquam præstantior cæteris, novam quandam doctrinæ formam conflavit, aones invisibiles commentus perinde ac Valentinus.* Hinc & Autor appendicis ad Tertullianum de præscriptionibus adversus hæreticos Tatianum totum secundum Valentinum sapere affirmat. Philastrius autem de Tatiano dicit, quod æones nuncians sicut Marcion deliraverit. Ubi nonnulli Philastrium emendandum, & pro Marcione Valentinum substituendum recte monent. Quamvis enim etiam Marcionem perinde ac Valentinum 30. æones coluisse supra cap. 7. thes. 12. notatum fuerit, imprimis tamen illa æonum figmenta ad Valentinum spectant.

c. 52. (*Pag.206.*)

V. Cum Marcione pariter ac Saturnino id commune juxta Irenæum loco proxime allegato Tatianus habuit, quod matrimonium nihil aliud quam corruptionem & fornicationem esse dixit. Quem Tatiani errorem ex Irenæo repetit Eusebius *histor. eccl. lib. 4. c. 29.* Inter alia argumenta, quibus hunc errorem probare contendit, verbis Apostoli Pauli abusus est: *qui seminat in carne sua, de carne & corruptionem metet,* quasi per seminationem in carne quamlibet maris cum fœmina conjunctionem Apostolus intelligat, quod argumentum explodit & confutat Hieronymus *lib. 3. comment. ep. ad Galat.* Eundem Tatiani nuptias damnantis errorem notat & refutat Clemens Alexandrinus *lib. 3. Strom.* ubi Tatianum Syrum fuisse indicat, & ex ejusdem libro de perfectione secundum Salvatorem nonnulla producit. Ibidem tradit, quod Tatianus legem alterius esse DEI dixerit, & quod veterem ac novum hominem alio plane modo, ac orthodoxi facere solebant, distinxerit.

Gal. VI, 8. Tom. VI. oper. p. 157. p. 335. & 336.

VI.

VI. Parentem noſtrum protoplaſtum à Deo damnatum nec vitæ æternæ conſortem factum Tatianus aſſeruit, ut Irenæus *lib. 1. c. 31.* Euſebius *lib. 4. hiſt. eccl. c. 29.* Epiphanius *hæreſ. 46.* Philaſtrius *hæreſ. 48.* & alii teſtantur, è quibus Autor appendicis ad Tertullianum de præſcriptionibus adverſus hæreticos de Tatiano, *totus*, ait, *ſecundum Valentinum ſapit, adjiciens illud, Adam nec ſalutem conſequi poſſe, quaſi non, ſi rami ſalvi fiant, & radix ſalva ſit.* In hanc Tatiani de Adami damnatione ſententiam inclinavit Rupertus Tuitienſis, cum ſalutem Adami à multis libere negari & à nemine ſatis firmiter defendi aſſeruit, notatus eo nomine à Saliano *in annalibus V. T. ad Annum mundi 930. tom. 1. p. 132.* qui etiam in ſcholiis & annotationibus ad illum annum libri cujusdam meminit, quo pœnitentia Adami aſſerta fuit. Verum ſi non aliis argumentis Adami ſalus probari poſſet, quam libri illius apocryphi autoritate, admodum infirmo fundamento ſententia illa niteretur. Nam ut ipſe quoque Salianus obſervat, Gelaſius illum ipſum librum ut apocryphum proſcripſit, cujus decretum legitur in corpore canonico *diſtinct. 15. c. Sancta Romana eccleſia.* Dixi Gelaſium ejus decreti Autorem eſſe communiorem ſententiam ſecutus, etſi haud ignorem, in manuſcriptis quibusdam codicibus Damaſo, in aliis Hormisdæ decretum illud tribui, qua de re Pearſonius in vindiciis epiſtolarum Ignatii *part. 1. c. 4.* videri poterit. Non deſunt enim plures codices, qui decretum illud de ſcripturis canonicis & apocryphis Gelaſio adſcribunt. Et obſervant doctiſſimi Benedictini Pariſienſes è congregatione S. Mauri in notis ad novam Ambroſii editionem *Tom. 1. pag. 1266.* in manuſcriptis ante mille annos exaratis Gelaſii nomen huic decreto prænotari. Et quamvis Chiffletius, qui in notis ad Vigilium Tapſenſem *p. 149.* decretum iſtud ex pervetuſto codice Jurenſi publicavit, aliquandiu dubitaverit, ſitne hoc decretum Gelaſio an Hormisdæ, cujus nomen in prædicto Jurenſi codice decreto huic præfigitur, tribuendum, cum nec in libro de vitis Romanorum Pontificum, nec in collectione Dionyſii inter Gelaſii decreta hujus de ſcripturis canonicis & apo-

(*Pag. 207.*) (*Pag. 208.*)

cryphis decreti vestigium reperiret, Nicolai tamen I. autoritate, qui in epistola 42. Gelasium hujus decreti Autorem vocat, & multorum probatorum codicum fide in eam perductus fuit sententiam, ut omnino hoc decretum primum in concilio Romano, cui Gelasius præfuit circa A. C. 494. sancitum statueret, etsi postea ab Hormisda repetitum, in quinque titulos methodi gratia divisum, & nonnullis in locis mutatum fuerit.

VII. Inter ea, quæ ex Marcionis schola Tatianus hausit, & illud numerandum, quod veritatem humanæ naturæ in Christo negavit. Sic enim Hieronymus in commentario epistolæ ad Galatas Tatianum describit, quod putativam Christi carnem introduxerit. Idem Hieronymus in commentario ad Amosi c. 2. v. 12. alium Tatiani errorem de prohibito vini usu perstringit. Cum enim Deus per Prophetam dicto loco Israelitas reprehendat, quod Nazaræis vinum propinaverint, hæresin suam inde Tatianus struere nitebatur, asserens vinum non bibendum, cum & lege præceptum fuerit, ne Nazaræi vinum biberent, & à Propheta accusentur, qui Nazaræis vinum propinarunt. Verum respondet Hieronymus, si Judaicas leges & Nazaræorum ritus ecclesiis velint ingerere Tatiani asseclæ, consequi, ut & *comam nutrire debeant, & uvam passam ac viridem non comedere, & super patre & matre mortuis non ingredi &c.* Vini autem usum qui prohibuit Tatianus, etiam in sacris mysteriis meram aquam adhibendam docuit, ut Epiphanius notavit.

Tom. VI. p. 157. edit. Antv.

(Pag. 209.)

hær. 46. sect. 1.

VIII. A Tatiano exorti ENCRATITÆ vel ENCRATETÆ, quos vetus Irenæi interpres CONTINENTES appellat. Sed ipsum Irenæum audiamus, cujus de Encratitis verba Eusebii diligentiæ debemus. Sic ergo Irenæus de Encratitis: *ἀπὸ Σατορνίνου καὶ Μαρκίωνος οἱ καλούμενοι ἐγκρατεῖς ἀγαμίαν ἐκήρυξαν, ἀθετοῦντες τὴν ἀρχαίαν πλάσιν τοῦ θεοῦ καὶ ἠρέμα κατηγοροῦντες τοῦ ἄρρεν καὶ θῆλυ εἰς γένεσιν ἀνθρώπου πεποιηκότος, καὶ τῶν λεγομένων παρ' αὐτοῖς ἐμψύχων ἀποχὴν εἰσηγήσαντο, ἀχαριστοῦντες τῷ πάντα*

lib. 1. c. 30.

Euseb. lib. 4. c. 29.

πάντα πεποιηκότι θεῷ, ἀντιλέγουσί τε τῇ τοῦ πρωτοπλάστου σωτηρίᾳ. Καὶ τοῦτο νῦν ἐξευρέθη παρ᾽ αὐτοῖς Τατιανοῦ τινος πρώτως ταύτην εἰσενέγκαντος τὴν βλασφημίαν, i.e. *A Saturnino & Marcione profecti, qui vocantur continentes, docuerunt non esse contrahendum matrimonium, reprobantes scilicet primitivum illud opificium DEI, & tacite accusantes DEUM, qui masculum & fœminam condidit ad propagationem generis humani. Induxerunt etiam abstinentiam ab esu eorum, quæ animata appellant, ingratos se exhibentes erga eum, qui universa creavit, Deum, negant etiam primi hominis salutem. Atque hoc nuper apud illos excogitatum est, Tatiano quodam primo hujus impietatis autore.*

IX. Hos Encratitas in ea hæreticorum classe collocat Clemens Alexandrinus, qui à certa quadam operatione nomen acceperunt. lib. 7. Strom. p. 549. Operatio autem illa, quæ Encratitis nomen dedit, fuit *ἐγκράτεια* seu continentia, quam præ se ferebant à certis rebus plane abstinentes, ut modo ex Irenæo didicimus, nempe ab animatis, & conjugio, (Pag. 210.) siquidem Encratitæ *οὐ γάμον οὐ παιδοποιΐαν ἴσασιν* *non nuptias, non liberorum procreationem noverunt*, ut ipse Clemens Alexandrinus alibi indicat, lib. 1. Strom. p. 223. qui etiam abstinentiam à vino Encratitis usitatam in pædagogo suo ipsius Christi exemplo refutavit. lib. 2. pædag. c. 2. p. 116 117. Et Epiphanius quidem Tatianos ac Encratitas ita discernit, ut Encratitas *ἀπόσπασμα* quoddam Tatianorum fuisse dicat. Augustinus autem & Autor Prædestinati Tatianos in synopsi. & Encratitas uno capite continent, è quibus Augustinus, tom. II. lib. 1. de hæres. c. 25. *Tatiani*, inquit, *à Tatio* (sic enim vocat, quem cæteri omnes Tatianum appellant) *instituti sunt, qui & Encratitæ sunt appellati. Nuptias damnant, atque omnino pares eas fornicationibus aliisque corruptionibus faciunt, nec recipiunt in suorum numerum conjugio utentem sive marem sive fœminam. Non vescuntur carnibus, easque omnes abominantur. Prolationes quasdam fabulosas seculorum etiam ipsi sapiunt. Saluti primi hominis contradicunt.* Plura de iis recenset Epiphanius. Dicit enim, hæres. 47. quod

quod plura principia constituerint, & inter ea diabolum retulerint, quod è vetere testamento elegerint quicquid libuit, & inter primarias suas scripturas Andreæ, Johannis, Thomæ & alia acta apocrypha habuerint, quod, etsi continentiam jactaverint, inter mulierculas tamen assidue versati fuerint, easque undecunque pellexerint, earundemque ministeriis usi fuerint. Idem Epiphanius refert, quod in Pisidia, eaque Phrygiæ parte, quæ adusta dicitur, ingens eorum numerus sua ætate inventus fuerit.
(Pag. 211) Inter adversarios autem Encratitarum præter Irenæum & alios fuit Musanus, cujus elegantissimus liber ad quosdam fratres, qui ad Encratitarum hæresin desciverant, Eusebii ætate adhuc exti-
lib. 4. c. 28. tit, ut ipse in historia sua ecclesiastica testatur.

X. Cum vino abstinerent, & in mysteriis suis aqua uteren-
de hæref. c. 40. tur Encratitæ, qui apud Honorium Augustodunensem corrupte
lib. 1. de hæret. CREATITÆ appellantur, ab ista aquæ oblatione HYDRO-
fabul. c. 20. PARASTATÆ dicti sunt, ut Theodoretus observavit. Unde & Timotheus Presbyter in libro de receptione hæreticorum de Encratitis ait: οὗτοι ἀντὶ οἴνου ὕδωρ τῷ Θεῷ προσφέρουσι, διὰ τοῦτο καὶ Ὑδροπαραστάται καλοῦνται, *hi loco vini aquam Deo offerunt, ob quod & Hydroparastatæ nuncupantur*. Quod Hydroparastatarum nomen etiam in codice Theodosiano *lib. 16. tit. 5. de haeretic. leg. 7. 9. 11. & 65.* occurrit. Eorundem meminit Basilius M. *in epistola canonica ad Amphilochium can. 1.* & Matthæus Blastares *in syntagmate alphabetico c. 2. p. 8.* item Concilium generale 6. in Trullo habitum *can. 32.* nec non Balsamon, Zonaras & Alexius Aristenus in scholiis ad illum canonem Armenis oppositum, qui in sacra mensa vinum aqua non miscebant, & ad Johannis Chrysostomi autoritatem provocabant, qui Christum germen vitis in sacra mensa adhibuisse dixerat, ad quod respondent Patres prædicti concilii, Chrysostomi sententiam tantum Hydroparastatis oppositam esse, qui sola aqua utebantur, nec ex ejus verbis sequi, quod aqua vino misceri non debeat. Est autem Hydroparastatarum nomen paulo generalius, quod non Tatianis modo competit, sed aliis etiam hæreticis, qui vino abstinuerunt, vel in

sacris

ſacris aquam obtulerunt, quales fuerunt ante Tatianos Ebionitæ, quos in myſteriis ſuis panes azymos cum aqua adhibuiſſe ex Epiphanio ſupra in Ebionitarum hiſtoria cognovimus, & poſt Tatianos Manichæi, quos in codice Theodoſiano ſub Hydroparaſtatarum nomine imprimis intelligi Godofredus in annotationibus ad *l. 7. titul. 5.* de hæreticis obſervavit. Anonymus autem Autor, qui collectanea de quibusdam hæreſibus ſcripſit à Stevartio primum edita & in Lugdunenſi Patrum bibliotheca *tom. 27. p. 623.* repetita, Marci Pontici diſcipulos Hydroparaſtatas appellat. (Pag. 212.)

XI. Qui vocabulo græcæ originis Hydroparaſtatæ dicti ſunt, AQVARII etiam appellantur, de quibus Philaſtrius his verbis agit: ***Aquarii ſic dicti ſunt, qui in ſacramentis cæleſtibus offerunt tantum aquam, non illud, quod eccleſia catholica & apoſtolica facere conſuevit.*** De iisdem Auguſtinus iisdem pæne verbis agit *in hæreſ. 64.* ***Aquarii***, ajens, ***ex hoc appellati ſunt, quod aquam offerunt in poculo Sacramenti, non illud, quod omnis eccleſia.*** Quamvis autem peculiare caput Philaſtrius & Auguſtinus in libellis ſuis Aquariis aſſignaverint, quod etiam ab Iſidoro Hiſpalenſi, *lib. 8. Orig. c. 5.* Rabano Mauro *lib. 2. de inſtitut. Cleric. c. 58.* Honorio Auguſtodunenſi *in libello de hæreſ. c. 38.* & aliis factum eſt, Danæus tamen in notis ad hæreſin 64. Aquarios ab Encratitis ſolo nomine differre exiſtimat, vel ſaltem Aquarios inauſpicatam quandam Encratitarum propaginem fuiſſe, quos etiam partim à Severianis vini uſum in eccleſia damnantibus, partim ab Helceſaitis, qui aquam pro Deo coluerunt, profectos exiſtimat. Cauſam cur Aquarii loco vini aquam in poculo Sacramenti euchariſtici adhibuerint, Autor prædeſtinati hanc fuiſſe dicit, quod vinum ebrietatem pariat, per quam homicidia, fornicationes & alia ſcelera perpetrantur. Cui objectioni ſic reſpondet, ut aquam etiam & panem, ſi modus in edendo & bibendo excedatur, in vitium verti poſſe dicat, & tandem ſic concludat: ***optimum ergo in rebus omnibus modum tenentes etiam hos***

hæreſ. 77.

(Pag. 213.)

hos anathematizamus, cum cruorem Christi à fonte separantes, præjudicio fornicatorum & homicidarum regulam à Christo fundatam audacter infringant.

XII. Videri possit, etiam Cyprianum in epistola 63. quæ est in editione Erasmi *lib.* 2. epistola 3. contra Tatianos & alios Aquarios seu Hydroparastatas hæreticos calamum stringere. Verum statim sub initium epistolæ indicat, eos, quorum sententiam & consuetudinem refutare in ea epistola aggreditur, ex ignorantia quadam & simplicitate in calice Dominico solam aquam adhibuisse. Neque enim vinum tanquam rem abominabilem aversati sunt, sed eum maxime in finem vino aquam in sacra synaxi substituerunt, ne vini odore à gentilibus proderentur. Atque hinc imprimis, ut ex eadem epistola constat, in eucharistia matutinis horis peracta à vino abstinuerunt, non item in synaxi vesperi celebrata. Contra his igitur Cyprianus prolixe disputat, eosque ab exemplo Domini recedere ostendit. Provocat ad typos Noæ vinum bibentis, & Melchisedeci panem & vinum offerentis variaque dicta veteris testamenti adducit, in quibus vini mentio occurrit. Per aquam solam in Scriptura baptismum designari docet, & sanguinem Christi offerri non posse, si vinum calici desit, ideoque perversum esse, quod, cum (*Pag.* 214.) Dominus in nuptiis de aqua vinum fecerit, nonnulli de vino aquam facere ausi fuerint. Ad objectionem consuetudinis respondet, Christi potius exemplum quam consuetudinem sequendam esse. Nec eorum consilium probandum esse dicit, qui verentur, ne per saporem vini sanguinem Christi redoleant, & vini odore in vitæ periculum incurrant, cum sic à martyrio fraternitas retardari incipiat, dum in oblationibus de ejus sanguine confundi discit. Nec eos audiendos esse monet, qui dicebant: etsi mane sola aqua offerri videtur, tamen cum ad cœnandum venimus, mixtum calicem offerimus. His enim respondet, non mane sed post cœnam vinum à Christo oblatum fuisse, & faciendum esse, quod Dominus fecit, quotiescunque

calix

calix in commemorationem Domini offertur. Hæc aliaque Cyprianus in illa epiſtola contra ſui temporis Aquarios non hæreticos ſed ex ſimplicitate & ignorantia errantes diſſerit, quibus ſufficienter informatis & inſtructis perverſum illum morem non amplius condonandum decernit. Aquarios autem iſtos Cyprianus ita refutat, ut vini cum aqua miſcendi neceſſitatem perperam urgeat, adeoque nec ſolam aquam nec ſolum vinum ſacro calici infundi oportere exiſtimet, non tam ut Aquariorum animos conciliaret, ſed quod ipſum Chriſtum mixto calice in Sacramenti hujus inſtitutione uſum, nec ab ejus exemplo recedendum eſſe ſibi perſuaderet, & inſuper putaret, adunationem Chriſti cum populo ſuo quaſi tolli, niſi vinum cum aqua populum denotante miſceatur, quaſi ſanguis Chriſti incipiat eſſe ſine nobis, ſi ſolum vinum offeratur, & plebs incipiat eſſe ſine Chriſto, ſi ſola aqua offeratur, quod inter nævos Sanctiſſimi Præſulis referendum eſt. *(Pag. 215.)*

XIII. Timotheus Presbyter in editione Combefiſiana *tom. 2. auctarii novi bibliotheca Patrum Græco-Latinæ p. 451.* hæreticos illos, qui loco vini aquam in myſteriis ſacris uſurparunt, ACCAOPHOROS appellat, & à Tatiano ortos pronunciat. Verba ejus ita ſe habent: ἀκκαοφόροι, οἱ καὶ Ὑδροπαραςάται ἀπόσπασμα τῶν Τατιανῦ ὑπάρχοντες, ὗτοι ἀντὶ οἴνυ ὕδωρ τῷ θεῷ προσφέρυσι, ὅθεν καὶ Ὑδροπαραςάται κέκληνται i. e. *Accaophori Tatiani ſequacium pars quadam ac reliquiæ ſunt. Hi loco vini aquam Deo offerunt, unde & Hydroparaſtatæ dicti ſunt.* In Poſſeviniana autem & Coteleriana Timothei editione non Accaophori ſed SACCOPHORI appellantur. Et in codice quoque Theodoſiano *l. 7. 9. & 11.* Hydroparaſtatis Saccophori junguntur. Eoſdem Saccophoros Encratitis & Apotactitis jungit Baſilius *M. in epiſtola Canonica ad Amphilochium can. 47.* Eoſdem Apotacticis annexos eſſe aſſerit Epiphanius in epiſtola ad Acacium & Paulum Presbyteros Panario præmiſſa. Et Combefiſius quidem pro Accaophoris per librariorum vitium barbaram hanc vocem & hybridam minus intelligentium Saccophoros

phoros irrepsisse putat, cum Encratias aquam obtulisse constet. Verum cum Saccophororum vox apud Scriptores toties occurrat, ejusmodi hominum genus hac voce denotari videtur, quod superstitiosa sacci gestatione sanctitatis quandam & humilitatis opinionem affectavit, quales fuerunt illi monachi, quibus σάκκον περιφανῆ seu cilicium propalam affectatum Epiphanius tribuit. Et dubio procul etiam in Alexii Aristeni synopsi canonum apud Voellum & Justellum bibliothecæ juris canonici Autores *pag. 708.* & in Simeonis Logothetæ epitome canonum ibidem *pag. 740.* pro SACROPHORIS, qui utrobique medio inter Encratitas & Apotactitas loco collocantur, vel Saccophori vel Accaophori reponi debent. Num vero etiam pro SIPHORIS apud Gennadium de ecclesiasticis dogmatibus *c. 52.* Saccophori legi debeant, quæ Cotelerii est suspicio, ulterius eruditis dijudicandum relinquo.

(*Pag. 216.*) hæres. 80. sect. 6.

Tom. I. eccl. Græc. monum p. 776. 777.

XIV. Aquariis seu Hodroparastatis annumerandi SEVERIANI seu SEVERIANISTÆ ob vini & conjugii detestationem Encratitis affines. Dicti sunt à quodam Severo, quem Tatiano antiquiorem facit Epiphanius de Severianis *hæres. 45.* de Tatianis *hæres. 46.* agens. Xerum Severiani Tatianis posteriores fuerunt. Unde Tatianorum quidem Irenæus non item Severianorum meminit, ex quo tum nondum ortos fuisse colligi potest, cum opus suum adversus hæreses Irenæus scriberet. Severianos istos cum Tatianis conjungit Origenes, cum verba illa Pauli explicat: *regnum DEI non est esca & potus.* Ista enim verba dum explicat, perstringit Severianos & Tatianos; quod putent, non parum esse momenti in observantia continentiæ eorum ciborum, quos quasi castitati adversantes etiam Scripturarum autoritate declinandos existimant.

Rom. XIV. 17.

XV. Eusebius, cum ex Irenæo Tatiani & Encratitarum hæresin delineasset, subjicit, quod paulo post Severus quidam, cum Tatianæ hæresi vires & robur addidisset, in causa fuerit, ut

lib. 4. c. 29. (*Pag. 217.*)

ut illius sectæ homines à suo nomine Severiani appellarentur, de quibus scribit, quod legem quidem & Prophetas cum evangeliis admittant, sed proprio quodam sensu Scripturas exponant, Pauli autem epistolas & Actus Apostolorum repudient. Epiphanius inter alia de Severo refert, quod mundi originem nescio quibus potestatibus & principiis tribuerit, & docuerit, vitem à serpente per cœlestem virtutem in terram dejecto & cum terra congresso natam, indeque sinuosos vitium flexus serpentum spiras imitari, mulierem Satanæ opus esse, ejusque opus perficere, qui nuptias celebrant, hominis superiorem partem à DEO conditam, inferiorem à mala potestate. Augustinus de Severianis id præter alia tradit, quod resurrectionem carnis negaverint. Quod autem dicit, eos vetus testamentum respuere, à veritate alienum videtur, cum Eusebius eos legem & Prophetas admittere testetur. Cætera quæ de Philumena Augustinus addit, trajecta videntur, & ad proximum de Apelle caput pertinere. Hieronymus in indiculo hæresium Severianos seu Severianenses, ut vocat, à Severiano sic dictos scribit, qui eloquentiæ spiritu inflatus hanc hæresin adstruxerit. Addit, quod tres in anno quadragesimas fecerint, & in his Xerophagis i. e. siccis escis utantur. Quod Montanistis potius tribuendum videtur. Agit de Severianis etiam Autor chronici Alexandrini *pag. 612.* qui tamen ea tantum refert, quæ Eusebius de iisdem retulerat. Antagonistæ Severianorum fuerunt juxta Theodoretum Musanus & Clemens Stromateus, & Apollinarius Hierapolitanus in Phrygia Episcopus, & Origenes. Autor autem Prædestinati ab Euphranone Episcopo Rhodio Severianos plurimos convictos, & cæteros ecclesiæ communione privatos asserit.

hæres. 45.

c. 19. p. 18.

lib. 1. hæret. fabul. c. 20.

(*Pag. 218.*)

XVI. Tatianorum seu Encratitarum surculus fuerunt quoque APOTACTICI seu APOTACTITÆ, unde à Timotheo Presbytero *pag. 379. edit. Coteleriana*, Basilio M. *in*

epistol. canon. can. 1. in codice Theodosiano *titul. de hæreticis l. 7. & 11.* & alibi Apotactitas Encratitis adjungi haud mirum est. Dicti autem sunt Apotactitæ, quod possessioni rerum propriarum renunciarent, & eos, qui non idem facerent, à communione sua excluderent. Conjugium præterea aversati sunt, & errores suos ex scriptis quibusdam apocryphis confirmarunt. Dicti etiam sunt APOSTOLICI, etsi Apostolis cum aliis in rebus plurimis, tum in hoc dissimiles, quod lapsos recipere noluerint. Conferantur de his Apotacticis & Apostolicis Epiphanius *hæref. 61.* Augustinus *hæref. 40.* Autor Prædestinati *hæref. 40.* Damascenus *hæref. 61. &c.* Distinguendi autem hi Apostolici ab alio quodam Apostolicorum genere, quod seculo 12. emersit, de quibus Evervinus in epistola ad Bernhardum apud Mabillonium *tom. 3.* analectorum *p. 452.* & ipse Bernhardus in sermonibus 65. & 66. ad Canticum videantur.

CA-

CAPUT XIII.

(Pag. 219.)

de

Montano, Cataphrygibus, Pepuzianis, Montensibus, Prisca, & Maximilla, & variis Montani asseclis, ubi etiam de Tertulliano, Autore actorum Perpetuæ & Felicitatis et Episcopo quodam Romano montanizantibus.

I.

HAud minus quam Tatiani & Severiani insignem continentiæ & sanctitatis speciem præ se tulerunt hæretici, qui ab Autore suo Montano MONTANISTÆ, & à regione, in qua orti & potissimum versati sunt, PHRYGES & CATAPHRYGES appellantur. Dicuntur etiam PEPUZIANI à Pepuza, oppido Phrygiæ, quod Montanistæ pro Hierosolyma sua habuerunt, ut ex Epiphanio *hæres. 48. sect. 14. & 49. sect. 1.* aliisque constat. Hos Montanistas Dannhavverus in classe hære- Christeid. p. 531.

 ticorum

ticorum sanctulorum, & Hagiodæmone, ut loquitur, obsessorum, qui Gnosticis adversantes in alterum extremum à recta orbita dilapsi sunt, & lupinam vafritiem pellibus ovinis ingeniose texerunt, primo loco ponit.

(Pag. 220.) epistol. 54. ad Marcell.

II. Equidem si Hieronymum audiamus, in præcipuo fidei articulo de Trinitatis mysterio satis crasse Montanistæ errarunt. Unam enim tantum in Deitate personam agnoverunt, docentes, DEUM, cum per Mosen & Prophetas mundum salvare non potuisset, corpus sumpsisse de Virgine, & mortem obiisse, &, quia ne sic quidem mundum salvare potuerit, per Spiritum S. in Montanum descendisse. Unde & Socrates *lib. 1. histor. eccl. c. 23.* & Sozomenus *lib. 2. c. 18.* Montanum cum Sabellio conjungunt, quemadmodum & Marius Mercator in appendice ad contradictionem 12. anathematismi Nestoriani Montanum erroris illius arguit. Verum cum Tertullianus jam Montanista errorem de una Deitatis persona, quem postea Sabellius amplexus est, in Praxea confutaverit, Epiphanius quoque & alii veteres Montanum de Trinitate recte sensisse aperte scribant, nec Scriptores Montano coævi hunc errorem ipsi exprobaverint, rectius error ille discipulis quibusdam Montani quam ipsi Montano tribuitur à Theodoreto *de hæret. fabul. lib. 3. c. 2.* & Autore appendicis ad Tertullianum *de præscript. c. 52.* Conferantur Valesius *in notis ad Socratem p. 14.* Petavius *lib. 1. de Trinit. c. 6. thes. 5.* Bullus *defens. fid. Nic. p. 65.* Natalis Alexander *secul. 2. dissert. 3.*

tom. 2. oper. Mar. Mercat. p. 128.

hæres. 48. sect. 1.

III. Si Cyrillo Hierosolymitano *in catechesi. 16.* & Ambrosiastro *ad 1. Thess. V. p 392.* item Harmenopulo de sectis *c. 16.* credimus, Montanus Paracletum seu Spiritum S. se esse jactavit, tantumque obtinuit, ut juxta Eusebium *lib. 5. c. 14. hist. eccl.* & Basilium M. *epistol. canonic. ad Amphilochium can. 1.* & Gregorium M. *lib. 9. epist. 61.* Cataphryges ipsum Paracletum esse dicerent. Verum cum Tertullianus Montanum à Paracleto passim distinguat, verisimile non est, quod vel ipse Montanus se Spiritum S. esse gloriatus fuerit, vel quod ab asseclis suis pro ipso Spiritu S. habitus fuerit, etsi persuasum sibi habuerint, Magistrum suum singulari

(Pag. 221.)

gulari quadam ratione à Spiritu S. afflatum fuisse, ut Philastrius *de hæres. c. 49.* Autor Prædestinati *hæres. 26.* aliique testantur, quos cum prioribus ita conciliat Petavius, ut dicat, Montanum ab initio tantum pro insigni Paracleti Propheta habitum fuisse, postea vero Montanistas in pejus ruentes Montanum suum ceu ipsum Paracletum venerari cœpisse. lib. 1. de Trinit. c. 14. thes. 5.

IV. Præcipuum inter Montanistas & Orthodoxos differentia fuit circa potestatem clavium, conjugium, fugam in persecutione & jejunia, ciborumque delectum. Cum enim Montanistæ severiori ac strictiori disciplinæ dediti videri vellent, ecclesiæ adulterium, homicidium, idololatriam aliaque graviora peccata remittendi potestatem denegarunt. Unde graviora ista peccata à Tertulliano in libro de pudicitia, quem pro Montanistis adversus Orthodoxos composuit, *c. 2. & 9.* irremissibilia & inconcessibilia & *c. 20.* immundabilia appellantur. Non tamen sic vocat illa peccata respectu DEI, quasi ejusmodi peccatorum nulla venia à DEO sperari posset, sed respectu ecclesiæ, quam in graviorum peccatorum remissionem nihil juris habere arbitratus est. Inclementiam illam Montanistarum erga lapsos in graviora peccata Hieronymus passim notat, & in epistola ad Marcellum ita describit: *illi ad omne pæne delictum ecclesiæ obserant fores, nos quotidie legimus: malo pænitentiam peccatoris quam mortem &: numquid qui cadet non resurget, dicit Dominus? &: convertimini ad me filii convertentes, & ego curabo contritiones vestras. Rigidi autem sunt, non, quo & ipsi majora non peccent, sed hoc inter nos & illos interest, quod illi erubescunt confiteri peccata quasi justi, nos dum pænitentiam agimus, facilius veniam promeremur.* (Pag. 222.)

V. Atque hinc patet, non simpliciter verum esse, quod Vincentius Lirinensis commonitorii sui *c. 34.* asserit, ante Novatianum neminem fuisse, qui DEUM crudelem dixerit, & talem, qui mortem peccatoris mallet, quam ut convertatur & vivat. Habuit enim Novatianus antecessorem Montanum, ut Pacianus

lib 8. c. 15. hist. eccl p. 351. in epistola 1. ad Sympronianum testatur. Atque hinc etiam Philostorgius Novatum ex Phrygum familia descendere scribit. Ad quem locum Godofredus in notis ad Philostorgium observat, quod reliqui Scriptores omnes Novatum ex Africa prodiisse scribant. Verum Philostorgius videtur non tam patriam Novati indicare voluisse, quam originem Novatianæ hæreseos ad Phrygas seu Montani asseclas referre voluisse, qui ex vico quodam Phrygiæ ortus Phrygum seu Cataphrygum hæresin instituit. Non enim ovum ovo similius, quam Montanistarum & Novatianorum doctrina circa lapsos, siquidem utrique lapsis non simpliciter desperandum docuerunt, omnemque veniæ spem lapsis adimendam, sed potestatem lapsos in graviora peccata reconciliandi penes ecclesiam esse pernegarunt, adeoque graviorum criminum indulgentiam soli Deo relinquendam censuerunt, quod de Novatianis Ambrosius *lib. 1. de pænit. c. 2.* Socrates *lib. 4. histor. eccl. c. 28.* & alii testantur, de Montanistis Tertullianus *in libro de* (Pag. 223.) *pudicit. c. 3. & 18.* qui etiam *c. 21.* arbitratur, quod Apostoli graviora peccata pœnitentibus dimittentes extraordinaria quadam potestate id fecerint, qua etiam debiles sanarunt & mortuos suscitarunt. Et quamvis postea Tertullianus ecclesiæ potestatem peccata etiam graviora dimittendi concedere videatur, sententiam tamen suam ita explicat, ut se nomine ecclesiæ DEUM intelligere indicet seu Spiritum, in quo est Trinitas unius Divinitatis Pater, Filius & Spiritus Sanctus.

VI. Fuisse quidem videntur etiam inter orthodoxos ecclesiæ Doctores circa hæc Montani tempora, qui ab ejus in lapsos rigore haud procul recesserunt. Refert enim Tertullianus in libro de pudicitia, quod etiam à Catholicis Montanistarum Antagonistis, quos Psychicos vocat, idololatris, homicidis & mœchis pax olim negata, & suo demum tempore mœchis tantum, non item homicidis & idololatris indulgentia concessa fuerit. lib. 9. de administrat sacram. pœnit. c. 20. Verum Tertullianum ista scribentem putidi mendacii arguit Morinus. Nam ipse Tertullianus adhuc orthodoxus in libro de pœnitentia aliter statuit, & argumenta Psychicorum seu Catholicorum, quæ ex sacra Scriptura contra Tertullianum aliosque Mon-

Montanistas depromebant, idololatriam & homicidium non minus quam mœchiam spectabant, qualia sunt parabolæ ovis & drachmæ perditæ, item dictum illud Johannis: *Sanguis Jesu Christi Filii Dei emundat nos ab omnibus peccatis &c.* Accedit quod Tertullianus *cap. 3.* libri de pudicitia Catholicorum contra Montanistas oppositionem ita formet, ut satis appareat, consuetudinem Catholicorum fuisse, de quibuslibet criminibus pœnitentiam agere, & acta pœnitentia pœnitentibus ab ecclesia veniam dandam esse. (*Pag. 224*) Opponere etiam Catholici Montanistis solebant autoritatem Hermæ Pastoris, ut ex *c. 10.* libri de pudicitia patet, ubi Tertullianus ad istam objectionem respondet, scripturam Pastoris, quæ mœchos amat, ipsam quoque adulteram esse, nec divino instrumento meruisse incidi, sed ab omni concilio ecclesiarum inter falsa & apocrypha judicari. Fueritne verum hoc Tertulliani de Hermæ libro judicium, quem etiam Hieronymus *ad c. 1. Habac.* stultitiæ condemnat, Prosper *adversus collatorem c. 30.* tanquam nullius autoritatis contemnit, Gelasius inter apocrypha rejicit, an præferenda sint judicia Irenæi, qui librum hunc sub Scripturæ nomine *lib. 4. c. 37.* allegavit, Origenis, qui Hermam à Paulo Rom. XVI, 14. salutatum hujus scripti Autorem asserit, idque non modo utile, sed divinitus etiam inspiratum existimavit, & aliorum quorundam veterum, qui magni librum hunc fecerunt, unde etiam in nonnullis ecclesiis publice lectum Eusebius *lib. 3. c. 3.* testatur, hanc, inquam, controversiam nolo nunc discutere, nec in medium proferre, quæ pro antiquitate & autoritate ejus libri produxerunt Feuardentius *in notis ad Irenæi l. c.* Pearsonius *in vindiciis epistolarum Ignatii p. 39.* & qui post Jacobum Fabrum, Barthium, Cotelerium & alios novissime una cum Barnabæ epistola librum illum 1685. Oxoniæ vulgavit Johannes Fell Oxoniensis Episcopus, in præfatione libello huic præmissa, aut quæ contra hujus libri autoritatem attulerunt Chamier *in panstratia Cathol. Tom. I. lib. 5. c. 13.* Dallæus *de scriptis Ignatii p. 240.* ejusque defensor Larroquanus *in observationibus ad Pearsonianas Ignatii vindicias p. 21.* Blondellus in apologia pro sententia Hieronymi de episcop. & Presbyt. p. (*Pag. 225.*)

16. & 17. & alii. Esto autem, Scriptorem hunc nulla autoritate & fide esse dignum, quod Tertulliano haud invitus concesserim, ex eo tamen, quod catholici hunc Autorem Montanistis opposuerunt, satis patet, quod catholici tum temporis nulli crimini veniam negaverint. Hermas enim nullum crimen, si pœnitentia accesserit, à venia excipit, etsi in eo satis rigoris habeat, quod *lib. 2. mandat. 4.* gravioribus sceleribus unicam tantum pœnitentiam concedat.

VII. Vix igitur probari poterit, quod ante Montanum & adhuc circa Montani tempora orthodoxi quidam ecclesiæ Doctores gravioribus peccatis absolutionem denegaverint, multo minus probari potest, quod primis seculis ex universali ecclesiæ usu gravioribus delictis ac imprimis idololatriæ, homicidio & mœchiæ venia concessa non fuerit, quod asserunt Sirmondus *in historia pœnitentiæ c. 1.* & Albaspinæus *lib. 2. observ. 6. 11. 15. 17.* & alii, qui ne orthodoxos cum Montano conspirasse fateri cogantur, id discriminis faciunt, quod orthodoxi non desperatione indulgentiæ & potestatis defectu, sed tantum disciplinæ rigore gravioribus peccatis indulgentiam negaverint, non quod ecclesia graviora peccata remittendi potestatem non haberet, sed quod potestatis à Christo acceptæ usum ad impiorum terrorem certis finibus circumscribendum ducerent. Et sane Cyprianus in epistola ad Antonianum, quæ est editionis Oxoniensis 55. Pamelianæ & Rigaltianæ 52. testatur, ante sua tempora Episcopos quosdam in Africa adulteris pacem dare noluisse, & in totum pœnitentiæ locum contra adulteria clausisse, (*Pag. 226.*) ut alia quædam pristinæ severitatis exempla taceamus. Verum ejusmodi rigorem in adulteros & alios graviorum criminum reos ab ecclesia priorum seculorum ex universali quodam usu probatum fuisse, ex particularibus illis exemplis colligi non potest. Aliud ostendit Evangelistæ Johannis erga latronem perditissimum clementia apud Clementem Alexandrinum in libro de salute divitum, (lib. 3. c. 23.) quem locum etiam Eusebius historiæ suæ ecclesiasticæ inseruit, (lib. 4. c. 23.) aliud Dionysii Corinthii epistola ad Amastrienses apud Eusebium, (lib. 5. c. 1.) aliud ecclesia

sia Lugdunensis itidem apud Eusebium, Ignatius in epistola ad Philadelphienses *Edit. Voss. p. 46.* & alii. Unde Morinus *lib. 9. de pœnitentia c. 20. & seqq.* probat ecclesias celebriores Romanam, Carthaginensem & Orientales omnes non solum Cypriani ævo sed etiam per duo priora secula cuilibet crimini post actam pœnitentiam veniam indulsisse. Et quamvis Petavius olim in animadversionibus ad Epiphanium *pag. 229.* statuisset, Patres Eliberinos, cum idololatriæ reis & aliis in graviora peccata lapsis ne in vitæ quidem exitu communionem concedunt, nihil aliud egisse, quam priscam ecclesiæ disciplinam vel denuo revocasse vel adhuc in Hispania vigentem novis legibus adstrinxisse, postea tamen in diatriba de pœnitentia & reconciliatione veteris ecclesiæ moribus recepta, quam suis ad Synesium observationibus in editione posteriori A. 1633. procurata inseruit, probat, in primitiva ecclesia absolutionem nullis peccatoribus, maxime in vitæ periculo, universalis ecclesiæ consuetudine negatam fuisse, atque hinc etiam canones illos Eliberinos, qui nonnullis peccatoribus communionem etiam in vitæ exitu negant, etsi eos olim in animadversionibus ad Epiphanium de absolutione Sacramentali interpretatus fuisset, mutata sententia non simpliciter de absolutione, quam Sacramentalem appellare Pontificii solent, sed de perfecta reconciliatione seu ejusmodi absolutione, quæ usum S. Eucharistiæ adjunctum habuit, explicat. Num omnes canones Eliberini hanc interpretationem admittant, non patitur instituti nostri ratio, ut in præsentiarum discutiamus. Contrarium probavit Morinus *lib. 4. de Sacram. pœnitent. cap. 21. & 22. & lib. 9. c. 3.* Interim hoc Petavii assertum verissimum est, quod communis ecclesiæ primitivæ praxis nullis peccatoribus pœnitentia acta absolutionem à peccatorum nexu denegaverit. (*Pag. 227.*)

VIII. Ad strictiorem Montanistarum disciplinam & illud spectat, quod ciborum delectum habendum statuerunt, variaque jejunia tanquam necessaria certis legibus adstrinxerunt. Equidem & orthodoxa ecclesia sua jejunia habuit. Jejuniorum enim quartæ & sextæ feriæ seu diei Mercurii & Veneris

lib. 7. Strom. meminit Clemens Alexandrinus, qui labente secundo & ineunte tertio seculo floruit, cum dicit, verum Gnosticum non solum feria quarta & sexta jejunia celebrare, sed & per totam vitam ab avaritia & libidine, vitiis scilicet Mercurii & Veneris jejunare. Eorundem jejuniorum mentionem faciunt Origenes *homil. 10. in Leviticum*, Petrus Alexandrinus *serm. de pœnit. can. 15.* Hieronymus *in cap. 4. epistol. ad Gal.* Epiphanius *in expositione fidei.* Augustinus *epistol. 86.* ut Pseudo-Clementem *canon. 67.* vel juxta alias edit. *69. apostol. & libr. 7. constitut. apostol. cap. 24.* (*Pag. 228.*) Pseudo-Ignatium *in epistol. ad Philippenses* & alios taceam. Et quarta quidem feria non ob Christi comprehensionem, ut Epiphanius putavit, sed propter initum à Judæis de proditione Domini consilium, ut Petrus Alexandrinus testatur, sexta autem feria ob Christi passionem jejuniis dicata fuit. Et quamvis Tertullianus in libro de jejuniis *cap. 14.* quartæ & sextæ feriæ stationes tantum non jejunia tribuere videatur, cum ait: *cur stationibus quartam & sextam sabbathi dicamus, & jejuniis parasceven?* ex aliis tamen Tertulliani aliorumque Scriptorum locis manifestum est, stationem sæpius nihil aliud quam certam quandam jejunii speciem significare, nempe ejusmodi jejunium, quod non ad seram usque vesperam productum, sed hora nona ab exortu Solis seu tertia pomeridiana solutum fuit, unde etiam à Tertulliano stationum semijejunia appellantur. Et cum in Hermæ quoque Pastore stationis mentio fiat, eaque statio de jejunio explicetur, imprimis autem jejuniis quartæ & sextæ feriæ stationum nomen tributum fuerit, hinc Beveregius *libr. 3. codic. can.* illustrati & vindicati *c. 10. p. 431.* argumento satis elumbi colligit, ab ipsis Apostolis stationes istas & semijejunia quartæ & sextæ feriæ instituta fuisse. Idem Autor longe majori conatu probare nititur, jejunium quadragesimale ab Apostolica institutione profectum esse, & ab ipsis ecclesiæ nascentis incunabulis celebratum fuisse. Verum de jejunio quadragesimali apud Scriptores Apostolicæ & Apostolis proximæ ætatis nulla testimonia occurrunt.

IX. Pro-

IX. Producit quidem Beveregius *lib.3. c.7.* codicis canonum illustrati locum Irenæi ex ejusdem epistola ad Victorem apud Eusebium: *οἱ μὲν γὰρ οἴονται μίαν ἡμέραν δεῖν αὐτοὺς νηστεύειν, οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ καὶ πλείονας, οἱ δὲ τεσσαράκοντα, ὥρας ἡμερινάς τε καὶ νυκτερινὰς συμμετροῦσι τὴν ἡμέραν αὐτῶν* quæ Ruffinus ita reddidit: *quidam putant una tantum die observari debere jejunium, alii duobus, alii pluribus, nonnulli etiam quadraginta, ita ut horas diurnas & nocturnas computantes diem statuant.* Verum præferenda videtur lectio, quæ sublata distinctione inter voces *τεσσαράκοντα* & *ὥρας* non quadraginta dierum sed quadraginta horarum jejunium asserit. De ejusmodi enim jejuniis Irenæus verisimiliter loquitur, quæ in abstinentia ab omni cibo & potu consistunt. Dicit igitur quosdam uno die jejunasse nempe usque ad seram vesperam ab omni cibo & potu abstinendo, alios duobus, alios pluribus diebus, quosdam autem quadraginta horas jejunio destinasse, ita ut ad Solis occasum nondum cibum sumerent, sed horas etiam nocturnas jejuni transigerent, donec quadraginta horæ absolverentur, respondentes circiter tempori quo Sponsus cœlestis ablatus fuerat. Quis autem per quadraginta dies ita jejunare potuisset, ut neque horis diurnis neque nocturnis cibum caperet? Dicit quidem Beveregius *p.397.* non omni cibo per 40. illos dies Christianos abstinuisse, sed jejunasse *ξηροφαγοῦντας*, & pane tantum cum sale & aqua utentes. Postea vero *p.419.* asserit, per ejusmodi Xerophagias jejunium proprie non celebratum sed solutum potius fuisse. Si igitur per Xerophagiam jejunium solutum fuit; quomodo per 40. dies horis diurnis pariter & nocturnis pro die computatis jejunare potuerunt Christiani? Multominus alii ex Eusebii chronico probare poterunt, quod jam secundo post Christum natum seculo quadragesimale jejunium publica lege in ecclesia receptum fuerit. Quamvis enim in nonnullis Eusebiani chronici codicibus legatur, quod quadragesimale jejunium à Telesphoro Episcopo Romano institutum fuerit, in manuscriptis tamen codicibus ea verba non habentur & Eusebio afficta sunt, ut Scaliger in animadversionibus ad chronicum Eusebii recte monuit, quod

(*Pag.229.*)

l. b. 5. histor. eccl. c. 24.

(*Pag.230.*)

Pag. 216.

etiam agnoſcit Arnoldus Pontacus in notis ad Euſebium *p. 611.* qui tamen propterea quadrageſimale jejunium à Teleſphoro inſtitutum negat, ne illud ab Apoſtolis inſtitutum negare cogatur.

X. Eſto autem eccleſiam eo ipſo tempore, quo Montani jejunia damnavit, præter jejunia quartæ & ſextæ feriæ etiam quadrageſimale jejunium obſervaſſe, certum tamen eſt, nulla præcepti neceſſitate ad ejuſmodi jejunia adſtrictas fuiſſe illius ævi eccleſias. Nam qua libertate nonnulli feſtum Paſchæ die Dominica, alii præciſe Luna 14. menſis Martii, in quamcunque hebdomadis diem incideret, celebrarunt, eadem libertate nonnulli uno, alii duobus, alii pluribus diebus jejunarunt, ut ex Irenæi lib. 3. c. 9. epiſtola ad Victorem vidimus. Unde & ipſe Beveregius, qui in aſſerenda jejunii quadrageſimalis autoritate cum Pontificiis conſentit, id negare non audet, quod quadrageſimale illud jejunium liberum fuerit, etſi duas illius quadrageſimalis jejunii dies, nempe Paraſceven & Sabbathum magnum Apoſtolica imo ipſius Chriſti autoritate jejunio adſtrictas exiſtimet. Sic enim de o(Pag. 231.) rigine illius jejunii diſſerit, primum Apoſtolos illum quo Chriſtus crucifixus eſt diem jejunio quotannis tranſegiſſe: Cum enim Judæis ſolenne eſſet, ut quiſque diem, quo Pater ipſius mortuus eſt, in ſingulis poſtea vitæ ſuæ annis jejunio conſecraret, nihil rationi & fidei magis abſonum videri, quam ut Apoſtoli diem illum, quo cariſſimus ipſorum Magiſter, & unicus humani generis Servator graviſſimos pro ipſorum aliorumque peccatis cruciatus ipſamque mortem pati dignatus eſt, non jejunarent. *Quis*, pergit, *ex infimis ejus diſcipulis hoc non faceret? Quis anniverſario illo die redeunte non ſecum reputaret: hoc die Unigenitus DEI Filius pro meis ipſius peccatis ludibrio habitus verberibus laceratus eſt &c. ipſeque hunc diem lætus carnique indulgens tranſigam? Hoc ſaltem die jejuniis lacrymisque, ob illa quæ Dominum meum cruci affixerunt peccata, me non affligam? Abſit longe longeque abſit.* Non modo difficile ſed & impoſſibile

ſibile eſſe dicit, talia animo verſantem ejus diei jejunium dedignari, tantoque magis impoſſibile fuiſſe, ut Chriſti diſcipuli, ut Apoſtoli, qui aliquot cum eo annis converſati fuerant, & divina ejus præſentia ac favore tamdiu beati fuerant, ſummo animi angore non afficerentur, quoties anniverſarius ille dies rediret, quo dilectiſſimus Dominus impia Judæorum manu oculis ipſorum ereptus fuerat: nullo autem modo dolorem ſuum ob Domini paſſiones magis manifeſtum reddere vel exercere potuiſſe, quam ſi diem illum eique proximum, quo Chriſtus in ſepulchro jacuit, jejunio fletibuſque devoverent, & ſic verba Chriſti implerent: *venient dies, cum auferetur ab iis Sponſus, & tunc jejunabunt.* Matth. IX, 15. Ex quibus verbis colligit, dies illos, quibus Chriſtus in cruce expiravit & in ſepulchro quievit ſtrictiſſime ab Apoſtolis ad jejunium commendatos fuiſſe: (*Pag.* 232.) poſtea viros quoſdam Apoſtolicos pro ſummo, quo in Chriſtum flagrabant, amore non ſolum duos illos dies in Evangelio determinatos verum & alios jejunio deputaſſe, uſque adeo, ut nonnulli ipſum 40. dierum jejunium à Chriſto celebratum quodammodo adumbrare conarentur, illorumque ſtudium Apoſtolos reprehendere noluiſſe, ſed maximopere approbare potius, cum ad incitandam pietatem & ſubjugandam carnem hoc inſtitutum facere videretur: neque tamen Apoſtolos tot dierum jejunium omnibus imponere voluiſſe, quoniam æqualiter ab omnibus obſervari non poſſet, atque inde factum putat, quod aliqui jejunium antepaſchale per quadraginta dies continuaverint, idemque tanquam ab Apoſtolis acceptum tradiderint, tandemque quadrageſimale jejunium eccleſiæ conſuetudine roboratum fuerit. Hæc Beveregius. At Chriſti verba ſatis impleta ſunt, cum Apoſtoli Chriſtum mortuum & ſepultum deflerent & in luctu illo omnem cibum faſtidirent. Nec ex verbis illis exſculpi poteſt, quod duo dies quotannis ab Apoſtolis aliiſque Chriſtianis in memoriam paſſionis & ſepulturæ Dominicæ ex Apoſtolorum ipſiusve Chriſti mandato jejuniis conſecrandi fuerint. Unde etiam aliquot Chriſtiani, ut Irenæus teſtatur, uno tantum die jejunarunt, quos nemo propterea tanquam divinæ aut apoſtolicæ inſtitutionis transgreſſores damnavit.

XI.

XI. Equidem haud diffiteor, non nostra demum vel Patrum nostrorum ætate, sed jam in primitiva ecclesia verba illa Christi de jejunio ob ablationem sponsi nonnullos de determinato quodam jejunii tempore explicasse videri. Sic enim Tertullianus de catholicis loquitur: *in evangelio illos dies determinatos putant, in quibus ablatus est Sponsus &c.* Verum ista Tertulliani verba hunc sensum habent, quod *in evangelio*, hoc est, ut Rigaltius exponit, hodie apud Christianos catholici, quos Psychicos Tertullianus appellat, illos dies, quibus Christus mortuus & sepultus est, ad jejunia communi & quasi publica religione determinaverint. Neque tamen ex ulla Christi vel Apostolorum vel ecclesiæ apostolicæ lege determinatio illa facta est, sed cum primum nonnulli ultro & sponte sua illius temporis jejunium celebrassent, exemplo hoc alii quoque, ut idem facerent, permoti sunt, & sic tandem paschale illud jejunium *communi*, ut Tertullianus alibi loquitur, *& quasi publica religione* observatum fuit. Quod autem imprimis passionis Dominicæ tempus jejunio dicaverint, inde factum est, quod illud tempus ipse Christus de jejunio ob ablationem sponsi loquens quodammodo designasse videretur, non quod Christus in illis verbis tale jejunium his diebus quotannis observandum præceperit, sed quod in verbis illis occasionem dederit, hoc potius quam aliud tempus ad statum & solenne jejunium consecrandi. Sane Christum in illis verbis aliquam jejunii legem sanxisse nullo modo probari potest. Neque post Christum Apostolos aliqua lege paschale hoc jejunium instituisse demonstrari potest. Apostoli potius frequenter Christianos monuerunt, ne Judaico more ad ciborum delectum aut certorum temporum observationes conscientias suas adstringi paterentur. Et argumenta catholicorum à Tertulliano in libro de jejuniis adducta evidenter ostendunt, quod paschale etiam vel antepaschale jejunium libere, non coacte, ex arbitrio, non ex imperio servaverint. Atque hinc etiam tanta quoad durationem antepaschalis jejunii varietas, aliis unum, aliis duos, aliis plures dies, aliis 40. horas ad jejunium illud deputantibus. Si quis autem ex orthodoxis in cele-

(*Pag.233.*) de jejun. c. 2. observ. ad Tertullian. p. 118. de orat. c. 14. (*Pag.234.*)

celebrando hoc jejunio necessitatem aliquam sibi persuasit, quo spectare videtur illud quorundam apud Irenæum in epistola ad Victorem, ὅτι δεῖ νηστεύειν, privata illa opinio fuit, non publica totius ecclesiæ sententia.

XII. Longe major & evidentior fuit in reliquis jejuniis ecclesiæ libertas. Unde Tertullianus catholicos ita loquentes inducit: *de cætero differenter jejunandum ex arbitrio, non ex imperio novæ disciplinæ, pro temporibus & causis uniuscujusque, sic & Apostolos observasse nullum aliud imponentes jugum certorum & in commune omnibus obeundorum &c.* quorum verborum ulterior explicatio & vindicatio apud Dallæum *lib. 3. de jejuniis & quadrages. c. 8.* legitur. Neque etiam ad ciborum aliquem delectum ulla lege se catholici adstrictos putarunt. Quamvis enim nonnulli interdum pane & aqua victitarent, ut cuique visum erat, respondebant tamen, hæc ex arbitrio non ex imperio esse agenda, ut Tertullianus catholicorum sententiam exponit. Inter eos, qui austerum vitæ genus amplexi aqua tantum & pane victum sustentabant, fuit Alcibiades, qui postea per Attali visionem monitus cunctis promiscue cibis uti cœpit, ut refert epistola Viennensis & Lugdunensis ecclesiæ apud Eusebium *l. 5. c. 3. histor. eccles.* de jejun. c. 13.

XIII. In tanta libertate circa jejunia celebranda cum orthodoxi versarentur, Montanus jejunia certis legibus adstrinxit, ut tradit Apollonius apud Eusebium *lib. 5. cap. 18.* quod à Theodoreto repetitur *lib. 3. de hæretic. fab. c. 2.* ubi dicit, quod Montanus novas jejuniorum leges præter ecclesiæ consuetudinem introduxerit. Quod tamen non sic intelligendum est, quasi jam antea ecclesia certas quasdam jejuniorum leges habuerit, & Montanus tantum novas quasdam leges & ab ecclesiæ legibus diversas introduxerit. Nam illo tempore nullæ in ecclesia orthodoxa jejuniorum leges erant. Atque hinc etiam Apollonius simpliciter de Montano dicit: οὗτός ἐστιν ὁ νηστείας νομοθετήσας *hic est qui jejuniorum leges imposuit.* (Pag. 235.)

 Qua-

Quales illæ Montani leges fuerint explicat Tertullianus, cum in libro de jejuniis *c. 1.* dicit: *arguunt nos, quod jejunia propria custodiamus, quod stationes plerumque ad vesperam producamus, quod etiam Xerophagias observemus &c. & c. 15. quantula apud nos est interdictio ciborum? duas in anno hebdomadas Xerophagiarum nec totas, exceptis scilicet sabbathis & dominicis, offerimus Deo, abstinentes ab iis quæ non* ep. 54. *rejicimus sed differimus.* Hieronymus autem Montanistarum jejunia sic describit: *illi tres in anno faciunt quadragesimas, quasi tres passi sint Salvatores.* Cæterum Montanistæ jejunii tempore à cibis quibusdam abstinebant, non quod eos, quod aliis quibusdam hæreticis solenne erat, in se malos existimarent, sed ex disciplina à Montano præscripta, unde Tertullianus ad dictum 1. Tim. IV, 3. respondet, damnari à Paulo Tatianos, Marcionitas, horumque similes, qui c. 15. de jejun. opera Creatoris despiciebant, & destruebant, quales apud Paracletum Montani non inveniantur, unde etiam distinguit inter eos, qui cibos quosdam tantum differunt, quod Montanistæ faciebant, & inter eos, qui plane rejiciebant, cum aliud sit ex officio, aliud ex fastidio cibis quibusdam abstinere, aliud in honorem Creatoris, aliud in ejusdem convitium ciborum quodam delectu ad tempus uti. Unde dubio procul injuriam Montanistis fecit Epiphanius, cum eos dicit cibis quibusdam abstinere non disciplinæ gratia, sed quod ea, quæ à Domino facta sunt, abominabilia judicent. Quantum autem Montanistæ in jejuniis suis sibi placuerint, quantum meriti illis tribuerint, quibus armis orthodoxos impugnaverint, quibus convitiis libertatem Christianam traduxerint, nimis longum esset hic referre.

(Pag 236.)

hæres. 48.

XIV. Videant modo Pontificii, quomodo doctrinæ suæ de jejuniis cum Montanistarum doctrina consensum & harmoniam declinare possint. Tentavit id jam pridem Bellarminus *Tom. IV.* controv. de bonis operibus in particul. *lib. 2.*

cap.

cap.9. Tentarunt & alii, & in his Natalis Alexander *secul.2. dissert. 4.* Ægre certe effugient, si attente legant, quæ Chemnicius *in exam. concil. Trid. part.4.p.784.* Bebelius *in antiquit. secul. 2. p.395. & seqq.* & alii de hoc Pontificiorum cum Montanistis consensu observarunt. Unicum ex Dallæo nunc annotare placet, nempe tantam esse inter Pontificios & Montanistas in doctrina de jejuniis harmoniam, ut Martinus Peresius sibi persuaserit, Tertullianum in libro de jejuniis catholicam, si Pontificiam sic appellare fas est, de jejuniis doctrinam propugnare, Psychicos autem, contra quos disputat Tertullianus, hæreticos esse Lutheranis similes. Scribit enim *de tradit. part. 3. de jejun. p. 263. Error fuit olim Psychicorum i. e. animalium hominum, qui jejuniorum præscriptiones damnabant, dicentes suo arbitrio relinquendos esse homines in jejuniis, quos Tertullianus damnat, & efficaciter convincit in tractatu, quem edidit contra eos, satis ecclesiastico & erudito.* Addit postea, hunc Psychicorum errorem Aerianos primum secutos & postea Lutheranos. *Nos vero Peresi*, Dallæi etsi non Lutherani verbis utiliceat, *istos Psychicos libenter amplectimur, neque nos de horum sanguine prognatos esse pudet ac pænitet. Nostri illi sunt fatemur. Vos* (simul enim cum Peresio Turrianum alloquitur) *in tota hac causa Tertulliani clientes, & illius quem defendit Paracleti proles ac fætura estote, nos vobis hanc gloriam non invidemus.* (Pag.237.)

XV. Alius Montani error fuit, quod secundas nuptias damnavit. Unde Autor Prædestinati de Cataphrygibus: *Secundas nuptias pro fornicationibus habent, & ideo dicunt eas permisisse Apostolum Paulum, quia ex parte sciebat & ex parte prophetabat. Nondum enim venerat quod perfectum est, hoc autem perfectum in Montanum & in ejus Prophetissas venisse delirant.* Ac cogitari possit, num forte Montanistæ hunc errorem etiam Athenagoræ apologiæ pro Christianis adsperserint, quod de En-

cratitis vel Tatiano præsumit Gesnerus in notis ad Athenagoram. Sic enim in apologia illa legitur: ὁ δεύτερος γάμος εὐπρεπὴς ἐστι μοιχεία *secunda nuptia sunt speciosum adulterium*, quod ibidem inconvenienter ex dicto illo Christi probatur: ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται. Verum dubio vix ca-
(*Pag.* 238.) ret, Patres nonnullos & ecclesiæ Doctores, dum Gnosticorum libidines acriter insectarentur, in nimium virginitatis & continentiæ amorem raptos, & hinc etiam secundis nuptiis infestiores factos. Unde non solum Athenagoras sed plures etiam alii, qui à Gerhardo in Loc. de Conjug. thes. 191. adducuntur, secundas nuptias improbarunt. Montanus vero non solum secundas nuptias improbavit, sed etiam λύσεις γάμων seu discidia nuptiarum docuit, ut Apollonius apud Eusebium *lib.* 5. *c.* 18. testatur.

XVI. Fugam præterea in persecutione illicitam esse Montanus censuit, nec persecutionem pretio redimendam esse, ut ex Tertulliani de fuga libro aliisque antiquitatis monumentis constat. Tantum scilicet martyrii amorem præ se ferebant. Unde etiam plures è suo numero martyrio coronatos jactabant, quod certissimum Prophetici, quem se habere gloriabantur, spiritus indicium esse prætendebant. Verum antiquus quidam Autor ab Eusebio *lib.* 5. *c.* 16. allegatus in tertio, quod adversus Montani hæresin conscripsit, volumine respondet, etiam alios hæreticos martyria jactare, penes quos veritatem non esse certo certius constet. Quod Marcionitarum exemplo probat. Idem ille Autor in secundo volumine negat, quenquam ex Montanistarum numero pro Christo vincula & mortem subiisse.

XVII. Apud Montanistas Episcopi non primum sed tertium locum tenuerunt. Primum enim locum Patriarchæ de Pepuza Phrygiæ, & secundum Cenones habuerunt, ut refert Hieronymus *in epistol.* 54. ad Marcellam. Et fortasse Patriarchas illos
(*Pag.* 239.) de Pepuza canon 8. Laodiceni concilii Montanistarum maximos appellat, qua de re Gundlingius in notis ad concilium Laodicenum *p.* 82. & sequentibus videatur. Quod mortuos baptizaverint

rint Montanistæ Autor est Philastrius *c.48. de hæres.* Quæ vero de nefandis Montanistarum mysteriis ab eodem Philastrio referuntur, ut & ab Augustino *de hæres. c. 26.* Cyrillo Hierosolymitano *catechef.* 16. *p. 178.* Pseudo-Hieronymo *in indicul. hæres. c. 20.* qualia nefanda mysteria etiam Quintillianis Augustinus tribuit *hæres.* 27. Epiphanii fidem secutus, qui idem de Quintillianis *hæres. 48. sect.* 15. tradiderat, ea in dubium vocat Autor Prædestinati *hæres.* 26. Et Hieronymus quoque famæ illi fidem non adhibet *in epistol.* 54. Et hæc forte mysteria illa sunt, quorum exprobrationem Montanistæ juxta Theodoretum *lib.* 3. *de hæret. fab. c.* 2. pro calumnia habuerunt. Qualia autem illa Montanistarum mysteria fuerint, jam supra *cap.* 4. *thes.* 8. ex Augustino retulimus, ubi de Quintilla & Quintillianis actum est. Etsi enim Epiphanius & alii hunc secuti Quintillianos ad Montanistas referant, ad Cajanos tamen illam sectam referre maluimus.

XVIII. Haud parum autoritatis Montanus sibi conciliavit visionum & prophetiarum jactantia, qua multorum animos in fraudem inductos colligi potest ex Eusebio *lib.* 5. *c.* 3. ubi narrat, eo tempore, cum Montanus & Alcibiades & Theodotus in Phrygia primum opinione hominum tanquam Prophetæ celebrari cœpissent, plurimos putasse, revera Montanum prophetiæ dono instructum, cum præsertim multa divinæ gratiæ miracula tum temporis adhuc in ecclesiis fieri solerent. Verum vanam fuisse Montani & asseclarum ejus jactantiam ostendit Autor quidam antiquus apud Eusebium *lib.* 5. *c.* 16. & Miltiades apud eundem Eusebium *c.* 17. & Apollonius *c.* 18. qui sectæ hujus prophetas inde vanitatis arguit, quod capillos suos tinxerint, oculis stibium illeverint, tabula & tesseris luserint, pecuniam fœnori locaverint. Quamvis ea, quæ de Montano ejusque asseclis antiqui illi Scriptores referunt, tam plena esse declamatoriæ vanitatis Rigaltius in sua ad Tertullianum præfatione judicet, ut ægre fidem mereantur. (*Pag.* 240.)

XIX. Quis fuerit antiquus ille Autor, ex cujus volumini-

 bus

bus contra Montanum ſcriptis Euſebius *lib.5. c. 16, 17.* nonnulla excerpſit, non conſentiunt eruditi. Sunt qui putent, Apollinarium Hierapolitanum Epiſcopum fuiſſe illorum voluminum Autorem, qui ducem hujus ſententiæ habent Ruffinum Euſebii interpretem. Et hanc opinionem ſuam etiam facit Baronius. Verum aliter videtur Petro Halloixio *Tom. II. de illuſtr. orient. eccleſ. Scriptor. p. 816.* Dicit enim, quod neque Euſebius dicat Apollinarium fuiſſe iſtorum voluminum Autorem, nec ejus opinionis Autores ullam rationem indicare poſſint, cur Apollinarium iſtorum voluminum Autorem faciant. Contrarium autem ex eo evinci poſſe putat, quod Apollinarius contra hæreſin Montani primum exorientem, Autor vero ille poſt mortem Montani & Maximillæ ſcripſerit, præterea quoque Autor illorum voluminum de Phrygia tanquam regione quadam peregrina loquatur, quod Apollinario minus competit. Et Halloixius quidem exiſtimat, ne ipſum quidem Euſebium nomen illius Autoris cognitum habuiſſe. Hieronymus in catalogo Scriptor. eccleſ. videtur Apollonium illorum voluminum Autorem facere. Verum cum Eu-
(Pag. 241.) ſebius *lib. 5. c. 16. p. 98.* verba quædam ex illo Autore antiquo referens ſtatim addat: ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ τῷ κατὰ Ἀστέριον Οὐρβανόν, hinc Valeſius in notis ad Euſebium colligit, Aſterium Urbanum fuiſſe illorum voluminum Autorem. Hanc Valeſii ſententiam improbat Stephanus Baluzius in nova collectione conciliorum *pag. 5. & 6.* & pro Apollinario pugnat, variaque teſtimonia producit, quæ Apollinarium contra Montaniſtas ſcripſiſſe tradunt. Verum id Valeſius non negaverit, quod Apollinarius contra Montaniſtas ſcripſerit. Illud in quæſtione eſt, an volumina contra Montanum, ex quibus Euſebius *lib. 5. cap. 16.* nonnulla retulit, ab Apollinario ſcripta ſint? Negat Valeſius ob rationes ab Halloixio productas, ad quas nihil à Baluzio reſponſum video.

XX. Quo tempore & qua occaſione Montanus hæreſin ſuam exorſus fuerit, antiquus ille Autor, quisquis fuerit, ſic exponit, ut dicat Montanum immodica φιλοπρωτείας cupiditate

tate captum primum sub Grato Asiæ Proconsule aditum in se adverso spiritui præbuisse. Ab hoc igitur Montano MONTANISTÆ dicti, quo vocabulo aliter utitur Philastrius, cum Donatistis Montanistarum nomen tribuit, qui alias frequentius Montenses appellantur, ut ex optato Milevitano, Augustino, aliisque Autoribus manifestum est, quorum testimonia colligit Chifletius in notis ad Vigilium Tapsensem *pag. 143.* Et Epiphanius quidem in Ancorato *c. 13.* etiam Novatianos *Μοντησίους* seu Montenses appellatos fuisse scribit. Verum memoriæ lapsu Novatianis tribuit, quod Donatistis tribuendum erat, nisi forte Novatiani Montenses dicti sint à Novati satellite Felicissimo, qui portionem plebis cum Episcopo suo divisit, & in monte quodam conventus suos habuit, qua de re Cyprianus *in epistol. 41. edit. Oxon.* videri poterit, ubi Oxoniensis Episcopus annotavit, montes tanquam loca cœlo proxima semper venerationem habuisse, & verisimile videri, montem, in quo Felicissimus conventus suos habuit, fuisse locum quendam in urbe Carthagine, qui montis nomine ob altiorem situm gavisus est. Fallitur autem dubio procul Marianus Victorius Reatinus, cum in indice ad opera Hieronymi per MONTENSES apud Hieronymum Montani sectatores intelligi dicit, siquidem Donatistæ potius ab Hieronymo sic appellati fuerunt. (*Pag. 242.*)

XXI. Socias sibi mulierculas adjunxisse Montanum omnes pene tradunt, qui ejus hæresin recensent. Fuerunt autem istæ mulierculæ PRISCA, quam nonnulli PRISCILLAM vocant, & MAXIMILLA, quam non minus ac ipsum Montanum laqueo gulam fregisse refert Asterius Urbanus apud Eusebium *lib. 5. c. 16.* Ejusmodi vero Montani prophetissa fuit dubio procul etiam illa, ex cujus revelatione Tertullianus animam corpoream & effigiatam esse didicit. *Est hodie,* inquit, *soror apud nos revelationum charismata sortita, quas in ecclesia inter Dominica solennia per ecstasin in spiritu potitur, conversatur cum Angelis, aliquando etiam cum Domino, & videt & audit sacramenta,*

& quo-

& quorundam corda dignoſcit, & medicinam deſiderantibus ſubmittit. Jam vero prout Scripturæ leguntur, aut pſalmi canuntur, aut allocutiones proferuntur, aut petitiones delegantur, ita inde materiæ viſionibus ſubminiſtrantur. Forte neſcio quid de anima diſſerueramus, cum ea ſoror in ſpiritu eſſet. (Pag.243.) *Poſt transacta ſolennia dimiſſa plebe, quæ uſu ſolet nobis renunciare quæ viderit, (nam & diligentiſſime digeruntur, ut etiam probentur) inter cætera, inquit, oſtenſa eſt mihi anima corporaliter, & ſpiritus videbatur, ſed non inanis & vacuæ qualitatis &c.*

XXII. Fuerunt inter Montani aſſeclas THEODOTUS quidam, cujus miſerabilem interitum narrat Aſterius Urbanus apud Euſebium *lib.5. c.16.* Præterea THEMISON de quo etiam Aſterius Urbanus apud Euſebium *l.c.* & Apollonius apud eundem *lib.5. c.18.* ALEXANDER, de quo itidem Apollonius *l.c.* videatur, item ALCIBIADES & MILTIADES ab Euſebio *lib.5. c.3.* memorati. Atque hic Miltiades ab alio quodam Miltiade diſtinguendus eſt, qui cum Apollinario, Apollonio, Serapione, Aſterio Urbano & aliis Montani hæreſin impugnavit, ut patet ex Euſebii *lib.5. c.17.* Neque inter aſſeclas Montani ſilentio prætermittendi ÆSCHINES & PROCLUS, qui apud Theodoretum PATROCLUS appellatur, & à Cajo refutatus eſt. Qualis autem fuerit inter Procli & Æſchinis diſcipulos differentia, exponit Autor appendicis ad Tertullianum de præſcriptionibus *c.52.* ubi animadvertit, utramque ſectam in eo conſenſiſſe, quod Spiritus S. in Apoſtolis fuerit, non item Paracletus, & quod Paracletus in Montano plura, nec plura tantum ſed & majora & meliora dixerit, quam Chriſtus in evangelio, in eo autem Æſchinis diſcipulos à Proclianis diſſenſiſſe, quod inſuper Chriſtum & Filium & Patrem eſſe dixerint. Nec deſunt inter eruditos, qui etiam SIBYLLINA ORACULA aut (Pag.244.) ſaltem magnam eorum partem à Montani Spiritu profectam aſſerant, quam controverſiam aliis dijudicandam nunc relinquo.

XXIII.

XXIII. Quantopere eorum studium laudandum, qui Montanistis strenue se opposuerunt, quod non modo privatis disputationibus sed etiam in conciliis factum est, siquidem juxta Autorem libelli synodici, quem Johannes Pappus Argentorati græce edidit & Latine reddidit, Synodus Hierapolitana, quæ sub Apollinarii præsidio habita, Montanum una cum Theodoto Coriario damnavit, tantopere dolendum est. Q. Septimium Florentem Tertullianum, qui à gentilismo ad Christianam fidem conversus fuerat, ab orthodoxa fide ad Montani castra transiisse. Graviter ea de re queritur Vincentius Lirinensis in commonitorio suo *c. 23.* Cum enim ejus eruditionem & eloquentiam magnis laudibus extulisset, & inter alia dixisset, ejus tot pene esse sententias quot verba, quot sensus tot victorias, addit hunc ipsum Tertullianum catholici dogmatis & antiquæ fidei parum tenacem sequenti errore juxta Hilarium scriptis probabilibus autoritatem detraxisse. Atque hinc etiam Hieronymus Helvidio Tertulliani autoritatem objicienti respondet, Tertullianum hominem de ecclesia non fuisse. Idem Hieronymus in catalogo Scriptorum ecclesiasticorum & in apologia adversus Ruffinum istam Tertulliani apostasiam notavit. Quibus consentit Augustinus in libr. de hæresibus *c. 86.* Cum enim ibi de Tertullianistis agit, primum Tertulliani de anima corporea, & de Deo corporeo errorem tangit, neque tamen ob hunc errorem inter hæreticos numerandum censet, sed eo nomine, quod ad Cataphrygas transierit. Similia sunt Paciani & aliorum de Tertulliano judicia, etsi his omnibus antiquior Cyprianus tanti Tertulliani libros fecerit, ut juxta Hieronymum in catalogo Scriptorum ecclesiasticorum nullum diem sine ejus lectione præterire sineret, eumque Magistri nomine dignaretur. Qui Cypriani in Tertullianum affectus pæne reliquorum testimonia suspecta redderet, nisi ex ipsis scriptis Tertulliani omnino constaret, quod Montani disciplinam amplexus fuerit. (*Pag.245.*) *cap 53.*

XXIV. Scripta illa Tertulliani primus edidit Beatus Rhenanus, cujus in Tertullianum notas Basileæ primum A. 1521.

impressas & postea variis in locis Basileæ imprimis & Parisiis sæpius recusas, etsi censuras inquisitionis Hispanicæ effugere non potuerint, & in Romano indice prohibitæ fuerint, nihilominus lectu dignas censet Ellies du Pin in bibliotheca Scriptorum ecclesiasticorum *p. 291.* Post Rhenanum cujus editionem Johannes Gagnæus additis nonnullis tractatibus locupletavit, & Sigismundus Gelenius ex MSC. Anglicano emendavit, Laurentius de la Barre in Tertulliano interpretando occupatus fuit, novamque operum ejus editionem Parisiis 1580. procuravit. Sed magis inclaruit editio eodem fere tempore à Jacobo Pamelio adornata, & prælo sæpius variis in locis subjecta, cujus prima editio 1579. prodiit. Sub finem superioris seculi An. 1597. Tertullianus cum notis Francisci Junii Franeckeræ lucem publicam aspexit, cujus editionis defensionem adversus quosdam maledicos suscepit Gerhardus Johannes Vossius in præfatione tractatus de Historicis Latinis. Sub initium hujus seculi Tertulliani opera juxta Pamelianam editionem digesta cum Francisci Junii & Beati Rhenani anno-(Pag. 246.) tationibus ex bibliopolio Commeliniano prodierunt. Plerosque Tertulliani libros non tamen omnes cum notis suis & commentariis Ludovicus de la Cerda 1624. Parisiis edidit, quæ editio duobus tomis constat. Hos secutus Nicolaus Rigaltius, cujus eruditæ in Tertullianum lucubrationes Parisiis An. 1634. & secundis curis auctiores A. 1641. prodierunt. Cæterum typographus, qui A. 1634. Rigaltianam Tertulliani editionem procuravit, altero statim An. 1635. ne quid ad explicationem Tertulliani deesset, Pamelii, Rhenani, Latini Latinii, Gabrielis Albaspinæi, Johannis Wouwerii & aliorum quorundam in Tertullianum annotationes uno volumine conjunctas & textui editionis Rigaltianæ accommodatas edidit. Annotationibus autem in librum de pallio & apologeticum integer Tertulliani textus juxta Pamelii editionem præmissus est, cum hi duo libri in editione Rigaltiana à Pameliana plurimis in locis haud parum discrepent. Paucis post secundam Rigaltii editionem annis nempe 1646. Georgius Ambianas Capucinus suas in Tertullianum lucubrationes evulgavit Parisiis impressas & tribus

vo-

voluminibus distinctas, quas Tertulliani redivivi nomine insignivit. Ad quam editionem respicere Rigaltius videtur, cum ait, Tertullianum vix ab ullo mortalium redivivum dici posse, qui jam sub horrendis vegrandium commentariorum sarcinis obrutus sit & contritus. Leguntur hæc Rigaltii verba in præfatione notis ad Cyprianum præmissa, quibus ad Cyprianum notis novas ad Tertullianum observationes adjunxit. Porro 1658. Carolus Moreau Augustinianus Eremita tribus voluminibus, quibus omniloquii Tertullianei titulum præfixit, Tertullianum Parisiis evulgavit, ubi etiam 1664. Philippus Priorius Tertullianum cum suis & variorum observationibus in lucem publicam emisit. (Pag. 147.)

XXV. Ex his Tertulliani operibus nonnulla seorsim prodierunt. Librum de pallio post Johannem Mercerum, Theodorum Marcilium & Emundum Richerium Claudius Salmasius Parisiis 1622. notis suis illustravit, postea Lugduni Batavorum 1656. prælo iterum subjectis. Quas Salmasii in Tertullianum animadversiones paulo post Dionysius Petavius sub Antonii Kercoëtii nomine aggressus est. Verum Salmasius sub nomine Francisci Franci 1623. Middelburgi, ut habet titulus, sed verius Parisiis refutationem Antonii Kercoëtii publicavit. Quod autem Marsilius etiam Ficinus in Tertulliani librum de pallio commentatus fuerit, quod Ellies du Pin in bibliotheca Scriptorum ecclesiasticorum tradidit, non credo, sed Tertulliani verba, quibus immortales Menandri discipulos perstringit, hic mea facio : *veniant, assistant* (illi Marsilii Ficini ad Tertulliani librum de pallio commentarii) *videat illos meus Thomas, contrectet, & credet.* Tertulliani apologeticum Desiderius Heraldus cum notis suis Parisiis edidit, in quod Tertulliani opus etiam Francisci Zephyri paraphrasis extat. Tertulliani libros duos ad nationes primus publici juris fecit & notas suas addidit Jacobus Godofredus Genevæ 1625. impressas. Librum de præscriptionibus post Johannem Quintinum Heduum & Justum Calvinum Christianus Lupus Bruxellis 1675. notis suis atque scholiis illustravit. Poëmata, quæ Tertulliano tribui solent, hic Lipsiæ edi- p. 192.

dit Andreas Rivinus Poëseos quondam in hac Academia Professor. (Pag 248.) In qua Poëmatum Tertullianeorum editione primo loco legitur poëma de Jona, quod, etsi in editionibus operum Tertulliani desideretur, jam pridem tamen à Francisco Jureto Parisiis editum & bibliothecæ Patrum à Margarino Bignæo insertum fuit. Quod doctissimum Vossium latuisse, qui in notis ad Catullum *pag. 274.* carmen hoc tanquam hactenus ineditum allegavit, miratur Colomesius in paralipomenis quartæ editionis *p. 281.*

XXVI. Inter deperdita Tertulliani scripta sunt libri 7. de ecstasi, quorum septimus Apollonio oppositus fuit, ut refert Hieronymus in catalogo Scriptorum ecclesiasticorum *c. 53.* Reliqui sex Soteri forte oppositi fuerunt, quem non minus ac Apollonium à Tertulliano impugnatum Autor Prædestinati retulit. Quamvis autem septem illi libri cum aliis quibusdam Tertulliani scriptis perierint, ex iis tamen, quæ supersunt, quantum Montani partes defenderit, haud difficulter judicari potest. Imprimis autem Montani disciplinam spirant liber de pudicitia, liber de monogamia, liber de jejuniis & liber de fuga in persecutione, quos etiam Hieronymus adversus ecclesiam scriptos testatur. Ac in eo quidem, quem primo loco nominavimus, de pudicitia, Tertullianus in Episcopum quendam invehitur, qui mœchis indulgentiam concessit. (cap. 1.) *Audio*, inquit, *etiam edictum esse propositum, & quidem peremptorium, Pontifex scilicet Maximus, quod est Episcopus Episcoporum, edidit; ego & mœchiæ & fornicationis delicta pœnitentia functis dimitto. O edictum, cui non adscribi poterit: Bonum factum.* Quis ille Pontifex Maximus & Episcopus Episcoporum, quem Tertullianus hic perstringit? Allixius in dissertatione de vita & scriptis Tertulliani *p. 71.* observat, (Pag. 249) nuperum quendam historiæ Tertulliani Autorem (fortasse Nicolaum Fayollium intelligit) aut Episcopum Romanum aut alium quempiam Episcopum à Tertulliano notatum asserere. Allixio posterior sententia probabilior videtur. Putat enim Carthaginensem Episcopum hic intelligi, quod ex Cypriani ad Antonianum

num epiſtola probat, ubi dicit, apud Anteceſſores ſuos quoſdam de Epiſcopis in provincia iſta pacem mœchis dandam non putaſſe, & in totum pœnitentiæ locum contra adulteria clauſiſſe, neque tamen à Coëpiſcoporum ſuorum ſecus ſtatuentium collegio receſſiſſe. Ex quo loco quidem patet, ante Cypriani tempora in Africa de pace mœchis danda controverſiam agitatam fuiſſe, & quoſdam Epiſcopos affirmativam quosdam negativam ſalva inter utramque partem pace & communione defendiſſe. Quod vero tum temporis Epiſcopus Carthaginenſis edictum de pace mœchis danda promulgaverit, Cyprianus non dicit, etſi collatis Tertulliani verbis conjectura iſta non improbabilis videatur, præſertim cum etiam Cyprianus in concilio Carthaginenſi ad hæc Tertulliani verba alludere videatur, cum ait: *neque enim quisquam noſtrum Epiſcopum ſe Epiſcoporum conſtituit &c.* Et hanc Allixii conjecturam tuetur etiam Larroquanus in adverſar. *p. 63.* Cæteri plerique per Pontificem Maximum & Epiſcopum Epiſcoporum Romanum Pontificem intelligunt. Neque tamen inde ſumma Epiſcopi Romani in omnes eccleſias poteſtas exſculpi poteſt. Nam ſi vel maxime ſerio hunc titulum Romano Epiſcopo tribuiſſet Tertullianus, nondum tamen inde ſequeretur, quod Papam Romanum pro omnium eccleſiarum Domino agnoverit, ut prolixè oſtendit Montacutius in antidiatriba adverſus Bulengerum *p. 46. & 47.* (*Pag.* 250.) Certum autem eſt, Tertullianum, ſive de Romano, ſive de Carthaginenſi, ſive de quocunque alio Epiſcopo loquatur, ironice loqui, ut cum aliis Jacobus Capellus in tractatu de ſedis Romanæ poteſtate *p. 59.* obſervavit. Deridendum enim propinat illum Epiſcopum Tertullianus, quod mœchis publico edicto pacem indulgere auſus fuerit, ſiquidem id à Montani diſciplina abhorrebat, cujus in adulteros alioſque gravibus peccatis obnoxios rigorem per integrum hunc librum Tertullianus defendit, ut pari ratione in libris de monogamia, de fuga in perſecutione, & de jejuniis Montani placita tuetur. Neque tamen in his tantum libris, quos ex inſtituto contra eccleſiam ſcripſit, Montani ſe aſſeclam prodit Tertullianus, verum etiam in pluribus aliis, qua de re plura apud prædictum Allixium

in dissertatione descriptis Tertulliani videantur, qui exceptis libris de baptismo, pœnitentia, & oratione, cæteros omnes à Tertulliano jam Montanista scriptos arbitratur, etsi haud pari facilitate de omnibus id probari potuerit. Interim dubium non est operam perdere, qui cum Georgio Ambianate Tertullianum ad Montanistas defecisse negant.

XXVII. Quid moverit Tertullianum, ut ad Montanistarum castra transiret, non est eadem omnium sententia. Sunt qui existimant, quod ægre tulerit, in episcopatu vel Romano vel Carthaginensi alios sibi prælatos. Alii Procli suasu Tertullianum ab ecclesia orthodoxa recessisse censent. Alii in austerum & severioris disciplinæ amans ingenium culpam ejus rei conjiciunt. (Pag. 251) Hieronymus *in catalogo Scriptorum ecclesiasticorum* cleri Romani invidiæ & contumeliis causam lapsus Tertullianei assignat. Inimicitias autem illas inter clerum Romanum & Tertullianum nonnulli ex dissensu in doctrina de baptismo hæreticorum, alii ex libro de corona militis natas suspicantur, cum Clerus Romanus militem illum, qui in donativi distributione coronam recusaverat, à Tertulliano defendi improbaret. Verum cum librum illum de corona militis Tertullianus scriberet, jam tum Parcleti cognitio & defensio à Psychicis ipsum sejunxerat, ut Tertulliani ad Montanistas transitum ipsius Tertulliani verbis exprimam. adv. Prax. c. 1. Neque certum est super hæreticorum baptismo inter Clerum Romanum & Tertullianum dissidia exorta fuisse. Et fortasse ob ipsam Tertulliani austeritatem certamina illa mota sunt, quæ postea ipsum, ut ad Montani partes accederet, impulerunt.

XXIIX. Tertulliano coævus fuit & Montani partibus non minus addictus AUTOR ACTORUM PERPETUÆ ET FELICITATIS. Non id dissimulat Henricus Valesius in præfatione Actis his præmissa. Certissimis enim indiciis id se deprehendisse dicit, quod Autor ille Montani sectator fuerit. Probat hoc ex eo, quod Autor hic novas prophetias se recipere profitetur, easque prophetiis veteris testamenti anteponit. Id enim proprium Montanistarum erat, quod sectam suam novam

vam prophetiam appellabant, & Spiritum S. plura in Montano & Prisca & Maximilla quam in Apostolis dixisse asseverabant. Verba Autoris illius anonymi hæc sunt: *itaque & nos, qui sicut prophetias, ita & visiones novas pariter repromissas & agnoscimus & honoramus &c.* (Pag. 252.) Neque tamen autoritati istorum actorum & venerationi sanctarum illarum Martyrum quicquam idcirco detractum cupit Valesius, etsi ab Autore hæretico acta hæc collecta fuerint. Cum enim à Perpetua & Felicitate multa visa & divinitus prædicta constaret, hinc Montanistas suarum visionum somnia sanctarum istarum Martyrum autoritate defendere voluisse putat. Et fateor jam Augustini ævo Perpetuam & Felicitatem pro sanctis martyribus habitas, & in Africanis ecclesiis magno honore cultas. Unde plures sermones his Martyribus dicatos ab Augustino deprehendimus, qui aliis etiam in locis honorificam earum mentionem facit, ut videre licet ex testimoniis ab Holstenio collectis & passioni istarum Martyrum adjunctis. Verum valde vereor, ne Augustinus & alii, qui isto tempore Perpetuæ & Felicitatis memoriam celebrarunt, falsa traditione circumventi eas pro sanctis Martyribus celebraverint, quæ Montani labe aspersæ fuerunt. Ante Augustinum Perpetuæ mentionem facit Tertullianus in libro de anima *c. 55.* ubi dicit, Perpetuam fortissimam Martyrem sub die passionis in revelatione Paradisi solos illic suos commartyres vidisse. Verum hoc Tertulliani testimonium Perpetuam eo magis suspectam facit. Et, si ipsa acta Perpetuæ & Felicitatis percurramus, ac visiones quas habuerunt perlustremus, facile animadvertemus eas, Montani potius Paracletum, quam Apostolicum Spiritum sapere. Inter alia *p. 14.* refertur, quod Perpetua per visionem conspexerit fratrem demortuum Dinocratem, exeuntem de loco tenebroso, æstuantem valde & sitientem, quem precibus suis ad meliora loca promovit, (Pag. 253.) quod nova visione ipsi ostensum fuit, ut cæteras visiones, quæ magno numero sequuntur, taceam. Et Holstenius quidem in notis ad hæc acta, ex locis illis tenebrosis, in quibus æstuantem & sitientem Dinocratrem Perpetua vidit, doctrinam ecclesiæ Pontificiæ de purgatorio confirmat, ubi æstu & igne animas torqueri dicit.

dicit. Et Petrus Possinus in paralipomenis *p. 188.* locum hunc ut valde notandum commendat, cum inde quatuor illa, quæ Scholastici finxerunt, subterranea loca, nempe infernum, purgatorium, limbum infantum & limbum Patrum probari posse putet. Verum nos illis sua somnia relinquimus.

XXIX. Quin & aliquis ex Episcopis Romanis Montani, Priscæ & Maximillæ prophetias agnovit, & aliquandiu approbavit. Testis est Tertullianus. Scribit enim, quod Praxeas, dum multa falsa de Montanistarum prophetiis & ecclesiis adseveraret, Episcopum Romanum agnoscentem jam prophetias Montani, Priscæ & Maximillæ, & ex ea agnitione pacem ecclesiis Asiæ & Phrygiæ inferentem, coëgerit, & literas pacis revocare jam emissas, & à proposito recipiendorum charismatum concessare; ad quem locum Rigaltius notavit, non esse, quod suspicemur, Tertullianum in re tam recenti tamque manifesta mentiri voluisse, quod contra eos notamus, qui hic Tertulliani fidem suspectam reddere conantur. Quis autem Episcopus ille Romanus fuerit, qui montanizavit, Tertullianus non expressit. Unde aliqui de Aniceto Tertulliani verba intelligunt, ut Baronius ad A. C. 178. alii de Eleuthero, ut Valesius in notis ad Eusebii *lib. 5. c. 3.* & Pearsonius *dissert. 2. de success. Pontif. c. 9.* alii de Victore, ut Allixius in dissertatione de vita & scriptis Tertulliani, alii denique de Zephyrino, ut Dodwellus in dissert. singul. de success. Pontif. c. 13. Quisquis autem Episcopus ille Romanus fuerit, infallibilis certe non fuit. Unde Rhenanus ad illum Tertulliani locum in margine adscripsit: *Episcopus Romanus montanizat.* Conferantur Gerhardus *Conf. cathol. Tom. I. p. 225.* & Chamier *Panstrat. cathol. Tom. I. lib. 3. c. 9.* E quibus facile responderi poterit ad exceptiones Pamelii *in vita Tertulliani*, Bellarmini *lib. 4. de Rom. Pontif. c. 8.* Natalis Alexandri *secul. 3. dissert. 1.* Cælestini Sfondrati, qui Eugenii Lombardi nomen sibi adscivit, *in regali sacerdotio libr. 3. sect. 9. p. 538.*

adv. Praxeam cap. 1.

(Pag. 254.)

CA-

CAPUT XIV.

de

Tascodrugitis, Ascodrupitis, Ascodryptis, Ascitis, Pattalorinchitis & Artotyritis,

I.

AD Montanistas Epiphanius refert TASCODRUGOS vel TASCODRUGITAS, qui sic dicti sunt, quod inter orandum indicem manus digitum naso imponerent, ut affectatam quandam sanctitatem præ se ferrent. Compositam enim esse dicit illam vocem ex τασκὸς, quod nomen ipsorum lingua paxillum significat, & ex δρȣ̃γγος, quo vocabulo nasus seu rostrum denotatur. Quas significationes Scholiastes τῶν Βασιλικῶν invertit? Dicit enim quod τάσκος Phrygum lingua nasum & δρȣ̃γγος palum significet, quem digitus imitetur. haeres. 48. sect. 14. Tom. II. p. 581

II. Quos Tascodrugitas Epiphanius appellaverat, ASCODRUGITÆ à Damasceno appellantur, ASCODRUGI à Balsamone in collectione constitut. Eccles. in bibliotheca canonica Justelli p. 1288. ASCODROBI ab Hieronymo *in prolegomenis libr. 2.* commentariorum epistolæ ad Galatas, ASCODRUTI & ASCODRUPITÆ à Theodoreto *lib. 1. c. 10.* Sunt tamen qui Tascodrugitas ab Ascodrupitis distinguunt. Dicit enim Theodoretus, quod Ascodrupitæ docuerint, non debere divina mysteria per res visibiles celebrari, neque incorpo- de haeres. c. 48.

rea per res corporeas & ſenſiles, perfectam autem redemtionem eſſe veram univerſorum cognitionem. Atque hinc Nicetas Choniates in theſauro orthodoxæ fidei *libr. 4.* Aſcodrupitis ſeptimam, & Taſcodrugitis vigeſimam hæreſin tribuit. Et ex his Aſcodrupitis Danæus in notis ad Auguſtinum *de hæreſ. p. 121.* & alii quidam recentiores Scriptores ASCODRYPTAS ſuos vel ASCOTHRYPTAS fecerunt, de quibus dicunt, quod omnia vaſa Sacramentis deſtinata fregerint & furioſe comminuerint. Verum an hoc ex antiquo aliquo Scriptore probari poſſit valde dubito. Aſcodrupitas potius Theodoreti ex Taſcodrugitis per vocis corruptionem natos exiſtimem. Sane quæ Epiphanius de Taſcodrugitis, & Theodore-
(*Pag 256.*) tus de Aſcodrupitis referunt, Timotheus Presbyter in libello
l. 377. 378. de receptione hæreticorum conjungit & uni hæreticorum generi tribuit.

c. 75. de hæreſ. III. Qui à Philaſtrio Aſcodrogitæ appellantur, & deſcribuntur, quod utrem inflatum in eccleſia ſua ponant & cooperiant, eumque inſanientes potibus & bacchantes circumeant, illi rectius ab Auguſtino *de hæreſ. c. 62.* & Autore Prædeſtinati *eodem capite* ASCITÆ appellantur. Sic enim Auguſtinus: *Aſcitæ ab utre ſic appellati ſunt.* *Ἀσκὸς enim græce latine uter dicitur, quem perhibentur inflatum & opertum circumire bacchantes, tanquam ipſi ſint Evangelii novi utres novo vino repleti.* Danæus in h. l. putat orationem hiulcam eſſe, & vocem *geſtandi* librariorum culpa excidiſſe, quam ipſe reponendam exiſtimavit hoc modo: *Aſcitæ ab utre ſic appellati ſunt &c. quem geſtare perhibentur.* Verum non eſt hiulca oratio Auguſtini, neque vox *geſtandi* inſerenda. Non enim ipſi geſtabant utrem Aſcitæ, ſed ut Philaſtrius refert, in eccleſia ſua poſitum circumire ſolebant. Autor Prædeſtinati ſic deſcribit: *utrem ingentem juxta altare ponunt, eumque vacuum inflant, & linteaminibus velant, & adorant, quia confectum cruoris Domini ibi adjiciunt, illud dicentes evangeli-*

gelicum : vinum novum in utres novos injiciunt, & utraque conservantur.

IV. Ascodrogitis suis Philastrius *cap. 76.* PASSALORINCHITAS subjicit, de quibus etiam statim post Ascitas Augustinus *c. 63.* agit, ubi, quod idem est, PATTALORINCHITAS appellat. Sunt autem Passalorinchitæ, vel Pattalorinchitæ iidem plane cum Tascodrugitis. Dicit enim Epiphanius, quod Tascodrugitæ alia voce eandem significationem habente dici possint : Πασσαλορυγχῖται h. e. ut Petavius vertit, Paxillonasones. Eadem Passalorynchitarum voce alteram Tascodrugitarum explicat Timotheus Presbyter, ubi Cotelerius vertit : Paxillorostrones. Dicit autem Augustinus, quod silentii studio digitum naribus vel labiis imposuerint, & nescire se dicit, cur Pattalorinchitæ potius quam Dactylorinchitæ appellentur, cum tamen non πάσσαλον seu πάτταλον h. e. palum, sed δάκτυλον seu digitum naribus imponant.

hæref. 48. sect. 14. (Pag. 257.)

V. Præter hos Tascodrugitas seu Passalorynchitas Epiphanius Montanistarum sectis ARTOTYRITAS etiam adjungit, sic dictos, quod ἄρτον καὶ τυρὸν h. e. panem & caseum in mysteriis suis adhiberent. Apud Hieronymum in indiculo hæresium Artotilæ librariorum vitio appellantur. De iisdem Artotyritis agunt Augustinus *de hæres. c. 28.* Autor Prædestinati *eodem capite,* Damascenus *de hæres. c. 49.* Nicetas *in thesauro orthodoxæ fidei libr. 4. c. 21.* & alii. Atque hæc Artotyritarum hæresis in memoriam mihi revocat buccellam casei, cujus mentio in Actis Perpetuæ & Felicitatis. Refert enim ibi Perpetua ejusmodi visionem: *& ascendi* (nempe scalam, de qua in præcedentibus verbis diverat) *& vidi spacium horti immensum, & in medio sedentem hominem canum, in habitu pastoris, grandem, oves mulgentem, & circumstantes candidatos millia multa. Et levavit caput, & aspexit me, & dixit mihi : bene venisti tegnon* (τέκνον) *& clamavit me, & de caseo quod mulgebat dedit mihi quasi buccellam,*

hæref. 49. sect. 1. cap. 21.

 & ego

& ego accepi junctis manibus, & manducavi, & universi circumstantes dixerunt: Amen. Et ex hac visione, ut in ipsis actis
(Pag.258.) subjicitur, collegit Perpetua, se Martyrem futuram, & nullam am-
p. 128. plius in seculo spem habere cœpit. Ad buccellam illam casei Holstenius nihil amplius notat, quam quod Augustinus visionem illam Perpetuæ referens, buccellam lactis pro buccella casei dixerit, & quod multa hic dici possent de usu lactis & mellis catechumenis olim dari soliti. Plura ad hunc locum addit in pa-
p. 184. ralipomenis Possinus & disquirit, quomodo Perpetua ex hac buccella casei colligere potuerit, se & cæteros, qui in carcere detinebantur, nequaquam inde dimittendos sed martyrio consummandos esse. Existimat autem Eucharistiæ ritum in illa visione adumbratum fuisse, quæ notissimo tum usu iis dari solebat, quos certum erat brevi morituros, & imprimis Confessoribus in martyrii procinctu constitutis. Et sane, quod buccellam porrectam Perpetua junctis manibus accepit, manducavit, & circumstantes Amen acclamarunt, pristinis Eucharistiæ ritibus optime convenit. Cogitari autem hic etiam possit, an forte Perpetua, quam Montani somniis addictam supra diximus, Artotyritarum more eucharistiam accipere solita fuerit, qui caseo in suis mysteriis uti consueverant.

CA-

CAPUT XV.

(*Pag.259.*)

de

Alogis, Theodoto Coriario, Theodoto Trapezita, Melchisedechianis, & Artemone.

I.

ALOGI ſeu ALOGIANI dicti ſunt, qui λόγον à Johanne prædicatum reſpuerunt, eoque nomine etiam Johannis evangelium una cum Apocalypſi repudiarunt. De his prolixe agit Epiphanius *hæreſ. 51.* brevius Philaſtrius *libr. de hæreſ. c. 60.* etſi Alogorum nomen non expreſſerit, Auguſtinus *de hæreſ. c. 30.* Damaſcenus *de hæreſ. c. 51.* A Philone quodam Epiſcopo eos ſuperatos ſcribit Autor Prædeſtinati *hæreſ. 30.*

II. Hæreſeos hujus Alogorum Verbi divinitatem negantium ἀπόσπασμα fuit THEODOTUS, patria Byzantinus, arte Coriarius, quem Autor quidam antiquus apud Euſebium *libr. 5. c. 28. hiſtor. eccl.* ἀρχηγὸν καὶ πατέρα τῆς ἀρνησιθέου ἀποστασίας ſeu defectionis Deum negantis Ducem & Autorem appellat, & ob negatam Chriſti divinitatem à Victore excommunicatum refert. Antiquus autem ille Autor, ex quo Euſebius hæc excerpſit, fuit Cajus vel Gajus Presbyter Romanus, ut ex Photio *cod.* 48. col-

lato cum Theodoreto *lib. 2. c. 5.* de hæret. fabul. colligit Pearsonius de successf. Rom. Pontif. p.147.148. Conferantur præterea de Theodoto Coriario Autor appendicis ad Tertullianum de præscript. *cap. ult.* Epiphanius *hæres. 54.* Theodoretus *lib. 2. hæret. fabul. c. 5.* Augustinus *de hæres. c. 33.* & Philastrius *de hæres. c. 50.* In supplemento autem, quod Helmstadiensi Philastrii editioni subjunctum est *c. 35. p. 110.* Theodotus Coriarius cum Theodoro Mopsuesteno confusus deprehenditur. Fragmenta quædam hujus Theodoti leguntur sub eclogarum nomine inter opera Clementis Alexandrini, ex quibus alii etiam Theodoti errores colligi possunt, siquidem docuit, Filium Dei & Angelos materiales esse, sexus differentiam in Angelis dari, animas etiam & dæmones corporales esse, ipsi Jesu redemtione opus fuisse quam columbæ post baptismum immissæ beneficio obtinuerit, Deum Patrem in Christo patiente passum esse, à Christo ante passionem animam divinam & spiritualem, quam à materiali distinxit, recessisse, astra fatum rebus inducere &c. Conferatur Guilielmi Cave historia literaria *p. 54.* Occasio autem quæ Theodotum impulit, ut Christi divinitatem negaret, hæc fuit, quod Christum persecutionis tempore negasset, & postea pro extenuatione hujus facti se merum hominem negasse dixerit, ut Augustinus & Philastrius locis supra citatis retulerunt. Ignatii locum de Theodoto jam supra *sect. I. C. 3. thes. 2. & 3.* vidimus. Hieronymi autem locum de Theodoto Byzantino, qui extat in tract. contra Helvid. *c. 9.* fuse explicat Pearsonius in vindic. epistol. Ignatii *part. 2. c. 2.* ubi disquirit, an ex Hieronymi sententia Theodotus Byzantinus refutatus ab Ignatio fuerit. Cæterum quod Cajus apud Eusebium innuit, primum fuisse hunc Theodotum, qui Christum merum hominem esse dixit, à vero aberrat, cum jam olim Ebion & Cerinthus idem statuissent.

(Pag. 260.) (Pag. 261.)

III. Diversus ab hoc Theodoto Coriario fuit THEODOTUS Trapezita, de quo autor appendicis ad Tertullianum *de præscript. c. 53.* Ab hoc Theodoto Trapezita seu argentario & Asclepiodoto seductus est Natalis quidam, qui sæpius à Domino mo-

monitus, & cum obtemperare nollet tandem per somnium ab Angelis flagellatus coram Zephyrino Episcopo Romano resipuit, ut ex Cajo refert Eusebius *lib. 5. c. 28. histor. eccles.* & post Eusebium Theodoretus *lib. 2. c. 5.* Nicephorus *lib. 4. c. 21.* Docuit autem hic Theodotus, Melchisedecum cœlestem quandam virtutem & Christo superiorem esse, & Christum quidem pro hominibus, Melchisedecum autem pro Angelis intercedere. Unde Theodoti hujus asseclæ dicti MELCHISEDECHIANI, de quibus Epiphanius *hæres. 55.* Augustinus & Autor Prædestinati *hæres. 34.* Theodoretus *lib. 2. c. 6. de hæret. fabul.* Gaillardus *exercit: I. de Melchised.* Non alienus fuit ab hac Melchisedechianorum sententia Autor quidam Anonymus ab Hieronymo epistol. 126. ad Evagrium refutatus, qui docuit, Melchisedecum non de hominibus sed divinioris virtutis fuisse, & ad extremum ausus est dicere, Spiritum S. Abrahamo occurrisse. Quam sententiam de Spiritu S. alias etiam Hieracitæ defenderunt, de quibus, cum ad seculum Apostolico proximum non pertineant, nihil addo.

IV. Ad hostes divinitatis Christi præter utrumque Theodotum spectat ARTEMON vel ARTEMAS, de quo Cajus apud Eusebium *lib. 5. c. 28.* & Theodoretus *lib. 2. c. 4.* videatur. Ex quibus patet, Artemonis hujus asseclas jactasse, quod ipsi Apostoli de Christo non aliter docuerint. (*Pag. 262.*) Et ex hac hæreticorum traditione Autor irenici irenicorum, qui est Daniel Zwickerus, *p. 71.* Socinianam blasphemiam confirmare conatur, cui responsum à Comenio in admonitione de irenico irenicorum *p. 129. & seqv.* & quamvis Zwickerus in nova confirmatione irenici irenicorum *p. 454.* & sequentibus sententiam suam adversus Comenii responsiones vindicare conetur, indigna tamen ejus argumenta sunt, quibus refellendis chartam impendamus. Cæterum, cum Cajus adversus Artemonis hæresin ex instituto scripserit, injuriam ipsi fecit Josephus Medus, cum in clave apocalyptica ipsum arguit, quod ab hæresi Alogorum alienus non fuerit, ut notavit Le Moyne in not. ad var. sacr. *p. 941.* ubi etiam

post

post Valesium & alios observat, opus illud Caji contra Artemonem dictum fuisse parvam labyrinthum, quod ex Eusebii & Theodoreti item Nicephori collatione liquet, etsi Photius *c. 48.* parvam labyrinthum ab opere, quod contra Artemonem scripsit, distinguere videatur.

V. Cum autem Cajus apud Eusebium quosdam ex ejus asseclis & discipulis legem & prophetas plane repudiasse, reliquis vero Scripturæ libris falsarias manus intulisse referat, quod ex Asclepiodoti, Theodoti, Hermophili & Apollonidis exemplaribus eorumque collatione se deprehendisse testatur, hinc Wittichius *in theol. pacific. thes. 254.* probavit insignem illum locum de tribus in cœlo testibus, qui *1. Joh. V, 7.* extat, ab Artemone potius ejusque asseclis quam ab Arianis è nonnullis exemplaribus deletum fuisse, quod etiam ante Wittichium Vedelius in
(*Pag. 263.*) vindiciis illius dicti *thes. 18.* observavit. Et quamvis Wittichio se opposuerit Maresius, sententiam tamen ille suam ulterius confirmavit in theologia pacifica defensa *c. 17. p. 391.* ubi recte inter alia animadvertit, quod non in omnibus exemplaribus hæreticis fraus illa processerit, siquidem ante Arianos Cyprianus illud dictum Johannis in exemplari suo legit. Id enim constat ex ejud. *epist. 73. p. 103.* & clarius ex libro de unitate ecclesiæ *p. 109.* Unde falsum esse constat, quod in Critica N. T. Simonius asserit, inter Patres ante Victorem Vitensem & Fulgentium neminem fuisse, qui hoc dicto Johanneo usus fuerit. Equidem Simonius ad Cypriani locum excipit, quod Cyprianus, cum ait: *de Patre & Filio & Spiritu S. scriptum est: hi tres unum sunt,* non respicere *ad v. 7. c. 5.* epist. Johanneæ, sed ad *v. 8.* ubi Johannes spiritum, aquam & sanguinem in unum esse dicit. Putat enim Simonius, Cyprianum per Spiritum Deum Patrem, per aquam Spiritus S. & per sanguinem Filium intellexisse. Et hanc Cypriani sententiam esse probat ex Facundo Hermianensi, qui libro *1, c. 3.* pro defensione trium Capitulorum expressis verbis hanc Cypriano sententiam assignat. Cum enim verba Johannis ita allegasset: *Tres sunt qui testimonium dant in terra, Spiritus,*

ritus, aqua & Sanguis, & hi tres unum sunt, addit Johannem per Spiritum denotare Patrem, quia Christus dixerit *Joh. 4. v. 21.* *Adorabunt Patrem in Spiritu & veritate, Spiritus est Deus, & qui adorant eum, eos in Spiritu & veritate adorare oportet*, in aqua verò Spiritum S. significari, juxta *Joh. VII. 37. 38. 39.* per sanguinem autem Filium designari, qui carni nostræ & sanguini communicavit. Et postea dicit, sic Cyprianum hoc dictum intellexisse cum scripsit: *de Patre, Filio & Spiritu S. dictum est, hi tres unum sunt.* (*Pag. 264.*) Verùm unde Facundus id probare poterit, Cypriani verba non ad *v. 7.* sed ad *v. 8.* respicere, qui tamen expresse dicit, *de Patre, Filio & Spiritu S. scriptum est*: non: *de Spiritu, aqua & sanguine.* Videtur ergò Facundus ejusmodi exemplar habuisse, in quo testimonium illud de tribus in cœlo testibus desideratum fuit. Cum autem legeret apud Cyprianum *de Patre, Filio & Spiritu S. scriptum est, hi tres unum sunt*; in eam sententiam facilè prolabi potuit, quod Cyprianus sub nomine Spiritus, aquæ & sanguinis Patrem, Filium & Spiritum S. intellexerit, quod Cypriano in mentem non venit, cum aliàs, si versum octavum respexisset, dicturus potius fuisset: *de Patre, Spiritu & Filio scriptum est, hi tres unum sunt*, quia aqua sanguini apud Johannem præponitur. Accedit, quod Cyprianus in dicto loco unitatem de divina firmitate venientem cœlestibus sacramentis cohærere dicat, adeoque in sequentibus demum verbis ad *v. 8.* respiciat. Falsissimum autem est, quod addit Simonius, Patres Johannis dictum de Spiritu, aqua & sanguine de mysterio Trinitatis communiter interpretari. Nam ante Facundum vix ullus adduci poterit, & forte etiam nullus post Facundum, qui sic interpretatus est. Aliter longè Patres illum locum explicarunt, ut videre licet apud Dorsch. Diss. de spiritu, aqua & sanguine Th. XI.

(Pag. 265.)

CAPUT XVI.

de

Hermogene, Hermianis, Praxea, Monarchianis, & iterum de Patripassianis.

I.

INter hæreticos ævi Apostolico proximi referendus quoque HERMOGENES, qui materiam Deo coæternam somniavit, quem errorem peculiari libro Tertullianus confutavit, in quo Hermogenis asseclas *Materiarios* appellat *c. 25. p. 264.* Adversarius quoque Hermogenis hoc seculo extitit Theophilus Antiochenus, ut testatur Euseb. *H.E. l. IV. c. 24.* & Hieronymus in Catalogo script. *c. 25.* Conferantur præterea de Hermogene Tertullianus de Præscript. adv. Hær. *c. 30.* ubi Hermogeni nescio quem *Nigidium* adjungit, & *c. 33.* item Theodoretus *L. I. Hæret. fab. c. 19.* ubi Hermogeni & illum errorem tribuit, quod Christi ascendentis corpus in sole depositum finxerit. Utrumque errorem Augustinus *de Hæres. c. LIX.* HERMIANIS tribuit, quos ab Hermia sic dictos asserit, de quo etiam Philastrius *c. LV.* videatur. Verum sub Hermiæ nomine, quem Philastrius pariter ac Augustinus cum *Seleuco* conjungunt, & de resurrectione quoque & aliis fidei articulis minus rectè sensisse arguunt, non alius (Pag. 266.) fortè indicatur, quàm quem Tertullianus & Theodoretus Hermogenem appellant. Conferatur Danæus ad Augustin. *de hæres. c. LIX.* & Pamelius in not. ad Tertull. librum adv. Hermogenem

p. 351.

p.351. Ubi huic sententiæ non obstare putat, quod Philastrius *de Hæres. c. LIV.* & August. *Hær. XLI.* Hermogenis & Hermogenianorum mentionem faciunt, iisque PATRIPASSIANORUM sententiam attribuunt Non desunt tamen qui Hermogenem ab Hermia distinguunt, ut Voss. *disp. I. de Creat. §. V.* Baron. *Annal. ad A. C. 170.*

II. Inter Patripassianos illos Philastrius & hunc secutus Augustins loco proximè citato referunt quoque PRAXEAM, adversus quem peculiaris Tertulliani tractatus extat. Ejusdem mentionem facit Autor appendicis ad Tertull. *de Præscript. c. ult.* ubi Victorinum quendam hanc Praxeæ hæresin corroborasse scribit. Tangunt præterea istum Praxeæ errorem Optatus Milevitanus *L. I. adv. Parmenianum p. 10. & L. V. p. 128.* Marius Mercator *T. II. Opp. p. 128.* ubi Praxeam primum voce ὑιοπάτορ@ usum asserit, item Autor Prædestinati *Hær. XLI.* & alii. Asseclas hujus Praxeæ MONARCHIANOS Tertullianus vocat *in lib. adv. Praxeam. c. X.* cujus nominis rationem *c. III.* hujus libri explicat.

III. Quo tempore Praxeas Romam venerit, eruditorum sententiæ variant. Autor dissertationis de scriptis Tertulliani, quem Allixium esse dicunt, etsi eorum opinionem non simpliciter improbet, qui sub Eleutheri pontificatu id factum esse dicunt, verisimilius tamen ad Victoris tempora Praxeæ adventum in urbem Romam referri putat. Id ex Tertulliani adversus Praxeam libro *c. 1.* constat, plures eo tempore, cum Romam Praxeas venit, in Asia & Phrygia ecclesias jam fuisse, Montani prophetiam amplexas, & Episcopum Romanum ejus temporis his ecclesiis in communionis signum pacis literas misisse, quas postea revocavit, cum Praxeas eum impelleret, ut Prædecessorum suorum exemplo nihil cum istis ecclesiis commercii haberet. Hæc optimè ad Victorem referri posse putat, cujus prædecessores Montanum damnaverunt, Soter nempe & Eleutherus, quod de Sotere claris verbis scripsit Autor Prædestinati. Cum autem non unius prædecessoris meminerit Tertullianus, sed prædecessorum, optimum ex ejus sententia fuerit Soteri Eleutherum adjungere. Si verò (*Pag. 267.*)

Gg 2 sub

ſub Eleutheri pontificatu Praxeas Romam veniſſe dicatur, tum dicendum erit, jam ante Soterem Anicetum quoque Montani hæreſin damnaſſe. At ſub Aniceti pontificatu Montani hæreſis nondum invaluerat, ſaltem ejus fraudes nondum innotuerant, cum primum ſingulari ſanctitatis ſpecie illa prophetia oculis hominum illuderet. Eandem ſententiam, quæ Praxeam ſub Victoris pontificatu ſub finem ſeculi à Chriſto nato ſecundi Romam veniſſe tradit, amplectitur quoque Antonius Pagi ad A. C. 171. qui ſe hæc accepiſſe dicit à Ludovico du Four Abbate S. Johannis de Jurdo ad Melodunum & ſeptem fontium in Thereſcia, à quo etiam ſibi communicata dicit fere omnia, quæ de Tertulliano in Critica ſua anti-Baroniana obſervavit. Confirmat ſuam ſententiam Allixius ex eo, quod cum inter Victorem & eccleſias Aſiaticas de Paſchatis feſto grave ſchiſma exortum fuerit, proba-(*Pag. 268*) bili admodum conjectura dici poſſit, Victorem montanizantibus in Aſia eccleſiis, in odium cæterarum, quæ de tempore Paſchatis celebrandi ab ipſo diſſentiebant, & fulmen ejus tanquam brutum aſpernabantur, communionem ſuam impertire voluiſſe.

IV. Cum vero Tertullianus de Praxea addit: *fruſtificaverant avenæ Praxeanæ hic quoque ſuperſeminatæ, dormientibus multis in ſimplicitate doctrinæ, traducta dehinc per quem Deus voluit, etiam evulſæ videbantur. Denique caverat priſtinum doctor de emendatione ſua, & manet chirographum apud Pſychicos, apud quos tunc geſta res eſt, exinde ſilentium. Avenæ vero illæ utique tunc ſemen excuſſerant. Ita aliquamdiu per hypocriſin ſubdola vivacitate latitavit, & nunc denuo erupit, ſed & denuo eradicabitur &c.* ex his verbis Baronius concludit, à Zephyrino Victoris ſucceſſore Romæ Praxeam damnatum, palinodiam errorum ſuorum cantaſſe, ſicque diu latuiſſe, donec latentem in ſtomacho hæreſin iterum evomeret. Atque hinc Baronius occaſionem captat, quam ſemper aucupatur, Romanorum Pontificum in eccleſia principatum & ſtudium in damnandis hæreticis commendandi, quaſi non alii quoque Epiſcopi contra Mon-

Montanum ejusque hæresin strenue militassent. Neque vero Tertullianus dicit frutificantes Praxeæ avenas à Zephyrino traductas & evulsas. Verisimilius ista non Romæ sed Carthagine gesta sunt, & per eum, quem Deus voluit, fortasse Tertullianus ex humilitate & modestia nomen suum dissimulans seipsum intellexit. Sic sane ex ipsis Pontificiis hunc Tertulliani locum interpretatur Antonius Pagi *ad A. C. 171. sect. 3.* Non primus autem, ut hoc unicum addamus, fuit Praxeas, qui *Patrem crucifixit*, ut Tertulliani verbis utar. Valentino enim Athanasius in oratione de salutari adventu Domini tribuit, quod totam Trinitatem passam docuerit. (*Pag. 269.*) Et de Ebione jam supra *sect. I. c. 6. thes. 8.* dictum est, quod Optatus Milevitanus Patripassianis eum annumeraverit. Conferantur quos de ista Ebionis sententia notavit Petavius *Tom. II. dogm. theol. libr. 1. c. 6. th. 4.*

CAP. XVII.

de

Antitactis, Peratis, et Helcesaitis.

I.

ANTITACTARUM, qui Dei ordinationibus se opposuerunt, fit mentio apud Clementem Alexandrinum *libr. 3. Strom. p. 321.* & Theodoretum *lib. 1. hæret. fabul. c. 16.* Antitactæ illi dixerunt, quod Deus quidem Pater universorum noster sit natura, & omnia quæ fecit, bona sint, unus autem quispiam ex iis, qui ab ipso facti sunt, Zizania seminaverit, & malorum naturam generaverit, quibus, ajebant, & nos implicavit, & Patri adversarios effecit. Quoniam ergo ille dicit: non mœchaberis, nos mœchamur, ut ejus mandatum dissolvamus.

II. Antitactis Theodoretus *c. 12.* subjungit PERATAS, quorum fuerunt duces *Ademes Carystius* & *Euphrates Peraticus*, quem

(Pag. 270.) Danæus in notis ad Auguſtinum *de hæreſ. p. 115.* perperam Peraticum Euphratenſem appellat. Peratas autem à regione, in qua verſati ſunt, hoc cognomentum adeptos tradit Clemens Alexandrinus *lib.* 7. *Strom. p. 549.* Hi autem Peratæ tres mundi ſectiones faciebant. Primam ſectionem Trinitatem appellabant, eamque vocabant bonum perfectum, magnitudinem paternam, ſecundam vero poteſtatum infinitarum multitudinem, tertiam denique ſpecialem appellabant. Et primam quidem dicebant ingenitam, & nominabant tres Deos, tres ſermones, tres mentes, tres homines. E ſuperis autem temporibus Herodis deſcendiſſe hominem quendam triplicis naturæ, trium corporum, & triplicis poteſtatis, Chriſtum nomine, & pertranſiiſſe mundum & ingenitum, & per ſe genitum, & in hunc mundum, in quo ſumus perveniſſe, & ingenitum quidem mundum non minus ac *αὐτογενῆ* ſeu per ſe genitum ſervandos dicebant, periturum autem hunc mundum, quem ſpecialem dicebant. Et his quidem hæreticis Harduinus in triplici quæſtione de baptiſmo *p. 80.* oppoſitum exiſtimat canonem apoſtolicum *48.* (*al. ed. 49.*) quo epiſcopis, qui baptizaverint *εἰς τρεῖς ἀνάρχους, ἢ τρεῖς υἱοὺς ἢ τρεῖς παρακλήτους* pœna depoſitionis indicitur. Iisdem oppoſita putat illa ſymboli Athanaſiani verba: *unus ergo Pater, non tres Patres, unus Filius, non tres Filii, unus Spiritus S. non tres Spiritus S.* Exiſtimat enim Peratas per tres Deos tres Patres, per tres ſermones & tres mentes, tres Filios, & per tres homines tres Paracletos, ſeu Spiritus S. intellexiſſe. Quas ſpeculationes ipſi nunc relinquimus, nihil etiam de *Monoimo* addentes, de quo poſt Antitactas & Peratas Theodoretus agit *c. 18.* (Pag. 271.) ubi hunc Monoimum ex arithmetica hæreſin ſuam condendi occaſionem accepiſſe ſcribit.

III. HELCESAITÆ ſic dicti ſunt à quodam Elxai, quem Epiphanius ſub Trajani imperio vixiſſe dicit, juxta quam chronologiam ſtatim ſub initium ævi apoſtolico proximi referendi fuiſſent. (lib. 6. H. E. c. 38.) Verum cum Euſebius hos hæreticos Origenis ætate ortos tradat, adeoque ad tertium ſeculum eorum originem referat, excuſatione non carebo, quod in extremum hunc locum eorum men-

mentionem distuli, quam inter primi & secundi seculi hæresiarchas juxta Eusebii calculum plane omittere potuissem. Rejecerunt autem Helcesaitæ, vel Helcesæi, qui & Elcesæi seu Elcesaitæ dicuntur, Apostoli Pauli scripta, & negationem fidei, quæ ore fit, licitam statuerunt, ut ex Origenis in Psalmos commentariis Eusebius l. c. retulit, ubi etiam de illorum libro, quem cœlitus delapsum gloriati sunt, agitur. Plura de illorum erroribus videantur apud Epiphanium *hæres. 19. 30. 53.* Theodoretus *libr. 2. hæretic. fabul. c. 7.* Damascenum *de hæres. 30. & 53.* Augustinum *de hæres. c. 32.* ubi Autorem hujus sectæ Elci vocat, Autorem Prædestinati, qui conditorem hujus sectæ Helchi appellat. Nicephorum *lib. 5. c. 24.* Nicetam *lib. 1. thes. orthox. fid. lib. 1. c. 43.* Apud Antiochum *homil. 130.* Helcesæi per librariorum vitium Gelsæi nominantur. E recentioribus videantur Scaliger *in elench. trihæres. c. 27. & 28.* Valesius in notis ad Eusebium *p. 129.*

HÆc de Hæresiarchis ævi apostolici & apostolico proximi in medium proferre placuit, in quorum castra me contuli, non, ut transfugam, sed exploratorem agerem, & cognoscerem, quibus causis impulsi hæresiarchæ novas sectas condiderint, quos imprimis fidei articulos impugnaverint, quibus artibus pestifera sua dogmata propagaverint, aliaque observatu non inutilia, quæ si cum recentiorum temporum historia conferantur, facile deprehendere licebit, Satanam subinde mutatis personis eandem fabulam egisse. Quod superest, orthodoxam ecclesiam adversus Satanæ omniumque hæresiarcharum machinas & insultus potentissimo Dei præsidio commendo, cujus Verbum manet in æternum. (Pag. 272.)

IN-

INDEX ET SUMMA CAPITUM.

Præfatio de Scriptoribus antiquis iisque non deperditis, qui veterum hæresium catalogos & historiam ediderunt.

I. *Irenæi* reliquiæ ab Hugonottis male tractatæ, scripta, libri adversus hæreses à quibus illustrati. II. Sitne *Tertullianus* Autor hæresiologiæ, quæ ad finem libri de præscriptionibus extat? Affirmativa Dodvvelli, negativa Lupi & Allixii probabilior videtur III. Fuchtenii error de ætate *Philastrii* natus ex corrupto quodam Philastrii loco, quem Latinus Latinius emendavit. IV. De indiculo hæresium, qui sub *Hieronymi* nomine prodiit. Sententia Menardi, cujus præfatio corrigitur. Grotii de eodem sententia. Indiculus ille in editionibus operum Hieronymi omissus. Cotelerii emendationes in illum indiculum. V. De *Epiphanii* panario & ἀνακεφαλαιώσει, quam solam Augustinus habuit. VI. *Augustini* de hæresibus libellus. VII. *Autor Anonymus* sub *Prædestinati* titulo à Sirmondo vulgatus. Quis ille Auræus, qui censuram suam in hoc opus edidit. De Autore illius operis sententia Hincmari Remensis, Oudini, Sirmondi, Piccinardi, quæ omnes refutantur. De ætate illius Autoris, operisque ab eo scripti autoritate, quam alii magni, alii parvi æstimant. VIII. *Gennadius Massiliensis* an scripserit hæreticorum catalogum? ejus appendix ad Augustinum de hæresibus. Notantur Benedictini è congregatione S. Mauri, qui novam Augustini editionem Parisiis procurant. IX. *Theodoreti* libri de hæreticis fabulis. De consilio & scopo illius operis Johannis Garnerii suspicio, quæ refellitur.

X. *Le-*

Dissertationis Sectio I. de Hæresiarchis ævi apostolici.

CAPUT I.

de

Dositheo & Dositheanis.

CAPUT II.

de

Simone & Simonianis.

 ratio.

CAPUT IV.
de
Menandro.

CAPUT V.
de
Cerintho & Cerinthianis, ubi & de Chiliastis seu Milliariis & Papianistis.

CAPUT VI.

de

Ebione, Ebionitis, Homuncionitis, Anthropianis, Patripassianis, Symmachianis.

I. Refutantur Socinus, Ostorodus, Curcellæus, Jurieusius, Simonius & alii, qui hæreticum quempiam ejus nominis ullo tempore fuisse negant. II. Ebionis de Christo sententia. Locus Irenæi à Pearsonio emendatus. III. Duplex Ebionitarum genus. Error Huetii, qui Ebionitas quosdam à Nicephoro majores dictos fuisse existimavit. IV. Per Homuncionitas quos hæreticos Prudentius intelligat. Quinam sint apud Vigilium Tapsensem Homonsianistæ, apud Cyprianum Anthropiani. V. Ignatii locus à Pearsonio de Ebionitis explicatus. VI. de Judaismo Ebionitarum. VII. Quos Scripturæ libros repudiaverint. Locus Marii Mercatoris de Ebione, quem cum aliis Scriptoribus conciliare tentavit Garnerius. IIX. Inter Patripassianos refertur Ebion ab Optato Milevitano. IX. De Symmacho, qui Ebionitarum sectæ se addixit, ejusque commentariis.

CAPUT VII.

de

Nazaræis & Hebraïco Matthæi, quo usi sunt evangelio.

I. De Nazaræis Grotii & Vossii sententia, cui Huetius adversatur. Quis Nazaræorum error fuerit. II. Richardi Simonii de Nazaræis sententia. III. Traditio de Hebraico Matthæi evangelio. Varia antiquitatis de illo evangelio testimonia. IV. Adduntur plura. V. Epiphanii de illo evangelio narratio. Petaviana illius loci interpretatio à Doujatio corrigitur. De hebraico Matthæi evangelio cum Barnabæ reliquiis invento Sigeberti narratio. Hodiernæ Hebraici evangelii Matthæi editiones duæ recensentur. VI. Neutram genuinum Matthæi opus esse probatur. VII. Respondetur ad autoritatem Patrum, qui evangelium à Matthæo Hebraicè scriptum dixerunt. Quantus sit de interprete

CAPUT IIX.

de

Hermogene, Phygello, Dema, Hymenæo, Phileto, Alexandro & Diotrephe.

CAPUT IX.

de

Nicolao & Nicolaitis.

Sectio II. de Hæreſiarchis ævi apoſtolico proximi.

CAP. I. de *Saturnino.*

CAP. II. de *Baſilide & Iſidoro.*

CAP. III. de *Carpocrate, Marcellina & Epiphane.*

CAP.

CAP. IV.
de
Prodico & Adamianis, nec non Cainianis seu Cajanis & Quintillianis.

I. De Prodico, à quo Adamiani, qui tamen circa precum usum à Prodico dissenserunt. II. Adamianorum somnia. III. Novi Adamiani ex historia Bohemica. IV. Cajanorum doctrina. V. De Juda quid statuerint. Aliorum cùm Cajanis consensus. Raynaudi de Calvinistis Occitanis ad S. Ægidium falsa suspicio. IV. Quibus libris Cajani usi. VII. Hieronymi locus de Cajanis. IIX. Aliorum de Cajanis testimonia. Concilium contra Cajanos in nova Conciliorum collectione à Baluzio omissum. IX. Qintilla ad hæresin Cajanam spectat potius quam ad Montanistas. Quintillianorum mysteria imitati perhibentur Fratricelli & asseclæ Hermanni Pongilupi.

Capitis IV. pars altera.
de
Abelitis, Sethianis & Ophitis.

I. De Abelitarum ætate sententiæ variæ. II. Quid Sethiani docuerint. Eorum adversarius Perigenes. III. Unde Ophitarum nomen. Eorundem nugæ.

CAP. V.
de
Valentino.

I. De Valentini ætate. Quo tempore scriptus sit Justini cum Tryphone dialogus. II. Varia de Valentino. III. Libri apocryphi quibus usus. IV. Fabula æonum unde nata. V. Errores de Deo & Christo. VI. De triplici genere hominum. VII. De resurrectione quid statuerit. IIX. Adversarii Valentini, quibus perperam à Magdeburgensibus Hegesippus, & à Baronio Theophilus Antiochenus cum pluribus adnumeratur.

CAP.

CAP. VI.
de
Valentini asseclis, Ptolomæo, Secundo, Heracleone, Marco, Colarbaso, Basso, Florino, Blasto, Berone & aliis.

I. Ptolomæi epistola ad Floram. II. De Secundo. III. Heracleonis de baptismo & aliis articulis errores. Ejus in Johannis evangelium commentarius. IV. Marci præstigiæ & errores. Marcus hic à Marco Priscilliano distinguendus. V. Colarbasi errores. VI. C. Bassus apud Philastrium nullus alius est quam Colarbasus. VII. Florinus & Floriniani, a quibus diversi Floriani à Philastrio memorati. IIX. Blastus judaizans. IX. Bardesanis & Bardesianistarum errores. X. De Berone. Hippolytus Apostolis notus & familiaris non fuit, quod à Cyrillo Scythopolitano assertum fuit. Hippolyti fragmenta ex sermone contra Beronem & Helicem sunt Pseudepigrapha. XI. Asseclæ quidam Valentini obscuriores.

CAP. VII.
de
Cerdone & Marcione.

I. Sacerdon, quem Cerdoni Sophronius apponit, nullus est. Cerdonis dogmata. II. Marcion nauclerus vel nauta à quibusdam appellatur. Ejus ætas. III. Monachus non fuit. Ejus stuprum ab Epiphanio relatum Tertullianus ignoravit. IV. Marcionis appellatio ad Romanum Episcopum fictitia. V. Ejus hæresis sub Hadriano cœpit. VI. Polycarpus Romæ & Marcione compellatus quid responderit. VI. Pecunia à Marcione adhuc orthodoxo ecclesiæ illata. Hieronymi error. VII. Marcion Pontici muris instar evangelia arrosit. Tertullianus non videtur exactum exemplar evangelii Lucæ habuisse. IIX. Quas ex Paulinis epistolis Marcion repudiaverit. De cæteris novi testamenti libris quid statuerit. IX. Duos Deos statuit Marcion. Asseclæ ejus à Prudentio Duitæ dicti. Error in Latino Cangii glossa-

CAP. IX.
de
Gnosticis seu Gnoitis, Borboritis, Barbeliotis, Coddianis, Corpiano, Scorpiano, Phibionitis &c.

I. II. III. Variæ veterum de Gnosticorum origine sententiæ. IV. Gnosticorum nomen modo generalius modo specialius accipitur. V. Hammondus plurima N. T. loca de Gnosticis explicavit. VI. Quod ab Usserio & aliis minus probatum. VII. Consalvi Poncii de Leon epistola ad Latinum de origine Gnosticorum. VIII. Croji specimen conjecturarum à Petavio discussum. IX. Gnostici à Philosophis gentilibus sua deliria hauserunt. X. Cur Borboritæ dicti Gnostici, & Barbeliotæ. XI. Cur Coddiani. Le Moynii sententia improbatur. Quis Corpianus martyrii contemptor apud Optatum. De Scorpiano hæretico Pamelii conjectura. XII. Cur Phibionitæ dicti Gnostici. Cotelerii conjectura. Alia ipsorum nomina. XIII. Libri Gnosticorum apocryphi. Specimen perversæ à Gnosticis Scripturæ. XIV. Deus Gnosticorum duplex. In Gnosticorum gratiam nonnullas ecclesias ad primum articulum symboli Apostolici: *credo in Deum &c.* particulam *unum* addidisse Lupus arbitratur. XV. De verbis ejusdem symboli: *creatorem cæli & terræ*, sintne Gnosticorum occasione symbolo addita, mira Christiani Lupi fluctuatio. Ejusdem contra Vossium andabatomachia. Candor Ellies du Pin in sententia de origine symboli apostolici. XVI. Variæ Gnosticorum nugæ & fabulæ. XVII. Martyria à Gnosticis improbata. Tertulliani Scorpiacum. XIIX. Nefanda Gnosticorum sacra. XIX. Plotini adversus Gnosticos liber. XX. Gnosticis se opponens Clemens Alexandrinus in aliud extremum labitur. XXI. Barnabæ epistolam Gnosticis oppositam statuit Hammondus. Opinionis illius refutatio. XXII. De variis editoribus & commentatoribus epistolæ Barnabæ, Usserio, Menardo, Vossio, Madero, Cotelerio, Fellio, qui in recensendo hujus epistolæ argumento nullam Gnosticorum mentionem fecerunt. Solus Le Moyne in notis ad illam epistolam Hammondi sententiam quodammodo approbat. Qua ratione Paulus Gnosticos refutasse dici possit.

CAP.

CAP. X.

de

Docetis, Phantasiodocetis, Phantasiastis, Anthropomorphis, Scythiano, Marciano, Cassiano & Hæmatitis.

I. Docetæ unde dicti. Qualem sententiam Herveto tribuat Halloixius. II. Docetæ à Johanne notati 1. Joh. IV. Sintne illa verba à Nestorianis corrupta. Affirmant è nostratibus nonnulli. Alii negant, quorum sententia confirmatur. Unde altera loci illius lectio originem habeat. Le Moynii conjectura. III. Docetas impugnat Polycarpus. Viri cujusdam clarissimi sententia de epistola Polycarpi expenditur. IV. Ignatii locus contra Docetas. Ignatius non dicit se Christum in carne vidisse. V. Eucharistia Docetæ uti noluerunt. Testimonium Ignatii, à Theodoreto allegatum, sed in editionibus Ignatii non inventum, antequam ex sinceriori codice epistolas Ignatii ederent Usserius & Vossius. VI. Quos Clemens Alex., Serapion & Theodoretus Docetas appellarunt, Theophylactus Phantasiodocetas appellavit. Quales hæretici fuerint Phantasiastæ. VII. Cur isti hæretici ab Ignatio Anthropomorphi dicti. Discedit à sententia Le Moynii. IIX. Scythiani scripta, errores, tragicus exitus. IX. Quo tempore vixerit. X. Marcianus unde errorem suum hauserit. Marcianitæ seculi secundi cum Marcianitis sexti seculi non confundendi. XI. Cassianus hæresin Docetarum non tam condidit, quam instauravit. XII. De hæmatitis conjectura.

CAP. XI.

de

Melitoniis & Melitanis.

I. Melitonios à Melitone Sardium Episcopo dictos negat Danæus. Quanta fuerit veterum de Melitone existimatio. II. Ejus nævus de Deo corporeo. Sixti Senensis lapsus. Probatur Melitonem per Θεὸν ἐνσώματον non Deum incarnatum, sed corporalem vel corporeum intellexisse. III. Vana Genebrardi de confutatis Magdeburgensibus jactantia. Montacutii de ejus glo-

CAP.

CAP. XIII.

de

Montano, Cataphrygibus, Pepuzianis, Montensibus, Prisca & Maximilla, & variis Montani asseclis, ubi etiam de Tertulliano, autore actorum Perpetuæ & Felicitatis, & Episcopo quodam Romano montanizantibus.

I. Unde Montanistæ, Cataphryges, Pepuziani dicti. II. Num Montanus de Deo recte senserit. Variæ veterum sententiæ. Non tam Montanus, quam nonnulli ex ejus discipulis in articulo de Trinitate heterodoxi fuerunt. III. An Montanus se Paracletum esse dixerit, aut à discipulis suis pro Paracleto habitus. IV. Error Montani circa potestatem ecclesiæ in gravioribus peccatis dimittendis, quam negavit. V. Fuit antecessor Novatianorum. Locus Philostorgii à Godofredo minus recte intellectus. VI. Num tempore Montani etiam orthodoxi quidam gravioribus peccatis veniam negaverint. Tertullianus à Morino mendacii arguitur. De Hermæ Pastore varia veterum & recentiorum judicia. VII Sententia Sirmondi & Albaspinæi de universali ecclesiæ primitivæ in homicidas, adulteros & idololatras rigore refutatur. Petavius suam sententiam ipse retractavit. IIX. Montanistarum de jejuniis sententia. De jejuniis quartæ & sextæ feriæ in primitiva ecclesia usitatis. Error Epiphanii. De stationibus veterum. IX De jejunio quadragesimali apud Scriptores seculi apostolici & apostolico proximi altum silentium. Locus Irenæi explicatur. De jejunio quadragesimali per Telesphorum instituto nihil in genuinis Chronici Eusebiani codicibus legitur. X. probatur nulla præcepti necessitate Christianos primitivæ ecclesiæ stata jejunia observasse. Beveregii sententia de jejunio quadragesimali. XI. Locus Matth.

CAP.

CAP. XIV.

de

Taſcodrugitis, Aſcodrupitis, Aſcodryptis, Aſcitis, Pattalorinchitis & Artotyritis.

I. Taſcodrugitæ unde dicti. Scholiaſtes græcus τῶν βασιλικῶν notatur. II. Aſcodrugitæ, Aſcodrugi, Aſcodrobi, Aſcodruti. Aſcodrupitæ. Aſcodryptarum hæreſis fictitia. III. Aſcitæ. Inofficioſa Auguſtini emendatio per Danæum. IV. Paſſalorinchitæ unde dicti. V. Artotyritæ. De buccella caſei, quam Perpetua in viſione accepiſſe dicitur.

CAP. XV.

de

Alogis, Theodoto Coriario, Theodoto Trapezita, Melchiſedechianis & Artemone.

I. Alogorum nomen unde. II. Theodoti Coriarii Errores. Ejus in hæreſin lapſus unde ortus. Locus Hieronymi. III. Theodotus Trapezita. Melchiſedechiani. IV. Artemon. Zvvickeri blaſphemia. Joſephi Medi lapſus. V. Locus 1. Joh. V, 7. ab Artemonitis ex plurimis exemplaribus ablatus. Wittichii & Mareſii ea de re certamen. An locus ille Johannis in exemplari, quo Cyprianus uſus, lectus fuerit. Simonius, qui id negat, refutatur. Error Facundi Hermianenſis.

CAP. XVI.

de

Hermogene, Hermianis, Praxea, Monarchianis, & iterum de Patripaſſianis.

I. Hermogenis error. Adverſarii. Hermiani. II. Praxeæ error. Ejus aſſeclæ Monarchiani dicti. III. Quo tempore

Romam

